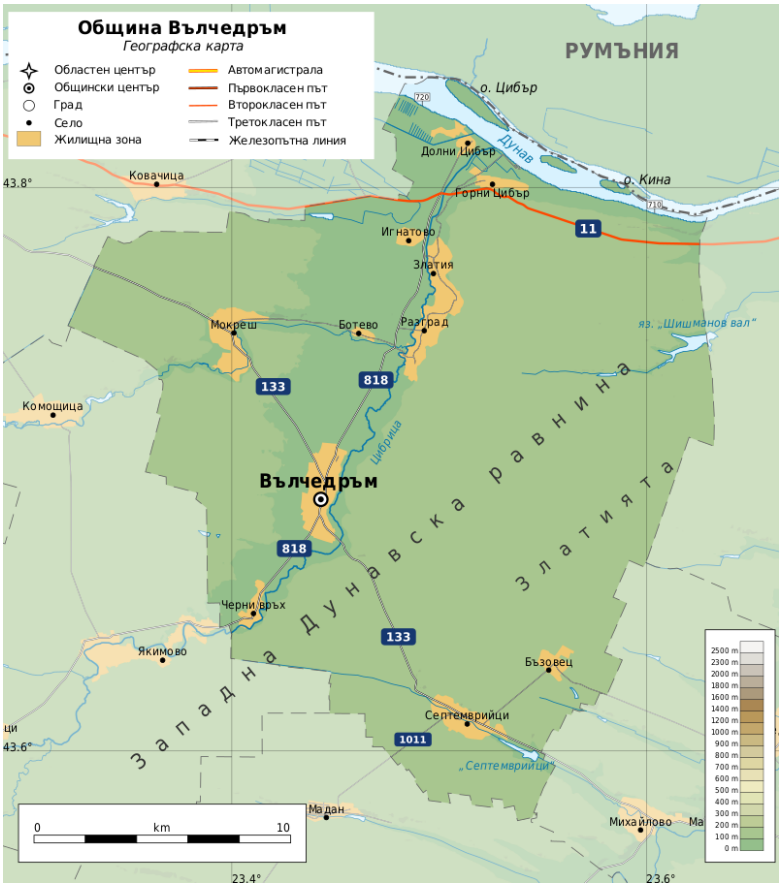
АКТУАЛИЗАЦИЯ
2024 Г.

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ 2021-2027 Г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ ……..……..….5

I. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие ……..…7

1. Профил на общината – обща и сравнителна характеристика ……....7

1.1. Географски характеристики, местоположение и граници ……..…7

1.2. Сравнителна характеристика …….……8

1.3. Териториални и поземлени ресурси …….…….9

1.4. Природни условия и ресурси …….…..10

1.5. Селищна мрежа и жилищен фонд …….……..13

1.6. Историческо развитие и културно наследство ……..……15

1.7. Взаимодействие с други територии и съседни общини ……...…17

2. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси …….……19

2.1. Демографски параметри …….…..19

2.2. Пазар на труда – заетост и безработица ……..……23

2.3. Образование ……..…….……28

2.4. Здравеопазване …….……..…34

2.5. Социални дейности, услуги и социално включване …….……..…36

2.6. Култура и традиции …….…….……39

2.7. Младежки дейности и спорт …….……...…41

3. Състояние на местната икономика ……...…43

3.1. Икономическо развитие – тенденции и конкурентоспособност ……..…43

3.2. Промишленост ……..…..…46

3.3. Селско и горско стопанство ……..…46

4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията…..50

4.1. Транспортна инфраструктура и пътна мрежа ……...50

4.2. Водоснабдителна мрежа и канализация ……52

4.3. Енергийна инфраструктура ……54

4.4. Телекомуникационни връзки и съобщителна мрежа ……...…56

5. Екологично състояние и рискове ……..58

5.1. Състояние на води, въздух, почви, шум и радиация ……58

5.2. Дейности по управление на отпадъците ……65

5.3. Биоразнообразие, защитени територии и защитени зони ……..……67

6. Административен и финансов капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО ……..……...……68

7. SWOT-анализ ……71

II. Визия, стратегически цели и приоритети за развитие за периода 2021-2027 г. ……..……....72

1. Място и роля на ПИРО в системата от стратегически и програмни документи ……...…72

2. Визия ……...…77

3. Пакет от стратегически цели, приоритети и мерки ……...……78

III. Комуникационна стратегия ……..…....92

1. Въведение ……..92

2. Принципи на Комуникационната стратегия ……94

3. Цели на Комуникационната стратегия ……...……94

4. Целеви групи ……95

5. Основни форми на комуникация ……..…96

6. Основни комуникационни дейности……96

7. План за изпълнение на комуникационната стратегия……97

8. Резюме на постигнатите резултати от анкетни проучвания и фокус групи……...…100

9. Комуникационен механизъм при изпълнение на ПИРО…….……105

IV. Определяне на зони за прилагане на интегриран подход - приоритетни зони за въздействие……...…106

V. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия…….115

VI. Мерки за насърчаване на инвестициите……...……123

VII. Общинска програма за развитие на туризма…….……126

1. Ситуационен анализ и туристически ресурси……127

2. Мерки и дейности за развитие на туризма……..……...…131

VIII. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие…….……134

IX. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО……..138

X. Предварителна оценка на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм 2021-2027 г. ……..142

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ ……..……156

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ И ФИГУРИТЕ……...……158

ПРИЛОЖЕНИЯ……161

Приложение №1: Актуализирана Програма за реализация на ПИРО …….161

Приложение №1а: Актуализиран Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО за периода 2024-2027 г……..……177

Приложение №2: Актуализирана Индикативна финансова таблица……179

Приложение №3: Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка ……180

ВЪВЕДЕНИЕ

Актуализацията на Плана за интегрирано развитие на Община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. (ПИРО) се извършва на основание чл. 8, ал. 2, т. 3 от Закона за регионалното развитие (ЗРР), чл. 22, ал. 1, т. 1, 3 и 4. от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие (ППЗРР) и „Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“ на МРРБ.

ПИРО е документ, който определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на Община Вълчедръм и връзките и с други общини, в съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район от ниво 2 и Общия устройствен план на общината. Съгласно нормативните изисквания планът се разработва за срок от 7 години. Като стратегически документ той обвързва сравнителните предимства, ресурси и потенциал на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети, насочени към устойчиво, интегрирано развитие, по-добро качество на живот и по-висок жизнен стандарт за хората.

Планът за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021 – 2027 г. (ПИРО) е приет от Общински съвет – Вълчедръм с Решение № 177 от 28.05.2021 г., на основание чл. 21, ал. 1, т. 12 и ал.2 от ЗМСМА и на основание чл.23, т.1 и чл.24 от Закона за регионалното развитие, във връзка с чл.19 и чл.21 от Правлиника за прилагане на ЗРР.

ПИРО е разработен за цялата територия на община Вълчедръм, като са определени зони за прилагане на интегриран подход, за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие на всички населени места и кооперирание със съседни общини. Планът е съобразен със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане и на други нормативни документи, свързани с местното самоуправление, териториалното устройство, кадастъра, опазването на околната среда, управлението на отпадъците, и др.

Настоящата актуализация на ПИРО и Програмата за реализация към него се извършва с цел изследване на промените в социално-икономическите условия за развитие на община Вълчедръм в периода 2020-2023 г. и включване на допълнителни проекти/проектни идеи, които ще допринесат за задоволяване на идентифицираните потребности и постигане целите и приоритетите на плана до 2027 г. при спазване на принципа на интегрирания подход.

Актуализацията на ПИРО се осъществява в условията на променена социално-икономическа ситуация, породена от политическа, финансова и икономическа нестабилност, продължителна световна пандемия и изпитания, международно напрежение и несигурност – войни, природни катаклизми, енергийна нестабилност, инфлация, продължителна вътрешнополитическа криза, непредвидимост и уязвимост на публичните финанси. Всички тези характерни и динамични промени във външната среда, които обуславят работата на Общината, оказват съществено влияние върху местната социална, икономическа и финансова политика.

В актуализирания социално-икономически профил на община Вълчедръм са обобщени последните демографски и икономически данни на НСИ, включително от преброяване на населението и жилищния фонд през 2021 г. Програмата за реализация на ПИРО, която е оперативен инструмент за постигане на заложените цели е актуализирана с приоритетни проекти които да бъдат изпълнени до 2027 г. Коригирана е и Матрицата на индикаторите, с които се оценява напредъка в постигане на целите на плана.

При изготвянето на ПИРО към 2020 г. не са одобрени оперативните програми, финансирани от фондовете на ЕС и Националния план за възстановяване и устойчивост. Това налага да се актуализира списъка с проекти с конкретни подходящи източници на финансиране. Община Вълчедръм има възможност за достъп до допълнителни ресурси, чрез МИГ (подхода ВОМР) и подхода ИТИ, чрез Концепции за интегрирани териториални инвестиции. Всичко това налага да се актуализира действащия ПИРО, за да се отговори на текущите нужди и реалните възможности за финансиране на проекти и дейности за развитие на общината.

ПИРО е разработен и актуализиран съгласувано с трите стратегически цели на Националната програма за развитие България 2030 - ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата. За реализирането на тези цели са предвидени национални политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие - Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България.

Водещ при разработването и актуализацията на ПИРО е принципът на интегрирания подход, който се прилага по отношение на всяка част от структурата на стратегическия документ. Този подход, наложил се като основен в политиката за регионално развитие и задължителен при изготвяне на стратегическите документи за новия програмен период има за цел в условията на свиващи се ресурси и ограничени финансови възможности да обедини различни политики, приоритети, проекти, източници за финансиране, участници и заинтересовани страни, за постигане на положителна синергия и добавена стойност от реализираните дейности.

Практическата работа по актуализацията на ПИРО включва прилагането на редица инструменти и методи като: наблюдение, проучване, описание, анализ, синтез, оценка, сравнение, индексен метод, графични методи, swot-анализ и други.

Основната цел на ПИРО на Община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. е стимулиране на устойчив растеж и осигуряване на пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и ресурси, за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия, съгласно чл.13, ал.2 от ЗРР.

При направената актуализация не се променя стратегическата част на плана - Визията за развитие на Община Вълчедръм, стратегическите цели и приоритети се запазват.

Изготвеният актуализиран ПИРО на община Вълчедръм се приема при условията и по реда за изработване и приемане на плана. Актуализацията на плана и програмата за неговата реализация се одобряват от Общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Планът е актуализиран от експертен екип на „Динамик Салюшънс" ЕООД – гр. Шумен, при спазване на принципа на партньорство и прилагане на мерки от комуникационната стратегия на ПИРО. В процесите на разработване и актуализация на плана участват: общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социални и икономически партньори, неправителствени организации, представители на гражданското общество.

Кметът на общината организира изработването, съгласуването и актуализирането на ПИРО и осъществява координацията и контрола на тези процеси.

Чрез настоящата актуализация се постига подобряване на качеството, реалистичността и изпълнимостта на ПИРО и се осигурява съответствие на документа с реални възможности за кандидатстване и финансиране на проекти и дейности. При актуализацията на плана са

отчетени хоризонталните принципи на регионалната политика на ЕС – устойчиво развитие, равни възможности, опазване на околната среда и социално включване.

ПИРО има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори на външната и вътрешната среда.

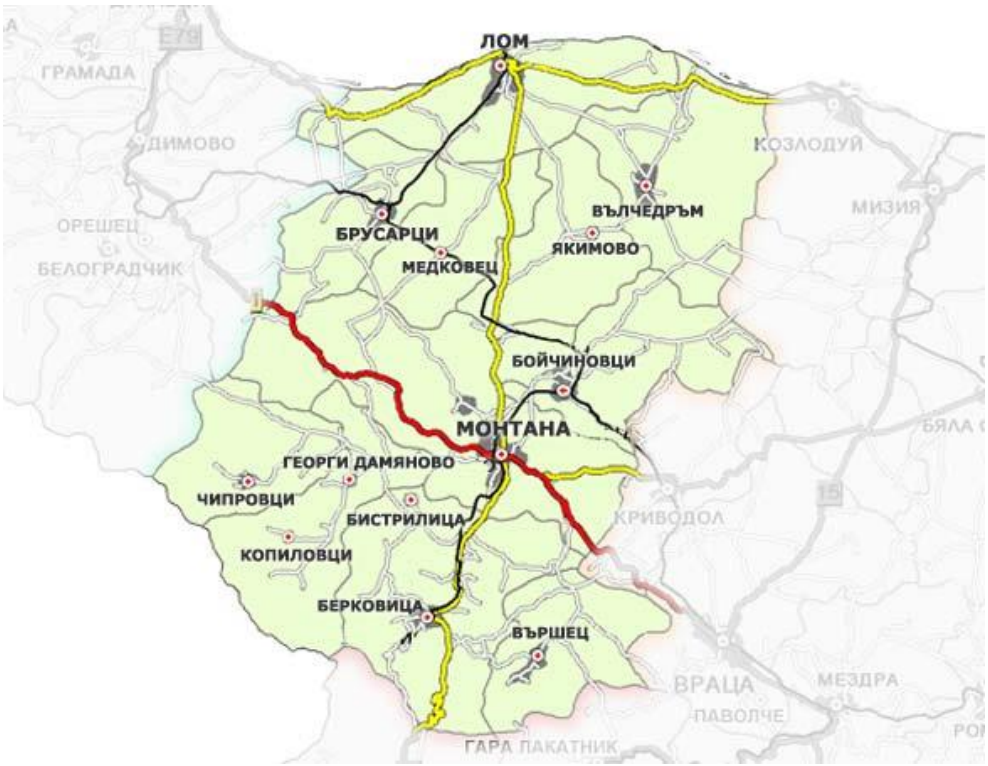
ЧАСТ I.
ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ

1. Профил на общината – обща и сравнителна характеристика

1.1. Географски характеристики, местоположение и граници

Община Вълчедръм е разположена в Западната Дунавска равнина и заема североизточната част на област Монтана. Територията на общината е 431,5 кв. км, което представлява 11,8% от общата площ на област Монтана и около 2% от територията на Северозападен район (СЗР, NUTS 2). Град Вълчедръм е разположен на 43 км от областния град Монтана и на 152 км от столицата на България - град София.

Фигура 1: Карта на област Монтана

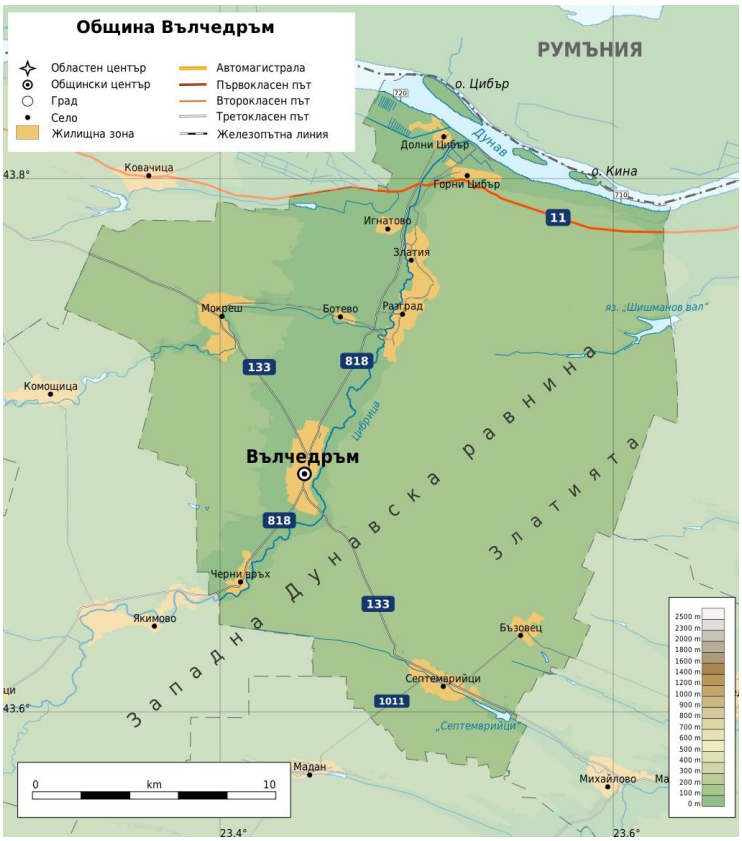

Община Вълчедръм граничи: на север – с река Дунав, на изток – с общините Козлодуй и Хайредин от област Враца, на юг и югозапад - с общините Бойчиновци и Якимово, област

Монтана, на северозапад - с община Лом, област Монтана. Общината има излаз на река Дунав в района на с. Долни Цибър и с. Горни Цибър и има изградени транспортни връзки с всички съседни общини.

Урбанистичната структура на община Вълчедръм се характеризира с 11 населени места – административния център град Вълчедръм и 10 села: Ботево, Бъзовец, Септемврийци, Горни Цибър, Долни Цибър, Златия, Игнатово, Мокреш, Разград, Черни връх.

Фигура 2: Карта на община Вълчедръм

Град Вълчедръм е разположен на 43 км. от областния град Монтана, на 152 км. от столицата на страната гр. София, на 442 км. от гр. Варна, на 552 км. от град Бургас, на 292 км. от град Русе и на 303 км. от град Пловдив.

1.2. Сравнителна характеристика

Община Вълчедръм е една от 11-те общини в област Монтана. Тя е на трето място по територия и на пето по население сред общините в областта.

В община Вълчедръм живее 6,40% от населението на област Монтана (7 326 души към 31.12.2023 г.) и само 1,10% от населението на СЗР. Най-голяма е концентрацията на населението в общините Монтана и Лом – 56% от общия брой жители на областта. (*Таблица 1*)

Най-малката община в област Монтана по територия е Медковец, а по население - Георги Дамяново. Най-голяма по територия и население е община Монтана, съответно (677 кв.км) и (43 938 души).

Средната гъстота на населението в община Вълчедръм (17 души на кв.км за 2023 г.) е много по-ниска от средните стойности за област Монтана (31,5), от средната гъстота за страната (58,1) и за СЗР (34,8).

По брой населени места (11), община Вълчедръм се нарежда на пето място в областта. Най-много са населените места в община Монтана – 24, а най-малко в община Якимово – 4.

Таблица 1: Сравнителна характеристика на община Вълчедръм и останалите общини в област Монтана 2020-2023 г.

Район, област, община	Територия кв. км. за 2020 г. и 2023 г.		Население брой 31.12.2020 г. и 31.12.2023 г.		Гъстота на населението за души на кв. км. 2020 г. и 2023 г.	
	2020	2023	2020	2023	2020	2023
Република България	**110372**	**110997**	**6916548**	**6445481**	**62.7**	**58,1**
Северозападен район	*19047*	*19087*	*720172*	*664024*	*37,8*	*34,8*
Област Монтана	***3634***	***3637***	***125395***	***114526***	***34,5***	***31,5***
Берковица	465	464	15939	13848	34,3	29,8
Бойчиновци	307	308	7966	7553	25,9	24,5
Брусарци	195	195	4174	3951	21,5	20,3
Вълчедръм	**429**	**430**	**8206**	**7326**	**19,1**	**17,0**
Вършец	240	241	6784	6663	28,2	27,6
Георги Дамяново	297	298	2208	1961	7,4	6,6
Лом	327	328	23528	20087	71,9	61,2
Медковец	191	191	3382	2988	17,7	15,6
Монтана	676	677	46208	43938	68,4	64,9
Чипровци	285	285	3121	2738	11,0	9,6
Якимово	221	221	3879	3473	17,6	15,7

Източник: Национален статистически институт

Според Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.), община Вълчедръм попада в групата на *слабо урбанизирани общини (периферни)* – на малки градове или села, при които над 50% от населението живее в населени места под 5 хиляди жители или общините са с център град под 5 хиляди жители.

Към 2023 г. община Вълчедръм е с по-ниска степен на урбанизация спрямо тенденциите в областта, в Северозападен район и в страната. Относителният дял на градското население в общината към 2023 г. е 37,56%, което показва балансирано разпределение на населението в града и селата. За сравнение равнището на урбанизация в област Монтана за 2023 г. е 63,51%, в Северозападен район – 63,38%, а за страната – 73,52%.

1.3. Териториални и поземлени ресурси

Около 89% от територията на община Вълчедръм се състои от земеделски и горски площи. Най-голям относителен дял заема земеделската земя – 374,13 кв.км. (87,10% при средни за страната 55%).

Таблица 2: Баланс на територията на община Вълчедръм по начин на трайно ползване (кв.км.)

Общо	Урбанизирана територия	Територия на транспорта	Земеделска територия	Горска територия	Територия, заета от води и водни обекти	Защитена територия	Нарушена територия
429,52	20,84	11,26	374,13	7,45	15,33	0,35	0,17

Източник: Национален статистически институт

Урбанизираните територии са на второ място 4,85% или 20,84 кв.км. Водните площи заемат 3,57% от територията на общината, площите за транспорт 2,62%, а горските площи заемат 1,73 %. Най-малък относителен дял имат защитените територии – 0,34 кв.км. или 0,08% и нарушените територии – 0,17 кв.км. или 0,04% от общата площ на общината.

Графика 1: Разпределение на площта на община Вълчедръм по видове територии

Източник: Национален статистически институт

1.4. Природни условия и ресурси

Релефът на община Вълчедръм е предимно е низинно-равнинен до хълмист. Включва ниските части на Дунавската равнина и Златията. Средната надморска височина е около 80 м.

Равнинният характер предлага прекрасни условия за развитие на растениевъдството и за механизирана обработка на земята.

Фигура 3: Релеф на община Вълчедръм

В източната половина на общината се простира западната част на обширното льосово плато Златията. Общият наклон на платото е в посока изток-югоизток и най-високата му точка както на него, така и на община Вълчедръм е 174,5 м., разположена южно от село Горни Цибър. На запад към долината на река Цибрица и на север към река Дунав склоновете му са стръмни. На север от него покрай брега на Дунав е разположена Цибърската низина, която представлява заливна тераса на Дунав. Нейната дължина е 10 – 11 км., а ширината – 4 км. В нейната най-източна част, на брега на реката, е минималната кота на общината – 26 м.н.в.

На запад от широката долина на река Цибрица се простира обширна равнинна местност с обща денивелация от запад на изток.

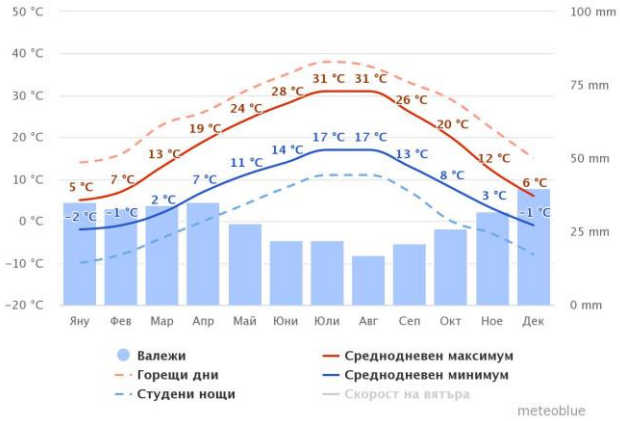
Геологолитоложкият профил на община Вълчедръм е изграден от еднообразни кватернерни глини, представляващи част от деградирани и овлажнени льосовидни глини, загубили характерните за льоса пропадъчни свойства.

По дълбочина на профила са разкрити следните пластове, характеризиращи геоложката основа в района:

- черноземна глина богата на хумусни вещества и богата коренова растителност. Мощността й е постоянна – 1,30 - 1,50 м;
- глина льосовидна, светложълта, слабо песъчлива, влажна, с характерни варовити повлекла и включвания. Под 3,5 - 4,0 м от терена е силно песъчлива и водонаситена.

Климатът на Община Вълчедръм е типичен умерено-континентален. Режимът на валежите е с подчертан късно пролетен (юнски) максимум и зимен (февруарски) минимум и изразената тенденция за балансиране на сезонните валежни суми. Средногодишната сума на валежите е под 500 мм, като средните валежи по сезони са: пролет – 150-200 мм, лято - 175 мм, есен – 125-150 мм, зима – 100-125 мм. Сравнително високата сума на валежите е положителен фактор за самоочистване на атмосферата от замърсители.

Фигура 4: Средни годишни температури и валежи в община Вълчедръм

Снежната покривка се задържа 50 - 80 дни през годината, а средната й височина е 10 – 20 см. Броят на засушаванията с продължителност 10 и над 10 дни за периода април – октомври е 4,5 – 5,0. Сумарната слънчева радиация е 20 – 20,5 и под 3,0 през декември, като годишната й стойност е под 133.

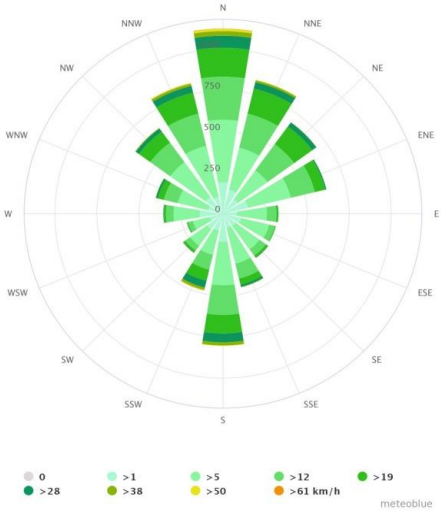
Сравнително висока е средно януарската температура (-1,6 до – 3,2 градуса), а средно юлската - около 24 градуса. Средната годишна температура в района е 9 – 10 градуса.

На територията на Община Вълчедръм средногодишната продължителност на слънчевото греене е около 1350 kWh/m^2 годишно. Общината попада в пета зона, в която падащата слънчева радиация е около 4,5 kWh/m^2 дневно. Климатичните дадености на района са особено благоприятни за изграждане на фотоволтаични инсталации и използването на слънчеви колектори за производство на енергия.

Ортографските способности на района силно повлияват на скоростта и посоката на вятъра. Средната скорост на вятъра в 85% от случаите на наблюденията е под 2 м/сек. В 42,7% от случаите - времето през годината е тихо, през есента това са 51,0%, а през лятото - 37,2%. Преобладаващи са западни и северозападни ветрове.

Община Вълчедръм попада в зона в относително висок ветроенергиен потенциал и съществува реална възможност за използване силата на вятъра като енергиен ресурс. Основната посока на вятъра е северна и северозападна със скорост около 4,5 м/с.

Фигура 5: Роза на ветровете на територията на община Вълчедръм

Източник:www.meteoblue.com/bg

Води

Община Вълчедръм е богата на водни ресурси. Основна водна артерия на територията на общината е река Цибрица. Според последните анализи и проби на РИОСВ, водите на реката са чисти. Посоката на движение на подземните води е към р. Цибрица, което показва, че реката действува като дренаж на подземните води в района.

В община Вълчедръм има два функциониращи язовира:

- Язовир с. Септемврийци с площ 381,029 дка;
- Язовир с. Бъзовец имот с площ 55,394 дка.

Почви

Основните типове почви в община Вълчедръм се представят от следните четири групи:

- около 86% от равнинната територия е заета от подтипа на карбонатните черноземи;
- стабилният равнинен терен южно от гр. Вълчедръм и източно от реката е зает от подтипа – излужени черноземи – 6,3%;
- заливната тераса на р. Цибрица е заета от ливадни почви – 2,9%;
- стръмният наклон към десния бряг на реката е зает от силно ерозирали почви и оврази – 5,8%.

Ерозиралите терени са крайречна зона и са общинска собственост.

Общите продуктивни възможности на земите в този агроекологичен район се характеризират със среден агрономически бал 69, което ги причислява към бонитетната група на “добрите земи”. По пригодност за отделните основни селскостопански култури те могат да се степенуват по следния начин: най-подходящи са за лозя, по-слабо пригодни са за пшеница, ябълки, захарно цвекло, царевица, люцерна и слънчоглед с бонитетен бал от 77 до 61, т.е. причисляват се към групата на “добрите земи”. Още по-малка е пригодността им за пасища и ливади, соя и ориенталски тютюн – с бонитетен бал от 57 до 46, т.е. към групата на „средните земи”.

1.5. Селищна мрежа и жилищен фонд

Община Вълчедръм е създадена с Указ 3005 на ДС на НРБ (обн. ДВ бр.78/м.10.1987 г.) след закриване на Златийската община и присъединяване на включените в състава й населени места към Община Вълчедръм, в т.ч.: с. Златия, с. Игнатово, с. Разград, с. Ботево, с. Долни Цибър и с. Горни Цибър.

Урбанистичната структура на община Вълчедръм се състои от 11 населени места – административния център град Вълчедръм и 10 села: Ботево, Бъзовец, Горни Цибър, Долни Цибър, Златия, Игнатово, Мокреш, Разград, Септемврийци и Черни връх.

Съгласно Заповед № РД-02-14-2021 от 14 август 2012 г. година на Министъра на Регионалното развитие и благоустройството, издадена на основание чл. 36, ал. 2 на Закона за административно-териториалното устройство на Република България, населените места са категоризирани както следва: град Вълчедръм е 4-та категория; Долни Цибър, Златия, Мокреш, Разград, Септемврийци са 5-та категория; Бъзовец, Горни Цибър, Игнатово, Черни връх са от 7-ма категория; село Ботево е единственото в общината от 8-ма категория.

Общинският център - град Вълчедръм, се намира в центъра на територията на общината. Разположението на населените места спрямо общинския център, се обособяват в две групи: На

север от гр. Вълчедръм - 7 села: Ботево, Горни Цибър, Долни Цибър, Златия, Игнатово, Мокреш, Разград; на юг - 3 села – Бъзовец, Септемврийци, Черни връх.

Като физическа структура, селищната мрежа е добре развита, балансирана е върху цялата територия на общината. Дисбалансът (поляритетът) се проявява при демографските, икономическите и функционалните характеристики на селата. По тази причина и поради големия брой населени места, общината има нужда от целево създаване на вторични опорни центрове, различни от град Вълчедръм, които да гарантират балансираното развитие на района в бъдеще.

Административният център - град Вълчедръм, е разположен приблизително в центъра на територията на общината. Близо до него са ситуирани селата: Ботево, Мокреш, Разград и Черни връх. Всички останали населени места са с периферно местоположение спрямо административния център, сравнително равномерно разпределини по границите на общинската територия. Отстоянието на населените места от град Вълчедръм е от 6 до 16 км.

Таблица 3: Разстояния в км от гр. Вълчедръм до всички населени места в общината

Населено място	Разстояние Км.
с. Ботево	7,4
с. Бъзовец	16,1
с. Горни Цибър	15,1
с. Долни Цибър	14,8
с. Златия	10,3
с. Игнатово	11,1
с. Мокреш	7,4
с. Разград	7,7
с. Септемврийци	11,6
с. Черни връх	6,1

Източник: https://www.bgmaps.com/

Съгласно §1 от Допълнителните разпоредби на Наредба №7/22.12.2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, урбанистичната класификация на община Вълчедръм включва следните категории: един град (с население под 10 000 жители), 1 голямо село – Долни Цибър (над 1000 жители), 4 средно големи села – Златия, Мокреш, Разград и Септемврийци (500-1000 жители), 1 средно село – Черни връх (200-500 жители), 2 малки села – Горни Цибър и Игнатово (100 -200 жители) и 2 много малки села – Ботево и Бъзовец (под 100 жители).

Развитието на селищната мрежа в общината е довело до съсредоточаване на основните административни, промишлени, обслужващи и културни дейности в гр. Вълчедръм. Останалите селища са относително изолирани, с предимно възрастни хора, които се занимават със земеделие в лични стопанства. Почти всички хора, живеещи на село, са постоянно пребиваващи там. Намалява броя на жителите, които пътуват за работа до друго населено място. През лятото все повече хора, живеещи постоянно в по-големите градове, пребивават в селата. Тези населени места са подходящи за екологично земеделие и екологични производства, тъй като землищата им са съхранени, имат възможности за развитие и в областта на някои форми на туризма. Всички селища разполагат с изградена инфраструктура по отношение на електроснабдяване, водоснабдяване, съобщителни връзки и транспортен достъп, но нямат канализация. Почти всички жилища в общината са от масивен и полумасивен тип, предимно еднофамилни. В

голяма част от селата има свободни жилищни сгради, част от които се предлагат за продажба. Има и голям брой изоставени къщи.

Таблица 4: Жилищни сгради в община Вълчедръм по вид и местонамиране към 2021 г.

	Общо	Къща	Жилищен блок, кооперация	Сграда от смесен тип	Общежитие	Лятна кухня	Вила	Сграда за колективно домакинство
Общо	**9437**	**6688**	**3**	**-**	**-**	**2744**	**1**	**1**
В градовете	3387	2112	3	-	-	1271	-	1
В селата	6050	4576	-	-	-	1473	1	-

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фон към 07.09.2021 г.

Количествените и качествените характеристики на сградния фонд в общината са отражение на социално-икономическите процеси. Териториите за обитаване са свързани със състоянието на жилищния фонд и стандарта на населението по отношение на задоволяването му с жилища и жилищна площ. Териториите за обитаване са в постоянно взаимодействие с останалите територии (обществено обслужване, транспорт и комуникации, техническа инфраструктура и др.) и по този начин се формира комплексната урбанизирана среда на селищната система в общината.

Таблица 5: Основни характеристики на жилищния фонд в община Вълчедръм към 2021 г.

Показатели	Мерна единица	2021
Жилищни сгради	**Брой**	**9437**
По материал на външните стени на сградата		
стоманобетонни	Брой	23
панелни	Брой	4
тухлени	Брой	7284
други	Брой	2126
Жилища	**Брой**	**6775**
По форма на собственост		
Държавни и общински	Брой	4
Частни на юридически лица	Брой	1
Частни на физически лица	Брой	6770
По брой на стаите		
едностайни	Брой	546
двустайни	Брой	959
тристайни	Брой	2813
четиристайни	Брой	1723
петстайни	Брой	469
с шест и повече стаи	Брой	265
Полезна площ	**кв. м**	**489195**
жилищна	кв. м	401101
спомагателна	кв. м	88094

Източник: Национален статистически институт

По данни на НСИ голяма част от жилищния сграден фонд на община Вълчедръм (58%) е построен до края на 1959 г. От 1960 до 1979 г. са построени 33% от сградите. Около 8% от сградите са от периода 1980-1999 г. След 2000 г. в общината са построени 111 жилищни сгади или 1% от фонда за обитаване.

Таблица 6: Жилищни сгради в община Вълчедръм по период на построяване (брой)

До края на 1959 г.	1960-1969 г.	1970-1979 г.	1980-1989 г.	1990-1999 г.	2000-2009 г.	2010-2021 г.	Общо
5483	2061	1029	506	247	81	30	9437

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фонд 2021 г.

Полезната площ на жилищата в общината към 2021 г. е 489195 кв.м., в това число 401101 кв.м. жилищна площ и 88094 кв.м. спомагателна. Полезната жилищна площ на човек от населението за общината е 50,20 кв.м. От общия брой жилища в общината през 2021 г. – 6775, обитавани са 3024 жилища, което е 44,6% от общия им брой. Броят на необитаваните жилища е по-голям – 3751, или 55,4%.

На 1000 души от населението в община Вълчедръм към 2022 г. се падат 694 жилища, за сравнение за област Монтана жилищата на 1000 души са 798, за Северозападен район – 774 жилища, а общо за страната – 664 жилища на 1000 души.

1.6. Историческо развитие и културно наследство

Територията на Община Вълчедръм е район, в който са открити много археологически паметници от времето на траки и римляни. Вълчедръм е родното място на Димитър Маринов – виден етнограф, фолклорист, историк, духовник и революционер. Поп Пунчо Куздин, известен като Граматик Пунчо, също е роден в община Вълчедръм – с. Мокреш – високо ерудирана за времето си личност, свещеник и учител. Той е един от първите преписвачи на Паисиевата история, включена в Поп-Пунчовия сборник от 1796 г., който се намира ва Народната библиотека в гр. София. През 1780 година основава първото килийно училище в гр. Вълчедръм, а 4 години по-рано и в родното си село.

Богатата история на този край е събрана в голяма музейна сбирка – гордост на гр. Вълчедръм. Началото й датира от 1960 г., когато дарените от Йордан Перчинков 80 експоната са били изложени в частна къща. През 1992 г. местната управа предоставя сградата на бившата баня за музейната сбирка. В нея са изложени около 3350 експоната от миналото на този край – от първобитнообщинния строй до днес. Сградата на музейната сбирка се нуждае от външен и вътрешен ремонт и създаване на достъпна архитектурна среда. Необходимо е осъвременяване на начина на представяне на музейните експонати.

В читалищната сграда на гр. Вълчедръм през 2011 г. е открита изложбена зала, която е с функции на картинна галерия.

Важно средище на духовността и културата на населението в общината са църковните храмове. Те са девет на брой и всички в момента са действащи и привличат поклонници. Селищата без църква са само две – с. Ботево и с. Долни Цибър.

Жителите на някои от населените места се гордеят с високата архитектурна и художествена стойност на сградите, иконостасите и стенописите в местните църкви.

Крепост на православието в гр. Вълчедръм е внушителният храм „Света Параскева” (умален модел на катедралата „Александър Невски”), прочут с уникалния си иконостас.

Със Заповед № РД9Р-32/11.11.2016 г. на Министъра на културата за предоставяне на статут, храмът е с квалификация на художествена и архитектурно – строителна единична недвижима културна ценност от ново време и категория „местно значение".

Останалите православни храмове на територията на община Вълчедръм са:

- Църква „Св. Николай Чудотворец" - с. Септемврийци;
- Църква „Св. Успение Богородично " - с. Бъзовец;
- Църква „Св. Успение Богородично" - с. Черни връх;
- Църква „Св. Никола" - с. Мокреш;
- Църкви „Св. Георги " и „Св. Димитър"- с. Разград;
- Църква „Св. Троица" - с. Златия;
- Църква „Св. Неделя " - с. Игнатово;
- Църква „Св. Димитър " - с. Горни Цибър.

На територията на общината има 18 паметника, издигнати в памет на героите, загинали във войните – Отечествена, Балканска, Първа и Втора световна, както и в памет на освободилите ни руски и съветски воини и на загиналите в Септемврийското въстание през 1923 г. Те са обекти на историческото ни наследство и от важно значение за утвърждаване привлекателността на община Вълчедръм. Петнадесет от тях са включени в Областния регистър на военните паметници и в Националния регистър към Министерството на отбраната.

В центъра на гр. Вълчедръм се издигат паметник на Васил Левски и бюст-паметници на Мирон Тодоров и Коста Бакърджиев.

Паметниците са в добро състояние, с изключение на паметника на освободилите ни от турско робство руски войски в гр. Вълчедръм и паметника в памет на герои от войните, в местността „Блатището" (по шосето за с. Долни Цибър) в района на с. Игнатово. Нуждае се от облагородяване зоната около паметника в местността „Шумака" в района на с. Септемврийци. На паметника в гр. Вълчедръм отчасти е разрушено основното тяло, има паднали мраморни плочи. Трябва да се възстановят орнаменти и надписи, необходимо е облагородяване на района около него. Паметникът в с. Игнатово се нуждае от ремонт. Има счупени парчета от него. Надписите не се четат. През лятото на 2019 г. е извършено почистване и ремонт на двата военни паметника в с. Златия и на Паметника на загиналите във войните в с. Септемврийци. При всички останали паметници е необходимо освежаване на надписите и поддържане на прилежащата територия.

Таблица 7: Паметници на територията на община Вълчедръм по населени места

Населено място	Паметници
гр.Вълчедръм	Паметник на загиналите във войните 1885-1912-13-1915-18 г.
	Паметна плоча в памет на освободилите ни от турско робство руски войски.
	Паметник на загиналите в Отечествената война 1944-1945 г.
	Бюст-паметник на Мирон Тодоров
	Бюст-паметник на Коста Бакърджиев
	Бюст-паметник на Васил Левски
с. Мокреш	Паметник на участниците в Септемврийското въстание
	Паметник на герои от войните
	Паметник в знак на признателност на героите от Мокреш 1915-1918 г , които търпяха мъки, лишения безброй и жертваха сили и живота свой.
с. Разград	Паметник на загиналите във войните
с. Златия	Паметник на загиналите през войните 1912-1918 г.
	Паметник на загиналите през войните 1912-1913; 1915-18 г.
с. Игнатово	Паметник на герои от войните
	Паметна плоча на падналите герои за Родината при Драва
	Паметник в памет на загиналите герои и дали своя живот за свободата ни през 1912 г.
с. Горни Цибър	Паметник на съветските войни
	Паметник на загиналите в Балканската и Общоевропейската война
	Паметник на загиналите в Септемврийското въстание
с. Септемврийци	Паметник на загиналите във войните
	Паметник на загиналите 72-ма септемврийци в местността "Шумака"
с. Бъзовец	Паметник на герои от войните – Балканска, Първа и Втора световна
с. Черни връх	Паметник на загиналите в Септемврийското въстание
с. Ботево	Паметник на загиналите във войните

Източник: Община Вълчедръм

1.7. Взаимодействие с други територии и съседни общини

Мястото и ролята на община Вълчедръм в регионалното пространство е формирано в резултат на историческите процеси и развитието на социално-икономически, транспортни и културни връзки със съседни общини и други територии. Същевременно съседните общини си взаимодействат и имат потенциал да оказват влияние на развитието както на близките погранични населени места, така и на целите територии.

Въпреки периферното си географско положение спрямо основните и второстепенни урбанизационни оси в страната, община Вълчедръм има потенциал за интегрирано развитие и изграждане на връзки със съседни общини и трансгранично сътрудничество, които да стимулират социално-икономическото й развитие в бъдеще.

Община Вълчедръм граничи с три общини от област Монтана – Лом, Якимово и Бойчиновци и с две общини от област Враца – Козлодуй и Хайредин. Граничното положение на общината благоприятства и трансграничните връзки с Република Румъния.

Територията на община Вълчедръм е отворена, достъпна и свързана със съседните общини с добре структурирани транспортни връзки посредством 5 „вход-изхода“.

Положително въздействие върху развитието на община Вълчедръм оказват изградените традиционни икономически връзки и мобилност на работната сила с общините Лом и Козлодуй. Ежедневно голяма част работници и служители, жители на община Вълчедръм пътуват до работните си места в АЕЦ „Козлодуй“ и редица частни фирми в община Лом. Повечето от тях се придвижват със служебен транспорт.

Освен традиционните икономически връзки с общините Лом и Козлодуй е възможно осъществяването на съвместни проекти за трансгранично сътрудничество, тъй като и трите общини са гранични с Република Румъния.

Град Вълчедръм се намира на 48 км от първокласен път в област Монтана - път I-1 Видин–Монтана–София с Европейска категоризация Е-79, формиращ направлението на Трансевропейския транспортен коридор ЕТК №4, минава далече на юг от община Вълчедръм.

Жителите на община Вълчедръм ползват медицинска помощ и услуги в МБАЛ „Д-р Стамен Илиев“ АД – гр. Монтана, МБАЛ „Св.Иван Рилски“ ЕООД – гр. Козлодуй и МБАЛ „Свети Николай Чудотворец“ ЕООД – гр. Лом. Между Община Вълчедръм и трите общини към момента са изградени добри връзки в сферата на управлението на отпадъците и здравеопазването. Съществува потенциал за кооперирane в сферата на туризма и съвместни трансгранични проекти с общини от Република Румъния.

Община Вълчедръм към момента няма побратимени градове или сключени договор за сътрудничество с чуждестранни общини. Приоритетно е такива партньорски отношение да бъдат развити с общини от Република Румъния.

За максимално стимулиране на своето бъдещо развитие община Вълчедръм следва да се възползва от възможностите за териториална свързаност и достъпност със съседните общини и други територии в следните направления:

- *Транспортна достъпност и свързаност*, допринасяща за бърз и удобен достъп до различни пазари, мобилност по отношение прилагането на труд и ползването на услуги.

- *Цифрова достъпност, свързаност и умения на населението*, които позволяват включване в различни дигитални пространства, с оглед развиване на значителен обем икономически функции, базирани на достъп до високоскоростни и мобилни широколентови мрежи и предлагане на цифрови обществени, социални, образователни и бизнес услуги.

- *Икономическа свързаност, инвестиционна активност и иновационно развитие,* допринасящи за повишаване конкурентоспособността, технологично обновяване на местната икономика, създаване на регионални клъстери и свързани производства, за генериране на икономически растеж, осигуряване на заетост и нарастване на благосъстоянието.

Кооперирane и интегрирани проекти и дейности със съседните и близки на община Вълчедръм територии са възможни в сферата на опазването на околната среда, управлението на отпадъците, опазване на обществения ред, превенция и борба с пожари, наводнения и други природни бедствия, транспорта, развитието на туризма, местната икономика и култура, социалните услуги, здравеопазването, облагородяването на публичната инфраструктура и др.

Правната форма за кооперирane на общините за реализация на съвместни проекти и дейности е междуобщинското сътрудничество, регламентирано в Европейската харта за местно самоуправление, Конституцията на Република България и ЗМСМА.

Междуобщинското сътрудничество може най-общо да се дефинира като взаимоотношение, основано на взаимно доверие и разбирателство между местните власти на две или повече общини за реализацията на конкретен проект, инициатива или за предлагане на конкретна услуга от взаимен интерес при запазване на местните приоритети. В своята същност междуобщинското сътрудничество предполага обединяване на ресурси, споделяне на отговорности и общо ползване на постигнатите от съвместните дейности резултати. Смисълът на общинското кооперирane е да се мобилизират наличните ресурси на две и повече общини за осъществяване на дейности от взаимен интерес, които не биха могли обективно да се осъществят от всяка от тях поотделно, поради недостиг на средства и капацитет.

2. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси

2.1. Демографски параметри

Динамиката показва трайна тенденция на намаляване на населението в община Вълчедръм (с 8% или с 664 души през 2023 г. спрямо 2021 г.). За периода 2019-2023 г. населението на общината е намаляло с 12%. Значителен спад в реалния брой жители на общината е отчетен след последното Преброяване на населението през есента на 2021 г.

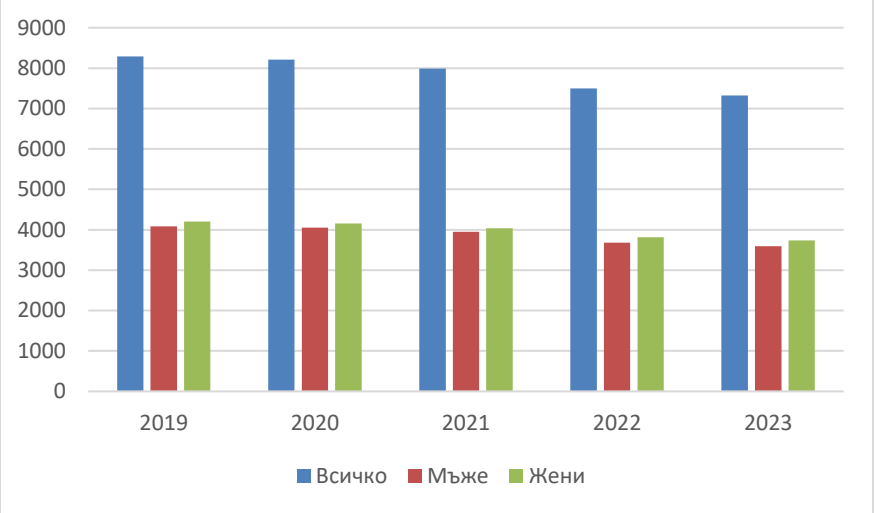
Таблица 8: Население в община Вълчедръм 2019 – 2023 г.

	2019	2020	2021	2022	2023
Всичко	**8286**	**8206**	**7990**	**7498**	**7326**
Мъже	4082	4053	3950	3684	3594
Жени	4204	4153	4040	3814	3732
В градовете	3016	2978	2890	2825	2752
В селата	5270	5228	5100	4673	4574

Източник: Национален статистически институт

През 2023 г. в общината живеят 7326 души, 49,06% от които мъже и 50,94% жени. В град Вълчедръм живеят 37,6%, а в селата 62,4% от жителите на общината.

Графика 2: Динамика на населението в община Вълчедръм 2019-2023 г.

През 2023 г. под трудоспособна възраст е 16% от населението на община Вълчедръм. Възрастните над трудоспособна възраст в община Вълчедръм са 2125 души или 29% от населението. Около 55% е делът на хората в трудоспособна възраст на 15 и повече години, а за СЗР е 60 %.

Таблица 9: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2021 - 2023 г.

	2021			2022			2023		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Общо	**7990**	**3950**	**4040**	**7498**	**3684**	**3814**	**7326**	**3594**	**3732**
Под трудоспособна възраст	1281	682	599	1205	622	583	1191	611	580
В трудоспособна възраст	4445	2411	2034	4082	2236	1846	4010	2193	1817
Над трудоспособна възраст	2264	857	1407	2211	826	1385	2125	790	1335

Източник: Национален статистически институт

Населението на община Вълчедръм продължава да застарява. Към 2023 г. децата до 14 г. са едва 15,3% от жителите на общината, а възрастните над 60 годишна възраст – 32,8%.

Таблица 10: Население по възрастови групи в община Вълчедръм 2021-2023 г.

	2021			2022			2023		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
Общо	**7990**	**3950**	**4040**	**7498**	**3684**	**3814**	**7326**	**3594**	**3732**

0 - 4	375	197	178	327	161	166	320	154	166
5 - 9	431	222	209	410	220	190	394	210	184
10 - 14	379	207	172	396	200	196	401	203	198
15 - 19	465	223	242	403	206	197	407	218	189
20 - 24	486	261	225	410	220	190	414	211	203
25 - 29	404	207	197	312	158	154	294	151	143
30 - 34	427	239	188	400	221	179	380	200	180
35 - 39	384	194	190	403	200	203	393	206	187
40 - 44	499	262	237	415	211	204	398	199	199
45 - 49	549	303	246	508	296	212	504	282	222
50 - 54	569	323	246	554	318	236	545	314	231
55 - 59	464	246	218	456	240	216	470	256	214
60 - 64	467	240	227	461	234	227	446	218	228
65 - 69	498	240	258	491	231	260	445	211	234
70 - 74	601	252	349	602	246	356	565	232	333
75 - 79	442	161	281	448	166	282	445	173	272
80+	550	173	377	502	156	346	505	156	349

Източник: Национален статистически институт

Когато възрастовата структура е деформирана не може да се осигури както възпроизводството на населението, така и възпроизводството на трудовия потенциал. За влошаването на възрастовата структура у нас съществено допринесоха мащабните емиграционни процеси предимно сред младите възрастови групи. Емигрирането на цели млади семейства (заедно с децата) обуславя ускоряването на процеса на застаряване, което поставя натиск върху публичните разходи за пенсии, здравеопазване и социални грижи.

Таблица 11: Естествен прираст на населението на община Вълчедръм 2019-2023 г.

Година	**Живородени**			**Умрели**			**Естествен прираст**		
	Общо	**Момчета**	**Момичета**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**
2019	83	42	41	221	113	108	-138	-71	-67
2020	66	30	36	232	112	120	-166	-82	-84
2021	72	33	39	286	131	155	-214	-98	-116
2022	78	38	40	193	109	84	-115	-71	-44
2023	72	41	31	194	95	99	-122	-54	-68

Източник: Национален статистически институт

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение. Естественият прираст на населението е средно по минус 151 души на година за периода 2029-2023 г. Средногодишният брой на живородените деца в община Вълчедръм за пет годишния период е 74. Средната смъртност за изследваните 5 години е 225 човека годишно.

Таблица 12: Заселени, изселени и механичен прираст в община Вълчедръм 2019-2023 г.

Година	**Заселени**			**Изселени**			**Механичен прираст**		
	Общо	**Мъже**	**Жени**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**	**Общо**	**Мъже**	**Жени**
2019	225	100	125	294	132	162	-69	-32	-37
2020	287	130	157	201	77	124	86	53	33
2021	237	110	127	239	115	124	-2	-5	3

2022	193	87	106	201	81	120	-8	6	-14
2023	166	78	88	216	114	102	-50	-36	-14

Източник: Национален статистически институт

Механичният прираст на населението през последните 5 години е отрицателен (с изключение на 2020 г), като за 2019 г. е -69 души, а за 2023 г. е -50. Средногодишно населението на община Вълчедръм за периода 2019-2023 г. намалява от миграция с около 9 човека, което също оказва негативно влияние върху демографските процеси.

Тенденциите на ниска раждаемост и висока смъртност са трайни и са причина за отрицателния естествен прираст и задълбочаващата се демографска криза в района.

Общо в резултат на естествен и механичен прираст населението в общината през 2023 г. е намаляло с 172 души.

Таблица 13: Население по населени места в община Вълчедръм 2019-2023 г.

Община/Населено място	2019	2020	2021	2022	2023
Община Вълчедръм	**8286**	**8206**	**7990**	**7498**	**7326**
с. Ботево	51	52	49	47	44
с. Бъзовец	63	86	74	50	47
гр. Вълчедръм	3016	2978	2890	2825	2752
с. Горни Цибър	108	105	99	94	86
с. Долни Цибър	1509	1498	1474	1400	1393
с. Златия	635	617	587	555	547
с. Игнатово	195	200	193	189	179
с. Мокреш	690	691	686	617	605
с. Разград	571	546	529	490	470
с. Септемврийци	991	981	978	861	838
с. Черни връх	457	452	431	370	365

Източник: Национален статистически институт

Населението по населени места в общината намалява и не е равномерно разпределено по територията. Около 37,6% от населението е съсредоточено в административния център – гр. Вълчедръм. В селата – 62,4%: Долни Цибър - 19%; Септемврийци - 11%; Мокреш и Златия около 8%. Община Вълчедръм не е засегната от процесите на силна урбанизация, характерни за повечето райони на страната. Въпреки, че населението не е равномерно разпределено по общинската територия, то е сравнително балансирано между града и селата. Това обуславя необходимостта от прилагане на интегриран подход и стимулиране развитието, както на административния център, така и на малките населени места в общината.

По данни на ГД ГРАО (www.grao.bg) на община Вълчедръм в периода на действие и прилагане на ПИРО (2021-2023 г.), населението по постоянен адрес намалява с 2%, а по настоящ адрес намалява с 3%. През 2023 година жителите на общината по постоянен адрес са 8474 души, по настоящ адрес – 8430, а с постоянен и настоящ адрес в същото населено място – 7392 души.

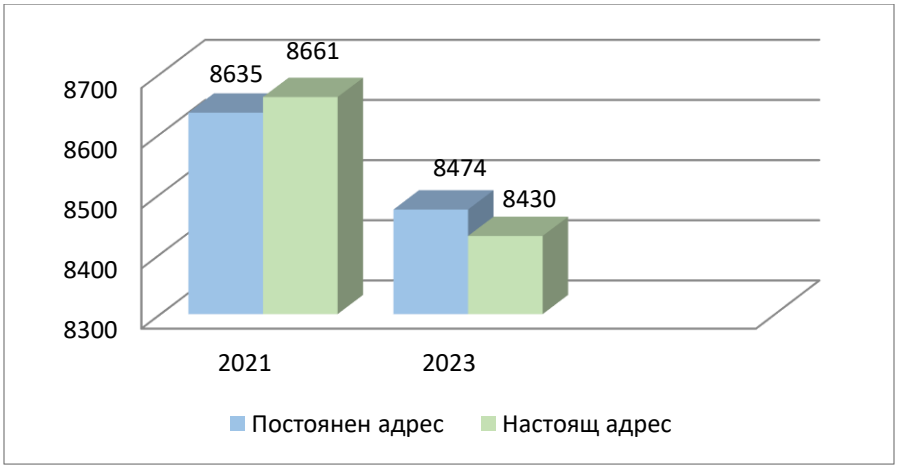
Таблица 14: Население по постоянен и настоящ адрес към 31.12.2021-2023 г.

Община, населено място	Постоянен адрес			Настоящ адрес			Постоянен и настоящ адрес в населеното място		
Година	**2021**	**2022**	**2023**	**2021**	**2022**	**2023**	**2021**	**2022**	**2023**

гр. Вълчедръм	**3236**	**3187**	**3148**	**3186**	**3141**	**3091**	**2828**	**2786**	**2743**
с. Ботево	41	41	39	52	51	49	36	35	32
с. Бъзовец	59	49	51	86	79	70	30	27	30
с. Горни Цибър	98	96	91	106	102	92	79	76	71
с. Долни Цибър	1653	1675	1669	1589	1610	1617	1505	1527	1528
с. Златия	608	590	581	621	610	602	519	505	493
с. Игнатово	194	189	189	199	192	188	162	159	162
с. Мокреш	733	718	718	743	725	715	627	612	607
с. Разград	587	586	572	588	576	567	496	492	476
с. Септемврийци	978	974	980	1039	1016	1003	888	876	868
с. Черни връх	448	441	436	452	442	436	393	386	382
Общо	**8635**	**8546**	**8474**	**8661**	**8544**	**8430**	**7563**	**7481**	**7392**

Източник: Национална база данни „Население" - http://www.grao.bg

Графика 3: Сравнителна характеристика на населението по постоянен и настоящ адрес 2021-2023 г.

Влошаващите се демографски показатели продължават да влияят негативно върху социално-икономическите процеси и създават естествени бариери пред постигане целите на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм 2021-2027 г.

Текущата демографска картина показва, че изпълнението на плана не е успяло да повлияе положително върху негативните тенденции на намаляване и застаряване на населението. Перспективите за демографското развитие на общината в средносрочен план показват, че при равни други условия (при непроменени политики) тези фактори ще компрометират възможността на икономическата система да генерира висок и устойчив растеж и ще понижават ефективността на прилаганите мерки в различни сфери.

Политиката за преодоляване на демографската криза в района през оставащия период на действие на ПИРО до 2027 г. трябва да е насочена към подобряване на инвестиционната среда, защото инвестициите са тези, които създават работни места и доходи за хората. Успоредно с това трябва да се обновява и благоустроява средата на обитаване, да се повишава качеството на здравеопазването, образованието и социалните услуги, като по този начин се привличат и задържат млади хора за живот и работа в общината.

2.2. Пазар на труда – заетост и безработица

Пазарът на труда в община Вълчедръм е негативно повлиян от демографските процеси, при ясна перспектива за изостряне на отрицателните им въздействия още в средносрочен

период. Трайните тенденции на демографски неравновесия между раждаемост и смъртност се допълват от засилени емиграционни вълни, най-вече на млади хора в трудоспособна възраст, което се оказва критично за местния пазар на труда. Важни за настоящето и още по-важни за бъдещето са възпроизводството на населението и на работната сила. Демографското възпроизводство е важно за наличието на човешки ресурси за развитие на икономиката. Структурите на населението по възраст и пол предопределят раждаемостта, но и работната сила и нейната производителност на пазара на труда.

Формирането на работната сила е процес, осъществяващ се извън пазара на труда и в този смисъл неговите количествени параметри са предопределени от демографските процеси и най-вече от процесите на раждаемост, смъртност, естествен прираст на населението и емиграционните му движения. Намаляването на работната сила е фактор силно ограничаващ икономическия растеж на община Вълчедръм. Друг такъв фактор е ниската икономическа активност на населението в активна трудоспособна възраст.

Причините за ниските коефициенти на икономическа активност и заетост в общината, освен демографската криза, са слабата инвестиционна активност, липсата на работни места и най-вече несъответствието между професионалната квалификация на свободната работна сила и пазара на труда. Наблюдава се дефицит на квалифицирана работна ръка и на регионално ниво (в райони намиращи се далеч от индустриални и административни центрове, планински райони) и на подотраслово ниво (за някои професионални тенденции и професии).

Несъответствието между предлаганите и търсените квалификации е очевидно предимно в следните групи: незавършилите училище, млади хора, завършващи средно образование и тези без или с много ниско ниво на професионална квалификация. Това несъответствие се наблюдава също така в групите от хора с образование и професионални квалификации, но без стаж, както и в групата на продължително безработните. Бързо нарастват нуждите от квалифицирана работна ръка, свързани с въвеждането и използването на нови производствени, информационни и комуникационни технологии. В същото време младите квалифицирани кадри предпочитат да напуснат родните места и да работят в големи градове у нас или в чужбина. Пазарът на труда изпитва остър недостиг на квалифицирани кадри, а в същото време безработицата сред лицата без образование и квалификация остава сравнително висока.

Безработицата в община Вълчедръм в периода 2021-2023 г. намалява с 2,33%. Върху процесите на пазара на труда силно влияние оказват пандемията от коронавирус и намаляващия брой на икономически активното население, което служи за база при изчисляване равнището на безработица. През 2022 г. безработицата достига най-ниската си стойност (30,13%) за периода на прилагане на ПИРО.

Таблица 15: Средногодишен брой на безработните лица и равнище на безработица в община Вълчедръм за периода 2021 - 2023 г.

Показател	2021	2022	2023
Брой регистрирани лица	1021	900	952
Равнище на безработица (%)	**34,18**	**30,13**	**31,85**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

През 2023 г. равнището на безработица се повишава и достига 31,85%, като остава по-високо от средните нива за област Монтана (12,7%), и по-високо от безработицата за страната (5,6%). Регистрираният през 2021 г. ръст на безработицата, причинен от пандемията от коронавирус бързо е овладян и безработните лица през 2023 г. са с 69 по-малко спрямо базовата

година. Броят на регистрираните безработни през 2023 г. е с 52 повече спрямо 2022 г., но е отчетен ръст в равнището на безработица, тъй като показателят се изчислява на база икономически активното население, което намалява.

Графика 4: Динамика на безработицата в община Вълчедръм 2020-2023 г.(%)

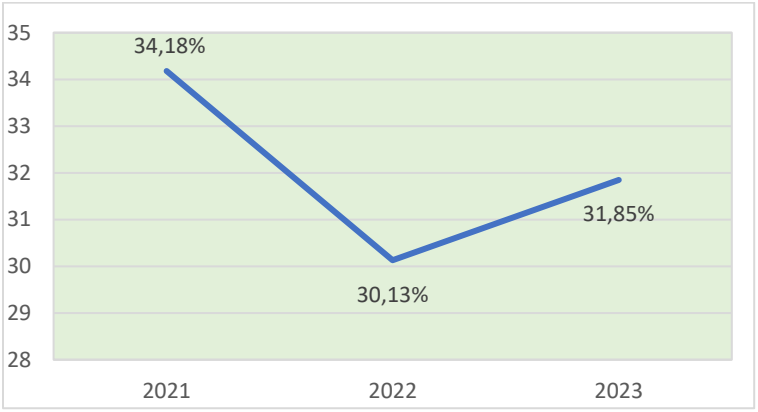

Таблица 16: Справка за безработицата в отделните населени места на община Вълчедръм за периода 2021 – 2023 г.

	2021	2022	2023
гр. Вълчедръм	171	187	185
с. Ботево	7	5	5
с. Бъзовец	0	1	1
с. Горни Цибър	7	7	5
с. Долни Цибър	303	334	343
с. Златия	69	62	54
с. Игнатово	26	24	20
с. Мокреш	56	57	81
с. Разград	111	112	109
с. Септемврийци	102	93	140
с. Черни връх	66	77	77
Община Вълчедръм	**918**	**959**	**1020**
% Безработица към 31.12	**30,3**	**31,65**	**34,14**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

Към 31.12.2023 г. броят на регистрираните безработни лица в община Вълчедръм се е увеличил на 1020 или със 102 повече спрямо 31.12.2021 г. За разглеждания период най-много регистрирани безработни лица има в с. Долни Цибър, следвано от гр. Вълчедръм, селата Разград и Септемврийци, а с най-малко регистрирани безработни лица в община Вълчедръм са селата: Бъзовец, Ботево и Горни Цибър.

Таблица 17: Структура на безработните лица по пол в община Вълчедръм към 31.12.2023 г.

Показател	2021	2022	2023
Общ брой регистрирани лица	**918**	**959**	**1020**

Жени	504	524	550
Мъже	414	435	470

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

Разпределението на регистрираните безработни лица по пол в община Вълчедръм за 2023 г. показва, че относителният дял на жените е 53,9%, а на мъжете 46,1%. Уязвимата група безработни лица остават жените като относителният им дял намалява с 1% от 54,9% през 2021 г. на 53,9% към 2023 г. Жените продължават да са по-силно засегнати от липсата на работни места, при тях дисбалансите между притежаваната квалификация и търсенето на пазара на труда са много по-големи.

Таблица 18: Възрастова структура на безработните лица в община Вълчедръм 2021-2023 г.

Възраст	2021	2022	2023
до 19 години	11	19	26
от 20 до 29 години	118	170	173
в т.ч. от 25 до 29 години	*58*	*81*	*73*
от 30 до 54 години	556	525	574
над 55 години	233	245	247
ОБЩО	**918**	**959**	**1020**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

Засегнати от безработицата са и хората от 30 до 50 години – 60,57% за 2021 г., 54,74% за 2022 г. и 56,27% за 2023 г. от всички регистрирани безработни лица. Делът на безработните младежите от 20 до 29 години се увеличава от 12,85% през 2021 г. на 16,96% през 2023 г.

Таблица 19: Образователна структура на безработните лица 2021-2023 г.

Образование	2021	2022	2023
с висше образование	7	7	7
със средно образование	266	274	276
с основно образование	174	196	232
с начално и по-ниско образование	471	482	505
ОБЩО	**918**	**959**	**1020**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

Най-голям относителен дял в образователната структура на безработицата в общината имат лицата с начално и по ниско образование – съответно 51,31%, 50,26% и 49,51% за трите разгледани години. Следват лицата със средно образование – съответно 28,98%, 28,57% и 27,06% за периода 2021-2023 г. Делът на лицата с основно образование за периода 2021-2023 г. е 18,95%, 20,44% и 22.75% Най-малко са безработните висшисти, броят им остава непроменен за целия анализиран период - 7 лица, което е под 1%.

Таблица 20: Структура на безработните лица по придобита квалификация 2021-2023 г.

Показател	2021	2022	2023
Регистрирани безработни с работническа професия	154	144	166
Регистрирани специалисти	52	69	51
Регистрирани без квалификация	712	746	803
ОБЩО	**918**	**959**	**1020**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

През периода 2021-2023 г. делът на безработните лица без квалификация, заемат най-голям относителен дял в структурата на безработицата по придобита квалификация съответно: 77,56% (712 лица за 2021 г.), 77,79% (746 лица за 2022 г.) и 803 лица или 78,73% за 2023 г. Следват безработните лица с работническа професия, които заемат следния относителен дял 16,77%, 15,02% и 16,27% от общия брой безработни за разглеждания период. За разгледания период делът на безработните специалисти е най-малък или 5,66%, 7,19% и 5%.

Таблица 21: Обявени свободни работни места за периода 2021 – 2023 г.

Населено място	2021	2022	2023
гр. Вълчедръм	155	104	125
с. Мокреш	1	2	1
с. Септемврийци	3	5	3
с. Черни връх	1	1	0
с. Долни Цибър	22	19	10
с. Златия	6	8	3
с. Разград	21	1	13
от други общини	16	17	7
ОБЩО	**225**	**157**	**162**

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

От разпределението на обявени свободни работни места по населено място в община Вълчедръм за периода 2021-2023 г., се вижда, че най-голям относителен дял имат в общинския център гр. Вълчедръм. Делът на обявените свободни работни места в гр. Вълчедръм за 2023 г. нараства с 16,38%. и достига 77,16%, спрямо 2021 г., когато е 60,78%. Най-малко обявени свободни работни места има в селата - Мокреш, Септемврийци и Черни връх.

Таблица 22: Структура на постъпилите на работа лица по пол, притежавана квалификация и възраст в община Вълчедръм 2021-2023 г.

Постъпили на работа лица	2021	2022	2023
ОБЩО	**362**	**186**	**172**
от тях жени	*187*	*102*	*92*
ОБЩО	**362**	**186**	**172**
с работническа професия	72	52	26
специалисти	54	31	34
без квалификация	236	103	112
ОБЩО	**362**	**186**	**172**
на възраст до 24 г.	55	24	23
от 25 до 29 г.	32	21	14
от 30 до 54 г.	208	107	98
над 55 г.	67	34	37

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

През 2023 г. лицата постъпили на работа в община Вълчедръм са 172 или със 190 лица по-малко спрямо 2021 г. Жените започнали работа заемат по-голям относителен дял за трите години - 51,66%, 54,84% и 53,49%. При лицата постъпили на работа по придобита

квалификация най-голям относителен дял имат тези без квалификация - малко над 65% за 2021 и 2023 г. и 55,37% през 2022 г. Специалистите започнали работа са с най-малък дял, който нараства с 4,86% и достига 19,77% през 2023 г., спрямо 2021 г. когато е 14,91%. За целия период лицата постъпили на работа на възраст от 30 до 54 г., заемат най-голям дял - 57,46 % , 57,53% и 56,88%. Следвани от лицата над 55 г., на възраст до 24 г и на последно място или най-малко са лицата от 25 до 29 г.- 8,83%, 11,29% и 8,14%.

Таблица 23: Брой на продължително безработните лица, по пол, притежавана квалификация, образователно равнище и възраст 2021-2023 г.

Брой продължително безработни лица	2021	2022	2023
ОБЩО	**547**	**453**	**526**
от тях жени	*298*	*256*	*288*
ОБЩО	**547**	**453**	**526**
с работническа професия	89	78	76
специалисти	23	24	21
без квалификация	435	351	429
ОБЩО	**547**	**453**	**526**
с висше образование	3	2	1
със средно образование	145	131	134
с основно образование	87	76	96
с начално и по-ниско	312	244	295
ОБЩО	**547**	**453**	**526**
на възраст до 19 г.	1	1	1
от 20 до 29 г.	45	51	27
в т.ч. от 25 до 29 г.	*26*	*29*	*12*
от 30 до 54 г.	342	251	326
над 55 г.	159	150	172

Източник: Дирекция „Бюро по труда" – Лом

Броят на продължително безработни лица в община Вълчедръм за 2023 г. е 526 лица, с 21 по малко спрямо 2021 г., когато са 547. Продължително безработните жени са с по-голям относителен дял за трите години – 54,47%, 56,51% и 54,75%. По притежавана квалификация - лицата без квалификация, заемат най- голям дял, който през 2023 г. се увеличава с 2,04% и достига 81,56%, спрямо 2021 г. най-малък дял заемат продължително безработни лица специалисти. Разглеждайки продължително безработните лица по образователно равнище, най-засегнати са лицата с начално и по-ниско образование, заемат най- голям относителен дял - 57,04%, 53,86% и 56,08% за трите разгледани години. Лицата продължително безработни с висше образование са най-малко и от 3 за 2021 г., остава само 1 за 2023 г.

За периода 2021-2023 г. в община Вълчедръм има проведени следните активни мерки на труда в т.ч. за групи в неравностойно положение: 24 Ателиета за търсене на работа с продължително безработни лица и лица на социално подпомагане, 253 групови мероприятия с цел запознаване с права и задължения на новорегистрирани безработни лица, 3 срещи с работодатели, които са представили свободните работни места в техните фирми, проведени са 2 дни на работодателя и 3 мобилни бюра по труда.

През тригодишния период има проведени 5 квалификационни курса за групи в неравностойно положение: 2021 г. е проведен курс на БТТП с 15 лица по проект СКОРОСТИ. През същата година е организиран и проведен курс към ДП БГЦПО Плевен с изнесено обучение в гр. Вълчедръм с 15 лица за професионална квалификация „Подпомагане на възрастни “. През 2022 г. са организирани и проведени 2 курса по Проект „С нови зелени и екологични знания и умения към нова заетост” на КНСБ с 12 лица и по Проект „СТИМУЛ“ на БТТП с 15 лица.

За периода 2021 г. - 2023 г. в община Вълчедръм се реализират 6 програми за насърчаване на заетостта, включително за младежи до 29 г: НП „Помощ за пенсиониране“, НП „Заетост и обучение на хора с трайни увреждания“, НП „Активиране на неактивни лица“, Програма „Старт на кариерата“, Регионална програма за заетост, НП „Заетост и обучение на продължително безработни лица“ – Компонент 1 и Компонент 2 , схема „Нова възможност за младежка заетост“, проект „Родители в заетост“, проект „Заетост за теб“ по ОП РЧР.

За периода 2021 – 2023 г. новоразкритите работни места от община Вълчедръм на първичния пазар са 166, а субсидираната заетост е 339 работни места. През разглеждания периода са реализирани 2 Регионални програми за 154 лица.

По мерки за заетост са разкрити 33 работни места. По програми за заетост са разкрити 203 работни места. По ОП РЧР – 351 лица.

Намаляването на безработицата през последните години и достигането на най-ниски нива през 2022 г. е положителна промяна в социално-демографските условия и оказва благоприятно въздействие върху индикаторите за постигане целите на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. Независимо от тези тенденции пазарът на труда все още се нуждае от стимулиране и допълнителни насърчителни мерки.

Причините за ниските коефициенти на икономическа активност и заетост в общината освен демографската криза са слабата инвестиционна активност, липсата на работни места и най-вече несъответствието между професионалната квалификация на свободната работна сила и пазара на труда. Бързо нарастват нуждите от квалифицирана работна ръка, свързани с въвеждането и използването на нови производствени, информационни и комуникационни технологии. В същото време младите квалифицирани кадри предпочитат да напуснат родните места и да работят в големи градове у нас или в чужбина. Пазарът на труда изпитва остър недостиг на квалифицирани кадри, а безработицата сред лицата без образование и квалификация остава висока.

Неблагоприятните демографски тенденции и някои структурни проблеми остават основни пречки пред нормалното функциониране на пазара на труда. Населението продължава да намалява и застарява. Делът на дълготрайно безработните остава сравнително висок. В същото време нараства недостигът на квалифициран труд, което отправя допълнително предизвикателство пред активните мерки на пазара на труда.

2.3. Образование

В образованието през последните години са налице нови предизвикателства, сред които: повишаване качеството и ефективността на образование и обучение; ориентиране на образователния процес към развитие на потенциала на ученика (инициативност, креативност, предприемачески дух, усвояване на знания и придобиване на умения и др.); постигане на равни шансове за всички деца. Подпомагането на изграждането на ключови компетентности, ориентирани към личностно развитие на детето през целия му живот, както и насърчаване към обучение през целия живот и непрекъснато самоусъвършенстване.

Дейностите в областта на предучилищното и училищното образование са насочени към изпълнение на задълженията на Община Вълчедръм, произтичащи от Закона за предучилищното и училищно образование (ЗПУО), Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) и Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА), съобразена е също и Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021-2030).

Приоритетите в сферата на образованието са съобразени с основните цели и принципи на промените в училищното образование и са част от основните дейности в Плана за интегрирано развитие на Община Вълчедръм 2021-2027 г.

В община Вълчедръм има добре функционираща система за предучилищно и училищно образование, възпитание и личностна подкрепа, които се осигуряват в детските градини и училищата. Образователната система е добре организирана, обезпечена с кадри и материално-техническа база и осигурява общообразователната и професионална подготовка на учащите се. Наличната мрежа от учебни заведения е с оптимизирана структура, съобразена с действащите законови документи и нормативи и с местните, държавни и европейски стратегии за развитие на образованието. Демографските процеси се отразяват негативно върху учебните заведения. Училищната мрежата в община Вълчедръм е достигнала предела на оптимизация.

В община Вълчедръм все още има регистрирани случаи на трайно не посещаващи училище, при които училищните екипи съвместно с институциите взимат навременни мерки децата и учениците отново да бъдат включени в учебния процес.

В училищата се организира обща подкрепа за приобщаване в хода на учебната година под формата на консултации и допълнително обучение по отделни учебни предмети на ученици с установени дефицити при усвояване на учебното съдържание, на ученици с голям брой отсъствия и в риск от отпадане.

Механизмът за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст дава възможност учащите се в общината да бъдат приобщени в учебните заведения.

В детските заведения са обхванати всички четири, пет и шест годишни деца, които подлежат на задължително предучилищно обучение.

В община Вълчедръм е предоставена възможност за образование на всички деца подлежащи за постъпване в детска градина, като броят им е различен в отделните населени места.

През 2023 година в детските заведения са обхванати всички четири, пет и шест годишни деца, които подлежат на задължително предучилищно обучение.

Община Вълчедръм и образователните институции организират редица превантивни дейности за привличане и задържане на застрашените от отпадане деца и ученици.

Политиките за намаляване на преждевременното напускане на училище са залегнали в цялостната приобщаваща и ориентирана към учащите визия за образованието в общината, според която висококачественото образование е достъпно за всички.

През учебната 2022/2023 г. в община Вълчедръм функционират 5 училища, от които 1 Професионална гимназия в гр. Вълчедръм, 3 основни училища и 1 средно училище в с. Долни Цибър, както следва:

- Професионална гимназия „ Димитър Маринов” - гр. Вълчедръм;
- I ОУ „Васил Левски” - гр. Вълчедръм;
- II ОУ „Иван Вазов” - гр. Вълчедръм;
- ОУ „Д-р Петър Берон” - с. Септемврийци;

- СУ „Христо Ботев” - с. Долни Цибър.

През периода 2021-2023 г. е закрито 1 основно общинско училище - ОУ „Христо Ботев” - с. Златия, а детските градини се запазват 6.

ОУ „Христо Ботев” - с. Златия е закрито през 2021 г. с Решение на Общинския съвет, като учителите и учениците са пренасочени към I-во ОУ „Васил Левски” - гр. Вълчедръм.

Таблица 24: Брой ученици и учители в община Вълчедръм 2020-2023 г.

Учебни години	**2020/2021**	**2021/2022**	**2022/2023**
Брой ученици, в общообразователните училища т.ч.:	**554**	**511**	**495**
Момчета	301	273	253
Момичета	253	238	242
Брой ученици, в професионалните училища в т.ч.:	**101**	**191**	**167**
Момчета	35	86	-
Момичета	66	105	-
Брой учители	58	52	-
ОБЩ БРОЙ УЧЕНИЦИ	**655**	**702**	**662**

Източник: Национален статистически институт - https://infostat.nsi.bg

През 2022/2023 учебна година, учениците в община Вълчедръм нарастват със 7 или около 1 %, спрямо базовата 2020/2021.

Броят на учениците в общообразователните училища за изследваните учебни години е намалял с 11% или с 59 деца и младежи през 2022/2023 спрямо 2020/2021 учебна година. В общообразователните училища и професионални гимназии в общината през 2021/2022 учебна година се обучават общо 702 ученици. В структурата на учениците по пол преобладават момчетата 51%, а момичетата са 49%. В общообразователните училища през учебната 2021/2022 година в община Вълчедръм работят 52 учители или с 6 по малко от учебната 2020/2021 учебна година, когато са 58.

Професионална гимназия „Димитър Маринов” - гр. Вълчедръм и СУ „Христо Ботев” - с. Долни Цибър са единствените средни учебни заведения на територията на общината, даващи възможност да се обучават ученици по професии и специалности, за които има търсене на пазара на труда. В двете учебни заведения учениците придобиват професионална квалификация – ПКС1 (при завършване на X клас) и ПКС2 (при завършване на XII клас). Ръководствата на учебните заведения проявяват гъвкавост и се стремят да предлагат на пазара на труда подготвени специалисти в търсените професионални направления, като при изразен интерес се актуализират професионалните направления и професиите, по които ще се реализира прием в професионалните паралелки.

Липсата на училища със засилено изучаване на чужди езици, технически и икономически специалности в община Вълчедръм води до преориентиране на част от учениците след седми и осми клас към други общини в и извън областта, като на учениците се налага да пътуват до гр. Монтана, гр. Лом или до друг по-голям град. Този факт показва, че възможностите за получаване на средно образование в рамките на общината са ограничени.

Оптимизирането на училищната мрежа следва да създаде предпоставки за финансиране на професионални училища, защитени професии, съобразно потребностите на общината, както

и с внедряване на обучение чрез работа (дуалнообучение). Важна тема засягаща професионалното образование е дуалното обучение, интересът към тази форма на обучение с практика е изключително голям. Има тенденция за разширяване на дуалното обучение у нас, но за целта са нужни промени, най-вече законодателни. Този вид обучение засяга две групи лица – над 16 години, които са в образователната система, и тези, които са на пазара на труда над 16 години.

В общинските училища са интегрирани и се обучават деца със специални образователни потребности. С всички тях работят специалисти от Ресурсен център - гр. Монтана. В помощ на обучението са ресурсен учител, логопед и психолог. Потребност от психолози или педагогически съветници има и в останалите училища в общината. Няма проблем с интеграцията на ромските деца, но има проблем със задържането им в училище. Разходите, които са свързани с посещаване на училище, влияят силно върху мотивацията на родители и ученици и са причина за отпадане на деца от образователната система.

Структурите на предучилищното образование в общината са добре развити. Осигуреността с детски градини, преподаватели и места в детските градини е много добра.

В община Вълчедръм функционират следните 6 детски градини:

- ДГ “Слънчице“ – гр. Вълчедръм;
- ДГ “Патиланци“ – гр. Вълчедръм;
- ДГ „Светулка“ – с. Мокреш;
- ДГ „Калинка“ – с. Септемврийци;
- ДГ „Мечо пух“ – с. Златия;
- ДГ „Щастливо детство“ – с. Долни Цибър.

Таблица 25: Данни за общинските детски градини 2020-2023 г.

Учебни години	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Брой деца, в това число:	**277**	**268**	**252**
Момчета	139	144	136
Момичета	138	124	116
Брой детски градини	6	6	6
Брой групи в детските градини	11	11	11
Брой педагогически персонал	22	22	-
Брой детски учители	22	22	21
Брой места на 100 деца в детските градини	113	119	148

Източник: Национален статистически институт - https://infostat.nsi.bg

Броят на децата в детските градини намалява с 25 или с 9% в рамките на изследваните в Таблица 36 учебни години. Педагогическият персонал и детските учители намаляват с 1. Броят на групите в детските градини е един и същ -11. През учебната 2022/2023 година, шестте детски градини в община Вълчедръм се посещават от 252 деца, разпределени в 11 групи и обучавани от 21 детски учители.

На 100 деца в община Вълчедръм към 2023 г. се падат 148 места в детските градини, което показва, че има значителен брой свободни места.

В детските градини се приемат деца на възраст 3 – 7 години, по желание на родителите (съгласно ЗПУО и Наредба №5 за предучилищно образование), като групите се оформят по възрастов принцип. Капацитетът на детските заведения е достатъчен за да обхване всички деца от 3 до 7 годишна възраст на територията на общината.

През разгледания период в детските заведения са обхванати всички четири-, пет- и шестгодишни деца, които подлежат на задължително предучилищно обучение.

На територията на община Вълчедръм функционира Център за подкрепа за личностно развитие – Обединен детски комплекс - Вълчедръм (ЦПЛР-ОДК), към който развиват дейност 9 групи в направления „Изкуство“ и „Спорт“.

Сградният фонд на учебните заведения включва 5 сгради за училищата и 6 сгради за детските градини. Необходимо е обновяване на материално-техническата база в някои учебни и детски заведения и въвеждане на мерки за енергийна ефективност, както и благоустрояване и озеленяване на училищния двор.

Сферата на образованието в община Вълчедръм като цяло е обезпечена с квалифицирани кадри. Няма нередовни учители. Няма недостиг на специалисти по отделните дисциплини. Проблем в селата е редуцираният щат, който не позволява всеки учебен предмет да се преподава от специалист. В общината са налице достатъчен брой учители по отделните предмети, с висше и полувисше образование и съответната квалификация.

Наличието на квалифицирани преподавателски кадри в достатъчна степен е силна страна за общината, което е едно от условията за постигане на добри резултати при подготовката на учащите в системата на средното образование. Учителите имат възможност да повишават квалификацията си чрез участие в обучителни курсове и семинари.

Предвид негативните демографски тенденции за страната, нивото на образователните характеристики на населението е ключова предпоставка за качеството на човешкия ресурс. Тенденциите, които ще окажат влияние върху сектора на образованието през следващите години отразяват основните изисквания за равнопоставен достъп до качествено образование на всички равнища и за всички социални групи и по-добро обвързване на образованието с науката и бизнеса, с търсените знания и умения.

Сериозен проблем, характеризиращ квалификацията на човешките ресурси в страната, е ниското ниво на компютърни и цифрови умения, което препятства широкото използване на ИКТ и базираните на тях услуги и постигането на цифров растеж. През последните години се правят опити за навлизане на модерните технологии в учебния процес, но резултатът е противоречив. Кризата с COVID-19 принуди учителите и учениците да се пренастроят бързо към дистанционна форма на обучение. Това доказва необходимостта от интервенции на всички нива на образователната система за повишаване на цифровата грамотност на учениците и избягване на така нареченото цифрово изключване.

През периода 2021-2023 г. учебните и детски заведения участват в редица национални проекти и програми на МОН и финансирани от европейски фондове:

Работа на училищата по следните проекти и национални програми:

- ПМС № 129 от 11.07.2000 г. за подпомагане на физическото възпитание и спорта в общинските детски градини и училища; Модул „Подкрепа на целодневното обучение на учениците в начален и прогимназиален етап”;
- Проект BG05M2OP001-3.018-0001 „Подкрепа за приобщаващо образование“;
- Проект BG05M2OP001-5.001-0001 „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“;
- Проект BG05SFPR001-1.001-0001 „Успех за теб“
- Осигуряване на съвременна , сигурна и достъпна образователна среда-модул Площадки по БДП;

- Информационни и комуникационни технологии в системата на предучилищното и училищното образование;
- Проект BG05M2OP001-3.004-0001 „Нов шанс за успех“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.
- Проект BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.
- Проект BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден“. Приет с Решение № 352, протокол № 47/24.02.2023 г. на Общински съвет – Вълчедръм. 10
- Проект № BG05M2OP001-3.017-0011 "Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти и образователни медиатори за работа в мултикултурна среда".
- „КНИЖКА ПРОЧЕТЕТЕ И ПРИРОДАТА ПАЗЕТЕ“ проект към ПУДООС.
- НП „Квалификация“;
- НП „Заедно в изкуствата и в спорта“;
- НП "България - образователни маршрути;
- НП "Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда" -Модул 1 "Съвременна среда за качествено обучение по хуманитарни науки, изкуства и спорт";
- НП "Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда" - Модул 2 "Площадки за обучение по безопасност на движението по пътищата";
- НП „Отново заедно“;
- НП ИКТ - ИКТ "Кандидатстване за хардуерно оборудване", „ИКТ - Средства за електронен дневник за училища, ЦПЛР и ЦСОП”, „ИКТ - Средства за Интернет свързаност”, ИКТ - Кандидатстване за средства за доизграждане на безжични локални мрежи (Wi-Fi);
- НП „С грижа за всеки ученик“;
- НП „Иновации в действие“.
- НП „Подкрепа на образователните медиатори и социалните работници“;
- НП „Осигуряване на съвременна образователна среда“, Модул „Библиотеките като съвременна образователна среда“.

Работа на Професионална гимназия „Димитър Маринов” - гр. Вълчедръм по проекти и национални програми:

- Проект Б0058ГРЯ001-1.001-0001 „Успех за теб“;
- Проект BG05M2OP001-2.011-0001 „Подкрепа за успех“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР) 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.
- Проект „All-learn", Договор № 2020-1-BG01-KA226-VET-095024, „ЕРАЗЪМ+“;
- НП „Оптимизиране на вътрешната структура на персонала“.

Работа на Детските градини на територията на община Вълчедръм по проекти и Национални програми:

- Проект BG05M2OP001-3.005-0004 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование” по програма на МОН/ ЕСФ;
- Проект „ Педагогическа и психологическа подкрепа на децата от уязвимите групи“- по

програма на МОН/ ЕСФ;

- Проект „Предоставяне на парични средства за подпомагане на физическото възпитание и спорт“;
- Проект „Повишаване на капацитета на педагогическите специалисти и образователни медиатори за работа в мултикултурна среда“;
- НП „Оптимизиране на вътрешната структура на персонала”.;
- НП за по-пълно обхващане на учениците в задължителна училищна възраст – модул „Подпомагане храненето на децата от ПГ в ДГ, децата от подготвителните класове в училище и учениците от I – IV клас”;
- НП „ИКТ в системата на предучилищното и училищното образование”;
- НП на МОСВ и ПУДООС „Чиста околна среда” на тема: „Обичам природата - и аз участвам”;
- Училищен плод - по национална програма на МОН;
- Училищно мляко - по национална програма на МОН.

Община Вълчедръм съвместно с образователните институции в общината организират извънкласни и извънучилищни дейности, които имат съществена роля за засилване на интереса на учениците към образователно-възпитателния процес и намаляване риска от отпадане от училище. Целта е да се осмисли свободното време на учащите се чрез форми и дейности, подпомагащи интелектуалното, духовното, нравственото и физическото им израстване, които развиват творческите им интереси и възможности. Спомагат за формирането им на граждански ангажирани личности, приобщени към ценностите на демократичното общество и са форма на превенция на рисково поведение и промоция на здраве чрез здравното и гражданското образование. Целта на организираните мероприятия и извънучилищни дейности е да се научат децата и учениците да се забавляват с полезни за здравето им занимания и да се подобри комуникацията им.

2.4. Здравеопазване

Системата на здравеопазването в община Вълчедръм включва само доболнична помощ, която се осъществява от общопрактикуващи лекари. Здравното и медицинско обслужване на гражданите е затруднено, поради неравномерното разпределение на населението по общи практики и отдалечеността на голяма част от населените места от общинския център.

По данни на РЗИ – Монтана, за периода 2021 - 2023 г. на територията на община Вълчедръм са регистрирани и са функционирали следните лечебни и здравни заведения:

- Амбулатория за индивидуална практика за първична медицинска помощ – 3 броя регистрирани с адреси в следните населени места:
  - гр. Вълчедръм – 1 брой;
  - с. Долни Цибър – 1 брой;
  - с. Септемврийци – 1 брой.
- Амбулатория за групова практика за първична медицинска помощ – 1 брой с регистрирани адреси в следните населени места:
  - гр. Вълчедръм;
  - с. Разград;
  - с. Черни връх.
- Амбулатория за индивидуална практика за първична помощ по дентална медицина – 2 броя, с адреси в гр. Вълчедръм.
- Филиал за спешна медицинска помощ в гр. Вълчедръм.

В община Вълчедръм няма регистрирани лечебни заведения за болнична помощ, както и за специализирана извънболнична медицинска помощ, МЦ, ДКЦ и лаборатории. Болнична лечебна помощ населението на община Вълчедръм получава от МБАЛ „Св. Николай Чудотворец“ – гр. Лом и МБАЛ „Д-р Стамен Илиев“ – гр. Монтана.

В периода 2021 - 2023 г. в община Вълчедръм са работили следните лекари в това число – общопрактикуващи /ОПЛ/, медицински специалисти, стоматолози и други:

- Общопрактикуващи лекари – 5, от които 2 със специалност „Обща медицина“, 1 със специалност „Вътрешни болести“, 1 със специалност „Кардиология“ и 1 лекар със специалност „Акушерство и гинекология;
- 2 лекари по дентална медицина;
- Медицински специалисти по здравни грижи – 2 медицински фелдшера, 1 акушерка, 1 медицинска сестра;
- Във ФСМП - Вълчедръм работят 3 лекари, от които 1 със специалност „Вътрешни болести“, 2 лекари без специалност и 7 медицински специалисти по здравни грижи – 1 акушерка, 3 фелдшери и 3 медицински сестри.

За периода 2021 г. - 2023 г. на територията на община Вълчедръм са били регистрирани и са работили 2 аптеки.

За осъществяването на нормалната доболнична помощ има нужда от още общопрактикуващи лекари и медицински специалисти.

Броят на общопрактикуващите лекари в общината, по данни на НСИ се запазва същия в началото и в края на периода.

Таблица 26: Медицински персонал и население на един лекар в община Вълчедръм 2020-2022 г.

Персонал/Години	2020	2021	2022
Лекари	4	4	4
Лекари по дентална медицина	1	1	1
Медицински специалисти	10	10	11
Население на 1 лекар	2052	1998	1875
Население на 1 лекар по дентална медицина	8206	7990	7498

Източник: ИНФОСТАТ - https://infostat.nsi.bg

Населението на община Вълчедръм страда от недостиг на общопрактикуващи лекари, стоматолози и специалисти. По последните актуални данни на НСИ към 2022 г. на територията на община Вълчедръм работят общо 4 лекари, 11 медицински специалисти и 1 стоматолог. За периода 2020-2022 г. пациентите на един лекар в общината намаляват от 2052 на 1875, а на един стоматолог от 8206 на 7498.

Таблица 27: Информация за епидемичната обстановка и заразна заболеваемост в община Вълчедръм за периода 2021 – 2023 г. с посочени видове заболявания

ОЗБ	2021 г.	2022 г.	2023 г.	Общо
Варицела	0	6	28	34
Скарлатина	0	1	4	5
ТБК	1	2	4	7
Вирусни хепатити	1	3	3	7

Дихателни инфекции	396	355	66	817
в т. ч.: *COVID-19*	*395*	*346*	*30*	*771*
Чревни инфекции	2	6	10	18
в т. ч.: Ентероколит	*1*	*6*	*10*	*17*
в т. ч.: Колшентерит	*1*	*0*	*0*	*1*
Вяла парализа	0	0	2	2
Вирусен менингит	0	0	1	1

Източник: РЗИ – Монтана

Динамиката на заразната заболяемост представя основните тенденции в развитието и характерните особености на епидемичния процес на заразните заболявания в община Вълчедръм за периода 2021 г. – 2023 г.

Водещи в общата структура на заразната заболеваемост за посочения период са дихателните инфекции в т. ч. COVID-19, следвани от Варицела и Чревни инфекции.

Регистрираните инфекциите на дихателната система представляват 396 от всички регистрирани за 2021 г. заразни заболявания, спрямо 355 за 2022 г. и 66 за 2023 г. В структурата на заболяемостта от дихателни инфекции с най-голям относителен дял е инфекцията с COVID-19, като за 2021 г. тя достига 395 от всички дихателни инфекции, съответно за 2022 г. – 346, а за 2023 г. намалява до 30. Регистрираната висока заболяемост за 2021 и 2022 г. се дължи основно на пандемичното разпространение на COVID-19 през анализирания период. През 2023 г. се отчита значително понижаване на общата заразна заболяемост в сравнение с предходните две години.

Здравно-демографската характеристика на Община Вълчедръм се характеризира със сравнително висока раждаемост и висока смъртност и отрицателен естествен прираст. В структурата на заболяванията, водещо място заемат болестите на органите на кръвообращението и болестите на дихателната система. Анализирайки структурата на заболяванията по класове болести и сравнявайки данните от статистическите отчети на лекарите от община Вълчедръм, се установява, че са аналогични с тези за област Монтана и Република България.

Основните рискови фактори (тютюнопушене, употреба на алкохол, затлъстяване, небалансирано хранене и ниска двигателна активност) продължават да обхващат голяма част от населението и да застрашават здравето му. Сериозен проблем се явява нарушената профилактика на населението, което води до влошаване на общия здравен статус. Подобряването на общата система за навременна и всеобхватна профилактика ще спомогне за снижаване на заболеваемостта и много по-качествено лечение на болните.

Предизвикателство пред намаляването на преждевременната смъртност е повишаването на здравната култура, особено сред малцинствените групи, които се характеризират с ограничен достъп до здравни услуги. Осигуреността на населението в общината с медицински специалисти е ниска, и с неблагоприятна перспектива, във връзка с емиграцията на квалифицирани специалисти и малък брой присъединяващи се към работната сила в системата на здравеопазването.

2.5. Социални дейности, услуги и социално включване

Община Вълчедръм предоставя широк спектър от социални дейности и услуги. На територията на общината функционират следните социални структури:

- **Дом за пълнолетни лица със сетивни нарушения**

Дом за пълнолетни лица със сетивни нарушения (ДПЛСН) започва своята дейност през 2004 г. Той е специализирана институция от пансионен тип, в който хората са отделени от своята домашна среда. Ползватели на услугата са възрастни хора със сетивни увреждания притежаващи експертно решение на ТЕЛК. Капацитетът на ДПЛСН е за 48 души. През 2023 г. средногодишно услугите на ДПЛСН са ползвани от 36 лица. На потребителите на услугата се осигурява трикратно хранене - закуска, обяд и вечеря. Предлаганата храна е разнообразна и съобразена със здравните потребности на потребителите. Осигурява се диетична храна за диабетици. Медицинското обслужване се осъществява от четири медицински сестри с дългогодишен опит и един фелдшер. Осигурено е денонощно наблюдение и обслужване от 10 санитари с дългогодишен стаж в институцията, запознати с обслужването на незрящи и извършващи почистване на спалните помещения, подпомагане на настанените лица при хранене, разходки, личен тоалет.

- **Домашен социален патронаж**

В гр. Вълчедръм домашният социален патронаж е разкрит през 1986 г. Дейността "Домашен социален патронаж" е социална услуга в общността, чрез която се предоставят услуги, свързани с приготвянето и доставката на храна на хора в пенсионна възраст. "Домашен социален патронаж" е с капацитет 100 лица и извършва ежедневна доставка на топла храна на желаещите да се възползват от услугата. Обслужват се 10 населени места в общината, като от услугите му не се ползва само село Бъзовец. През летните месеци броят на патронираните лица е значително по-голям между 100 и 120, а през зимните месеци - между 90 и 100. През месец декември 2023 г. са обслужвани 120 лица.

- **Механизъм лична помощ**

Предоставянето на лична помощ се основава на принципите, предвидени в Закона за хората с увреждания - ефективност и ефикасност на предоставянето на помощта и зачитане на личното пространство, достойнството, самостоятелността и независимостта на хората с увреждания. В изпълнение на Закона за личната помощ през 2023 г. Община Вълчедръм предоставя услугата на 112 лица, за 95 от които се грижат техни близки и роднини - подпомагат ги в ежедневието им, да упражняват основните си права, да имат възможност за избор и достъп до услуги и дейности, да задоволят основните си нужди, умело да управляват живота си. В резултат на прилагане на механизма е налице придобиване на увереност от лицата, получаващи помощта, при вземане на решения за собствения им живот и здраве, търсене на по-качествени услуги, недоволството от един асистент може да намери израз в неговата смяна с друг, управляване на собствения живот и активно участие в обществото.

- **Социална услуга „Асистентска подкрепа"**

В изпълнение на Закона за социалните услуги със Заповед № РД 010117/08.01.2021 г. на изпълнителния директор на Агенция за социално подпомагане е дадено предварително одобрение за създаване на специализирана социална услуга „Асистентска подкрепа" с капацитет 32 броя потребители. С Решение № 137 от 29.01.2021 г. на Общинския съвет в Община Вълчедръм е създадена социалната услуга „Асистентска подкрепа" като делегирана от държавата дейност. Общината предоставя услугата на 45 лица за които се грижат 18 домашни помощници, които ги подпомагат в ежедневието им, за задоволяване на ежедневните им потребности за самообслужване, придвижване, преместване, комуникация, домакински дейности, организация на ежедневието и участие в обществения живот.

Асистентската подкрепа е специализирана социална услуга, която включва подкрепа от асистент за лица в надтрудоспособна възраст в невъзможност за самообслужване, които нямат определена по съответния ред степен на намалена работоспособност и деца с трайни

увреждания и пълнолетни лица с трайни увреждания с определена чужда помощ, които не ползват помощ за грижа в домашна среда по реда на друг закон.

- **„Приеми ме 2015“**

Проектът "Приеми ме 2015" се финансира по Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси 2014 - 2020 г.”. Целите на проекта са усъвършенстване модела на предоставяне на социалната услуга приемна грижа, подкрепа процеса на деинституционализация на деца и реализиране устойчив модел за развитие на заместваща семейна грижа. Приемната грижа представлява мярка за закрила, която дава право на детето да расте в семейна среда. Освен това тя осигурява временна грижа за дете в нужда или риск. Приемната грижа е полезна и за развитието на дете, чиито биологични родители са в затруднение. През 2023 г. в община Вълчедръм са работили две професионални приемни семейства по проекта „Приеми ме 2015“ с две настанени в приемните семейства деца.

От 01.03.2023 г. стартират дейности по проект „Топъл обяд в Община Вълчедръм“, финансиран по процедура чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027, BG05SFPR003-1.001 „Топъл обяд“ съфинансирана от Европейски социален фонд плюс на Европейския съюз. Община Вълчедръм чрез подпомагането с топъл обяд ще осигури здравословна, разнообразна и питателна топла храна за обяд на хора, които не са в състояние сами или с помощта на свои близки да си осигуряват такава.

- **Клубове на пенсионера**

Към 2023 г. в община Вълчедръм функционират три клуба на пенсионера - в общинския център и в кметствата Мокреш, и Разград.

В сферата на социалните дейности и услуги Община Вълчедръм работи в тясно сътрудничество и е в постоянна координация и взаимодействие с Дирекция „Социално подпомагане“ – Лом (ДСП).

Към 2023 г. броят на лицата с увреждания в общината се увеличава с 51, спрямо базовата 2021 г., и достигат 804, в т.ч. 344 мъже и 460 жени.

За 2021 г. броят на лицата получили социални помощи е 471, а за 2023 г. е 518. Лицата получили целева помощ по Наредба РД-07-5/2008 г. за отопление към 2023 г. са 1238 или със 78 повече, спрямо базовата 2021 г., когато са 1160.

Лицата получили технически помощни средства през 2021-2022 година са 231. Считано от 01.07.2022 г. техническите помощни средства се предоставят от РЗОК, а за суми над 1000.00 лева от НЗОК.

На територията на община Вълчедръм към 2023 г. има 2 приемни семейства, в които са настанени 3 деца.

Таблица 28: Брой лица с увреждания и лицата получили социални помощи в община Вълчедръм през периода 2021-2023 г.

Година	Лица с увреждания			Лица получили социални помощи	Лица получили целева помощ за отопление по Наредба РД07-5/2008 г.	Лица получили технически помощни средства	Приемни семейства/ настанени деца
	Общо	мъже	жени				
2021	753	*349*	*404*	471	1160	126	**2/3**
2022	750	*353*	*379*	422	1186	105	**2/3**
2023	804	*344*	*460*	518	1238	*отп. норм. осн.*	**2/3**

Източник: ДСП – Лом

При социалните услуги, предоставяни в домашна среда, в резултат на извършваните дейности при голяма част от потребителите се наблюдава положителна промяна в начина на живот, хигиените навици, уменията за самообслужване и начина на общуване. Поддържа се система за обратна връзка от потребителите на услугата и членове на техните семейства чрез периодично допитване с цел събиране на информация, относно тяхната оценка на качеството на предоставяната социална услуга и резултата от ползването на услугата.

2.6. Култура и традиции

Културата е един от факторите за устойчиво развитие и съхраняване на духовността на населението. Община Вълчедръм продължава осъществяването на дейности за развитие и закрила на културата, като се съчетават държавните изисквания с местните условия, културни специфики и традиции. В общината функционира добре изградена мрежа от културни институти и организации.

Основните културни дейности, развивани в общината са музейната и комплексната читалищна дейност. За тяхното осъществяване е изградена съответната инфраструктура и функционира добре изградена мрежа от културни институти и организации.

На територията на община Вълчедръм читалищата са уникални организации, пример за устойчиви културни институции, имащи дълбока връзка с миналото, традициите, образователния и културен процес. На тях се гледа като структури, които трябва да се запазят и укрепят в съвременните динамични условия от една страна, а от друга, като структури, подкрепящи развитието на здраво съвременно гражданско общество.

В община Вълчедръм развиват дейност 10 народни читалища.

Таблица 29: Народни Читалища - художествени състави, клубове, групи и кръжоци

НЧ/ Наименование и местонахождение	Художествени състави, клубове, групи и кръжоци
НЧ „Факел-1926”, с. Бъзовец	Кръжок „Работливи ръце“ .
НЧ „Рало-1891”, гр. Вълчедръм	ТС "Извора"-възрастни, ТС "Фолклорна искра"-деца и възрастни, ТС "СеверняциТЕ"-деца и възрастни, Фолклорен състав за обреди, Група за народни песни.
НЧ „Н. Й. Вапцаров-1927”, с. Долни Цибър	Танцов състав "Цибърска младост" - две възрастови групи, Певческа група, Група по модерен балет и Хумористичен състав.
НЧ „Димитър Полянов-1928” - с. Горни Цибър	-
НЧ „Н. Й. Вапцаров-1921”, с. Златия	Фолклорен танцов състав "Калушари" и Танцов състав "Китка".
НЧ „Тодор Павлов-1929”, с. Игнатово	Фолклорен състав "Калушарите".
НЧ „Живот-1906” - с. Мокреш	Кръжок "Сръчни - ръчички", групи „Лазарки“ и „Коледари“.
НЧ „Н. Й. Вапцаров-1907”, с. Разград	Клуб по интереси и Клуб на краеведа.
НЧ „Съзнание-1915”, с. Септемврийци	Танцов състав "Надежда", Клуб по краезнание - "Роден край", Индивидуални музиканти, които свирят и в група при мероприятия.
НЧ „Просвета-1927” - с. Черни връх	Детски танцов състав"Сладураните"- за местни изяви, Клуб за изучаване историята на селото, Кръжок за плетиво "сръчни ръце" и кулинарен клуб.

Публичен регистър на Народните читалища - https://chitalishta.com/

Към някои читалищата има действащи кръжоци, клубове, функционират самодейни състави и групи за автентичен български фолклор, танцови формации и вокални групи. Към

2023 г. на територията на община Вълчедръм към читалищата функционират 10 самодейни състави, от които: групи за автентичен български фолклор, танцови формации, вокални групи, хумористичен състав. Всички те налагат своето активно присъствие и дават приноса си за организирането и участието в разнообразни културни инициативи в общината и извън нея.

В община Вълчедръм и към десетте народни читалища функционират 10 обществени библиотеки. В пет от тях са изградени информационни центрове. Предлагат се и се организират различни мероприятия за стимулиране на читателския интерес на гражданите от общината. Всички библиотечни работници, работещи по Програма "Глобални библиотеки", са обучени в 5 направления със съдействието на ръководството на Регионална библиотека "Гео Милев" - гр. Монтана и също след обучителен курс повечето от читалищните секретари в общината са получили сертификат за архивиране.

Развитието на читалищните дейности се определя от потребностите на местната общност. С оглед на намаляващото и застаряващо население на територията на община Вълчедръм, броят на читалищните членове намалява.

Художествената изложбена зала с функции на картинна галерия предлага на посетителите интересни експонати, на изявени творци от Вълчедръм и страната. Често се представят изложби на деца от детските градини, ученици от училища, Професионалната гимназия и ЦПЛР – ОДК - гр. Вълчедръм.

Гордост за гр. Вълчедръм е музейната сбирка, събрала богатата история на родния край. От 1992 г. тя е преместена в сградата на бившата градска баня. В нея са изложени експонати, представляващи миналото на региона от първобитния строй до днес. Сградата се нуждае от ремонт, включително и осветлението, и достъпна архитектурна среда, необходимо е осъвременяване на начина на представяне на музейните експонати.

Самодейните състави се включват в местните културни прояви, събори, прегледи и фестивали на регионално и национално ниво, като участията им са отличени с медали, дипломи, плакети, статуетки, специални награди и грамоти.

Всяко читалище на територията на общината има свой празничен календар, включващ събития, посветени на важни чествания, бележити дати и традиционни местни празници, съобразен с културния календар на Община Вълчедръм.

Културният календар обхваща националните празници и празниците на всяко населено място. Във всички населени места се отбелязват традиционните празници: Йордановден, Васильовден, Бабинден, 8 март, 22 март, 8 април – международния ден на ромите, Великден, съборът на населеното място, Коледа и др. Тези празници в повечето населени места се отбелязват съвместно от всички етноси. Честват се и празници като: Трифон Зарезан, Ден на самодееца (1-ви март), Националният празник на България – 3-ти март, Илинден (Св. Илия – в гр. Вълчедръм, с. Разград и с. Мокреш), Денят на народните будители и др. С конкретна програма и разнообразни мероприятия се чества празника на град Вълчедръм на 14 октомври – християнският празник Петковден. В общинския център е утвърдена и процедура за удостояване със званието „Почетен гражданин". Провеждат се краеведски четения и родови срещи.

Целенасочена и съвместна е работата на читалищата с местната власт, общинските клубове, сдружения и училища за реализиране на инициативите и събитията от Културния календар. През 2023 г. в община Вълчедръм са се провели следните културните прояви:

- Шести общински конкурс „Жива памет за Апостола“ за есе, стихотворение и рисунка, посветен на 150-та годишнина от гибелта на Васил Левски и организиран от I ОУ „Васил Левски“, гр. Вълчедръм;
- Седми общински поетичен онлайн рецитал на тема: „Отечество любезно, как хубаво си ти..“, организиран от II ОУ „Иван Вазов“. Рециталът бе посветена на: 173 години от рождението на Иван Вазов; 145 години от Освобождението на България и 88 години Второ основно училище „Иван Вазов“ гр. Вълчедръм;
- 9-ти Май Ден на Европа бе отбелязан с общински конкурс за рисунка на асфалт - "Европа през моите очи";
- Великденски концерт с участието на всички самодейци към читалищата;
- По повод Международния ден на музея, през месец май бе организирано тридневно посещение на Музейна сбирка - гр. Вълчедръм;
- 29 юни - Ден на река Дунав - концерт на „Пеещи артисти - звезди“ с участието на Симеон Владов, Катето Евро, Елица Тодорова, Петя Буюклиева, Емил Христов;
- Празнична програма по повод първи юни - ден на детето, с участието на „Вълшебната улица“ - гр. Враца;
- В последните дни на август почетохме 54 години Вълчедръм - град, признат за град с Указ № 828 от 27.08.1969 г. на Президиума на Народното събрание, ДВ брой 68 от 29.08.1969 г. - с богата програма, влючваща кулинарен конкурс „Лятна вълчедръмска гостилница“ и фотоконкурс „Лятна разходка“;
- 100 - години от гибелта на избитите 72 - септемврийци в местността „Черновръшки шумак“
- 13.10.2023 г. - Алея на творците и изкуствата;
- 14.10.2023 г. - Празник на град Вълчедръм;
- Коледен концерт с изява на децата от Първо ОУ „Васил Левски“ и Второ ОУ „ Иван Вазов“ - гр. Вълчедръм, Танцов състав "СеверняциТЕ" към НЧ "Рало - 1891" - гр. Вълчедръм и фолклорен състав за обреди към Народно читалище "Рало - 1891" - гр. Вълчедръм.

Основните проблеми на читалищата в общината са свързани с недостатъчните средства за ремонти на сградния фонд, закупуване на необходимата съвременна техника и оборудване, на нови книги и материали за библиотеките и за участия на художествените състави в национални и международни прояви. Читалищата са важни цетрове, в които трябва да бъде осигурена цифрова достъпност и свързаност и да се насърчават уменията на населението за включване в различни дигитални пространства.

2.7. Младежки дейности и спорт

Привличането и задържането на младите поколения за живот и работа в малките населени места и общини са приоритет на националната демографска политика за новия програмен период 2021-2027 г. Тенденциите в демографските процеси и изменението в броя и основните структури на населението оказват силно негативно влияние върху основните системи на обществото: икономическата, образователната, здравноосигурителна и системата за

социална защита. Демографските събития се отразяват до голяма степен върху развитието на икономическата и социалната среда.

Демографските показатели, свързани с развитието на населението на община Вълчедръм, не се отличават съществено от тези за страната. Наблюдава се интензивна миграция, насочена предимно към големите икономически центрове на страната и чужбина. Миграционните потоци са разпределени на две части. Основната, първа част е представлявана от млади хора с нисък образователен статус, заминаващи за чужбина, за да извършват нискоквалифициран труд. Пренебрежимо малка като брой, но не и по значение е втората част, представлявана от подрастващи и млади хора, които продължават образованието си, като след завършването му се реализират на пазара на труда в големите икономически центрове на страната.

Младите хора в община Вълчедръм участват в спортни клубове, танцовите състави и други творчески групи. Училищата и читалищата и остават естественото място за образователни и възпитателни дейности с младите хора.

Спортна инфраструктура

Спортната инфраструктура на територията на община Вълчедръм има четири спортни бази – три стадиона и една спортна площадка:

- Стадион гр. Вълчедръм – терен от 20 дка, масивна сграда със съблекални, бани, стаи за домакин и съдии. Необходимо е оборудване със седалки и ремонт на бани и тоалетни.
- Стадион с. Септемврийци – терен от 13 дка, масивна сграда на 2 етажа полуразрушена.
- Стадион с. Златия – терен от 20,4 дка, масивна сграда на 2 етажа полуразрушена.
- Баскетболна площадка в гр. Вълчедръм – не се поддържа - необходими са пейки (седалки) в секторите за зрителите и игрището има нужда да се покрие с нов шамот или с изкуствена настилка.

Най-големият стадион в общината се намира в гр. Вълчедръм и включва затревен терен с трибуни за 800 зрители, лекоатлетическа писта, сектор за скок дължина и сектор за тласкане на гюле. Стадионът е държавна собственост, издържа се и се стопанисва от общината. Останалите стадиони и спортната площадка са общинска собственост.

Спортна площадка има в двора на всяко общинско училище. Настилките са асфалтови и състоянието им позволява нормалното провеждане на часовете по физическо възпитание и спорт. През зимния период часовете по физическо възпитание и спорт се провеждат във физкултурните салони на училищата.

В община Вълчедръм към 2023 г. са създадени условия за практикуване на физически упражнения и спорт. Наличната спортна база, включително и спортните площадки в училищата, са на разположение за ползване от цялото население. Осигурен е свободен достъп до спортните обекти за учениците през свободното им от учебни занятия време. Масовият спорт в общината е застъпен основно в училища и детски градини, като по-широко участие на граждани има при провеждането на Деня на българския спорт и професионалния празник на работещите в сферата на спорта. Има възможност за използване на откритата спортна база

През 2019 г. Община Вълчедръм е осигурила безплатна възможност за ползване на безжичен интернет на обществени места във всички 11 населени места на територията на общината. Мрежата е изградена от А1 по проект на Община Вълчедръм, финансиран с 15 хиляди евро от проведения втори конкурс по инициативата WiFi4EU. Осигуреният безплатен достъп до интернет се използват повече с развлекателна, отколкото с образователна цел.

На етапа на МО на ПИРО в община Вълчедръм спортна дейност развива само 1 футболен клуб:

- *ФК „Дунав-Цибър ”, с. Долни Цибър*.

Ежегодно през отчетния период 2021-2023 г. се провеждат множество общински, регионални, национални и международни спортни прояви, заложени в Спортния календар на Община Вълчедръм.

Община Вълчедръм има традиции при провеждането на масови спортни прояви, финансирани със средства от общинския бюджет. Подпомага се и спорта в малките населени места и организирането на спортни мероприятия във връзка с различни празници.

Община Вълчедръм подпомага финансово развитието на масовия и училищен спорт, с цел използването му като средство за подобряването на здравето, духовното развитие и качеството на живот на младите хора.

Провеждат се ежегодни общински спортни прояви, заложени в Спортния календар на община Вълчедръм, както следва:

- Общински кръг на Националната викторина по безопасност на движението “Да запазим децата на пътя”;
- Общински кръг на Националното състезание по безопасност на движението по пътищата 2022/2023 г.;
- Община Вълчедръм съвместно с МКБППМН - гр. Вълчедръм, училища от общината и Полицейски участък гр. Вълчедръм са провели инициатива „Карам безопасно велосипед, правилата знам“ - част от Дни на безопасност на пътя с мото „Остани жив! Пази живота“. Разпространени са информационно-образователни материали, презентации и други материали с образователно-възпитателен характер като фокусът на инициативата е 20 септември - Ден без загинали на пътя;
- Община Вълчедръм подпомага ФК „Дунав - Цибър” - с. Долни Цибър, за участия и предоставяне на по-добри условия за израстване на спортистите;
- Фондация „Стефан Нойков“, която отговаря за програмата „Интер Кампус“ в България и техните партньори от екипа на програмата в Италия с ръководител Кристиан Валерио, са подарили на малките участници в инициативата от община Вълчедръм, новия екип на италианския гранд. Провеждани са тренировки с Давиде (треньор към „Интер Кампус“) и Алин (треньор от програмата в Румъния).

Община Вълчедръм съдейства за участие в Областен кръг на ученическите спортни игри на отборите от училищата, класирали се в общински кръг и за изявата на учениците в мероприятия на областно и национално ниво.

Относно кариерното развитие на младите хора в общината е необходимо да се създадат политики, подпомагащи кариерната им ориентация, което би облекчило включването на нетрудоспособните млади хора в системата на трудовата заетост. Необходимо е да се положат усилия за плавното преминаване на младите хора от учебната скамейка към пазара на труда, чрез разширяване на програмите за стажове и практики в реалния сектор.

За намаляване процента на безработицата сред младите хора е прилагана предимно субсидирана заетост – по национални, регионални програми и мерки по Закона за насърчаване на заетостта, както и включване по Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси”, субсидирана по линия на Европейския съюз, като са реализирани дейности по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” и проект „Младежка заетост”.

С цел задържане на младите хора и преодоляване на безработицата Общинска администрация съвместно с Бюрото по труда работи по различни програми и проекти,

предоставящи възможности за курсове и обучения за квалификация и преквалификация, които да помогнат за реализация на младите жители на общината.

3. Състояние на местната икономика

3.1. Икономическо развитие – тенденции и конкурентоспособност

Икономическото развитие на община Вълчедръм през периода на прилагане и изпълнение на ПИРО се характеризира с различна динамика в отделните сектори, но като цяло отчитаме ръст спрямо базовата 2021 г. Финансовите показатели на местните предприятия се подобряват. Бизнесът постепенно преодолява кризите и трудностите, предизвикани от неблагоприятните макроикономически условия - продължителната пандемия от коронавирус, войните, инфлацията, ръстът в цените на горивата, поскъпването на стоки, материали, доставки и др.

През 2021 г. ръстът на общинската икономика на фона на ковид пандемията е силно неравномерен и съсредоточен в сектори като земеделие и търговия. При прегледа на данните за растежа трябва да имаме предвид, че 2022 г. се характеризира с висока инфлация, което от своя страна означава, че разликата между номиналния и реалния ръст на общинската икономика се различават значително. Промяната в добавената стойност по факторни разходи на нефинансовите предприятия в община Вълчедръм по данни на Института за пазарна икономика през 2022 спрямо 2021 година е увеличение от 25,4%. В парично изражение добавената стойност по факторни разходи в общината нараства от 62,9 млн. лева през 2021 г. на 78,9 млн. лева през 2022 г. Измерена на човек от населението добавената стойност по факторни разходи в община Вълчедръм се увеличава от 7770 лева на човек през 2021 г. на 10440 лева на човек през 2022 г. Бързото възстановяване и връщане към растеж на почти всички български общини през 2022 г. за пореден път потвърждава гъвкавостта на местната икономика на фона на поредицата от кризи - пандемия, войни и инфлация.

На етапа на изготвяне на настоящата Актуализация на ПИРО 2021-2027 г., все още няма публикувани официални данни на НСИ за състоянието на нефинансовия сектор и икономическите показатели на местните предприятия през 2023 г. и за целите на анализа е използвана статистическа информация за периода 2021-2022 г.

Таблица 30: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2021-2022 г.[1]

Отраслови сектори	2021	2022
Общо	**148**	**203**
Селско, горско и рибно стопанство	56	104
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	61	55

Източник: Национален статистически институт

Структуроопределящи отрасли за местната икономика в община Вълчедръм са: селско стопанство и търговия, като водещо значение има селското стопанство Земеделието е застъпено във всички селища на общината и има важна роля за цялостното й развитие.

Нефинансовите предприятия в община Вълчедръм се увеличават с 55 или с 27% през 2022 г. спрямо 2021 г. В сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ броят на фирмите е нараснал – с 48 броя през 2022 г, спрямо 2021 г. Ръстът им не се дължи на нови предприятия и

[1] *В таблицата не са включени секторите, в които няма регистрирани предприятия или данните са посочени като конфиденциални.*

инвеститори стартирали бизнес в сектора, а по-скоро на нормативното задължение от 2022 г. земеделските стопани да подават годишни статистически отчети. В предходните периоди в сектора се отчитат само земеделските предприятия, регистрирани по Търговския закон, а от 2022 г. отчети в НСИ подават всички земеделските производители, които извършват стопанска дейност, т.е. реализират продукти, стоки или услуги на пазара. По този начин, регистрираните стопани по Наредба № 3 за създаване и поддържане на регистър на земеделските производители, вече се отчитат от статистиката и това води до ръст на предприятията в сектора.

Към 2022 г. в община Вълчедръм най-много фирми развиват дейност в сектор „Селско, горско и рибно стопанство" съответно 104 предприятия (51%). След него място заема сектор „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети ", в който работят около 27% от фирмите, като броят им намалява с 6 в рамките на периода 2021-2022 г.. За останалите икономически сектори данните са конфиденциални.

Икономическото развитие на община Вълчедръм през последните две години се характеризира с различна динамика – ръст в сектор „Селско, горско и рибно стопанство" и спад в сектор „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети", но като цяло общите показатели за развитие на икономиката се увеличават. Спад се наблюдава във финансовите резултати. ДМА в нефинансовия сектор се увеличават и към 2022 г. са в размер на 208 336 хил. лева, което показва технологично обновяване и модернизация на местните фирми.

Таблица 31: Сравнителен анализ на основните икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия 2021-2022 г.

Година	ДМА	Произведена продукция/ Стойност на продукцията	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Финансов резултат	Заети лица	Наети лица
	Хиляди лева						Брой	
2021	172 919	140 450	212 029	146 365	146 455	58 798	631	491
2022	208 336	187 429	267 737	178 616	206 076	55 379	693	501

Източник: Национален статистически институт

Произведената продукция бележи ръст от 25% за изследваните две години и достига 187 429 хил. лева през 2022 г. Приходите от дейността нарастват с 21% до 267 737 хил. лева. Разходите за дейността също се увеличават с 29%. При нетните приходи от продажби (НПП) отчитаме ръст от 18% до 178 616 хил. лева. Финансовият резултат на местните фирми през 2022 г. спада на 55 379 хил. лева, което е с 6% по-малко от 2021 г. Броят на заетите лица се увеличава с 62 или с 9%, повече спрямо 2021 г. Броят на наетите лица в общината също нарастват с 2% или с 10 лица повече за 2022 г.

Около 92% от произведената продукция в общината и 82% от НПП за 2022 г. са реализирани в сектора на „Селско, горско и рибно стопанство", което затвърждава позициите му на основен и водещ отрасъл в местната икономика. Незначителен дял от около 2% от произведена продукция заема сектор „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети", а по нетни приходи от продажби сектора има относителен дял от 12%.

От общо 203 предприятия в община Вълчедръм през 2022 г. 197 броя или 97% са микропредприятия с персонал до 9 заети лица. За останалите групи предприятия данните са конфиденциални През анализираните две години в общината няма големи предприятия с персонал над 250 лица.

Таблица 32: Средна брутна годишна работна заплата в община Вълчедръм (лева)

2021 г.	2022 г.
17 206	18 312

Източник: Национален статистически институт

Средната брутна годишна работна заплата в община Вълчедръм за 2022 г. е 18 312 лева, което е с около 6% повече спрямо 2021 г. Възнагражденията в общината остават значително по-ниски от средната годишна работна заплата за страната – 21242 лева, но по-високи от спрямо средната заплата за област Монтана – 15 514 лева и за Северозападен район 16 863 лева за 2022 г. Данните за реализираните преки чуждестранни инвестиции за 2022 г. са конфиденциални.

Изводът, който може да се направи е, че от началото на прилагане на ПИРО в общинската икономика на Вълчедръм се забелязва подем. Икономиката на община Вълчедръм има предимно аграрен характер. Прегледът на тенденциите ясно извежда основните фактори, които отключват потенциала за растеж на региона. Сферите на дейност, които растат най-бързо са тези, които съсредоточават в себе си най-високата инвестиционна активност. От важно значение е и човешкият капитал, като в средносрочен план все по-важни за развитието на бизнеса ще са демографските тенденции и цялостното качество на живот.

3.2. Промишленост

Промишлеността е слабо развит отрасъл, нетипичен за района на община Вълчедръм. На територията на общината има една фурна, един дървообработващ цех и фирма за строителни материали. Структурата на промишлеността не притежава доминиращ характер над останалите отраслови структури.

Индустриалния сектор в общината е представен от едно предприятие в хранително-вкусовия бранш – фурна и едно предприиятие в сферата на дървообработването.

В дейностите, отнасящи се към добивната промишленост се включва „Производство и пренос на електрическа и топлинна енергия и газообразни горива“. На територията на общината през анализирания период са изградени 8 мощности за производство на електроенергия от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ). Същите са свързани с добив на електроенергия от енергия на слънцето, т.е.соларни паркове с обща мощност от 6,18 mWh.

За бъдещото развитие на вторичния сектор на промишлеността в община Вълчедръм се очертава подчиненото значение на преработващата и на добивната промишленост. С по-добри перспективи за развитие в района е икономическата дейност „Производство на храни, напитки и тютюневи изделия“ (позната като хранително-вкусова промишленост). Основен суровинен източник на тази промишленост е селското стопанство. В проекта на Общ устройтсвен план са заложени резервни терени за изграждане на нови производствени мощности за преработка на мляко (не само на малки, а и на по-големи производствени мощности) и на някои други селскостопански суровини.

3.3. Селско и горско стопанство

Селско стопанство

Селското стопанство е основен отрасъл на местната икономика в община Вълчедръм и запазва своите стабилни позиции и устойчивост в периода 2020-2023 г. Приоритетно се развива земеделието, докато животновъдството изостава по обективни причини – ниски изкупни цени, недостатъчно субсидии, високи изисквания и европейски стандарти.

Земеделските земи на територията на община Вълчедръм към 2023 г. възлизат на 371148 декара, от които с начин на трайно ползване „нива" - 334739 декара или 90%. Пасищата и ливадите са 26410 декара или 7%. Лозята са 5538 декара – 1,5%. Останалите площи се разпределят между: зеленчукова градина, изоставена орна земя, неизползвана нива (угар, орница), деградирала орна земя, овощна градина, друг вид трайно насаждение, изоставено трайно насаждение, ливада, друг вид ливада и друг вид земеделска земя.

Таблица 33: Баланс на земеделската земя по начин на трайно ползване към 2023 г.

№	Начин трайно ползване	Имоти бр.	Площ в дка	Площ %
1.	Нива	28798	334738,537	90,190
2.	Зеленчукова градина	1014	534,819	0,144
3.	Изоставена орна земя	79	529,899	0,143
4.	Неизползвана нива (угар, орница)	8	110,878	0,030
5.	Деградирала орна земя	2	88,581	0,024
6.	Овощна градина	15	194,397	0,052
7.	Лозе	3696	5537,642	1,492
8.	Друг вид трайно насаждение	9	44,600	0,012
9.	Изоставено трайно насаждение	183	810,087	0,218
10.	Ливада	1013	2095,669	0,565
11.	Друг вид ливада	1	8,584	0,002
12.	Пасище	5683	26409,946	7,116
13.	Друг вид земеделска земя	9	44,772	0,012
	ВСИЧКО	**40510**	**371148,411**	**100,000**

Източник: Областна дирекция „Земеделие" – Монтана

Броят на земеделските стопани в община Вълчедръм намалява през последните три години с 5% и за 2023 г. е 175 или с 10 по-малко спрямо базовата 2021 г, когато са 185.

Таблица 34: Брой регистрирани земеделски стопани в община Вълчедръм 2021-2023 г.

година	брой	обработвана земя в т. ч пасища, мери и ливади по анкетни фомуляри в дка
2021	185	247 304
2022	180	246 219
2023	175	248 562

Източник: Областна дирекция „Земеделие" – Монтана

Растениевъдството е основния земеделски отрасъл в община Вълчедръм. Най-много земеделски площи се засаждат с пшеница, царевица за зърно, маслодаен слънчоглед и рапица. Отглеждат се още ечемик, тритикале, сливи, вишни, череши и винени лозя.

Към 2022/2023 г. най-много площи са засети с царевица за зърно – 109 260 дка, маслодаен слънчоглед – 103 130 дка и пшеница – 79 910 дка.

Данните в Таблица 35 показват, че за периода 2020-2023 г. реколтираните площи на територията на община Вълчедръм се понижават от 319 667 дка през 2020/2021 стопанска година на 307 246 дка през 2022/2023 година. Стопанската 2021/2022 г. е най-благоприятна в агрометеорологично отношение и дава най-високи добиви от декар при повечето земеделски култури. Средните добиви от декар на повечето отглеждани плодове се увеличават за анализирания период 2020-2023 г. За селскостопанската 2022/2023 г. наблюдаваме най-висок среден добив от декар при царевицата за зърно от 710 кг., а нулев при вишните.

Таблица 35: Справка за засети площи по видове култури и получени средни добиви 2020-2023 г.

Култури	Засети дка			Ср. добив кг/дка		
	2020/2021 г.	2021/2022 г.	2022/2023 г.	2020/2021 г.	2021/2022 г.	2022/2023 г.
пшеница	65 780	80 860	79 910	718	410	543
ечемик	6 380	7 860	8 100	610	450	550
тритикале	320	220	250	700	400	500
рапица	6 990	4 900	6 000	310	164	397
маслодаен слънчоглед	81 370	63 800	103 130	285	230	210
царевица за зърно	158 230	144 900	109 260	520	390	710
сливи	11	11	25	130	100	300
вишни	38	38	38	315	400	0
череши	324	274	309	401	533	470
лозя винени	224	224	224	0	241	400
Всичко:	319 667	303 087	307 246	-	-	-

Източник: Областна дирекция „Земеделие" – Монтана

Вторият подотрасъл на селското стопанство е животновъдството. Водещи подотрасли на местното животновъдство са овцевъдството и говедовъдство. Към 2023г. в общината се отглеждат общо 1401 говеда, 4051 овце, 423 кози, 41 свине, 164 еднокопитни, 14 991 птици, 338 зайци и 2126 пчелни семейства. В почти всички подотрасли на животновъдството в общината се забелязва спад за анализирания период. Към 2023 г. ръст се наблюдава при свинете с 22% или 9 броя повече, спрямо базовата 2021 г, и ръст при зайците с 9%, за трите години броят им нараства с 30 и достига 338.

Таблица 36: Справка за броя на основните видове отглеждани животни 2021-2023 г.

Година	Говеда	Биволи	Овце	Кози	Свине	Еднокопитни	Птици	Зайци	Пчелни семейства
	бр.	бр.	бр,	бр.	бр.	бр.	хил.бр.	бр.	бр.
2021	2138	1	4124	423	32	248	15,000	308	2260
2022	1812	1	4018	415	18	214	15,022	323	2150
2023	1401	0	4051	423	41	164	14,991	338	2126

Източник: Областна дирекция по безопасност на храните – Монтана

По данни от Областна дирекция по безопасност на храните - Монтана, за разгледания период общия брой на обектите с епизотично значение(ОЕЗ) в община Вълчедръм намалява с 32% или от 556 през 2021 г., стават 380 през 2023 г. Към 01.01.2023 г. в общината най-голям относителен дял, заемат животновъдните обекти с дребните преживни животни - 67%, следвани от тези с еднокопитни животни - 18%, животновъдни обекти с едри преживни животни - 14% и животновъдни обекти за отглеждане на свине - 1%.

Животновъдните обектите с дребни преживни животни разпределени по населени места в общината към 2023 г. са най-много в общинския център гр. Вълчедръм - 75, след това се нареждат селата: Долни Цибър с 54 и Разград с 31, а най-малко само 2 в село Ботево. Обектите с епизотично значение, в които се отглеждат еднокопитни животни, заемат най- голям относителен дял от 71% или 48 обекта в с. Долни Цибър, а в с. Горни Цибър делът е най-малък около 2% или 1 обект за базовата 2023 г. В община Вълчедръм към 01.01.2023 г. има само 3 животновъдни обекти, в които се отглеждат свине, както следва по 1 обект в общинския център Вълчедръм и селата: Долни Цибър и Игнатово.

Таблица 37: Животновъдни обекти (ОЕЗ) в община Вълчедръм по населени места и категории животни към 01.01. за периода 2021-2023 г. (бр.)

Населено място	Към 01.01.2021 г.				Към 01.01.2022 г.				Към 01.01.2023 г.			
	ДПЖ	ЕКЖ	ЕПЖ	СВ	ДПЖ	ЕКЖ	ЕПЖ	СВ	ДПЖ	ЕКЖ	ЕПЖ	СВ
с. Ботево	9	-	-	-	9	-	-	-	2	-	-	-
с. Бъзовец	-	-	2	1	-	-	2	1	-	-	2	-
гр. Вълчедръм	177	6	20	4	144	6	18	2	75	2	17	1
с. Горни Цибър	11	1	1	-	11	1	1	-	9	1	-	-
с. Долни Цибър	61	5	12	2	57	5	13	-	54	48	10	1
с. Златия	33	7	3	3	30	7	3	-	26	5	3	-
с. Игнатово	18	2	2	1	18	2	2	-	10	2	1	1
с. Мокреш	38	2	4	-	35	2	4	-	19	2	4	-
с. Разград	44	8	6	2	43	8	6	-	31	8	6	-
с. Септемврийци	51	1	12	-	32	1	10	-	27	-	8	-
с. Черни връх	6	-	1	-	4	-	1	-	3	-	2	-
Общо за общината:	**448**	**32**	**63**	**13**	**383**	**32**	**60**	**3**	**256**	**68**	**53**	**3**
	Общо : 556				***Общо : 478***				***Общо : 380***			

Източник: Областна дирекция по безопасност на храните – Монтана

Съществен проблем за развитието на животновъдството остават строгите хигиенни и ветеринарномедицински изисквания към животновъдните обекти след присъединяването на страната ни към ЕС. Не на последно място сериозна пречка пред реализацията на местна животновъдна продукция се явяват и неизгодните, често прерастващи в нелоялни и монополни, взаимоотношения между продавачи, посредници и купувачи.

Тенденциите в развитието на селското стопанство следват тези в страната, които са свързани с намаляване на производството, ниска рентабилност и ниска конкурентоспособност на сектора. Възможностите за финансиране, които предлагат европейските фондове са добър начин за подкрепа на селското стопанство и неговото доразвиване.

Горско стопанство

Горският фонд към 2022 г. заема едва 1,73% от територията на община Вълчедръм - 7450 дка. В горскостопанско отношение територията на община Вълчедръм се включва в обхвата на Държавно горско стопанство (ДГС) – Лом към Регионална дирекция на горите (РДГ) - Берковица. Горската растителност е от широколистни видове гори – дъб, благун, габър, бряст, ясен, акация, върба, липа, топола и др. Общата лесистост на община Вълчедръм към 2023 г. е 2,6%.

Таблица 38: Разпределение на общата горска площ на община Вълчедръм по видове собственост 2023 г.

№	Видове собственост	Ха	%
1	Държавни горски територии	336	29,89
2	Общински горски територии	135	12,01
3	Гори селскостопански фонд	436	38,79
4	Гори на частни физически лица	154	13,70
5	Гори на частни юридически лица	29	2,58
6	Гори на МОСВ	34	3,02
	Общо:	**1124**	**100**

Източник: ТП ДГС – Монтана

Общата горска площ на територията на община Вълчедръм към 2023 г. е 1124 ха, от които относителният дял на държавните горски територии е 29,89%, общински гори са 135 ха или 12,01% , 13,70% са гори на частни физически лица, 2,58% гори на частни юридически лица, 38,79% са гори върху земеделски земи и останалите 3,02% са гори на МОСВ.

Таблица 39: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горски територии на община Вълчедръм (2021 – 2023 г.)

Година	Предвидено ползване куб. м.	Осъществено ползване куб. м
2021	31	69
2022	0	0
2023	0	0

Източник: ТП ДГС – Монтана

Количеството на ползваната дървесина от горски територии на територията на община Вълчедръм за 2021 г. е 69 куб. м., което е повече от два пъти спрямо предвиденото от 31 куб. м.

Таблица 40: Залесяване на горски територии в община Вълчедръм (2021 – 2023 г.)

Година	Залесена площ (дка)
2021	51
2022	9
2023	141
Общо:	***201***

Източник: ТП ДГС – Монтана

За периода 2021-2023 г. в община Вълчедръм общо са залесени 201 дка горски територии. През 2022 г., залесените площи в общината са едва 9 дка. Значително е залесяването през 2023 г. с относителен дял от 70%, или 141 дка, които са с 90 дка повече спрямо базовата 2021 г, когато са залесени 51 дка горски територии.

Дървесната растителност, макар и малко в района на общината, има своето място като източник на дървесина, като защита на земеделските земи от ерозия, като производител на кислород и като основен елемент на ландшафта, поради което и в бъдеще е необходимо да се полагат грижи за нейното опазване и обогатяване.

Горите са източник освен на дървесина и на много ценни ресурси - билки, горски плодове, гъби и др., които могат да бъдат използвани за организиране на дребни производства, осигуряващи заетост на ниско квалифицирани работници.

Важно е да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия през следващите години и да се подпомага естественото възобновяване на насажденията.

4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

4.1. Транспортна инфраструктура и пътна мрежа

Община Вълчедръм е с периферно географско положение и като пространствени елементи и възли на територията ѝ не попадат части от основните и второстепенни урбанизационни оси в страната, което оказва отрицателно въздействие върху местното икономическо развитие и растеж. Това я прави до известна степен изолирана и с намалени

възможности по отношение на транспортните връзки и приобщаване към важни административно-стопански центрове.

Фигура 6: Пътна мрежа на община Вълчедръм

Територията на община Вълчедръм се обслужва основно от автомобилен транспорт. Чрез него се осъществяват производствените връзки и гражданските пътувания между населените места. Функционират общинска, областна и републиканска транспортни схеми, осигуряващи връзки на населението от общината до общинския център - град Вълчедръм, областен център - град Монтана и до по-големите градове (София, Плевен, Пловдив, Варна, Бургас). Структурата на пътищата осигурява добри кореспонденции и на отделните села с административния център град Вълчедръм.

Републиканска пътна мрежа:

Републиканските пътищата на територията на община Вълчедръм се стопанисват и поддържат от Областно пътно управление (ОПУ) – Монтана при Агенция „Пътна инфраструктура" (АПИ).

Единственият първокласен път в област Монтана - ***пътI-1 Видин–Монтана–София,*** с Европейска категоризация Е-79, формиращ направлението на Трансевропейския транспортен коридор ЕТК №4, минава далече на юг от община Вълчедръм.

Основните транспортни връзки с други населени места се осъществяват чрез:

- третокласния **път III-818** ***/Монтана-Лом/-Д Церовене-Якимово-Вълчедръм*** (с дължина 23 км) - връзка на общинския център с областния град през съседната община Якимово, както и с река Дунав, и
- третокласния **път III-133** ***/I-1 Монтана/Лом/ - Мокреш-Вълчедръм*** (с дължина 28 км) – връзка на общинския център със съседната община Лом и област Враца.

Изградената републиканска пътна мрежа е с асфалтова настилка, но състоянието й е лошо в 80% от общата пътна мрежа. Гъстотата на Републиканската пътна мрежа в община Вълчедръм /0,148/ е много по-ниска от средната за област Монтана /0,152/ и страната /0,145/.

Общинска пътна мрежа:

Дължината на Общинската пътна мрежа е 25,2 км и обхваща:

- **MON1071–/ III-818,Вълчедръм, Долни Цибър/- Разград-Златия- /III818/** - 6,6 км;
- **MON1070 /III-133, Мокреш-Ботево/-/III-818/** - 7,3 км;
- **MON 3075 /III-818, Михайлово-Вълчедръм/ - Септемврийци-Бъзовец** - 8,2 км;

- **MON2072 /III-818,п.к.Златия-Долни Цибър/- Игнатово-/III-818/** - 1,7 км;
- **MON3074 /III-818,п.к.Разград-Долни Цибър/ - Разград / MON1071**/ - 1,4 км.

Изградената общинска пътна мрежа е с асфалтова настилка. Състоянието на пътната настилка е сравнително добро. По пътните трасета на общинската пътна мрежа има изградени мостове, водостоци, подпорни стени, които са с влошено състояние.

Гъстотата на общинската пътна мрежа също е много по-ниска от средната за областта, така че общата гъстота на изградената пътна мрежа на територията на община Вълчедръм е много по-ниска от средната за областта и страната.

Добрата пространствена конфигурация на третокласните пътища (двата пътя се пресичат в общинския център) спомага за по-доброто транспортно обслужване на населените места, като улеснява достъпа им до общинския център. Степента на изграденост, обаче, е недостатъчна - само 6,8% от второкласната пътна мрежа на областта обслужва общината и то периферно и 13,6% от третокласната пътна мрежа.

Относителният дял на второкласната пътна мрежа в общината (17,2%) е много по-нисък от средния за областта (26,9%), макар и близък до средния за страната (20,6%). Второкласните и третокласни пътища се поддържат от Областно пътно управление - гр. Монтана.

През територията на общината не преминават автомагистрали. В община Вълчедръм няма железопътен транспорт. Община Вълчедръм изцяло се обслужва от автомобилен транспорт, поради което състоянието на пътищата е от голямо значение за нормалния живот и функционирането и развитието на икономиката.

Като цяло общината има добре изградена пътна мрежа, която с малки изключения позволява относително бърз достъп от населените места до общинския център, но поради лошото си състояние създава съществени проблеми - особено в зимни условия.

Улична мрежа:

Общата дължина на уличната мрежа е 277 км, от които в гр. Вълчедръм - 78 км, а в кметствата - 199 км. Голяма част е с нарушено асфалтово покритие, нуждаещо се от ремонт.

За изграждането и поддържането на уличната мрежа са необходими значителни финансови средства, но решаването на този проблем не е във възможностите на общинския бюджет. С оглед на ограничените финансови ресурси за подобряване на уличната мрежа в селата за периода до 2027 г. приоритетно следва да се изгражда и възстановява тази мрежа в следните села – с. Долни Цибър, с. Септемврийци, с. Разград и с. Златия.

Транспортни услуги:

Единствените транспортни услуги в община Вълчедръм са автобусните превози. Транспортното обслужване се осъществява от частни транспортни фирми. Утвърдена е общинска транспортна схема. В следствие на малкия пътникопоток транспортните фирми прекратяват договорите за извършване на автобусни превози. В общината са въведени редица социални облекчения (пътувания по намалени цени) за някои категории редовно пътуващи граждани като учители, ученици, инвалиди, медицински работници и др. Осъществяват се и допълнителни и специализирани превози за ученици с автобуси собственост на общината.

4.2. Водоснабдителна мрежа и канализация

Водоснабдяването и поддръжката на водоснабдителната мрежа и съоръженията към нея на територията на община Вълчедръм се осъществяват от „Водоснабдяване и канализация” ООД - Монтана. Водоснабдяването в общината се осигурява от 25 източника. Като цяло, особено през летният сезон, дебитът на изградените водоизточници не е достатъчен и се налага

въвеждането на сезонен режим на водоподаване. Режим на водоснабдяване най-често се въвежда в 2 населени места в община Вълчедръм – с. Златия и с. Мокреш.

Таблица 41: Вид на тръбите, изграждащи водопреносната мрежа в община Вълчедръм

Тип водопроводна мрежа	Етернит	Стомана	PE	PVC	Поцинковани	ОБЩО (м)
Външни водопроводи	15 604	40	8 604	803	0	25 051
Вътрешна мрежа в населените места	91 164	700	31 443	0	287	123 594

Източник: „Водоснабдяване и канализация" ООД - Монтана

Дължината на водопреносната мрежа към 2023 г. е 148645 метра, от които 25 051 м външни водопроводи и 123 594 м вътрешни водопроводи. 62% от външните водопроводи и 74% от вътрешните водопроводи на водопреносната мрежа са от етернитови тръби; 34% от външните и 25% от вътрешните са от полиетиленови тръби. Дължината на тръбите от PVC и стомана е незначителен.

ВиК ООД - гр. Монтана експлоатира 25 броя водоизточници на територията на община Вълчедръм. За тях има издадени разрешителни за водовземане от Басейнова дирекция гр. Плевен на 10 водоизточници. За водоизточниците в селата Разград и Златия, Басейнова дирекция Плевен, отказва да издаде разрешителни, защото са установени отклонения в качествата на водата относно показателя шествалентен хром. Тръбният кладенец в село Бъзовец и е с изтекъл срок на разрешителното за водовземане и не може да бъде подновено също заради отклонения в качеството на водата по показател нитрати.

Като цяло състоянието на водоснабдителната система в общината не е добро. С оглед големите загуби на вода по мрежата и честите аварии в следствие на остарялата мрежа, общинската администрация е насочила своите усилия преди всичко към рехабилитация на съществуващата мрежа и подмяна на азбестово-циментови тръбопроводи с полиетиленови такива. Основни проблеми съществуват с водоснабдяването на селата Мокреш, Ботево и Златия. Правят впечатление и огромните загуби при доставката на вода.

Прекъсвания във водоподаването и причини:

Брой прекъсвания на водоподаването за 2021 г. - 156 бр.

Аварии - 144 бр.
Поддръжка - 10 бр.
Реконструкции - 1 бр.
Нови обекти - 1 бр.

Брой прекъсвания на водоподаването за 2022 г. - 121 бр.

Аварии - 107 бр.
Поддръжка - 9 бр.
Реконструкции - 1 бр.
Нови обекти - 4 бр.

Брой прекъсвания на водоподаването за 2023г. - 115 бр.

Аварии - 104бр.
Поддръжка - 9 бр.
Нови обекти - 2 бр.

Брой аварии: за 2021 г. **авариите са** 188 **бр.,** за 2022 г. **авариите са** 144 **бр.,** за 2023 г. **авариите са** 135 **бр.**

Авариите по водопроводната мрежа на Община Вълчедръм за 2021-2023 г. са представени в следващата таблица:

Таблица 42: Аварии по водопроводната мрежа на община Вълчедръм 2021-2023 г.

година	Общ брой аварии ии	Аварии на водоизточници и	Аварии по довеждащи водопроводи	аварии по разпределителн- ната мрежа	аварии на СВО	СК и ПХ	помпи за водоснабдяване	оборудване, апарати и машини за водоснабдяване
2021	188	1	3	123	54	1	0	6
2022	144	0	8	88	47	0	1	0
2023	135	0	4	75	56	0	0	0

Източник: ВиК - Монтана

Таблица 43: Потребена питейна вода на територията на цялата община Вълчедръм за периода 2021-2023 година

Година	от населението за питейно-битови нужди, куб. м	от стопанския сектор за промишлени нужди, куб. м	Общо, куб. м
2021 г.	146 481	18 384	164 865
2022 г.	140 461	13 209	153 670
2023 г.	109 316	14 024	123 340

Източник: ВиК - Монтана

Мониторингът на качеството на питейната вода се извършва съгласно изискванията на Наредба № 9/16.03.2001 г. за качеството на водата предназначена за питейно-битови цели и Програма за мониторинг, съгласувана с РЗИ - Монтана. Честотата на пробовземане и броя проби, показатели за изпитване и пунктовете за пробонабиране се съдържат в Програма за мониторинг.

През периода (2021-2023) година мониторингът на подаваната вода за питейно- битови цели за населените места за община Вълчедръм е изпълнен от страна на „ВиК“ ООД -Монтана на 100%. От протоколите от изпитване се констатира, че резултатите от анализите на пробите са в съответствие с изискванията на Наредба 9/16.03.2001 г. на МЗ, МРРБ и МОСВ за качеството на водата, предназначена за питейно- битови цели, с изключение на пробите от следните водоснабдителни зони:

- Зона с. Златия - стойностите на показател хром са над допуска;
- Зона с. Мокреш, с. Ботево - стойностите на показател хром са над допуска;
- Зона с. Разград - стойностите на показател хром са над допуска;
- Зона с. Игнатово - стойностите на показател хром са над допуска;
- Зона с. Бъзовец - стойностите на показател нитрати са над допуска.

Канализация:

В община Вълчедръм няма изградени канализационни мрежи, експлоатирани от ВиК ООД - гр. Монтана. В населените места отпадъчните води се събират в септични ями и попивни кладенци или свободно се заустват, което води до замърсяване на подземните води. Липсват пречиствателни съоръжения за отпадните води. Битовите отпадъчни води са основни фактори за замърсяването на водните течения.

Необходимо е проблемът с изграждането на канализационна мрежа и отвеждането на отпадъчните води да бъде решен, тъй като по този начин ще се подобри качеството на живот на

населението, ще се подобри инфраструктурата, необходима за развитието на общината, и ще се работи ефективно в посока опазване на околната среда.

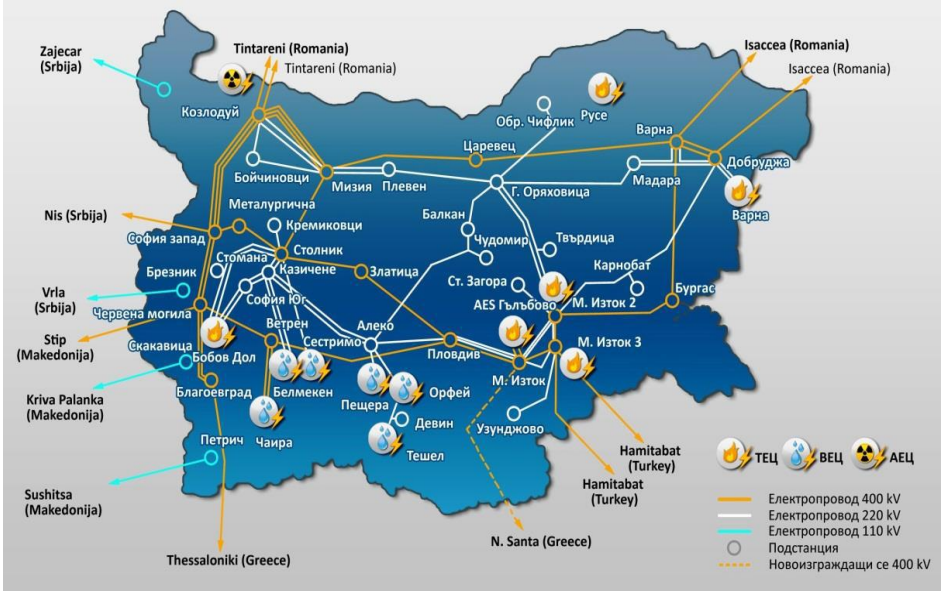
4.3. Енергийна инфраструктура

Електроснабдяването в община Вълчедръм е част от цялостната енергийна система на Република България. Всички населени места са електрифицирани. На територията на общината има изградени мрежи за потребностите на населението от битов характер и за потреблението на промишлеността и производството.

Основен доставчик на електроенергия за община Вълчедръм е компанията „Елекроразпределителни мрежи запад“ ЕАД (ЕРМ ЗАПАД). Електроразпределителни мрежи Запад ЕАД /ЕРМ Запад ЕАД/ е еднолично акционерно дружество, 100% собственост на „Ийстърн Юръпиън Електрик Къмпани“ Б.В., която е част от групата на „Еврохолд България“ АД. Дружеството е правоприемник на лицензията за електроразпределителна дейност №-135-07/13.08.2004 г., издадена от Държавната комисия за енергийно и водно регулиране /ДКЕВР/ на ЧЕЗ Разпределение България за срок от 30 години.

Община Вълчедръм е електрозахранена от националната електроенергийна система, посредством едноименната подстанция „Вълчедръм” 110/20 кV, разположена в общинския център. От своя страна подстанцията има връзка на 110кV с ОРУ 110 кV на АЕЦ „Козлодуй”. Подстанция „Вълчедръм” захранва освен община Вълчедръм, също и общините Якимово и Медковец. През територията на общината преминават следните въздушни електропроводи от мрежата високо напрежение: ВЛ 110 kV „Аспарухов вал“, ВЛ 110kV „Цибър“, ВЛ 220 kV „Хайредин“, ВЛ 400 kV „Петрохан“ и ВЛ 400 kV „Чирен-Вършец“. Електропроводите са с добри експлоатационни характеристики.

Фигура 7: Разположение на община Вълчедръм на схема на електропреносната мрежа на България

Електроразпределителната мрежа средно напрежение в община Вълчедръм е с дължина 113 км и се състои от следните елементи: въздушни линии, подстанция и трафопостове, които

се обслужват „Елекроразпределителни мрежи запад“ ЕАД. Изградените трафопостове са 74 броя с обща инсталирана мощност 17420 кVA.

Таблица 44: Справка за вида и броя на потребителите на ел.енергия в община Вълчедръм

Тип	Пълно наименование на населеното място	Брой места на потребление
Стопански	гр.Вълчедръм, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	161
	с.Септемврѝийци, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	41
	с.Мокреш, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	34
	с.Златия, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	33
	с.Разград, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	31
	с.Долни Цибър, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	29
	с.Игнатово, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	11
	с.Черни връх, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	10
	с.Горни Цибър, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	9
	с.Бъзовец, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	9
	с.Ботево, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	3
Стопански общо		371
Бит	гр.Вълчедръм, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	2103
	с.Септемврѝийци, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	740
	с.Златия, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	736
	с.Мокреш, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	716
	с.Разград, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	604
	с.Долни Цибър, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	402
	с.Черни връх, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	302
	с.Бъзовец, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	232
	с.Горни Цибър, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	194
	с.Игнатово, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	187
	с.Ботево, Общ.Вълчедръм, Обл.Монтана	73
Битови общо		6289
Общо		6660

Източник: „Елекроразпределителни мрежи запад“ ЕАД

Електронергийната система на община Вълчедръм се характеризира с добре изградена мрежа и инженерно-технически съоръжения. Тя не създава сериозни конфликти по отношение на захранването с електроенергия на битовите потребители и производствените консуматори. Проводниците и кабелите на мрежите ниско напрежение са в добро техническо състояние.

Всички населени места на територията на община Вълчедръм са електрифицирани.

Един от основните консуматори на електрическа енергия, генериращ годишно между 40 и 50% от общите разходи за електричество в общинския бюджет, е уличното осветление. Повишаването на енергийната ефективност чрез оптимизиране на енергопотреблението за обществени нужди е свързано с изпълнението на проекти за поетапна подмяна на осветителните тела в уличната осветителна мрежа с енергоспестяващи. Мярката се прилага постоянно и вече голяма част от осветителните тела са подменени с енергоспестяващи.

В община Вълчедръм слънчевата енергия е основният използван възобновяем източник на енергия. Към 2024 г. в общината функционират 8 броя фотоволтаични електроцентрали с общ капацитет 6,180 MW. Този енергиен обем е висок и дава значим принос за повишаване дела на енергия от ВИ в общината.

Таблица 45: ФтЕЦ на територията на община Вълчедръм към 2024 г.

№	ФтЕЦ	Населено място	Мощност mW
1	ФтЕЦ "Вълчедръм", гр. Вълчедръм, УПИ III, IV, V, IX, XI, XVI, кв. 37	гр. Вълчедръм	1,9
2	ФтЕЦ "Мокреш", с. Мокреш, ПИ № 500471	с. Мокреш	4,1
3	ФтЕЦ „Ситеран“, с. Мокреш	с. Мокреш	0,030
4	ФтЕЦ „Ситеран-2“, с. Мокреш	с. Мокреш	0,030
5	ФтЕЦ „Стефан Костов“, с. Мокреш	с. Мокреш	0,030

6	ФтЕЦ „Уърлд енерджи“, с. Златия	с. Златия	0,030
7	ФтЕЦ „Троут фарм Златия“, с. Златия	с. Златия	0,030
8	ФтЕЦ „Уърлд енерджи“, с. Игнатово	с. Игнатово	0,030
ОБЩО:			**6,180**

Източник: Агенция за устойчиво енергийно развитие

Община Вълчедръм има най-голям потенциал за използване на слънчевата енергия, като основен възобновяем източник на енергия за фотоволтаичнии фотосоларни инсталации, следвана от вятърната енергия и местните водни ресурси – за изграждане на мини ВЕЦ и биомасата от селското стопанство, но с ограничено приложение.

През територията на община Вълчедръм транзитно преминава трасето на газопровода „Турски поток“. За сега няма перспектива за газификация на общината, тъй като липсва заявен интерес от промишлените предприятия. По принцип газифицирането на общината е удачно, тъй като всички социални, здравни, учебни заведения и детски градини са с локални парни инсталации и издръжката им е скъпа. Като цяло липсва интерес за инвестиции в газопреносна мрежа и от двете страни - лицензирани фирми – доставчици и крайни потребители.

4.4. Телекомуникационни връзки и съобщителна мрежа

Изграждането на далекосъобщителната мрежа, нейното поддържане и експлоатация се осъществява от Технологичен възел „Далекосъобщения” - Вълчедръм към Регионалното управление „Далекосъобщения” - Монтана. Развитието на телекомуникационната и съобщителната мрежа в страната се отразява благоприятно и на качеството на съобщителните връзки в гр. Вълчедръм и общината.

На територията на община Вълчедръм има изградена добра комуникационна мрежа, чрез която се осигуряват всички видове комуникационни услуги – съобщителни, интернет, телевизия и други. През последните години е изградена цифрова телефонна централа и осигурена качествена Интернет връзка. В почти всички населени места има свободен капацитет от телефонни постове.

Комуникационните услуги бележат ежегодно ръст на потреблението и броя абонати - това е факт и за община Вълчедръм. Населението на община Вълчедръм ползва услугите, както на трите мобилни оператора – А1, Теленор и Виваком, така и на Булсатком и други фирми, доставящи интернет и мобилни услуги. Всички тези доставчици имат изградени свои мрежи и съоръжения на територията на общината, чрез които предоставят качествени комуникационнни услуги – телефонни, телевизионни, интернет и др.

Всички населени места имат ефирно покритие с радио и телевизионен сигнал. Покритието със сигнал на лицензираните национални телевизии е 100% за територията на цялата община. С приключване процеса на цифровизация старата ефирна (аналогова) телевизия се подмени с цифрова ефирна телевизия, при което качеството на картината и звука е много по-добро.

От месец септември 2019 г., чрез инициативата WiFi4EU Община Вълчедръм осигурява свободен безжичен достъп до Интернет във всички населени места на територията на общината. Чрез WiFi4EU се насърчава безплатният достъп до безжичен интернет за гражданите на обществени места, включително паркове, площади, обществени сгради, библиотеки, здравни центрове и музеи в общини в цяла Европа.

Мрежата на територията на населените места в община Вълчедръм е изградена по проект, финансиран с 15 хиляди евро от проведения втори конкурс по инициативата. Безплатният интернет ще може да се ползва най-малко 3 години.

Община Вълчедръм използва ваучера за инсталиране на Wi-Fi оборудване и изграждане на 13 точки за достъп до безжичен интернет – по една във всяко населено място и три за територията на гр. Вълчедръм.

Зоните с безплатен безжичен интернет на обществени места са както следва:

Таблица 46: Зони с безплатен безжичен интернет в община Вълчедръм

№	Местоположение:
1.	гр. Вълчедръм – пред НЧ „Рало - 1891“
2.	гр. Вълчедръм – до ДГ „Слънчице“
3.	гр. Вълчедръм – площадно пространство
4.	с. Долни Цибър – пред новата сграда на кметството
5	с. Черни връх – пред кметството
6.	с.Септемврийци – площадно пространство
7.	с. Разград – пред кметството
8.	с. Мокреш – пред кметството
9.	с. Игнатово – пред кметството
10.	с. Златия –пред кметството
11.	с. Горни Цибър – пред кметството
12.	с. Бъзовец – пред кметството
13.	с. Ботево – пред кметството

На територията на община Вълчедръм действуват 10 пощенски станции – в град Вълчедръм и 9 от селата в общината, които обслужват населението на цялата територия. Осъществяват се следните дейности – кореспондентски пратки, абонамент на вестници и списания и тяхната доставка, парични преводи. Извършват се много и разнообразни дейности по възложителство, като изплащане на пенсии, изплащане обезщетения от Бюрото по труда, инкасиране на сметки за ток, доставка на писма и списания, уведомителни пратки, продажба на винетни стикери, както и много други дейности, застъпени в различните пощенски станции по различен начин според потребностите на населението.

Нараства конкуренцията в пощенския сектор. Налагат се бързите конкурентоспособни куриерски услуги. Куриерски услуги на територията на общината извършват „Български пощи“, Спиди, Еконт и др.

Основните предизвикателства в областта на телекомуникациите пред България, СЗР и в частност община Вълчедръм, са свързани с много ниското ниво на умения в областта на цифровите технологии у населението (както и сред младежите) и ниското ниво на внедряване на цифрови технологии в стопанската дейност. Независимо от това, че в много сфери на информационните технологии нашата страна има водеща роля, по отношение на масовите умения на работещите в дигитални компетентности, тя изостава. 40% от работодателите в България се оплакват,че има необходимост от повишаване на IT уменията на работната им сила. Този проблем е валиден и за населението на община Вълчедръм.

5. Екологично състояние и рискове

5.1. Състояние на води, въздух, почви, шум и радиация

Община Вълчедръм е със съхранена природа и добри параметри за състоянието на околната среда. Няма сериозни замърсители на основните компоненти на средата - въздух, води, почви. Съществуващите екологични проблеми са свързани преди всичко с липсата на пречиствателни станции за отпадни води и липса на ефективна система за рециклиране на отпадъците. Всички нерегламентирани сметища в общината са ликвидирани, а новообразуваните се почистват своевремнно.

Данните за състоянието на околната среда в общината по компоненти са предоставени от РИОСВ – Монтана.

Атмосферен въздух

Община Вълчедръм е с нисък потенциал за замърсяване на атмосферния въздух – няма значими източници на емисии. Като цяло качеството на атмосферния въздух не създава риск за здравето на хората, тъй като нивата на замърсителите на въздуха (фини прахови частици - ФПЧ, серен диоксид и азотен диоксид) не превишават оценъчните прагове. На територията й не са изградени пунктове като част от Националната автоматизирана система за екологичен мониторинг (НАСЕМ) за контрол на качеството на атмосферния въздух, няма автоматична измервателна станция, нито ръчен пункт, които да следят качеството на атмосферния въздух (КАВ) в района.

Към момента община Вълчедръм попада в райони от ниво VI, в които нивата на един или няколко замърсители не превишават долните оценъчни прагове. В общината няма постоянен пункт за наблюдение на качеството на въздуха. Замърсяването на въздуха се дължи основно на бита при ползването на твърди горива през отоплителния сезон, а така също и на автотранспорта. Климатичните и метеорологичните условия в общината са основна предпоставка за доброто състояние на атмосферния въздух. Сравнително високата сума на валежите е положителен фактор за самоочистване на атмосферата от замърсители. Общината се характеризира с много добри качества на атмосферния въздух.

Контролът върху състоянието на атмосферния въздух (АВ) се извършва инцидентно – при необходимост, при сигнали и жалби – от РИОСВ - гр. Монтана. На територията, контролирана от РИОСВ – Монтана, са разположени два стационарни пункта за имисионен контрол, включени в Националната система за екологичен мониторинг, съответно в община Монтана: пункт „РИОСВ – Монтана” с ръчно пробонабиране и в община Видин: автоматична измервателна станция (АИС) – Видин. Във всеки от двата пункта се извършва мониторинг на $ФПЧ_{10}$. По данни от годишните доклади на РИОСВ - Монтана за състоянието на АВ в района се установява, че през зимния период, при определени метеорологични условия, се натрупват замърсители в приземния слой от ФПЧ10, серен диоксид, азотни оксиди и въглероден оксид до границите на пределно допустимите норми, вследствие на интензивното използване на твърди горива за отопление в битовия сектор; през летните месеци замърсяванията са главно от прах и летливи органични съединение (ЛОС), метан и амоняк, съпроводени с неприятни миризми, породени от състоянието на инфраструктурата (липса на канализации и неподдържани пътни артерии), сметища, отглеждане на различни видове животни в нерегламентирани количества вътре в населените места, както и използването на естествени и изкуствени торове в интензивно развитите селскостопански райони.

На територията на община Вълчедръм няма обекти в обхвата на Директива 2010/75/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г., относно емисиите от промишлеността (комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването), респ. Закона за опазване на околната среда. На територията на общината няма и обекти в обхвата на Наредба

№ 1/2005 г., които да са източници на емисии на вредни вещества в атмосферния въздух. Липсват и обекти – големи горивни инсталации, с инсталирина мощност над 50 MW.

На територията на община Вълчедръм няма инсталации за изгаряне и инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци, които да замърсяват атмосферния въздух.

Замърсяването на въздуха в района се дължи основно на бита при ползването на твърди горива през отоплителния сезон, а така също и на автотранспорта. Климатичните и метеорологичните условия в общината са една от основните предпоставки за доброто състояние на атмосферния въздух. Сравнително високата сума на валежите е положителен фактор за самоочистване на атмосферата от замърсители. Общината се характеризира с много добри качества на атмосферния въздух. Територията е с нисък потенциал на замърсяване на атмосферния въздух – няма установено превишаване на ПДК, климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой.

Няма замервания за повърхностно натоварване на открити площи. Отоплителните инсталации са основен източник на замърсяване на въздуха през зимния сезон. С използване на екологично чисто гориво – газ за отоплителните инсталации, замърсяването чувствително ще намалее. Желателно е да се търсят и използват нови енергийни източници, което би допринесло за значително намаление на емисиите, свързани с използването на течни и твърди горива, които за България се характеризират с високо съдържание на сяра. Озеленяването и благоустрояването на уличните платна ще доведат до по-ниски нива на прах в атмосферния въздух. За намаляване на количеството енергия за отопление е необходимо да се стимулират технологии, намаляващи топлинните загуби, изпълнението на топлоизолации и дограми с нисък коефициент на топлопроводимост и използването на алтернативни източници на енергия - напр. слънчева енергия, за което климатичните дадености в общината са благоприятни.

Води

Повърхностните и подземни води на територията на община Вълчедръм са в добро общо екологично състояние.

● *Повърхностни води*

Преминаващата през общината река Цибрица е от втора категория - водно тяло BG1WO800R1016. Река Цибрица извира от местността “Влашко поле”, на около 1,7 км северно от Шеров връх и вр. Костин в Широка планина, Западен Предбалкан. Тече на североизток през Предбалкана и Дунавската хълмиста равнина в широка асиметрична долина (с по-стръмни източни склонове). Влива се в река Дунав след остров Цибър (Ибиша). Дълга е 87,5 км, с водосборна площ 933,6 км^2.

От анализ на данните по физикохимичните показатели за качество става ясно, че водите на реката отговарят на изискванията за умерено състояние. От анализа на специфичните замърсители е видно, че измерени високи концентрации над изискванията на стандартите за качество на околната среда (СКОС) за добро състояние показва показателя алуминий. Изчислената средногодишна стойност (СГС) на показателя алуминий във водното тяло надвишава изискванията на СКОС за добро състояние. Анализа на приоритетни вещества не отчитат концентрации над изискванията на СКОС за добро състояние. Химичното състояние на тялото на реката е добро. Оценката по биологични елементи за качество за водното тяло е умерено състояние. Посоката на движение на подземните води е към река Цибрица, което показва, че реката действува като дренаж на подземните води в района.

В община Вълчедръм има два функциониращи язовира – в землищата на с. Септемврийци и на с. Бъзовец с основна дейност –„Отглеждане на риба”:

- язовир с. Септемврийци с площ 381,029 дка;
- язовир с. Бъзовец имот с площ 55,394 дка.

●*Подземни води*

В хидрогеоложко отношение територията на община Вълчедръм се характеризира с наличие на порови води. Поровите води формират следните подземни водни тела:

- Подземно водно тяло „Порови води в Кватернер – р. Цибрица (код BG1G0000Qal014). В границите на подземното водно тяло попадат и части от територията на община Вълчедръм. Подземното водно тяло е изградено от чакъли и пясъци. Филтрационните му свойства се изразяват чрез средна проводимост Tcp= 125 m2/d и коефициент на филтрация 13 m/d. Естествени ресурси 98 l/s. Тип на подземното водно тяло – безнапорен. Подхранването е от инфилтрация на атмосферни валежи, вода от неогенските (плиоценски) отложения и от реката в периоди на пълноводие. Водите се дренират от реката. По химически състав водата е прясна, хидрокарбонатно-калциева с повишено съдържание на магнезий и натрий. Обща минерализация й под 1 g/l. Обща твърдост й е от 5,4 до 9,5 mg/equ.

- Подземно водно тяло „Порови води в Неогена –Ломско-Плевенската депресия (код BG1G00000N2034). В границите на подземното водно тяло попада и Вълчедръм. Подземното водно тяло е изградено от горен слой (плоцен) и долен слой (миоцен). Горният слой е изграден от сивозелени глини, песъчливи глини и глинести пясъци в алтернация с маломощни въглищни лещи. Водоносни са песъчливите отложения. Филтрационните му свойства се изразяват чрез средна проводимост Tcp= 140 m2/d и коефициент на филтрация 2 m/d. Тип на подземното водно тяло – безнапорен. Подхранването на подземната вода е от инфилтрация на атмосферни валежи в зоната на разкриването на пласта. Подземната вода се дренира главно от р. Дунав косвено чрез алувиалните й отложения. По химически състав водата е прясна, хидрокарбонатно-калциево-магнезиева или хидрокарбонатно-натриево-калциево-магнзиева. Обща минерализация й от 0,5 до 0,6 g/l и обща твърдост от 4 до 5,5 mg/equ. Долният слой е изграден отгоре от глини (водоупор), под тях следват разнозърнести пясъци с маломощни глинести прослойки. Водоносни са песъчливите отложения. Филтрационните му свойства се изразяват чрез средна проводимост Tcp= 2500 m2/d и коефициент на филтрация 25 m/d. Тип на подземното водно тяло – напорен. Подхранването на подземната вода е от инфилтрация на атмосферни валежи в зоната на разкриването на пласта. Подземната вода се дренира главно от р. Дунав косвено чрез алувиалните й отложения.

Подземното водно тяло с код BG1G00000N2034 и име „Порови води в Неогена – Ломско - Плевенска депресия” е наблюдавано от пет мониторингови пункта четири, от които попадат в обхвата на РИОСВ Монтана (МР 189, МР 404, МР 405, МР 406).

Мониторингов пункт 189 при с. Септемврийци ТК, община Вълчедръм, област Монтана – низходящата тенденция в концентрацията на нитратни йони от предходната година се запазва. Резултатите от мониторинга проведен на водата в пункта показват еднократно превишение на нормата за нитрати, но СГС на концентрацията е по-ниска от стандартите за качество (СК) за показателя. Предвид това, че резултатите и по всички останали анализирани показатели отговарят на СК за подземни води, можем да оценим водата в пункта в добро химично състояние.

В терасите на реките Огоста, Цибрица и Лом са добивани посредством сондажни кладенци следните дебити: от 3.5 до 24 л/сек. в терасата на р. Огоста, от 7 до 13 л/сек. в терасата на р. Цибрица и до 20 л/сек. в терасата на р. Лом. Дренирането на подземните води от

Сарматски водоносен комплекс N1s се осъществява в речната мрежа. Използва се чрез каптиране на множество извори или чрез сондажни кладенци, чиито дебити се движат от 5 до 50 л/сек. Режимът и балансът на подземните води в Цибърската низина се определят от нивото на р. Дунав и от работата на отводнителната система. При най-високи води филтрационният приток от реката към низината възлиза на 0,56 м^3/сек, като в същото време отводнителната помпена станция изхвърля 0,58 м^3/сек. Естественият подземен отток на низината към р. Дунав при ниски води е изчислен на 0,2 м^3/сек.

По химичен състав подземните води в терасата на р. Огоста са пресни, с обща минерализация под 1 мг/л и биват умерено твърди до твърди. По химичен състав подземните води в терасата на р. Цибрица са хидрокарбонатно-магнезиево-натриеви, с минерализация под 1 г/л с умерена твърдост. Водоносният хоризонт е уязвим от повърхностно замърсяване.

Програмите за мониторинг на подземните води предоставят информацията, необходима за извършване на оценката за постигане на съответните цели; оценката на количествения статус на подземните води, химичния статус и значимите, дългосрочни тенденции в естествени условия, както и тези в резултат от човешка дейност. Програмите могат да бъдат допълнени от допълнителни програми за мониторинг, необходими за изпълнение на изискванията на чл. 7 от РДВ, отнасящи се за Защитените територии (напр. територии, обявени за извличане на вода, предназначена за консумация от човека). Подземните води се оценяват въз основа на информация, която Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС) изпраща на Басейнова дирекция за управление на водите в Дунавски басейн център гр. Плевен.

● *Питейни води*

Дейностите по водоснабдяване в Община Вълчедръм се осъществяват от поделението на „ВиК“ ООД - Монтана, което поддържа и стопанисва съответните водопроводни мрежи. Водоснабдяването в общината се осигурява от 24 източника. Като цяло, особено през летният сезон, дебитът на изградените водоизточници не е достатъчен и се налага въвеждането на сезонен режим на водоподаване (за селата Ботево, Златия, Разград, Мокреш). В процес на изграждане е водоснабдяване в с. Долни Цибър. Относителният дял на централно водоснабденото население е 77,3%, много по-ниско от средната стойност за област Монтана (97,8%) и още повече от средната стойност за страната през 2010 г. (99,1%). Качеството на питейните води не е задоволително.

Има населени места, където в състава на питейните води се регистрират отклонения от нормите. Водоизточниците за селата Мокреш, Златия и Разград са с отклонение на хром 6+, а за с Бъзовец - на нитрати. Необходими са нови алтернативни водоизточници. Хлорирането на водите също не е на необходимото ниво и се прави епизодично. Дължината на изградената водопроводна мрежа в община Вълчедръм е общо 146,46 км, от които 25,14 км - външни водопроводи и 121,32 км - вътрешна водопроводна мрежа. Мрежата е остаряла и се нуждае от подмяна и реконструкция. В село Септемврийци 96% от външните водопроводи са подменени с Ре-тръби, в с Мокреш - 68,5%, а в с. Разград -66,7%, но за общината като цяло са подменени по-малко от една трета (30%), а в гр Вълчедръм - нито метър. Още по-малко (21,6%) от вътрешната водопроводна мрежа на общината е подменена с Ре тръби (предимно в с. Бъзовец - 96,8% и с. Септемврийци - 81,8%). В град Вълчедръм е подменена 26,3% от вътрешната мрежа. С оглед големите загуби на вода по мрежата и честите аварии в следствие на остарялата мрежа, общинската администрация е насочила своите усилия преди всичко към рехабилитация на съществуващата мрежа и подмяна на азбестово-циментови тръбопроводи с полиетиленови.

Съгласно чл. 8 на Наредба №9 за качествата на водата, предназначена за питейно-битови цели, РЗИ Монтана като орган на ДЗК проверява чрез контролен мониторинг съответствието на подаваната към потребителите питейна вода по показателите за качество, определени в приложение № 1, и честота, определена съгласно разработен план за контролен мониторинг в размер до 50 % от посочените изисквания в приложение № 2, част Б, таблица Б.1.

Пробонабирането на питейна вода в община Вълчедръм се извършва от общо 11 броя населени места.

За периода от 2021 г. до 2023 г. са изследвани общо 33 броя проби питейни води при консуматорите от централно водоснабдени населени места по показатели, от Приложение 1, таблица А и Приложение 1, таблица А.1, част от елементите в таблица Б и таблица В от Наредба 9 за качеството на водата предназначена за питейно-битови цели.

По микробиологични показатели са установени отклонения при 7 броя проби питейни води, а по химични показатели – 3 броя.

Във връзка с констатирани трайни отклонения от изискванията към качествата на водата за питейно-битови цели от централното водоснабдяване за с. Златия, с. Разград, с. Ботево, с. Игнатово – по показател хром, за с. Бъзовец – по показател нитрати. РЗИ – Монтана има издадени предписания относно ограничаване ползването на питейната вода от населението за питейни нужди и приготвяне на храна.

По повод установените трайни отклонения от изискванията за качеството на питейната вода предназначена за питейно-битови цели е проведен насочен здравен контрол, при който са извършени изследвания на общо 47 броя проби питейна вода при консуматорите от централно водоснабдени населени места по Наредба № 9 за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели, а именно за с. Златия, с. Разград, с. Ботево, с. Игнатово и с. Бъзовец.

По микробиологични показатели са установени отклонения при 10 броя проби питейни води, а по химични показатели – 43 броя.

● *Отпадъчни води*

На територията на общината има частично изградена канализационна система в гр. Вълчедръм, за която на Общината е издадено Разрешително №13140172 от 05.05.2011 г. на БДДР – Плевен за заустване на отпадъчни води в р. Цибрица, изменено с Решение №2111/14.06.2017 г. Няма изградени и пречиствателни станции за отпадни води.

Основни източници на замърсяване на водите в общината са:

- Промишлеността, транспорта и строителството са незначителни източници на замърсяване на водите в община Вълчедръм.
- Поради липса на канализационна мрежа и ПСОВ основен замърсител на водите, както надземни, така и подземни, остават комунално-битовите дейности.
- Животновъдството също е замърсител на водите във всички населени места.

Източниците на замърсяване се делят на:

- Точкови източници на замърсяване - това са заустването на градските канализации на населени места с над 2000 е. ж. заустващи без необходимо пречистване;

- Дифузни източници на замърсяване - населени места без ПСОВ и без канализация, сметища без изолация. С обществена канализация са свързани 2,7% от обитаваните жилища във Вълчедръм, 7,2% ползват септични ями, а 77% попивни ями. При дифузно внесените вещества от значение са биогенните вещества, пестицидите (препарати за растителна защита) и тежките метали. Проблемите, произлизащи от дифузното натоварване на повърхностните води с азот се влияе основно от притока от подземните води (разтворените вещества), а с фосфор се предизвиква основно от ерозията (внесените количества твърди частици).

Почви

На територята на община Вълчедръм има определени два пункта за почвен мониторинг I – во ниво – в с. Септемврийци и в с. Разград.

В общината няма предприятия, чийто производства замърсяват почвите в района. Значителна част от почвите са застрашени от ерозия.

Почвената покривка в община Вълчедръм е относително еднообразна и е представена от четири групи почви:

1. Около 86% от равнинната територия е заета от подтипа на карбонатните черноземи.

2. Стабилният равнинен терен южно от гр. Вълчедръм и източно от реката е зает от подтипа – излужени черноземи – 6,3%.

3. Заливната тераса на река Цибрица е заета от ливадни почви – 2,9%.

4. Стръмният наклон към десния бряг на реката е зает от силно ерозирали почви и оврази – 5,8%.

Ерозиралите терени са крайречна зона и са общинска собственост.

Реализиран е Проект за укрепване на бреговата ивица на река Дунав до с. Долни Цибър и с. Горни Цибър – зона II от км 713 до км 722.

Основни източници на замърсяване:

- Нерегламентираните сметища в община Вълчедръм, са били 17 броя и са закрити със заповед на Директора на РИОСВ – Монтана.
- На територията на община Вълчедръм няма замърсяване със промишлени отпадъци;
- Старите, негодни за употреба препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност са депонирани в 18 “Б-Б’" кубове на определена площадка в с. Златия.

В резултат на осъществената контролна дейност през 2023 г. е възстановена цялостта на хидроизолацията на "Б-Б" кубовете, съдържащи препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност, разположени на площадката в с. Златия, община Вълчедръм. Няма установено замърсяване на почвите с устойчиви органични замърсители и препарати за растителна защита, с тежки метали и металоиди.

В общината се извършва почвен мониторинг, тъй като поради естеството на района, земеделските стопани използват торове и препарати за подхранване на почвата и за борба с плевелите. Използването на торове за целите на земеделието се контролира от БАБХ, предвид разпоредбите на чл.3, ал.1, т. 7 от Закона за защита на растенията.

Общото състояние на почвите в общината е добро. Основната задача е да се съхрани почвеното плодородие и да се запазят земите от замърсяване с пестициди, торове и други замърсители. Сравнително високата чистота на атмосферния въздух, добрите климатичниусловия и почвите са важно условие за развитие на екологично земеделие в района и получаване на екологично чиста продукция.

Шум

Шумът е от основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. Произходът на шума се определя от видовете дейности, при които той е генериран. В градска територия се различават промишлен (производствен), транспортен, шум от строителство и битов шум. В зависимост от характера (постоянен, периодично, повтарящ се, прекъснат), честотния спектър и интензивността на шума, а така също и продължителността на експозиция, въздействието му е по-малко или повече вредно. Основният аспект на вредното въздействия на шума, разгледан в настояща програма е свързан с влиянието му върху човешкия организъм.

Високите шумови нива влияят върху слуховия апарат на човека, психическото и нервно състояние на личността, имунната система, обмяната на веществата, сърдечно-съдовата система и др.

При извършваните контролни замервания на нивата на шум в община Вълчедръм не са констатирани превишения на граничните стойности.

Шумовата обстановка на територията на Община Вълчедръм е формирана от източници в резултат на: дейности от битов характер и селскостопанска дейност в жилищните територии; селскостопанска дейност в стопанските дворове, оранжерийни комплекси и в рамките на землището на общината; автомобилния транспорт, движещ се по републиканските и общинските пътища, както и по улици на населени места.

В личните стопанства, жителите на общината използват малогабаритна селскостопанска техника и механизация като мото-култиватори, помпи, мелещи, режещи и пробивни машини. Използват се също и ръчни ударни (чукове, брадви) и режещи (циркуляри, ъглошлайфи) универсални инструменти при индивидуално извършване на ремонти и строителство в домакинства. Характерно за жилищните райони е движението на МПС по локални улици и маневрирането при влизане и излизане от гаражи и др. Шумът, генериран от тези дейности, е с различен характер - тонален, импулсен, а понякога и смесен с широк спектър на честота. Най-често не е постоянен или с кратък период и повтаряемост - проявява се главно през светлата част на деня, при работа на външни източници.

Радиация

Общината попада в потенциално опасна зона при аварии, разположена вблизост до АЕЦ „Козлодуй". На територията на РИОСВ - Монтана действат три ЛМС (локални мониторингови станции) - в Монтана, Видин и Вълчедръм - които са част от Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон.

Обобщените данни за средно годишните стойности намощността на амбиентната еквивалентна доза на радиационния гама фон за 2019 г. (в μSv/h)/ са:

ЛМС Видин - 0,103;
ЛМС Вълчедръм - 0,079
ЛМС Монтана - 0,109.

В резултат от извършения мониторинг на радиационния гама фон може да се направи извода, че няма повишаване на радиологичните показатели на наблюдаваните компоненти на околната среда на територията на община Вълчедръм.

Със стационарна станция се извършва набиране на аерозолни проби за радиологичен мониторинг на атмосферен въздух. Наблюдаван параметър е специфичната обемна активност. Не са регистрирани наднормени концентрации на естествени и техногенни радионуклиди, съгласно Наредба за основни норми за радиационна защита от 30.07.2004 г. Радиологичният мониторинг на повърхностни води включва 9 пункта по поречията на реките Огоста, Дунав, Цибрица, Бързия, Ботуня и Коритарска бара. Наблюдаван параметър е общата бета активност.

На база последните публикувани резултати от извършения мониторинг от РИОСВ - Монтана на радиационния гама фон, атмосферната радиоактивност и повърхностните води може да се направи извод, че няма повишаване на радиологичните показатели на наблюдаваните компоненти на околната среда.

5.2. Дейности по управление на отпадъците

Съгласно Допълнителните разпоредби на ЗУО **битови отпадъци** са „отпадъците от домакинствата" и „подобни на отпадъците от домакинствата" (това са отпадъците, образувани от домакинствата, и отпадъците, образувани от фирми и други организации, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, с изключение на производствените отпадъци и отпадъците от селското и горското стопанство).

Процесите, свързани с формиране, събиране, извозване, депониране и друго обезвреждане на отпадъците, са в пряка зависимост от развитието и организацията на стопанската дейност, демографските особености на района и от природните условия, в които се осъществява човешкия живот. Битовите отпадъци се формират от жизнената дейност на хората. Количеството и съставът им зависят от:

- Мястото на образуване;
- Стандарта на живот на населението и неговата култура;
- Степен на благоустроеност на населените места;
- Начин на отопление;
- Други фактори.

Като се изхожда от административно-териториалната и социално-икономическа характеристика на община Вълчедръм основните източници на ТБО се явяват:

- Домакинствата;
- Промишлените предприятия;
- Търговски и обслужващи обекти.

Община Вълчедръм членува в „Регионално сдружение за управление на отпадъците на общините, включени в регионално депо – Монтана". През 2006 г. е изградено и пуснато в експлоатация регионалното депо за битови отпадъци в рамките на проект „Реконструкция и модернизация на депо за битови отпадъци" гр. Монтана, което се намира в местността „Неделище", землището на селата Крапчене и Николово, община Монтана. Проектът е разработен и утвърден през 2000 г. Финансирането е обезпечено по предприсъединителната програма на Европейския съюз ИСПА на обща стойност 8 945 000 евро, като от тях 75% са безвъзмездна помощ, а останалите 25 % е държавна целева субсидия. Съоръжението е разположено на площ - 186 дка, а полезният обем е 3 711 000 м^3. То обслужва всички общини от област Монтана, плюс Община Криводол, област Враца.

Сметопочистването и сметосъбирането за всички населените места в общината се осъществява организирано, съгласно график изработен и изпълняван от Общинско предприятие - Вълчедръм, извършващо дейностите по сметосъбиране и сметоизвозване.

В населените места от общината са подсигурени съдове за битови отпадъци – кофи тип „Мева" и контейнери тип „Бобър". Битовите отпадъци се транспортират и депонират на Регионално депо за неопасни отпадъци – гр. Монтана. На територията на община Вълчедръм са закрити нерегламентираните сметища и общинското депо в гр. Вълчедръм.

Основният поток отпадък в общината е смесеният битов отпадък с код 20.03.01.

Таблица 47: Количества депонирани смесени битови отпадъци от община Вълчедръм 2021 - 2023 г.

2021 г.	2022 г.	2023 г.
тона	тона	тона
993	991	1001

Източник: Община Вълчедръм

Населението на община Вълчедръм към 2021 г. е 7326 души, а генерираните смесени битови отпадъци – 1001 тона. Това определя годишна норма на натрупване на отпадъци (без разделно събраните) от 137 кг/чов. / година.

Към 2020 г. на територията на община Вълчедръм са разположени следните съдове за събиране на отпадъци: контейнери тип „Бобър“ – 230 бр. и кофи тип „Мева“ – 2150 бр.
Към 2023 г. на територията на общината са разположени: Контейнери тип „Бобър“ – 370 бр. и Кофи тип „Мева“ – 2551 бр.

Разпределението на съдовете за събиране на битови отпадъци по населени места е:

1. гр. Вълчедръм – Мева – 1501 бр., Бобър -185 бр.
2. с. Мокреш – Мева -270 бр., Б
3. с. Септемврийци – Мева -300 бр., Бобър – 40 бр.
4. с. Златия - Мева – 230 бр., Бобър 20 бр.
5. с. Разград – Бобър – 20 бр.
6. с. Долни Цибър – Мева – 250, Бобър -30 бр.
7. с. Горни Цибър – Бобър – 5 бр.
8. с. Ботево – Ботево – Бобър -7 бр.
9. с. Игнатово – Бобър – 20 бр.
10. с. Бъзовец – Бобър - 8 бр.
11. с. Черни връх – Бобър -15 бр.

Честотата на сметосъбирането и сметоизвозването е:

- Гр. Вълчедръм – 2 пъти седмично
- Селата в община Вълчедръм – 1 път седмично

Община Вълчедръм има договор с „Булекопак“ АД – организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки, съгласно чл.19, ал.3, т.7 от Закона за управление на отпадъците.

В общината е въведено разделно събиране на отпадъци в 27 броя точки с жълти и зелени контейнери за разделно събиране на отпадъци от опаковки – хартия, пластмаса, метали и стъкло. Контейнерите са разположени в следните населени места – гр. Вълчедръм, с. Мокреш, с. Септемврийци, с. Разград, с. Златия и с. Долни Цибър.

Разделно събраните отпадъци от опаковки са:

- ✓ 2021 г. – 3 тона
- ✓ 2022 г. – 3 тона
- ✓ 2023 г. – 8,67 тона

Община Вълчедръм съвместно с Община Якимово има въведена в експлоатация компостираща инсталация за зелени и/или биоразградими отпадъци, изградена по Оперативна програма „Околна среда – 2014-2020 г.“. Капацитетът на компостиращата инсталация е 2257 тона/годишно разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци.

Съгласно изискванията на чл. 19, ал. 3, т. 9 от ЗУО Община Вълчедръм има сключен договор с „Балбок Инженеринг“ АД, притежаваща документи по чл. 35 от ЗУО. По силата на този договор „Балбок Инженеринг“АД събира в мобилен събирателен пункт, транспортира и третира разделно събраните опасни отпадъци, генерирани от бита на населението в общината. С този договор Община Вълчедръм вече е член на Националната система за опасни битови отпадъци.

На територията на населените места в община Вълчедръм са разположени 142 бр. кафяви контейнери за разделно събиране на зелени и/или биоразградими отпадъци.

На 15.05.2024 г. в гр. Вълчедръм е проведена кампания по събиране на опасни отпадъци от бита и домакинствата с мобилен събирателен пункт на „Балбок Инженеринг“АД.

Отреден е терен за депониране на строителни отпадъци, генерирани в община Вълчедръм, представляващ УПИ V в кв.159 а по плана на гр. Вълчедръм, който се намира в западната част на града – последен квартал.

За опасните отпадъци, образувани в бита - излезли от употреба флуоресцентни тръби и други лампи, съдържащи живак е осигурена система за временното им съхранение и събиране като е сключен договор с оползотворяващи фирми.

5.3. Биоразнообразие, защитени територии и защитени зони

В обхвата на община Вълчедръм попадат следните **защитени територии (ЗТ)**:

- Подържан резерват „Ибиша“, попада в землището на с. Долни Цибър - 34,4716 ха
- ЗМ Острови „Цибър“ - в землището на с. Долни Цибър и с. Горни Цибър - 101,4757 ха

Общо 135,9473 ха защитени територии

По данни на Министерството на околната среда и водите на територията на община Вълчедръм има 8 **защитени зони (ЗЗ)**, включени в европейската екологична мрежа Натура 2000:

- ЗЗ „Златията“ BG0000336 по Директивата за местообитанията. Попада вземлището на: гр. Вълчедръм, с. Разград. Площ 31947,8 дка.
- ЗЗ „Козлодуй“ BG0000527 по Директивата за местообитанията. Попада в землището на: с. Горни Цибър. Площ 1253,8 дка.
- ЗЗ „Цибрица“ BG0000509 по Директивата за местообитанията. Попада в землището на: гр. Вълчедръм, с. Черни връх. Площ 9626,8 дка.
- ЗЗ „Цибър“ BG0000199 по Директивата за местообитанията. Попада в землището на: с. Горни Цибър, с. Долни Цибър, с. Златия. Площ 29717,300 дка.
- ЗЗ „Златията“ BG0002009 по Директивата за птиците. Попада в землището на: гр. Вълчедръм, с. Бъзовец, с. Горни Цибър, с. Златия, с.Разград. Площ 434 987,345 дка.
- ЗЗ „Остров Ибиша“ BG0002007 по Директивата за птиците. Попада вземлището на: с. Горни Цибър, с. Долни Цибър. Площ 3 993, 232 дка.
- ЗЗ „Остров до Горни Цибър“ BG0002008 по Директивата за птиците. Попада в землището на: с. Горни Цибър. Площ 2 183,100 дка.
- ЗЗ „Цибърско блато“ BG0002104 по Директивата за птиците. Попада вземлището на с. Долни Цибър. Площ 9097,647 дка.

Община Вълчедръм е бедна на дървесна горска растителност, която е представена от дъб, акация, топола, бряст, ясен и др. широколистни. Лесистостта на горите е ниска – 5% спрямо цялата площ и е типично полски тип.

Фауната на Вълчедръм се характеризира с богато видово разнообразие на птици. Установени са над 100 вида птици, по-голямата част от които са постоянни, другата част – преминаващи. Освен богата орнитофауна, в района се срещат и много бозайници, най-често зайци, диво прасе, сърни и др.

6. Административен и финансов капацитет на общинската администрация за реализация на ПИРО

Административният капацитет тук се разглежда като способност на администрацията като цяло и на нейните структури и служители да изпълняват нормативно възложените им задачи и да организират и реализират заложените мерки, дейности и проекти в ПИРО.

Община Вълчедръм разполага с добре изградена административна структура и има нужния човешки ресурс и капацитет за изпълнение на Плана за интегрирано за развитие за периода 2021-2027 г.

Конкретните правомощия, компетенции, задължения и отговорности на служителите във всички дирекции, отдели и звена са посочени в Устройствения правилник на Общинска администрация – Вълчедръм, утвърден със Заповед на Кмета на общината, в сила от 01.01.2024 г. и в длъжностните характеристики за съответните щатни бройки, в съответствие с одобрената численост и структура.

За увеличаване на експертния потенциал, за повишаване квалификацията и капацитета на общинските служители са реализирани програми и ежегодно са провеждани различни обучения.

На пряко подчинение на кмета са двама заместник-кметове, секретар на община и финансов контрольор. В общината има 7 избрани кметове на кметства и трима кметски наместници – в селата Ботево, Бъзовец и Горни Цибър.

Към 2024 г. общата численост на Общинска администрация – Вълчедръм е 60,5 щатни бройки, в това число 19,5 щатни бройки дофинансиране с местни приходи, както следва:

- Кмет на община - 1 щ. бр.
- Заместник-кметове на община - 2 щ. бр.
- Секретар на община - 1 щ. бр.
- Финансов контрольор – 1 щ. бр.
- Звено за вътрешен одит – 2 щ. бр., в т.ч. 2 щ. бр. дофинансиране с местни приходи.

Обща администрация, структурирана в една дирекция

- Дирекция „Административно, правно, информационно и финансово-стопанско обслужване" – 12 щатни бройки, в това число 2 щ. бр. дофинансиране с местни приходи.

Специализирана администрация, структурирана в две дирекции

- Дирекция „Финанси и гражданска регистрация" - 11 щатни бройки, в това число 1 щ. бр. дофинансиране с местни приходи;
- Дирекция „Териториално развитие и устройство, програми, проекти и хуманитарни дейности" –10 щатни бройки, в това число 4 щ. бр. дофинансиране с местни приходи.

ОБЩА ЧИСЛЕНОСТ: 40 щатни бройки, в т.ч. 9 щ. бр. дофинансиране с местни приходи.

Администрацията на кметствата в селата се състои от:

- Кметове на кметство - 7
- Кметски наместници - 3
- Специалисти – 10,5 щатни бройки

Обща численост на персонала за делегираната от държавата дейност „Общинска администрация" – Вълчедръм към 2024 г. – 60,5 щатни бройки, в това число 19,5 щатни бройки дофинансиране с местни приходи.

В Общината е създадена много добра организация за прилагане и изпълнение на стария ОПР 2014-2020 г. от гледна точка на планирани и реализирани дейности, вътрешен мониторинг и контрол, привличане на средства от фондовете на ЕС и други програми. Доказателство за това са одобрените и изпълнени през периода 2014-2020 г. 56 броя общински проекти и дейности на обща стойност 16 523 629 лева, финансирани от Общинския бюджет, различни

Оперативни програми, Програмата за развитие на селските райони, ПУДООС, „Красива България“ и други български и международни донорски програми.

По информация от ДФЗ за периода 2014-2020 г. по мерките на ПРСР 2014-2020 г. за територията на община Вълчедръм са финансирани общо 17 броя проекти за 7 849 175,16 лева. Проектите са предимно за инвестиции в земеделски стопанства – 8 броя, подпомагане на млади фермери – 1 брой, инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти – 1 брой, стартова помощ за развитие на малки стопанства – 1 брой. Община Вълчедръм е реализирала 3 броя проекти по ПРСР, финансирани от Мярка 7.2. „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малки по мащаби инфраструктура“.

Финансовото изпълнение на ПИРО за периода 2021-2023 г. е 43% (13780 хил. лева), а техническото изпълнение е 35% (35 броя отчетени проекти и дейности). Изпълнението на плана е успешно, въпреки трудностите, предизвикани от пандемията, войните, инфлацията, енергийната, икономическа и политически кризи. Вероятно общото изпълнение на ПИРО щеше да е още по-добро ако бяха стартирали на време процедурите за кандидатстване с проекти и финансиране от европейските програми за периода 2021-2027 г., НПВУ и СПРЗСР.

Финансовият капацитет се разглежда от гледна точка на способността на Община Вълчедръм да генерира собствени приходи и да реализира самостоятелно или да съфинансира заложените в ПИРО мерки, проекти и дейности.

Вълчедръм е община с общ годишен бюджет около 20 милиона лева и ограничен финансов капацитет за самостоятелно изпълнение и съфинансиране на големи проекти и дейности. Въпреки малкия бюджет, ежегодно се планират средства за изготвяне и изпълнение на проекти, продиктувани от нуждите на населението и средата на обитаване.

Възможностите за съфинансиране и/или самостоятелно изпълнение на проектите, заложени в ПИРО 2021-2027 г. са силно ограничени, предвид тенденциите на демографска криза и икономически упадък и др., което води до липсата на достатъчно собствени приходи в общинския бюджет и все по-силна зависимост от субсидии и целеви средства от държавата.

Бюджетът на Община Вълчедръм за 2024 г. възлиза на 18 544 451 лева, както следва:

1. За делегираните от държавата дейности:

1.1 **Приходи за делегираните от държавата дейности** по бюджета на община Вълчедръм за 2024 година в размер на **11 992 313 лева**, разпределени, както следва:

1.1.1.Обща субсидия за делегираните от държавата дейности	9 457 052 лв.
1.1.2.Средства от преходен остатък от 2023 година	2 535 261 лв.
В т.ч.по функции	
Функция „Общи държавни служби”	186 992 лв.
Функция „Отбрана и сигурност”	230 168 лв.
Функция „Образование”	1 914 070 лв.
Функция „Здравеопазване”	115 746 лв.
Функция „Социално осигуряване, подпомагане и грижи”	85 932 лв.
Функция „Култура, спорт, почивни дейности и религиозно дело“	2 353 лв.

1.2. **Разходи за делегираните от държавата дейности по бюджета на община Вълчедръм за 2024 година в размер на 11 992 313 лв.**

2. За местни дейности:

2.1. **Приходи за местни дейности по бюджета на община Вълчедръм за 2024 година в размер на 6 552 138** лева, разпределени както следва:

2.1.1. Обща изравнителна субсидия	1 185 900 лв.
2.1.2. Трансфер за зимно поддържане и снегопочистване	47 400 лв.
2.1.3. Целева субсидия за капиталови разходи за местни дейности	838 600 лв.
2.1.4. Средства за други целеви разходи за местни дейности -	87 200 лв.
2.1.5. Неданъчни приходи	1 280 200 лв.
2.1.6. Данъчни приходи	600 000 лв.
2.1.7. Погасяване на дългосрочен дълг	(-)110 196лв
2.1.8. Временни безлихвени заеми	(-) 80 000 лв.
2.1.9. Предоставени трансфери	(-) 72 360 лв.
2.1.10.Трансфери между бюджети и сметки за СЕС	(-) 228 687 лв.
2.1.11. Преходен остатък от 2023 година	3 004 081 лв.
в т.ч. от ползване на полски пътища	342 760 лв.

2.2**. Разходи за местни дейности по бюджета на община Вълчедръм за 2024 година в размер на 6 552 138 лв.**

Целевата субсидия за капиталови разходи за 2024 година е в размер на 738 600 лева.

Собствените приходи са планирани съгласно анализираните тенденции през последните години по отношение планиране и събираемост.

Структурата на бюджета ясно очертава силната финансова зависимост на Община Вълчедръм от Републиканския бюджет и липсат на средства за самостоятелно изпълнение и финансиране на мащабни инфраструктурни проекти и дейности.

За изпълнението на Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. следва да се търсят източници на средства извън общинския бюджет – Оперативни програми, финансирани от фондовете на ЕС, Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони, Програми за трансгранично сътрудничество, Програми на българските министерства и други. Като алтернативи за съфинансиране на проекти могат да се ползват кредити от фонд „ФЛАГ", краткосрочни банкови заеми, целеви субсидии и помощи от държавния бюджет.

Община Вълчедръм разполага с нужния опит, капацитет и човешки ресурси за изпълнение на предвидените дейности и мерки в Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г., но е с ограничен финансов ресурс за самостоятелно финансиране на големи обекти и проекти. За изпълнението на ПИРО 2021-2027 г. са важни и частните проекти и инвестиции на местния бизнес и НПО, които също създават условия за подобряване на средата и икономическо съживяване на района.

7. SWOT-анализ

SWOT-анализът като качествен аналитичен и прогностичен метод дефинира действието на вътрешните и външните фактори за развитие на територията и възможностите за избор на подходяща стратегия за постигане на целите на ПИРО. При разработването на SWOT-анализа, спазвайки принципа за интегриран подход, отделните му елементи са разгледани в тяхната цялост и взаимодействие.

SWOT-анализът е обективно следствие от социално–икономическия анализ и представя в обобщен вид изводите от проучването на състоянието и потенциала за развитие на общината. Той служи за основа при обосноваването на конкретни цели, приоритети и мерки в стратегическата част на ПИРО.

Приложима е общата матрица за този вид анализи, отразяваща взаимодействието на вътрешните фактори (силни и слаби страни) и външните фактори (възможности и заплахи).

SWOT-анализът включва оценка на вътрешните фактори, чрез която се идентифицират силните и слабите страни на община Вълчедръм, оценка на външните фактори на обкръжаващата среда, които очертават благоприятните възможности и потенциални заплахи за развитието на общината.

Тъй като SWOT-анализът се явява обобщаващият фундамент на плановете за развитие, в него са отразени съществуващите проблеми (местни и външни за територията), които са свързани с глобални тенденции или екологични проблеми (демографска и икономическа криза, промени в климата, загуба на биоразнообразие и др.).

В резултат от направения SWOT–анализ се предлага типа стратегия, която е най-подходяща да реализира Общината през новия програмен период 2021-2027 г.

Силни страни	**Слаби страни**
1. Плодородна земя, благоприятни климатични условия и водни ресурси за развитие на ефективно селско стопанство. 2. Защитени зони, защитени територии, богата флора и фауна и защитени видове. 3. Съхранена природа и чиста околна среда – добро качество на атмосферния въздух и почвите. 4. Възможност за трансгранични връзки с Република Румъния. 5. Висок дял на населението в групата 15 - 64 г., формираща трудовия потенциал. 6. Добре развита и балансирана селищна мрежа. 7. Изградена техническа, транспортна и социална инфраструктура. 8. Културно-историческо наследство и потенциал за развитие на еко, селски и познавателен туризъм. 9. Добре развити социални дейности и услуги.	1. Периферно разположение спрямо главните оси на развитие, встрани от важни транспортно-комуникационни трасета и големи административни центрове. 2. Демографска криза – трайно намаляване и застаряване на населението. 3. Висок дял на нискообразован и ниско квалифициран човешки потенциал. 4. Висока безработица, ниски доходи и жизнен стандарт на населението. 5. Относително амортизирана техническа и транспортна инфраструктура. 6. Неблагоприятна инвестиционна среда, ниска конкурентоспособност и слаба икономическа активност на населението. 7. Ограничен достъп до високоскоростен интернет и ниска компютърна грамотност на населението. 8. Ограничен брой цифрови обществени, социални, образователни и бизнес услуги. 9. Ограничени възможности на общинския бюджет. 10. Липса на ПСОВ и на канализация .
Възможности	**Заплахи**
1. Добри условия за развитие на биологично земеделие, растениевъдство, животновъдство и преработвателна промишленост с висока добавена стойност. 2. Подобряване на инвестиционния климат, привличане на инвеститори и съживяване на икономиката. 3. Развитие на активи търговско - икономически връзки с Република Румъния. 4. Повишаване конкурентоспособността на МСП чрез технологично обновяване и	1. Задълбочаване на дисбаланса в териториалното разпределение на населението. 2. Продължаващо намаляване и застаряване на населението и отрицателен естествен и механичен прираст. 3. Задълбочаване на икономическия упадък и риск от социална нестабилност. 4. Продължаващ недостиг на образована и квалифицирана работна сила. 5. Задълбочаване на неравенствата в социално-икономическото и културното

иновации. 5. Усвояване на възможностите за интегриран културно-исторически, селски, еко туризъм, лов и риболов. 6. Усъвършенстване на партньорството със съседни общини, бизнеса и НПО при подготовка и реализиране на интегрирани проекти. 7. Добър потенциал за използване на ВЕИ – слънчева енергия, вода и биомаса. 8. Използване на възможностите за интегрирано развитие на административния център и прилежащите малки населени места. 9. Адаптиране на образователната система към изискванията на пазара на труда. 10. Мобилност на населението по отношение прилагането на труд и ползването на услуги.	развитие на административния център и селата. 6. Засилване на зависимостта на района от климатичните промени - общината попада в в шеста група с най-висока уязвимост. 7. Забавяне в доизграждането и развитието на базова инфраструктура поради ограничено финансиране. 8. Увеличаваща се зависимост на общинския бюджет от централната власт поради липса на собствени приходи. 9. Посегателства върху природните и културно-исторически дадености. 10. Замърсяване на околната среда от антропогенни или други фактори.

ЧАСТ II. ВИЗИЯ, СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

1. Място и роля на ПИРО в системата от стратегически и програмни документи

От особено важно значение е ПИРО да бъде разработен и прилаган като част от общата система от стратегически и програмни документи на европейско, национално и регионално ниво. Формулирането на визия, стратегически цели и приоритети на общинския план за интегрирано развитие от една страна трябва да отговарят на идентифицираните нужди и проблеми в целевата територия, а от друга да бъдат изцяло съгласувани и да допринасят за постигане на целите на документите от по-високо йерархично ниво.

Планът за интегрирано развитие на община Вълчедръм (ПИРО) определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията в контекста на идентифицираните проблеми и потребности на развитието и стратегическия пакет от регионални, национални и документи на ЕС, формиращи основните политики на развитието през програмен период 2021-2027 г.

Изготвеният социално-икономически анализ определи ключовите проблеми и нужди за развитието на община Вълчедръм. Като най-сериозни сред тях се открояват:

Преодоляването на демографската криза, намаляване, застаряване на населението, отрицателен естествен прираст, продължаваща миграция на младите хора и безработицата.

Икономическата активност, както развитието на малкия и средния бизнес, дават основата за заетостта, доходите и мотивацията на населението да остане да живее и работи в общината. Необходима е целенасочена подкрепа за местните фирми, както и за привличането на външен инвестиционен ресурс, който да подпомогне икономическото съживяване на района. Това следва да бъде съчетано с приоритетно преодоляване на технологичната изостаналост и недостатъчната иновационна активност на действащите местни предприятия, за да могат те да станат конкурентноспособни в дългосрочен план. Също така, добре развитият местен сектор на

селското стопанство и възможностите, съществуващи за развитие на биоземеделие и преработваща промишленост, следва да бъдат подкрепени и да повишат своята регионална добавена стойност, като се насърчават интегрираните проекти и дейности в тези сфери, включително със съседни общини.

Фокусът при развитието на институционалната среда следва да бъде поставен върху подобряване на условията за правене на бизнес, чрез създаването, обновяването или разширяването на бизнес паркове и индустриални зони със съседните общини.

Основна слабост в община Вълчедръм остава ниското ниво на образованост и квалификация на голяма част от работещите и безработните. Ако тези фактори не бъдат овладяни, значителни части от територията на района няма да могат да се включат успешно в икономическите процеси и да отговорят на предизвикателствата на новото индустриално и цифрово развитие. В този контекст, от особено значение е поставянето на фокуса върху подобряването на образователната и социалната инфраструктура, подпомагането на процеса на трудова интеграция, чрез повишаване на квалификацията, съобразно изискванията на местните пазари на труда. Подобряването на транспортната свързаност и достъпност са факторите, които могат значително да подпомогнат развитието на всички останали елементи и системи (бизнеса, инвеститорите, мобилността на гражданите и работната сила и т.н.). За това, приоритетно следва да се вложат ресурси в значително подобрение, както на транспортната, така и на техническата и телекомуникационна инфраструктура.

Едновременно с това, следва да се фокусират усилията за развитие на трансграничното (с Република Румъния) и териториалното сътрудничество, както и да се използва потенциала за интегрирано развитие на града и прилежащите към общината малки населени места за преодоляване на различията.

Всички тези мерки следва да бъдат съобразени с адекватни дейности по опазване на околната среда и биоразнообразието и превенция на рисковете от изменението на климата, природни бедствия, аварии и катастрофи.

Рамката на стратегическите приоритети на ПИРО на община Вълчедръм трябва да се съобрази и да допринесе за изпълнението на целите за развитие на страната, заложени в новите документи, както и целите на европейската политика за сближаване през периода 2021-2027 г.

Новите елементи при програмирането на политиката на сближаване 2021-2027 г. на ЕС включват следното изискване - всички национални приоритети за развитие трябва да бъдат пряко свързани с набор от пет основни цели на политиките (ЦП), адресирани от общия регламент, върху които фондовете на ЕС ще съсредоточат своята подкрепа:

ЦП1 - По-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход;

ЦП2 - По-зелена, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска;

ЦП3 - По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността и регионалната свързаност на ИКТ;

ЦП 4 - По-социална Европа - реализиране на европейския стълб на социалните права;

ЦП 5 - Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии.

Прилагането на подход за използването на интегрирани териториални инвестиции продължава да бъде актуален в новата политика на сближаване, както и пълното използване на местния потенциал за развитие на регионите и общините.

На базата на направен социално-икономически анализ за развитието на България за периода 2007-2017 г. са откроени следните приоритети и под-приоритети:

Фигура 8: Национални приоритети и под-приоритети през периода 2021-2027 г.

Наука и иновации за конкурентоспособност - Основната цел на този приоритет е повишаването на конкурентоспособността на българската икономика и преструктурирането ѝ в икономика, базирана на знанието и интелигентния растеж.

Образование и обучение за високо квалифицирана работна сила - Основната цел на този приоритет е формирането и повишаване качеството на човешкия капитал, като основен фактор на производството.

Подобряване на свързаността и цифровизация на икономиката - Приоритетът е насочен към осигуряване на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността на икономиката, каквито са по-добрата институционална и бизнес среда и дигитализирането на икономиката.

Насърчаване на заетостта и социалното включване и намаляване на бедността - Основната цел на този приоритет е подпомагане реализацията на пазара на труда и активното приобщаване на уязвими групи в заетост и социално включване, чрез повишаване на възможностите им за започване на работа, подобряване на уменията, насърчаване на социално-икономическата им интеграция, подобряване на достъпа им до качествени социални услуги и преодоляване на тежките материалните лишения и лошите жилищни условия.

Оползотворяване на местния потенциал - Този приоритет има изключително териториална насоченост, като се следва т.нар. териториален подход, в основата на който стои районът със своите специфични дадености и потребности.

В допълнение, националната политика през периода 2021-2027 г. ще включва и целенасочени действия по следните хоризонтални политики:

- **Хоризонтална политика 1:** Действия, свързани с климата;
- **Хоризонтална политика 2:** Преференциални проекти в изостанали райони;

- **Хоризонтална политика 3:** Сигурност и миграция.

Фигура 9: Връзка между националните приоритети и основните цели на Политиката за сближаване на ЕС през периода 2021-2027 г.

Националната програма за развитие „България 2030“ е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, детерминиращ визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения. Документът определя визията за развитие на България до 2030 г., три стратегически цели, за чието изпълнение групира пет области (оси) на развитие и 13 национални приоритета.

Национална визия:

През 2030 г. България е държава с висок жизнен стандарт и конкурентноспособна, нисковъглеродна икономика. Страната разработва и внедрява иновации във всеки сектор на икономиката, адаптирайки се към променящия се свят чрез своето високообразовано, креативно, солидарно и здраво общество. То представлява плодородна почва за идеи и притегателна сила за инвестиции и човешки капитал. Уникалните културни и природни дадености на българските региони се оползотворяват отговорно и устойчиво. Те са интегрирани помежду си и със света посредством високоскоростни пътни и оптични връзки, утвърждавайки мястото на страната като кръстопът на идеи и блага в Европа и отвъд. Българският гражданин играе активна роля в бъдещето на своята държава, има богати възможности за личностно и професионално развитие и живее в справедливо и толерантно общество, в което гласът му се чува.

Основни цели

Определени са 3 основни цели на националната политика за развитие:

1. Ускорено икономическо развитие
2. Демографски подем
3. Намаляване на неравенствата

Оси на развитие

Реализирането на стратегическите цели е предвидено посредством целенасочени политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие:

1. Иновативна и интелигентна България
2. Зелена и устойчива България
3. Свързана и интегрирана България
4. Отзивчива и справедлива България
5. Духовна и жизнена България

ОС 1 - Иновативна и интелигентна България - Тази ос акцентира върху повишаването на конкурентоспособността на българската икономика и трансформирането ѝ в икономика, базирана на знанието и интелигентния растеж. В рамките на тази ос са определени три национални приоритета:

1. Образование и умения
2. Наука и научна инфраструктура
3. Интелигентна индустрия.

ОС 2 Зелена и устойчива България - Основният фокус на тази ос е устойчивото управление на природните ресурси, позволяващо задоволяване на текущите нужди на икономиката и обществото, при запазване на екологичната устойчивост, така че тези потребности да могат да продължат да бъдат удовлетворявани и в дългосрочен план. Определени са три национални приоритета за реализацията на тази ос:

1. Кръгова и нисковъглеродна икономика
2. Чист въздух и биоразнообразие
3. Устойчиво селско стопанство

ОС 3 Свързана и интегрирана България - Осигуряването на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността и устойчивото развитие на районите на страната, каквито са подобряването на транспортната и цифрова свързаност, както и насърчаването на местното развитие, стъпвайки на специфичния местен потенциал, определя политиките, включени в тази ос. Три национални приоритета синтезират основните въздействия:

1. Транспортна свързаност
2. Цифрова свързаност
3. Местно развитие

ОС 4 Отзивчива и справедлива България - Тази ос е фокусирана върху изграждането на ефективни и отговорни публични институции. Специален акцент на политиката върху групите и индивидите в неравностойно положение ще позволи постигане на по-включващ и по-устойчив растеж и споделен просперитет за всички. Определени са два национални приоритета, адресиращи нейното изпълнение:

1. Институционална рамка
2. Социално включване

ОС 5 Духовна и жизнена България - Политиките ще адресират подобряването на здравния статус на населението, като ключов детерминант на качеството на живот, но също и като необходимо условие за включването му в заетост и социална активност, както и духовни потребности на индивида да осигури предпоставки за превръщането му в творческа и пълноценна личност. Дейностите по изпълнението на тази ос са групирани в два приоритета:

1. Здраве и спорт
2. Култура, наследство и туризъм

ПИРО на община Вълчедръм следва да бъде съгласуван с приетата визия, приоритети и цели, които определят рамката за реализация на Интегрираната териториална стратегия за

развитие на Северозападен район, поради своя дългосрочен характер остава непроменена от заложената в Регионалния план за развитие на СЗР 2014-2020 г., и е следната:

„Северозападен район преодолява съществения социално-икономическо изоставане и сериозните структурни и демографски проблеми чрез подходящи инвестиции в свързваща инфраструктура и укрепване на потенциала за растеж, създаващи предпоставки за догонващо развитие в национален и европейски мащаб."

Определени са следните три приоритети за развитие на района:

Приоритет 1: Ускоряване на растежа на регионалната икономика.

Приоритет 2: Запазване и развитие на човешкия капитал.

Приоритет 3: Териториална свързаност, устойчиво развитие и намаляване на неравенствата.

Съгласно Закона за регионалното развитие, Планът за интегрирано развитие на община (ПИРО) определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 (ИТСР) и общия устройствен план на общината (ОУП).

В тази част на ПИРО на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. се определя стратегията за реализация на плана, която обхваща и проследява взаимовръзката между формулираната визия, определените стратегически цели на развитието и свързаните с тях приоритети за действие, които ще бъдат реализирани посредством изпълнението на програмата за реализация (предвидения пакет от мерки и дейности, включващ подготовката, финансирането и изпълнението на конкретни проекти). ПИРО съдържа визия за развитието на общината, стратегически цели, както и приоритети, насочени към потенциала за развитие на територията със съответни мерки към тях. Използването на интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на общината изисква целите и приоритетите да бъдат съгласувани и да предвиждат взаимодействието с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.), залегнали в Общия устройствен план.

2. Визия

Визията е консолидирана, обобщена представа/желание на местната общност за стандарта на живот и качествата на средата, която изгражда, поддържа и обитава.

Визията дава характеристики на специфичния потенциал на общината и насоките за бъдещото ѝ дългосрочно развитие. Тя отразява перспективите пред глобалното, регионалното и пространственото интегриране на територията, на основата на икономическите и социалните фактори и ресурси, като отчита възможностите за преодоляване на различията между градските и селските райони.

Визията за развитие на община Вълчедръм е съгласувана с визията на Общинския план за развитие на общината за периода 2014-2020 г., визията на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район и визията на Националната програма за развитие „България 2030".

Визията за развитие на община Вълчедръм е с перспектива отвъд хоризонта на 2027 г. и е формулирана така:

„Община Вълчедръм – прогресивно развиващ се интегриран земеделски район с добър жизнен стандарт и конкурентоспособна

икономика, преодолял социално-икономическото си изоставане, чрез подходящи инвестиции, иновации и образован човешки капитал, с развити комуникации и съхранено природно и културно богатство."

За постигане на визията трябва да се разработват и внедряват иновации във всички сектори на местната икономика, като същевременно се инвестира в образование и повишаване квалификацията на човешкия капитал. Културните и природни дадености на общината трябва да се оползотворяват отговорно и устойчиво за привличане на инвестиции и развитие на туризма. Общината трябва да се интегрира със света посредством достъпни и удобни пътни и високоскоростни оптични връзки, утвърждавайки мястото си в региона и използвайки предимствата на географското си положение и възможностите за трансгранични проекти с Република Румъния. Гражданите трябва да играят активна роля в бъдещето на своята община и да имат богати възможности за личностно и професионално развитие.

За изпълнение на тази визия е нужно да се използват възможно най-ефективни, икономически средства и да се насърчава поведение, което води до успешно развитие и хармония между човека и природата. За реализирането на визията ще се разчита на местните ресурси и потенциал, които с помощта на привлечени инвестиции и финансовите инструменти на ЕС, ще се превърнат в конкурентни предимства за общината.

Постигането на желаната визия следва да се осъществи чрез определените стратегически цели, подкрепени от адекватни приоритети, мерки и дейности.

3. Пакет от стратегически цели, приоритети и мерки

Целите и приоритетите на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм са определени в съответствие с целите и приоритетите на стратегическите документи за национално, регионално и пространствено развитие на по-високите нива, като се обвързват с постигането на конкретни резултати за територията на общината.

Целите на плана отразяват насоките за национално и регионално развитие, като ги пречупват през призмата на местния потенциал и съсредоточават върху решаването на конкретните проблеми на общината. Основа на дефинираните цели и приоритети е направеният социално-икономически и SWOT-анализ и разкритите основни специфики, проблеми и ключови фактори, стимулиращи и спъващи местното развитие.

Следвайки принципите на съгласуваност и приемственост при формулиране на пакета от цели и приоритети на ПИРО са взети под внимание стратегическите насоки за изпълнение, заложени в Интегрираната териториална стратегия за развитие на СЗР 2021-2027 г. и са представени мерки и дейности, надграждащи постигнатите резултати и въздействия от ОПР на община Вълчедръм 2014-2020 г., отчитайки спецификата на новите условия за интегрирано местно и регионално развитие.

Планът за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. поставя следните стратегически цели:

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: Икономически растеж, чрез развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост, привличане на инвестиции и иновации за повишаване на конкурентоспособността.
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: Демографски подем, насърчаване на образованието, социалното включване, духовно развитие, съхранени традиции и културно наследство.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: Интегрирано териториално развитие и намаляване на неравенствата чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда.

Комплексът от приоритети, мерки и дейности за реализацията на стратегическите цели на ПИРО следва да бъде насочен в няколко основни области на въздействие, както следва:

- Подобряване на бизнес средата и насърчаване на икономическия растеж – привличане на инвестиции, иновации, по-висока заетост, доходи и жизнен стандарт.
- Съхраняване на демографския потенциал, образователно и духовно развитие на човешките ресурси, със специална грижа към младите и хората в неравностойно положение – социално включване, увеличаване броя на младежите с висше образование и задържането им за живот и работа в общината.
- Подобряване на средата на обитаване и интегрирано териториално развитие – по-добра транспортна и цифрова свързаност и достъпност на населените места в общината, подобрена инфраструктура, качествени услуги, запазване и утвърждаване на природното богатство и културно-историческото наследство.

На тази база са изведени пет приоритета всеки, от които ще се изпълнява чрез съвкупност от мерки и дейности, обобщени в Програмата за реализация на ПИРО 2021-2027 г. Ограниченият брой ключови приоритети отразяват избрания фокус и специфика за развитие. Приоритетите ще се изпълняват чрез конкретни проекти, обезпечени с човешки, финансови и технически ресурси и съобразени с капацитета и възможностите за изпълнението им.

Ключови Приоритети на ПИРО на община Вълчедръм 2021-2027 г.:

Приоритет 1 – Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните селскостопански ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.

Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.

Приоритет 3 – Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.

Приоритет 4 – Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.

Приоритет 5 – Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

Приоритетите, дефинирани в ПИРО са в съответствие с предвижданията на стратегическите документи от по-високо йерархично ниво, но съобразени със спецификите на общината и конкретните нужди и проблеми на целевата територия и нейните граждани.

Приоритетите на ниво ПИРО логически произтичат от изводите на аналитичната част на документа, като се фокусират върху конкурентните предимства на общината. Всеки от приоритетите е свързан с постигането на съответна стратегическа цел и детайлизира насоките за нейното изпълнение. Целта е да се постигне концентрация и осезаем ефект на база на

конкретните потенциали и местни специфики, а не да се формулират твърде общи и универсални цели и приоритети.

Реализирането на стратегическите цели и приоритети следва да стане в условията на тясно взаимодействие и партньорство между местните власти, бизнеса и НПО. Необходимо е да се използват всички възможности за съвместни проекти и дейности, включително в условията на междуобщинско и международно сътрудничество.

Постигането на всеки приоритет е свързано с изпълнението на пакет от мерки и дейности, финансирани от различни източници, описани подробно в Програмата за реализация на ПИРО.

Приоритет 1 – Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.

Първият приоритет е насочен към развитие на местната икономика с акцент върху постигането на устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството. Приоритетът кореспондира напълно с първия приоритет в Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район и специфичните цели към него, ориентирани към преодоляване на изоставането и ускоряване на растежа на регионалната икономика, засилване на инвестиционната активност, повишаване на конкурентоспособността, насърчаване на иновациите и ресурсната ефективност, технологично развитие и цифровизация на икономиката.

Стратегическите направления, свързани с този Приоритет 1 на ПИРО са насочени към развитие на биоземеделие и животновъдство, на нови екологични промишлени производства и пълноценно използване на туристическите ресурси на общината, ориентирани към създаване на заетост и работни места. Приоритетни за развитие до 2027 г. са секторите: селско стопанство и лека преработвателна промишленост като традиционни икономически отрасли с най-голям потенциал за община Вълчедръм.

Това приоритетно направление е свързано с обединяване на усилията на местния бизнес, на местната власт и на цялата общественост за повишаване на привлекателността на общината като място за инвестиции и предприемачество. Необходимо е постигане на иновативно, ефективно използване на ресурсите и конкурентоспособно производство, като се стимулират частните инвестиции и се обърне внимание на подготовката на квалифицирана работна ръка, отговаряща на потребностите на пазара на труда.

Подпомагането на инвестиционния интерес към нови производства с по-висока добавена стойност ще повиши доходите на населението и ще ограничи трудовата миграция.

Приоритетни трябва да бъдат инвестициите в селското стопанство за развитие на поливно земеделие, производство на плодове и зеленчуци и биологично животновъдство, както и в свързаните с тях преработвателни производства. Секторни интервенции могат да бъдат насочени и към пчеларството. Съществуват предпоставки за създаване на микро, малки и средни предприятия в леката и хранително-вкусова промишленост и потенциал за разнообразяване на местната икономика с алтернативни форми на селски туризъм в региона. Особено внимание трябва да бъде отделено на нуждите от по-нататъшна модернизация на селското стопанство, с цел повишаване на конкурентоспособността на земеделските стопани, развитие на нови животновъдни стопанства и свързани с тях малки месо и млеко

преработвателни предприятия. Реализацията на продукцията може да се осъществява посредством активизиране на инвестиционния процес, сдружаване на производителите, изграждане на местни и/или регионални тържища, активен маркетинг и реклама на местните продукти. ПИРО предвижда мерки за модернизиране на производствените структури - фермерски стопанства и преработватели на селскостопанска продукция, както и внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура.

Новият Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони (СПРЗСР), който замества ПРСР в новия програмен период ще стимулира инвестиционния процес чрез подкрепа, обхващаща материални и/или нематериални инвестиции в стопанствата..

С оглед ускоряване на растежа усилията ще бъдат фокусирани върху повишаване на предприемаческата активност на местно ниво за създаване на нови малки и средни предприятия в индустрията, услугите и туризма, от една страна, както и реализиране на дейности, свързани с привличането на нови външни инвестиции (местни и чуждестранни). По този начин създаването/привличането на нови предприятия ще има директен ефект върху повишаването на местната заетост, увеличаването на разполагаемите доходи на населението и засилването на тяхната мотивация да останат да живеят и работят в региона.

Недостатъчната конкурентоспособност на общинската икономика ще бъде подпомогната от политики за технологично развитие, иновации, преструктуриране към производства с висока добавена стойност, финансирани от Оперативната програма за иновации и конкурентоспособност за периода 2021-2027 г.

Създаването на индустриални паркове на регионален принцип ги прави подходящи за прилагане на подхода ИТИ (интегрирани териториални инвестиции) – интегрирани концепции, които ще бъдат изготвяни и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни с оглед постигане на максимален ефект върху съответната територия. Водещи общини при прилагане на този подход са допустимите бенефициенти по Оперативна програма за развитие на регионите в периода 2021-2027 г. Средства за създаване и разширяване на индустриални паркове и бизнес зони, включително за довеждаща инфраструктура са предвидени и в новия Национален план за възстановяване и устойчивост 2021-2024 г. Основната цел на този план е да способства за икономическото и социално възстановяване от кризата, породена от пандемията COVID-19. В преследването на тази цел в проекта в него са групирани набор от мерки и реформи, които да имат съществен принос към възстановяването на потенциала за растеж на икономиката и да го развият, като осигурят устойчивост на негативни външни въздействия. В дългосрочен план е поставено постигането на стратегическата цел за конвергенция на икономиката и доходите до средноевропейските. Същевременно Планът полага основите за зелена и цифрова трансформация на икономиката, в контекста на амбициозните цели на Зелената сделка на Европа.

Подкрепа за иновации в предприятията е планирано да бъде предоставяна и чрез подхода ВОМР (Водено от общностите местно развитие). Проектите в изпълнение на подхода ВОМР ще се реализират въз основа на интегрирани стратегии за местно развитие, които ще бъдат изготвяни и изпълнявани в партньорство между различни местни заинтересовани страни с оглед постигане на максимален ефект върху съответната територия. Чрез изпълнението на подобен вид проекти в рамките на подхода ВОМР ще се създадат условия за въвеждане на интелигентни и ориентирани към новите технологии конкурентни местни предприятия.

Предвижда се прилагането на успешни модели на партньорство за интегрирани териториални инвестиции между общините и бизнеса за техни съвместни инициативи. Важно условие е съчетаването на икономическите цели в развитието с опазването на околната среда и разумното използване на културното материално и нематериално наследство в общината.

Мярка 1.1. Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите[2]

Дейности:[3]

- Подобряване на бизнес средата и повишаване на инвестиционната активност;
- Насърчаване на предприемачеството - подкрепа за създаване на нови и развитие на стартиращи предприятия;
- Насърчаване на производства със затворен цикъл – местни суровини – краен продукт;
- Подкрепа за производствени инвестиции в предприятията, вкл. подкрепа за семейни предприятия, предприятия от творческите индустрии и занаятите;
- Подкрепа за растеж и конкурентоспособност на МСП в рамките на нови/съществуващи индустриални зони и паркове, вкл. изграждане на производствена инфраструктура;
- Насърчаване на иновации в предприятията с фокус към кръговата икономика и цифровата трансформация, системи за електронно разплащане, технологии, базирани на изкуствен интелект (ИИ) и облачни платформи;
- Привличане на чуждестранни инвестиции и интернационализация на предприятията, интеграция на местни МСП в трансгранични и европейски технологични партньорства.

Мярка 1.2. Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство

Дейности:

- Модернизация и технологично обновяване на селското стопанство и инфраструктурата в отрасъла;
- Развитие на биологично земеделие и обучения в областта на биоикономиката;
- Създаване на трайните насаждения (лозя, овощни градини);
- Създаване на площи за поливно земеделие и развитие на зеленчукопроизводство;
- Модернизация, разширяване и внедряване на стандарти за качество в животновъдните обекти;
- Подобряване на професионалната подготовка и информираност на производителите;
- Подготовка на квалифицирана работна ръка за отделните подотрасли на аграрния сектор;
- Насърчаване сдружаването на производителите и кооперирането на участниците във веригата за реализация на земеделски продукти и храни;
- Насърчаване развитието на пчеларството.

Мярка 1.3. Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности

Дейности:

2 *Изпълнението на тази мярка е подробно описано в раздел VI на ПИРО - Мерки за насърчаване на инвестициите.*
3 *Предложените дейности са препоръчителни, съгласувани с възможностите за финансиране от Оперативните програми и фондовете на ЕС за периода 2021-2027 г., с идентифицираните нужди и проблеми, ресурсите и потенциала на целевата територия. Конкретни проекти към всяка мярка са включени в Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм 2021-2027 г.*

- Опазване и защита на материалното и нематериалното природно, историческо и културно наследство;
- Създаване на туристическа инфраструктура и на места за настаняване и развлечения, атракции и подобряване на транспортния достъп;
- Маркетинг на дестинацията за културно-исторически, еко-, орнитоложки, селски и риболовен туризъм.

Дейностите към тази мярка са подробно описани в раздел VII на ПИРО - Общинска програма за развитие на туризма.

Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.

Вторият приоритет на ПИРО е ориентиран към постигането на втората цел на европейската политика „По-зелената, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска“ и се финансира от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Кохезионния фонд (КФ).

Изпълнението на мерките във втория приоритет ще допринесат за реализацията на следните специфични цели:

- Насърчаване на устойчивото управление на водите;
- Насърчаване на прехода към кръгова икономика;
- Засилване на биоразнообразието, „зелената” инфраструктура в градската среда, както и намаляване на замърсяването на околната среда;
- Устойчиво управление на отпадъците;
- Насърчаване на адаптирането към изменението на климата;
- Предотвратяване и управление на риска от природни бедствия, аварии и катастрофи.

Този приоритет на ПИРО е в съответствие с третия приоритет на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северозападен район за териториална свързаност, устойчиво развитие и намаляване на неравенствата и пряко със специфичната цел за устойчива околна среда. Предвидените мерки са насочени към подобряване на социалната и екологична среда и ориентиране към по-зелена и нисковъглеродна икономика, опазване на богатото биологично разнообразие, превенция и защита от рискове от бедствия и климатични промени. За ограничаване на размера на климатичните промени най-важно действие е намаляване на емисиите на парникови газове, чрез преминаване към нисковъглеродна икономика. Другата линия на противодействие изисква планирането и прилагането на мерки за ограничаване на вредното влияние на негативните процеси и явления, предизвикани от климатичните промени. Неутрализирането на тези въздействия ще се води по две линии – чрез превенция, с която се цели ограничаване на по-нататъшното развитие на климатичните промени, и чрез борба с техните последици. Това са и ключови приоритети в ЕС.

Мярка 2.1. Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове

Дейности:

- Прилагане на мерки за енергийна ефективност в предприятия, частния и обществения сектор, въз основа на препоръки от доклади за енергиен одит (обследване за енергийна ефективност);
- Въвеждане на системи за мониторинг и контрол на енергопотреблението;
- Стимулиране използването на електрическа, топлинна и охлаждаща енергия, произведена от възобновяеми източници;
- Повишаване на енергийната ефективност на обществения и жилищния сграден фонд;
- Въвеждане на енергийноефективно и ВЕИ улично, парково и фасадно осветление.

Мярка 2.2. Насърчаване на прехода към кръгова икономика

Дейности:

- Инвестиции в използването на алтернативни суровини, рециклирани материали и повторна употреба на материали;
- По-ефективно използване в производството на природните ресурси, включително вода;
- Подкрепа за подобряване управлението на отпадъците, в т.ч. предотвратяване и намаляване на генерирането на отпадъци, подготовка за повторна употреба, рециклиране, включително пречистване на отпадъчните води;
- Пренасочване на производството и потреблението от продукти за еднократна към продукти за многократна употреба.

Мярка 2.3. Опазване на околната среда и борба с климатичните промени[4]

Дейности:

- Запазване на качествата на околната среда и биологичното разнообразие;
- Подобряване природозащитното състояние на природни местообитания и видове, предмет на опазване в мрежата Натура 2000;
- Мерки за намаляване на замърсяването на въздуха от битовото отопление, транспорта и вторично запрашаване – преминаване към алтернативно отопление, ВЕИ, почистване и измиване на улици и др.
- Превенция и управление на риска от наводнения и засушаване;
- Анализи на риска и прилагане на мерки за превенция и защита при процеси, свързани с движение на земни маси – свлачища, срутища, ерозии, абразии и др.;
- Управление на риска от природни бедствия и за защита на живота и здравето на населението (с фокус върху повишаване на готовността на населението и капацитета на силите за реагиране в случай на наводнения, пожари и земетресения);
- Модернизация, укрепване и доизграждане на защитни съоръжения, корекция на речни корита, прочистване на дерета и др.;
- Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и сигнализиране във връзка с климатичните изменения и риска от природни бедствия и аварии;

4 *Действията за борба с климатичните промени са подробно описани в раздел V на ПИРО - Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.*

- Повишаване на информираността на населението, обучения, информационно-образователни мерки за формиране, прилагане и изпълнение на целите на политиките, свързани с изменението на климата.

Мярка 2.4. Устойчиво управление на отпадъците

Дейности:

- Подобряване на съществуващите практики и условия за събиране, транспортиране, депониране обезвреждане и рециклиране на битови и промишлени отпадъци и рекултивация на замърсени територии;
- Предотвратяване образуването на отпадъци;
- Разширяване и/или надграждане на системата за разделно събиране на отпадъци;
- Насърчаване на рециклирането, повторната употреба и оползотворяването на отпадъците;
- Въвеждане на система за разделно събиране и компостиране на биоразградими и зелени отпадъци, включително домашно компостиране;
- Ликвидиране на нововъзникнали нерегламентирани сметища в общината;
- Информационна кампания във всички населени места за подобряване екологичната култура на населението.

Приоритет 3 – Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.

Демографският подем е една от основни цели на националната политика за развитие, заложени в програмата „България 2030". Необходимо е да се предложат пакети от мерки на национално и местно ниво за преодоляване на негативните тенденции в демографското развитие. Този приоритет е ключов за реализацията на ПИРО от гледна точка на тревожната статистика за задълбочаващата се домографска криза, намаляване и застаряване на населението, отслабване на репродуктивната способност на генерациите и емигрирането на младите и образовани хора.

Европейският стълб на социалните права има за свой водещ приоритет предоставянето на качествено и приобщаващо образование, обучение и учене през целия живот. Националната програма за развитие „България 2030" предвижда цялостно модернизиране на образователната система на всички нива, което ще благоприятства за пълноценната професионална и лична реализация. Най-важните характеристики на човешкия капитал, които повишават неговата работоспособност са: знания, квалификация и професионални умения.

Третият приоритет на ПИРО е насочен към тези общоевропейски и национални цели, в унисон с първия приоритет и специфичните цели на Интегрираната териториална стратегия на СЗР за запазване и развитие на човешкия капитал и неговите специфични цели, насочени към равен достъп до качествено образование и обучение, адекватни на потребностите за развитие, стимулиране на предприемачеството в района и включване в заетост на лицата, които са извън пазара на труда.

Дейностите и мерките по приоритета са насочени към подобряване на знанията и уменията на работната сила и инвестициите в човешките ресурси като ключ за постигане на по-висока конкурентоспособност на икономиката, а така също осигуряването на баланс между търсенето и предлагането на знания и умения за по-успешното адаптиране на работната сила към потребностите на пазара на труда. Важно е образователните услуги да се предоставят с

равни възможности за населението и да гарантират успешна реализация на пазара на труда, за да се постигне устойчива заетост и по-висок жизнен стандарт.

Приоритетните дейности по този приоритет са ориентирани към:

- разширяване на равния достъпа до качествено предучилищно и училищно образование;
- изграждане на адекватна инфраструктура за образование;
- привличане на децата и младежите към образование и обучение и намаляване на преждевременното напускане на училище;
- повишаване образователното равнище на населението;
- прилагане на ефективни мерки за включване на децата от уязвимите групи в образование;
- повишаването приложимостта на училищното образование за постигане на професионална реализация.

Ключово значение през следващите години ще има разширяването на дуалното обучение и увеличаване на възможностите за осъществяването му по различни професии, което да е съобразено с потребностите на бизнеса на регионално и местно ниво. Необходимо е възстановяване на добрите практики от миналото за стипендии от работодатели, срещу наемане на обучения ученик или студент на работа след завършване на образованието. Стимулиране на наставничеството, чиракуването, стажуването, ученическите и студентски практики и други.

В развитието на образователната инфраструктура, наред с развитието на общото и на професионалното образование, акцент се поставя в развитието на профилираното образование. Специален фокус на осъществяваните мерките е насочен към създаване на условия за насърчаване на ученето през целия живот, по-специално на гъвкавите възможности заповишаване на квалификацията и преквалификацията за всички. Особено належащо е преодоляването на ниското ниво на компютърни и цифрови умения на човешките ресурси, което препятства широкото използване на ИКТ и базираните на тях услуги.

Мерките в този приоритет ще се финансират приоритетно от Програма „Образование“ 2021-2027 г., Програма за развитие на човешките ресурси за периода 2021-2027 г. и Национален план за възстановяване и устойчивост 2021-2024 г.

Програма „Образование“ 2021-2027 насочва подкрепата към всички образователни етапи и е структурирана в четири приоритета:

Приоритет 1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“

Приоритет 2 „Модернизация и качество на образованието“

Приоритет 3 „Връзка на образованието с пазара на труда“

Приоритет 4 „Техническа помощ“.

В обхвата на Програма за развитие на човешките ресурси за периода 2021-2027 г. също са включени четири приоритета:

Приоритет 1 „Насърчаване на заетостта и развитието на умения“

Приоритет 2 „Социално включване и равни възможности“

Приоритет 3 „Териториални инвестиции“

Приоритет 4 „Техническа помощ“.

Мярка 3.1. Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината

Дейности:

- Насърчаване на раждаемостта, чрез пакет от мерки за подпомагане отглеждането на две и повече деца, в това число: достъп до безплатни учебници, лекарства, храна в училище и безплатни извън класни занимания, увеличаване на размера на детските надбавки, предлагане на работа с намалено или гъвкаво работно време за майките в многодетни

семейства, еднократни или многократни помощи от общинския бюджет за раждане и отглеждане на дете, данъчни облекчения за многодетни семейства и др.;
- Насърчаване на здравословния начин на живот, профилактиката и остаряването в добро здраве за ограничаване на смъртността;
- Ограничаване на икономическата миграция, чрез осигуряване на заетост с адекватни възнаграждения за гарантиране на нормален и качествен живот на младите хора;
- Предлагане на „пакети“ за мобилност за завръщане на лица от чужбина, чрез осигуряване на разнообразни икономически стимули и мерки на местно ниво;
- Възможност за развитие на предприемаческа дейност за завръщане на българи в малките населени места, според профила и компетенциите на лицето.

Мярка 3.2. Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура

Дейности:
- Разширяване обхвата на включените в образователната система деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст;
- Подкрепа за личностно развитие, включително за талантливи деца и ученици с изявени дарби;
- Модернизиране на учебното съдържание – иновативни учебни програми и методи на преподаване, адекватни на съвременните условия на живот;
- Дигитална трансформация и цифровизация на училищното образование, създаване на STEM[5] среда и развитие на STEM умения;
- Превенция и предотвратяване на тормоза и намаляване агресията в училищата;
- Развитие на дуалната система на обучение, огрмотяване на възрастни и валидиране на знания, умения и компетентности, придобити от житейски опит и практика;
- Подобряване на системата за образование и осъществяване на връзка с пазара на труда за подготовка на квалифицирани кадри със сигурна професионална реализация;
- Рехабилитация и модернизация на образователната инфраструктура.

Мярка 3.3. Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности

Дейности:
- Рехабилитация и модернизация на спортната инфраструктура;
- Поддържане на открити и закрити спортни площи, включително създаване на нови спортни съоръжения;
- Насърчаване на масовия спорт и провеждане на спортни състезания;
- Насърчаване на младежки дейности и инициативи и на доброволчеството, като основа на активното гражданство - организиране и провеждане на акции за залесяване, почистване на важни обществени и културни обекти, дарителски кампании и др.

Мярка 3.4. Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила

Дейности:
- Обучения за придобиване на професионална квалификация/преквалификация за безработни и неактивни лица, с ниско или без образование;

[5] STEM е учебен план, базиран на идеята да за образование в четири специфични области - наука (Science) технологии (Technology), инженерство (Engineering) и математика (Mathematics) - чрез приложни и интердисциплинарни методи.

- Подобряване достъпа до пазара на труда и повишаване на младежката заетост, чрез включване в стажуване и чиракуване, субсидирана заетост, ученически и студентски практики, стипендиантски програми, подкрепа при започване на първа работа и др.;
- Подкрепа за самостоятелна заетост, вкл. в областта на социалната икономика;
- Насърчаване на мобилността на работната сила, особено в населени места, в които липсва ежедневен обществен транспорт;
- Стимулиране на работодателите за разкриване на работни места на първичния пазар и предоставяне на стимули за насърчаване на заетостта на целеви групи със специфични потребности, вкл. ранно пенсионирани лица, образовани младежи от ромската общност, граждани от трети страни, участници с произход от други държави, в т.ч. чрез финансиране на менторство и наставничество;
- Дейности за подкрепа за развитието на социални предприятия на местно ниво за създаване на устойчиви работни места за роми, с акцент върху жените от ромски произход, хора с намалена работоспособност и продължително безработни;
- Обучения за придобиване на базови дигитални умения за ползване на услуги, вкл. административни, социални и други;
- Здравословна и добре приспособена работна среда, отчитаща рисковете за здравето;
- Насърчаване на участие на жените на пазара на труда, по-добър баланс между професионалния и личния живот, включително достъп до иновативни грижи за деца.

Приоритет 4 – Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.

Основен фактор за определяне качеството на живот в даден регион е възможността за жителите му да получават висококачествени административни, социални, здравни, културни и други обществени услуги. Четвъртият Приоритет на ПИРО е насочен към подобряване на обществените услуги. Той съответства на Приоритет 2 на Интегрираната териториална стратегия на СЗР за запазване и развитие на човешкия капитал и на неговите специфични цели, насочени към: повишаване на административния капацитет при предоставяне на публични услуги, подобряване на здравната инфраструктура и социалните услуги, социално включване и подкрепа за културните институции. Необходими са инвестиции както във физическите параметри на обществената и социална инфраструктура (сгради, оборудване и т.н.), така и в подобряване на количеството и качеството на предлаганите услуги. Тук се включват дейности по ремонт, възстановяване или изграждане на сгради, помещения, подобряване на енергийната ефективност, закупуване на оборудване, както и подобряване и разширяване на обхвата на услугите, цифровизация, повишване квалификацията на персонала и на качеството на обслужване на гражданите.

Цифровизацията на обществения сектор и въвеждането на електронно управление и услуги е сред основните приоритети на националната политика за развитие в периода 2021-2027 г. Електронно е управлението в електронна среда на административните процеси, обслужването и взаимодействието с потребителите с използване на съвременни методи на обработка на данни, информация и знания, които осигуряват по-високо ниво на ефективност.

Мерките и дейностите в четвъртия приоритет на ПИРО ще се финансират от Оперативна тапрограма за електронно управление и техническа помощ за периода 2021-2027 г., Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони, Оперативна програма за

развитие на човешките ресурси, Програмата за храни и/или основно материално подпомагане за програмен период 2021-2027 година, Национален план за възстановяване и устойчивост 2021-2024 г. и други източници.

Мярка 4.1. Подобряване на достъпа до електронни административни услуги

Дейности:

- Подобряване на достъпа до он-лайн публични услуги и внедряване на инструменти и он-лайн платформи за подобряване на гражданското участие на местно ниво;
- Въвеждане на електронно управление, електронни административни услуги и системна квалификация на служителите от общинската администрация;
- Осигуряване на високоскоростна интернет връзка с кметствата в общината;
- Електронизация на административното обслужване на кметствата в селата.
- Цифровизация на стари актови книги, документи, регистри и обвързването им като база данни;
- Подобряване на услугите, свързани с местните данъци и такси като инструмент за управление и подобряване качеството на услугите в Общината: възможност за он-лайн проверка на дължими местни данъци; он-лайн данъчен калкулатор за изчисляване задължения към общината; възможност за он-лайн плащане на задължения за местни данъци и такси и др.

Мярка 4.2. Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса

Дейности:

- Ефективно управление и използване на общинската собственост, чрез изготвяне на програми за придобиване, управление и разпореждане с общинско имущество;
- Повишаване капацитета на общинската администрация и подобряване на професионалната компетентност на служителите;
- Организиране на обучения, семинари, конференции, пътувания с учебна цел и др.;
- Изграждане на междуобщински сътрудничества и партньорства за решаване на общи проблеми, както и за постигане на интегрирана социално-икономическа и културна общност в региона;
- Обмяна на опит с други общини и въвеждане на добри практики за подобряване на ефективността в работата на администрацията.

Мярка 4.3. Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването

Дейности:

- Подобряване на достъпа на населението до първична, специализирана и болнична помощ, особено в отдалечените населени места на общината;
- Осигуряване на мобилност на медицинските услуги;
- Привличане на нови кадри в сферата на здравеопазването;
- Ремонт и обновяване на здравни служби и медицински кабинети;
- Осигуряване на нови линейки и медицинско оборудване;
- Изграждане на хосписи за пациенти, които имат нужда от продължителен болничен престой и не могат да се обслужват сами в домашна обстановка;
- Развитие на интегрирани здравни и социални услуги;

- Ефективни мерки за намаляване на основните рискове за здравето и подобряване на профилактиката.

Мярка 4.4. Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура

Дейности:

- Модернизация и подобряване на средата в съществуващите социални институции;
- Повишаване квалификацията на специалистите, работещи в социалната сфера;
- Подобряване предоставянето на грижи в семейството и общността, деинституционализация и достъп до дългосрочни грижи;
- Създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за деца в риск, лица с увреждания, възрастни и хора в невъзможност за самообслужване;
- Създаване на заместваща грижа в подкрепа за връщане на трудовия пазар за родители на деца с трайни увреждания, членове на семейства, които полагат грижа в домашна среда за лица с увреждания и за възрастни хора в невъзможност за самообслужване;
- Развитие на услуги за спешно осигуряване на подкрепа в случай на кризисна ситуация;
- Насърчаване на социалното приобщаване на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, вкл. подкрепа за хората с увреждания и други уязвими групи;
- Предоставяне на интегрирана подкрепа на уязвими групи, вкл. роми (посредничество за заетост, квалификация, преквалификация, достъп до социални услуги, образование и здравеопазване);
- Създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги;
- Разширяване дейността на Домашен социален патронаж и механизъм „Лична помощ“, „Асистентска подкрепа“ и др.;
- Предоставяне на услуги „Топъл обяд“, „Детска кухня“ и „Пакети за новородени деца“.

Мярка 4.5. Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура

Дейности:

- Реконструкция и обновяване на обществени сгради и обекти с историческо и културно значение;
- Основен ремонт, оборудване, обновяване и осигуряване на интернет и дигитални услуги в читалищата;
- Основен ремонт и оборудване на сградата на Музейна сбирка – Вълчедръм;
- Основен ремонт и благоустрояване на религиозни храмове;
- Организиране на разнообразни културни събития, традиционни празници и събори;
- Подпомагане дейността на художествени, самодейни и творчески състави;
- Използване на интерактивни и смарт технологии в сферата на културата;
- Насърчаване на културен обмен в рамките на сътрудничество със съседни общини.

Приоритет 5 – Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

Петият приоритет има комплексен характер и е свързан главно с изграждане и обновяване на техническата инфраструктура, имаща пряко въздействие върху състоянието на околната среда. В района има дефицити на инфраструктурите, включително – транспортна, ВиК и енергийна, които оказват негативно влияние върху състоянието на въздуха, водите и

почвите, а опазването на околната среда е приоритет залегнал във всички стратегически и програмни документи на национално и европейско ниво.

Този приоритет на ПИРО е в съответствие със заложените в Приоритет 3 на Интегрираната териториална стратегия за развитие на СЗР специфични цели, насочени към подобряване на екологичната инфраструктура (ВиК, енергийна, ВЕИ), подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност и балансирано териториално развитие за намаляване на неравенствата.

Приоритетни са дейностите по обновяване на водопроводната мрежа, управление на отпадъчните води и изграждане на пречиствателна станция за отпадъчни води. Необходимо е изготвяне на оценка за приложимостта на централизирано отвеждане и пречистване на отпадъчните води в малките населени места, с разпръснато и силно намаляващо население, където канализацията не може да бъде икономически обоснована и трябва да се търсят други технологични решения.

Необходимо е да продължават усилията за ремонт и обновяване на общинската пътна мрежа и улиците в населените места на общината.

В Националната програма за развитие „България 2030 г. като приоритет е залегнала „цифрова свързаност“. Заложената цел е осигуряване свързаността на територията на цялата страна, така че да се позволи развитието на цифровите услуги и гарантиране използването на информационни и телекомуникационни технологии във всички области на обществения живот и населени места. Необходимо е да се осигури развитие на цифровата мрежа в общината с предоставяне на съвременни, висококачествени електронни услуги, доколкото цифровата инфраструктура контролира развитието и качеството на почти всички сфери на живота.

Проектите и дейностите по петия приоритет са свързани с големи инвестиции и се очаква да бъдат финансирани от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони, Програмата за околна среда, Програмите за трансгранично сътрудничество, Оперативна програма „Транспортна свързаност“, ПУДООС, Агенция „Пътна инфраструктура“, ВиК дружество, енергийни, телекомуникационни компании и други източници.

Мярка 5.1. Подобряване на транспортната достъпност и свързаност

Дейности:

- Подобряване състоянието на републиканската пътна мрежа;
- Подобряване на мрежата от общински пътища;
- Подобряване на уличната мрежа и тротоари в населените места.

Мярка 5.2. Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи

Дейности:

- Подмяна и модернизация на амортизираната водопроводна мрежа;
- Изграждане на канализационни системи и ПСОВ;
- Осигуряване на подходящи технологии за пречистване на водите.

Мярка 5.3. Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ

Дейности:

- Обновяване на енергийните мрежи и съоръжения;
- Усвояване потенциала на територията за използване на ВЕИ.

Мярка 5.4. Цифрова свързаност и телекомуникации

Дейности:

- Осигуряване на широколентов достъп и преодоляване на „цифровата изолация” в слабо населените периферни райони;

- Подобряване качеството и обхвата на телекомуникационните услуги;
- Осигуряване на по-добър достъп до приложения за електронна търговия, електронно управление и електронни услуги.

Мярка 5.5. Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда

Дейности:

- Насърчаване на балансирано пространствено развитие на общинската територия;
- Включване в процеса на интегрирано развитие на проблемни територии, по-малки села и периферни райони;
- Благоустрояване на публичните пространства в населените места (обновяване на площади, паркове, зелени площи, детски площадки, велоалеи, улично и парково осветление, чешми за обществено ползване, изграждане на видеонаблюдение и др.);
- Обновяване на градската среда в общинския център, създаване на нови зони с потенциал за развитие, обновяване на централни градски части и подобряване на жилищната среда;
- Подобряване жизнеспособността на селските райони, чрез стимулиране на местния бизнес и екологосъобразно селско стопанство, подкрепа на местните производители, изграждане на съвременна инфраструктура и обновяване на жизнената средата;
- Развитие на международното и териториално сътрудничество с други общини за насърчаване на социално-икономическото развитие;
- Разработване на интегрирани партньорски проекти за: създаване на регионални бизнес зони, логистични центрове и тържища; осигуряване на комплексно здравно обслужване и съвместни социални услуги; предлагане на общи туристически маршрути, продукти и услуги; координация при предотвратяване на риска и бързо реагиране на потенциални извънредни ситуации; съвместни мерки за опазване на околната среда и управление на отпадъците; съвместни инициативи свързани с адаптация и смекчаване на последиците от изменението на климата и други.

Посочените в мерките проекти и дейности са индикативни и при реализация на конкретни инвестиционни предложения, произтичащи от ПИРО Вълчедръм 2021-2017 г., попадащи в обхвата на Приложение №1 и №2 на ЗООС или извън тях и попадащи под разпоредбите на чл.31 от ЗБР, могат да бъдат одобрени само след положително решение/становище по ОВОС/ЕО/ОС или решение за преценяване на необходимостта от извършване на ОВОС/ЕО, с което е преценено да не се извършва ОВОС/ЕО, и при съобразяване с препоръките в извършените оценки, както и с условията, изискванията и мерките, разписани в решението/становището.

ЧАСТ III. КОМУНИКАЦИОННА СТРАТЕГИЯ

1. Въведение

Съгласно определението в действащото законодателство План за интегрирано развитие на община (ПИРО) е документ, който определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и общия устройствен план на общината. Планът за интегрирано развитие като стратегически документ обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за постигане на стратегически цели, свързани общо от стремежа към по-

висок жизнен стандарт на хората в общината и устойчиво развитие през съответния програмен период.

Главна цел при разработването на ПИРО е да се осигури прилагането на принципа за партньорство и сътрудничество. Необходимо е да се идентифицират заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на местната политика за интегрирано устойчиво развитие. Трябва да се осигури прозрачност и информация относно очакваните резултати и ползите за местната общност като цяло, както и да се мотивира обществеността за активно участие в процеса на подготовка и реализация на ПИРО. Важно е заинтересованите страни да бъдат включени както на етапа на разработване и приемане на ПИРО, така и при реализацията на заложените в него цели и приоритети. Ангажимент на Общината е да осигури необходимата публичност и да предприеме всички възможни мерки за поддържане на интереса и мотивацията за участие на местните общности в определянето и в реализацията на целите и приоритетите на документа.

ПИРО се обсъжда и съгласува със заинтересованите органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината, като се цели предоставяната информация да достигне максимален брой представители на заинтересованите страни и да се осигури тяхното участие в обсъжданията и вземането на решенията.

За изпълнението на този ангажимент е разработена настоящата **Комуникационна стратегия**, която да гарантира прилагането на принципа на партньорство и да осигури прозрачност и публичност на процеса по изготвяне и реализация на плана за интегрирано развитие, чрез одобрение, изпълнение и проследяване на набор от подходящи мерки и действия.

Комуникационната стратегия се фокусира върху идентифицирането и включването на заинтересованите страни и гражданското общество чрез подходящи форми, включително кампании за генериране на проектни идеи, които да бъдат включени в програмата за реализация на плана за интегрирано развитие. Важно е да бъде стимулиран подходът „отдолу-нагоре“ при идентифициране на нуждите, потенциала за развитие и възможните решения.

Определянето на целите и приоритетите на плана и на мерките, чрез които ще се реализират тези цели и приоритети, не трябва да бъдат единствено инициатива и ангажимент на общинската администрация, а следва да се планират с активното участие на гражданското общество.

Специфичните действия за осигуряване на необходимата информация и публичност включват провеждането на разяснителни кампании, които могат да обхващат:

1. Представяне в подходяща форма (публични дискусии, фокус групи, форуми/семинари, печатни материали, видеоматериали и др.) на информация за предвижданията на ПИРО, за ролята на гражданите и на бизнеса по отношение определянето на приоритетите за развитие на общината и реализацията им, както и очакваните резултати в икономическата, социалната сфера, в областта на техническата инфраструктура и околната среда;
2. Фокусиране на вниманието върху възможностите за изграждане на публично-частни партньорства и реализацията на проектни идеи с участието на публичния сектор, насочени към подобряване на физическата среда и на услугите, предоставяни на гражданите и бизнеса;
3. Разясняване на конкретните задачи, които стоят пред кмета, общинския съвет, общинската администрация, социалните и икономическите партньори,

неправителствените организации и гражданското общество за осигуряване висока ефективност при изпълнението на плана;

4. Разясняване на необходимостта и значението на стратегическото планиране на развитието на общината за повишаване ефикасността на публичните разходи и осигуряването на по-голяма добавена стойност от тях, както и за подобряване на стандарта на живот на населението;
5. Привличане вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество за формиране на позитивно обществено мнение и активна гражданска позиция по отношение участието и подкрепата на ръководството на общината за подготовката и реализация на плана.

2. Принципи на Комуникационната стратегия

Комуникационната стратегия се основава на следните основни принципи:

- Прозрачност – своевременно информиране на обществеността за изпълнението на дейностите по разработване и реализация на Плана за интегрирано развитие на общината 2021-2027 г.;
- Безпристрастност и откритост при идентифициране на проблемите и анализиране на събраните данни, информация и предложения от заинтересованите страни;
- Яснота, опростеност и точност в комуникацията с гражданите и заинтересованите страни;
- Отчетност и публичност на процесите по изготвяне и изпълнение на ПИРО – създаване на условия за провеждане на дебати, предоставяне на балансирана и обективна информация, както и осигуряване на възможност гражданите да изразяват своите очаквания и предложения;
- Законосъобразност – в съответствие с приетите и действащи нормативни актове в страната и общината;
- Защита на обществения интерес – изграждане на съпричастност в населението, бизнеса и структурите на гражданското общество (СГО) към проблемите на общината и мотивирането им за участие в нейното управление чрез реални предложения за мерки, дейности и проекти;
- Координация с ОУПО и други програми и стратегии, изпълнявани от Община Вълчедръм;
- Ефективност на разходите – постигане на максимални резултати с наличните ресурси;
- Мониторинг, контрол и актуализация на мерките в комуникационната стратегия при необходимост.

3. Цели на Комуникационната стратегия

Основната цел на Комуникационната стратегия е да стимулира съпричастност и насърчи активно включване на гражданите на община Вълчедръм и структурите на бизнеса и гражданското общество, развиващи дейност на нейната територия, при идентифициране на основните нужди и проблеми и дефиниране на визията, целите и приоритетите за развитие в периода на действие на ПИРО 2021-2027 г.

Специфични цели:

1. Осигуряване на максимална публичност и прозрачност в процеса на разработване и изпълнение на ПИРО;
2. Насърчаване на активното участие на всички заинтересовани страни в процеса на подготовка и изпълнение на ПИРО;

3. Изграждане и поддържане на високо обществено доверие към процесите по изпълнение и управление на ПИРО;
4. Популяризиране на европейските фондове и национални програми като финансов инструмент за подобряване на развитието на община Вълчедръм и качеството на живот;
5. Информиране на потенциални бенефициенти извън общинската администрация за възможностите за финансиране на техни проектни идеи и бизнес начинания;
6. Изграждане на единен информационен стандарт за комуникация и диалог между местната власт, населението, структурите на гражданското общество и бизнеса в община Вълчедръм;
7. Подпомагане на бизнеса и местната власт за сътрудничество при осъществяване на съвместни бизнес проекти, насърчителни мерки за инвестиции в общината, отдаване под наем и др.;
8. Привличане на представители на съседни общини за реализация на интегриран подход при подготовката на ПИРО и генериране на идеи за съвместни проекти и дейности;
9. Насърчаване на публичното обсъждане на приоритетни въпроси за бъдещето на общината;
10. Осигуряване на канали за комуникация между всички заинтересовани страни.

4. Целеви групи

Определянето на целевите групи е важно, тъй като всяка група има собствени нужди и приоритети, свързани с реализацията на ПИРО. Определянето на информационните нужди на целевите аудитории ще отчита мненията, знанията и нагласите на идентифицираните обществени групи по отношение на наличието на информация, необходима за вземане на решения, свързани с бъдещото развитие на общината.

Основните целеви групи на комуникационната стратегия на ПИРО са:

а/ Общинска администрация;

б/ Общински съветници;

в/ Кметове на кметства и кметски наместници в общината;

г/ Представители на бизнеса;

д/ Представители на секторите: образование, култура, социални дейности, здравеопазване, спорт и туризъм;

е/ Представители на НПО;

ж/ Социално-активни граждани;

з/ Представители на съседни общини;

и/ Представители на медии/разпространители на информация.

Целевите групи, ангажираната администрация и разпространителите на информация съставляват основните заинтересовани страни, с различна роля и функция в процеса на подготовка, осъществяване, отчитане и комуникиране на ПИРО.

Постигането на конкретните цели на комуникационната стратегия зависи от планирането на обхвата и характера на основните послания, които ще се отправят към приоритетните целеви групи. Промените в съществуващите масови обществени нагласи налагат избор на стратегия за индиректен достъп до широк кръг заинтересовани страни. Насочената комуникация, която би могла да формира устойчиви представи и критерии за оценка, гарантира в много по-голяма степен постигането на крайните цели. За трайна промяна в масовите нагласи е необходимо усилията да бъдат концентрирани към гарантирането на ефективна комуникация с целеви аудитории, които имат характер на референтни по отношение

на значителни групи от населението. Чрез всяка една от тези аудитории ефективно могат да бъдат комуникирани различни части от общите послания на настоящата стратегия. Работата с всяка от тези групи предполага специфични действия и комуникационни форми, които да гарантират индивидуализацията на подхода и в същото време, координираността на усилията за постигане на крайните цели – активно участие и съпричастност към процесите на подготовка и реализация на ПИРО.

Общинска администрация - Вълчедръм и нейните служители, както и Общинският съвет са основни участници в процесите за подготовка и изпълнение на ПИРО и са определени като водеща целева група и пряко заинтересована страна. Прилагането на интегриран подход налага привличането на кметовете на малки населени места и представители на съседни общини като участници в процеса на разработване и изпълнение на документа. Местният бизнес и насърчаването на инвестициите са от ключово значение за социално-икономическото развитие на общината и представителите на тази група са важна целева група. В плана се залагат множество дейности и мерки, свързани с подобряване и развитие на основните сфери на социалния живот и това налага привличането като партньори на представители на секторите: образование, култура, социални дейности, здравеопазване, спорт и туризъм. ПИРО е инструмент за цялостно подобряване качеството на живот в общината и НПО и социално-активните граждани са важни участници в процесите по неговата подготовка и реализация.

5. Основни форми на комуникация

Комуникационен тип стратегия се гради върху основата на адаптивност на комуникационните механизми и предварително заложен позитивизъм по отношение лансираната същност на посланията към хората. Комуникационната стратегия на ПИРО трябва да използва такива форми на комуникация, че да успее да насърчи участието на партньорите и заинтересованите страни в процеса на разработване и изпълнение на плана. В случая комуникационният тип стратегия е изградена върху разбирането, че медиите са равноправни участници в комуникационния процес, като на тях е определена ролята на медиатори.

Комуникационната стратегия на ПИРО се основава върху няколко основни подхода, които се прилагат, чрез следните комуникационни канали:

- **Директна комуникация** – анкети, въпросници, справки, интервюта, фокус групи и обществени обсъждания;
- **Комуникация чрез електронни и онлайн медии** – прессъобщения;
- **Интернет** – поддържане на актуална информация на сайта на община Вълчедръм, възможност за споделяне на мнения и предложения, чрез он-лайн анкети или на електронна поща;
- **Работа с НПО** - комуникационната стратегия подкрепя инициативи на гражданското общество, насочени към специфични групи, които трудно могат да се достигнат чрез интернет и средствата за масово осведомяване.

Изборът на конкретни комуникационни средства и дейности при изпълнението на ПИРО е съобразен със:

- Спецификата на посланията за бъдещото развитие на общината;
- Характеристиките на целевите групи – реципиенти на посланията и избор на подходящи комуникационни канали за достигане до всяка от тях;
- Възможните дейности и форми за осъществяване на комуникацията;

- При комуникиране на послания, които засягат набор от различни целеви групи, се използва интегриран комуникационен микс, който да гарантира ефективността на комуникацията, както като дейности и форми, така и като канали.

6. Основни комуникационни дейности

1. Определяне на отговорен служител в Общинската администрация за изпълнение на комуникационната стратегия на ПИРО;
2. Публикуване на съобщение на сайта на Общината, че започва разработване на План за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г., членовете на работната група, определена от Кмета, телефон и електронна поща за мнения и предложения на гражданите;
3. Изготвяне на списъци на партньори и заинтересовани страни, които да бъдат привлечени за участие в процеса на подготовката и изпълнението на ПИРО, включително представители на съседни общини;
4. Провеждане на онлайн анкетно проучване сред гражданите за идентифициране на основните нужди и проблеми в общината и генериране на идеи за цели, приритети, проекти и дейности, които да бъдат включени в ПИРО;
5. Провеждане на анкетно проучване сред кметове на малки населени места и кметски наместници за идентифициране на местните проблеми и генериране на идеи за дейности и проекти в селата;
6. Попълване на Въпросник за събиране на базови данни и информация за ПИРО;
7. Изготвяне на списъци на участниците в петте фокус групи с имена, организация, длъжност и контактна информация – телефон, електронна поща;
8. Провеждане на пет фокус групи по следните теми:
   - Образование, култура, младежки дейности и спорт;
   - Здравеопазване, социални дейности и пазар на труда;
   - Местно икономическо развитие и туризъм;
   - Благоустройство, инфраструктурно развитие и опазване на околната среда;
   - Развитие и обновяване на малките населени места на територията на общината.

Фокус групите се състоят от минимум 10 участника всяка. Предварително на участниците по списък се изпращат покани.

Фокус групите се провеждат на място в зала в Общинската администрация в посочен ден и час или онлайн, чрез обмен на информация чрез електронна поща.

Участниците във фокус групите получават презентация с резюме на основните изводи от направения социално-икономически и SWOT анализи на общината. Те попълват анкета с варианти за приоритетни зони за въздействие, визия, цели и приоритети на ПИРО 2021-2027 г., в която да отбележат своите предпочитания или да направят предложения.

9. Провеждане на обществено обсъждане на проекта на План за интегрирано развитие на общината за периода 2021-2027 г.

Проектът на документа се публикува предварително на сайта на Общината, за да могат максимален брой граждани да се запознаят със съдържанието му и да дадат обективна оценка, мнения и предложения. Покана за събитието се изпраща до всички партньори, заинтересовани страни и участници във фокус групите и се публикува на сайта на Общината.

10. Публикации в медии – прессъобщения и покани за участие в публичните събития.

Медиите са основен партньор и за популяризиране на изпълнението на ПИРО.

За осигуряване на одитна следа от изпълнението на комуникационната стратегия Общината следва да съхранява цялата информация от проведените медийни прояви и публични

мероприятия, включително публикации, записи от интервюта и съобщения в медиите, покани, списъци с участниците и снимки от всяко събитие.

7. План за изпълнение на комуникационната стратегия

Планът за изпълнение на комуникационната стратегия определя начина на провеждане и управление на комуникационната стратегия. Целите на стратегията могат да се постигнат, като се приложат няколко основни подхода и комуникационни дейности.

Целта на плана за изпълнение на комуникационната стратегия е да бъдат ясно и конкретно описани в хронологичен ред, мерките за популяризиране разработването на ПИРО и включването на максимален брой участници в процеса. Планът за изпълнение е съобразен с идеята за създаване на устойчиви взаимоотношения с гражданите, неправителствените организации, бизнеса и други структури на гражданското общество на територията на община Вълчедръм.

Таблица 48: План за изпълнение на комуникационната стратегия

Комуникационни дейности и мерки	Срок	Начин на изпълнение/ Информиране на обществеността/ Гражданско участие	Резултат
1. Определяне на отговорен служител за изпълнение на комуникационната стратегия	1-ви месец	Със Заповед на Кмета на община Вълчедръм се определя екип и ръководител на екипа, който отговаря и за изпълнението на комуникационната стратегия	Определен отговорник за изпълнение на комуникационната стратегия
2. Съобщение на сайта, че Общината започва разработване на ПИРО 2021-2027 г.	1-ви месец	Информация в медиите и сайта на Общината, представяне на членовете на работната група, телефон и електронна поща за мнения и предложения на гражданите	Информиране на широката общественост за стартиране на процеса по разработване на ПИРО
3. Изготвяне на списъци на партньори и заинтересовани страни	2-ри месец	Изготвяне на списък/ци с потенциалните участници в процеса на разработване и изпълнение на ПИРО - граждански организации; обществени съвети; кметове на кметства;представители на съседни общини; представители на различни институции – образователни, културни, социални, здравни; професионални и синдикални организации;представители на местния бизнес, експерти в различни области, социално активни граждани и др.	Изготвени списъци на организации, физически и юридически лица – партньори и заинтересовани страни, които да бъдат привлечени в процеса на подготовка и реализация на ПИРО
4. Провеждане на онлайн анкетно проучване	2-3 месец	Онлайн анкета за граждани, публикувана на сайта на Общината, съобщение в медиите за анкетата, изпращане на линка с анкетата на всички партньори и заинтересовани лица и поставяне на съобщение за	Проучено обществено мнение за идентифициране на проблемите, нуждите и идеите на гражданите за бъдещото развитие на

		анкетата в Центъра за административно обслужване. Набиране на предложения от гражданите за мерки, дейности и конкретни проектни идеи за включване в Програмата за реализация на ПИРО.	общината
5. Провеждане на анкетно проучване сред кметове на малки населени места	2-3 месец	Изпращане на електронна поща на анкети до всички кметове на кметства и кметски наместници	Събрана информация за прилагане на интегриран подход при подготовката на ПИРО и включване на мерки и дейности в малките населени места
6. Попълване на Въпросник за събиране на базови данни и информация за ПИРО	2-ри месец	Въпросникът се попълва от служители на Общинска администрация, компетентни по съответните теми и ресори	Събрани базови данни и информация за изготвяне на социално-икономически анализ на състояните на общината
7. Изготвяне на списъци на участниците във фокус групи	3-ти месец	Изготвяне на списъци с минимум 10 участници с три имена, организация, длъжност, телефон и електронна поща за всяка една от петте фокус групи. Участниците, трябва да имат професионален опит, да са заинтересована страна или да имат експертиза по темата на съответната фокус група. Участниците във фокус групите ще попълнят анкета с варианти за приоритетни зони за въздействие, визия, цели и приоритети на ПИРО 2021-2027 г.	Изготвени 5 броя списъци с участници за всяка една от фокус групите.
8. Провеждане на пет фокус групи по различни теми	4-ти месец	Публикуване на информация в медиите, в сайта на общината, на информационни табла в Центъра за административно обслужване за предстоящите фокус-групи, в случай, че се провеждат на място в определен ден и час. Публикуване на електронна поща, на която да се задават въпроси и споделят мнения по всяка от темите на петте фокус групи, при провеждането им онлайн. Обратна връзка с участниците за получените предложения. Важно е участниците да не останат с впечатлението, че всичко е вече решено, а предложените мерки и проектни идеи действително да подлежат на доразвиване и включване в Програмата за реализация на плана.	Проведени 5 фокус групи на следните теми: - Образование, култура, младежки дейности и спорт; - Здравеопазване, социални дейности и пазар на труда; - Местно икономическо развитие и туризъм; - Благоустройство, инфраструктурно развитие и опазване на околната среда; - Развитие и обновяване на малките населени места на територията на общината.
9. Публикуване на сайта на общината на проекта на ПИРО за обществено консултиране	5-ти месец	Публикуването на проекта на документа на интернет страницата на общината за срок от минимум 14	Изработен в партньорство с широк кръг заинтересовани страни и

		дни преди заключителното му обществено обсъждане. Публикуването на проекта на ПИРО трябва да бъде отразено в съобщение/новина в медиите, в сайта на общината, на информационни табла и изпратено по електронна поща на заинтересованите страни и партньори.	граждани проект на ПИРО2021-2027 г.
10. Провеждане на обществено обсъждане на проекта на План за интегрирано развитие на общината за периода 2021-2027 г.	6-ти месец	Публикуване на информация в сайта на общината за предстоящото обществено обсъждане с възможност за провеждане он-лайн и формуляр за обратна връзка. Отразяване на процеса в медиите и на сайта на Общината - преди и след обсъждането.	Проведено обществено обсъждане на проекта на ПИРО, събрани мнения и предложения от граждани, партньори и заинтересовани страни, които да бъдат отразени в документа.
11. Публикации в медии	1-6 месец и при изпълнение на ПИРО	Публикуване на информация в медиите за процеса по разработване и изпълнение на ПИРО и как гражданите биха могли да вземат участие в него.	Информирана общественост за подготовката, изпълнението и резултатите от прилагане на ПИРО

Планът за изпълнение на комуникационната стратегия дава възможност за:

- Осигуряване на базова информация за анализите;
- Индентифициране на нужди и проблеми в целевата територия;
- Повишаване нивото на разбиране на процесите на стратегическо планиране от гражданите;
- Генериране на подкрепа за заложените проекти и дейности в рамките на ПИРО;
- Създаване на модел за комуникация и диалог между местната власт, населението, структурите на гражданското общество и бизнеса в общината.

8. Резюме на постигнатите резултати от анкетни проучвания и фокус групи

Във връзка с разработването на ПИРО на Община Вълчедръм беше публикувана онлайн анкета за граждани.

Обобщените резултати от анкетното проучване показват, че за 1 месец анкетата е попълнена от 51 граждани на възраст от 29 до 73 години. Преобладават хората с висше образование – 90% и със средно образование – 10%. Анкетираните са с различни професии и социален статус – държавни служители, инженери, шофьори, учители, общи работници, самоосигуряващи се лица и други. Около 56% от участниците в анкетното проучване са жители на общинския център - град Вълчедръм. Останалите 44% живеят в другите населени места на общината.

На въпроса: „Какви са основните проблеми за развитието на община Вълчедръм според Вас?“, между 70 и 80% от анкетираните посочват демографската и икономическата криза, 58% посочват социалните проблеми и безработицата, а 33%[6] считат, че това е състоянието на техническата и пътна инфраструктура.

[6] Анкетираните са давали от 1 до 3 отговора и сумарно обобщените резултати са повече от 100%.

Най-големите проблеми на населеното място, където живеят, според 82% от анкетираните е безработицата и ниските доходи на населението, за 68% от участниците в проучването най-голям е проблемът с обезлюдяването. Според 64 % от отговорите третия основен проблем е липсата на предприятия и достатъчно работни места, а за 30% това е състоянието на техническата инфраструктура.

Основният демографски и социален проблем в общината, според 76% от анкетираните е миграцията на млади и образовани хора. Около 52% считат, че основният демографски проблем е продължителната безработица, а според 50% от населението причина е ниската образованост. Ниската раждаемост и застаряващото население са друг основен проблем според 48% от анкетираните.

Недостатъчното разнообразие на икономическите сектори и нискоквалифицирания персонал са посочени като основни пречки за местното икономическо развитие от 65% от анкетираните. Като сериозни проблеми се очертават и липсата на логистични бази и изразената сезонност на местните производства. Посочили са го около 20% от попълнилите анкетата.

Състоянието на пътищата и улиците в община Вълчедръм е лошо според 68% от анкетираните. Също за 57 % е лошо техническото състояние на водоснабдителната и канализационна инфраструктура

Според 47% от анкетираните друг основен проблем е липсата на обществен транспорт, а за 19% от отговорилите състоянието на околната среда не е достатъчно добро.

Двигатели за развитието на общината според участниците в анкетата могат да бъдат: привличането на инвеститори за създаване на нови предприятия и работни места (88 % от анкетираните); развитие на селскостопански продукти и създаване на преработвателни предприятия (60 %); подобряване на техническата инфраструктура (48%); повишаване на капацитета на местната общност за кандидатстване и изпълнение на проекти, финансирани от европейски програми (22%). Според 20% от попълнилите анкетата двигател за развитието на общината може да бъде и повишаването на образованието и квалификацията на човешките ресурси, в съответствие с изискванията на пазара на труда.

Пречка за развитието на успешен бизнес в община Вълчедръм се явяват: липсата на квалифицирана работна ръка (54% от отговорилите); липсата на подходящи инвестиционни терени (40% от отговорите); липсата или лошо състояние на техническата инфраструктура (29% от анкетираните); затруднен достъп до основни лигистични центрове и пазари (23%) и липса на подходяща информационна инфраструктура (21%).

Трите основни проблема, които Община Вълчедръм трябва приоритетно да реши в периода на изпълнение на ПИРО 2021-2027 г., според анкетираните са:

- Осигуряване на работни места – 86%;
- Преодоляване на демографската криза – 76%.
- Насърчаване на икономическото развитие – 58%;

Общо 87,5% от анкетираните познават приоритетите на Общинския план за развитие за периода 2014-2020 г., а останалите 12,5% признават, че не са запознати със стратегическия документ.

Според проучването приоритетните зони за въздействие на ПИРО следва да бъдат:

- Индустриални и бизнес зони – 62,5%;
- Зони за отдих и туризъм – 12,5%;
- Зоните/елементи на градската среда – 10,4%;
- Зони за транспортна дейност – 10,4%;

Участниците в анкетното проучване са направили предложения за конкретни мерки, дейности и проекти, които да бъдат включени в Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.

Проведеното анкетно проучване сред кметове и кметски наместници на селата в община Вълчедръм показа следните резултати:

с. Ботево

Село Ботево в момента има около 40 жители. Единствената обществена сграда е кметството, което се намират в относително добро състояние. Енергийната мрежа, уличното осветление и уличната мрежа са в задоволително състояние. Основен е проблема с амортизираното състояние на водоснабдителната система. Няма изградена канализация.

В селото няма хранителни магазини и обекти за обществено обслужване.

Основните доходи на населението са от пенсии и земеделие. Няма работещи предприятия.

Здравните услуги в село Ботево се осигуряват от личен лекар.

Най-важно за селото е подобряване състоянието на водоснабдителна мрежа.

с. Бъзовец

Жителите на с. Бъзовец към 2020 г. са 58, като в селото няма деца и младежи до 18 г. Обществени сгради е селото са кметство, читалище, които се намират в добро техническо състояние и църква, която се нуждае от частични ремонти. Уличната мрежа в селото е в много лошо състояние. Липсват тротоари. Зелените площи и паркови пространства трябва да се благоустроят. Водоснабдителна мрежа е в задоволително състояние. Уличното осветление, съобщителна и енергийна мрежа са в добро състояние.

В село Бъзовец не функционират магазини и други търговски обекти.

Основните доходи на населението са от работа в лични стопанства и пенсии. Няма работещи предприятия.

Здравните услуги в село Бъзовец се предоставят от личен лекар, който посещава населеното място два пъти в седмицата. От основно значение за селото е подобряване състоянието на уличната мрежа.

с. Горни Цибър

Реалните жители според кмета на с.Горни Цибър към 2020 г. са 110. Основна обществена сграда в селото е кметството, което е в добро състояние. В селото няма магазини и обекти за обществено обслужване. Уличната мрежа и тротоарите са в добро състояние. Зелените площи са добре поддържани. Енергийната мрежа и уличното осветление са в относително добро състояние.

Основен проблем е лошото състояние на водопроводната мрежа. Канализация липсва.

Основните доходи на населението се осигуряват от работа в съседни населени места и пенсии. Няма работещи предприятия.

Здравното обслужване задоволява потребностите на населението.

Приоритет за с. Горни Цибър до 2027 г. е подобряване състоянието на водопроводната мрежа.

с. Долни Цибър

Жителите на с. Долни Цибър към 2020 г. са около 1600, от тях 370 са на възраст до 18 г.

Основните обществени сгради са: кметство, училище, детската градина, здравни служби, читалище.

Всички сгради са в добро или задоволително техническо състояние.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в добро състояние. В селото има шест хранителни магазина, четири кафенета и една къща за гости.

Основните проблеми са свързани с лошото състояние на уличната мрежа и тротоари, както и неизграденост на водоснабдителната мрежа. Канализация в селото липсва.

Основните доходи на населението са от работа извън страната. Голяма част от жителите се издържат от социални помощи и пенсии. Няма работещи фирми.

Здравните услуги се осигуряват от личен лекар и фелдшер в сградата на Здравната служба.

Приоритетни проекти и дейности за с. Долни Цибър до 2027 г. са:

- Цялостен ремонт на уличната мрежа;
- Изграждане на водоснабдителната мрежа, която да обхваща цялото село.

с. Златия

Жителите на с. Златия към 2020 г. са 850.

В селото основни обществени сгради са кметство, училище, детска градина, църква, читалище и здравна служба. Техническото състоянието на всички сгради е незадоволително и се налагат частични или цялостни ремонти. В селото има значителен брой обекти за обществено обслужване: 7 хранителни магазини, 1 строителен магазин, едно кафене.

Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в сравнително добро състояние. Улиците и тротоарите в по-голямата си част са в добро състояние. Водоснабдитрелната система се нуждае от цялостна подмяна. Канализация липсва.

Основните доходи на населението са от работа в земеделието и пенсии. В селото няма действащи промишлени предприятия.

Здравното обслужване се осигурява от личен лекар. В селото няма обновени и санирани сгради през последните години.

Приоритетни проекти и дейности за с. Златия до 2027 г. са:

- Ремонт и благоустрояване на обществени сгради;
- Изграждане на Обреден дом;
- Привличане на инвестиции и създаване на работни места.

с. Игнатово

Жителите на с. Игнатово към 2020 г. са 180. От тях 40 са деца и младежи на възраст до 18 години. От обществените сгради в селото функционира само кметството, което е в задоволително техническо състояние.

В селото функционира само един хранителен магазин.

Енергийната и съобщителна мрежа са в добро състояние, както и уличното осветление. Улиците са в относително добро състояние, но се налага цялостен ремонт на тротоарите. Зелените площи са неподдържани и занемарени. Водоснабдителната система е в относително добро състояние. Проблем е липсата на канализация.

Здравните услуги в село Игнатово се осигуряват от личен лекар, който посещава селото редовно.

Основните доходи на населението са от пенсии и социални помощи. В селото няма действащи предприятия.

Приоритетно за село Игнатово е почистване и благоустрояване на парковите пространства и зелени зони.

с. Мокреш

Жителите на с. Мокреш към 2020 г. са 595, от които 134 са деца и младежи.

Основните обществени сгради са в добро състояние. В селото има общо 4 хранителни магазина. Енергийната и съобщителна мрежа и уличното осветление са в относително добро състояние. Основните проблеми са свързани с лошото състояние на улиците и тротоарите, които почти изцяло липсват. Водоснабдителната мрежа е амортизирана в голямата си част. Няма канализация.

Основните доходи на населението се осигуряват от пенсии и социални помощи. В селото няма работещи предприятия.

Здравното обслужване се осигурява от личен лекар.

Най-важно за село Мокреш до 2027 г. е подобряване състоянието на водоснабдителната мрежа.

с. Разград

Жителите на с. Разград към 2020 г. са 650. В селото основната функционираща обществена сграда е кметството. Сградите на бившето училище, детска градина и здравна служба са изоставени и в много лошо техническо състояние.

Към момента функционират четири хранителени магазина и една къща за гости. Енергийната и съобщителна мрежа са в добро състояние. Уличното осветление, уличната и водоснабдителна мрежа са в много лошо техническо състояние.

Здравни услуги жителите на селото ползват при личен лекар, който посещава населеното място три пъти седмично.

Основните доходи на населението са от участие в програми за временна заетост, социални помощи и пенсии. Няма работещи предприятия.

Приоритетни проекти и дейности за с. Разград до 2027 г. са:

- Цялостен ремонт на уличната мрежа;
- Ремонт на обществени сгради;
- Благоустрояване на паркове и зелени зони.

с. Септемврийци

Жителите на с. Септемврийци към 2020 г. са около 800. От тях 120 са деца и младежи на възраст до 18 години. В селото всички обществени сгради са в задоволително или добро техническо състояние.

В селото функционират 4 хранителни магазина и 2 кафенета.

Енергийната и съобщителна мрежа са в добро състояние. Уличното осветление и улиците, както и водоснабдителната система са в задоволително състояние.

Здравните услуги в село Септемврийци се осигуряват от един личен лекар. Основните доходи на населението са от пенсии и социални помощи. Няма работещи предприятия.

с. Черни връх

Жителите на с. Черни връх към 2020 г. са 487, като от тях 90 са деца и младежи на възраст до 18 години. В селото основни обществени сгради са кметство (необходим е цялостен ремонт), Църква „Успение Богородично“ (необходим е целостен ремонт), общинска къща (в добро състояние).

В селото функционират един хранителен магазин и едно кафене.

Енергийната, съобщителната мрежа и уличното осветление са в добро състояние. Уличната мрежа и тротоарите са в лошо състояние. Водоснабдителната система е напълно амортизирана и се нуждае от цялостен ремонт.

Здравните услуги в селото се осигуряват от личен лекар, който посещава селото два пъти седмично.

Към момента около 70% населението е безработно, 20% пенсионери и 10% работещи. Основните източници на доходи са социални помощи, пенсии и заплати. Поминъка на населението се осигурява основно от работа в земеделието и отглеждане на животни в малки лични стопанства. Няма функциониращи предприятия.

Приоритетни проекти и дейности за с.Черни връх до 2027 г. са:

- Подмяна на водоснабдителна мрежа;
- Цялостен ремонт на улици;
- Изграждане на парк с детска площадка.

В процеса на разработване на ПИРО на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. са проведени пет он-лайн фокус групи по следните теми:

- Образование, култура, младежки дейности и спорт;
- Здравеопазване, социални дейности и пазар на труда;
- Местно икономическо развитие и туризъм;
- Благоустройство, инфраструктурно развитие и опазване на околната среда;
- Развитие и обновяване на малките населени места на територията на общината.

Участниците бяха определени от изготвен от Община Вълчедръм списък на заинтересованите страни. Всяка фокус група се състоеше от 5 до 10 участника. На респондентите беше изпратена аналитичната част на ПИРО с предложенията за визия, цели, приоритети и зони за въздействие и презентация с резюме на документа. Участниците във фокус-групите върнаха попълнени формуляри за обратна връзка, в които споделяха своите мнения и предложения за съдържанието на ПИРО.

От проведените фокус–групи бяха получени следните предложения за проекти и дейности, които да бъдат включени в програмата за реализация на плана:

- Изграждане на Център за обществена подкрепа (ЦОП);
- Създаване на Център за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) за възрастни хора с психични разстройства или деменция;
- Възстановяване и запазване на най-старите църковни храмове в с. Черни връх и с. Игнатово и популяризирането им като места за поклоннически туризъм;
- Продължаване на вътрешното изографисване на Църковен храм – гр. Вълчедръм;
- Създаване на културно събитие – Фолклорен фестивал с регионална и/или национално значение и характер;
- Засилване на трансграничните връзки и сътрудничество и културен обмен с общини от Република Румъния;
- Свободния сграден фонд на двете закрити училища да се използва за центрове в социалната сфера;
- Изграждане на дом за възрастни и хора с увреждания, поради застаряващото население;
- Привличане на млади лекари и медицински специалисти за работа и живот в общината и подобряване на достъпа до здравеопазване;
- Увеличаване на поливните площи и развитие на поливно земеделие;
- Подобряване на водоснабдяването в населените места на общината;
- Подобряване състоянието на републиканските и общински пътища в общината;
- Ремонт на улиците в населените места;
- Да бъдат обозначени с информационни табели исторически места в общината, в т.ч. – Симеоновата воденица (укритие на Васил Левски) и да се регистрира като вековно дърво – Симеоновия дъб, който е над 300 годишен;

- Да се предприемат ежегодни залесителни мероприятия на територията на общината за превенция на ерозията и запазване на еко-равновесието;
- Поддържане на обществените зелени площи във всички населни места;
- Доизграждане на компостираща инсталация за растителни отпадъци по проект „Проектиране и изграждане на компостираща инсталация за разделно събрани зелени и/или биоразградими отпадъци за общините Вълчедръм и Якимово", финансиран по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.".

9. Комуникационен механизъм при изпълнение на ПИРО

Комуникационният механизъм служи за осигуряване на наблюдение, контрол, информация, отчетност и прозрачност относно изпълнението на ПИРО, постигнатите резултати и използваните финансови ресурси по програмата за реализация на плана. Принципът на партньорство и сътрудничество с представителите на различните групи заинтересовани страни следва да се прилага в рамките на целия процес на изпълнение на плана до неговото финално отчитане с последваща оценка.

Обществеността следва да бъде информирана за начина на изпълнение на мерките от програмата за реализация, за резултатите от тях и за начина, по който са били изразходвани финансовите ресурси, с които е било обезпечено изпълнението на програмата за реализация на ПИРО. Гражданите имат възможност да участват в изпълнението на плана като партньори на администрацията или чрез реализацията на техни частни бизнес и социални проекти

Комуникационният механизъм предвижда мерки за комуникация, информация и включване на заинтересованите страни и партньорите в процесите на изпълнение, отчитане и актуализация на ПИРО.

Предвиждат се следните мерки:

1. Ежегодна комуникация по електронна поща с представителите на заинтересованите страни и партньорите за получаване на обратна връзка и информация за техните проекти, дейности и инвестиции през годината, допринасящи за изпълнението на ПИРО;
2. Ежегодно публикуване на годишните отчетни доклади за наблюдение изпълнението на ПИРО;
3. Публикуване на сайта на Общината и обсъждане с партньорите и заинтересованите страни на доклада за междинна оценка на ПИРО;
4. Събиране на данни и информация от привлечените партньори и заинтересовани страни за идентифициране на нови проблеми и генериране на идеи за актуализация на ПИРО, при необходимост.

ЧАСТ IV. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД - ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ

Приоритетните зони за прилагане на интегриран подход (зони за въздействие) на територията на общината се определят на база на резултатите от социално-икономическия анализ и анализа на силните и слабите страни, както и на потенциалите за развитие. В тези зони основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, проектите и дейностите предвидени в програмата за реализация на ПИРО.

Зона за прилагане на интегриран подход/въздействие е пространствено обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове. Зоните за въздействие се определят на базата на общи характеристики на определена територия и/или общи проблеми или потенциали за развитие.

Зоните за въздействие могат да бъдат както части от територията на общината с конкретно функционално предназначение (например зони с преобладаващи административни/публични функции, индустриални или бизнес зони, зони за култура, за отдих и туризъм, зони с преобладаващи жилищни функции, зони за транспортна дейност и т.н.), така и други специфични обособени територии с идентични характеристики или собствен потенциал за развитие (например зони с потенциал за кооперирane със съседни общини).

За община Вълчедръм са препоръчителни зони за въздействие със специфични характеристики, които могат да представляват градски по своята същност зони (т.е. да включват територии от урбанизирана градска част, градски покрайнини и функционални зони в град Вълчедръм), но могат да се отнасят и до всеки вид населено място или част от територията на общината, както и да включват части от съседни общини, при необходимост.

Определянето на зоните за въздействие на ПИРО е пряко обвързано с Общия устройствен план на община Вълчедръм (ОУПО) и отредените в него територии за приоритетна реализация.

Наред с глобални проблеми, като промените в климата, общоевропейски, като застаряването на населението и национални, като голямата разлика в доходите, резултатите от анализа на съществуващото състояние на средата и на нейните компоненти, откроиха и специфични за общината такива, като:

- висока безработица;
- засилена миграция на трудоспособното население;
- намаляване на населението;
- лошо състояние на част от комуникационно-транспортната и техническата инфраструктурата.

Бъдещето на община Вълчедръм зависи от демографското състояние и развитие на територията. Основен приоритет е задържането на трудоспособното население и привличане на квалифицирани кадри, чрез стратегии за създаване на работни места, модернизация на селското стопанство, насърчаване на инвестициите в преработвателната промишленост, иновации и предоставяне на добра икономическа и социална среда за живеене.

По отношението на техническата инфраструктура от основно значение е рехабилитацията, доизграждането и поддържането на качествени комуникационни трасета, които от своя страна да се синхронизират с развитието на логистични, складови и производствени зони. От ключово значение е развитието на телекомуникациите, разширяване на достъпа до високоскоростни и мобилни широколентови мрежи високоскоростни оптични връзки и повишаване на компютърните умения на хората и способностите за работа в дигитални пространства.

Инвестициите в туризма, в сферата на опознавателен, рекреационен и екотуризъм, ще допринесе да се обхване целия ресурс и потенциал за бъдещо икономическо развитие в община Вълчедръм.

С оглед на горното в ОУПО Вълчедръм са заложени територии и мероприятия за приоритетна реализация, които следва да се имат предвид при определяне зоните за въздействие на ПИРО.

С ОУПО - Вълчедръм са определени следните територии, съгласно чл. 7 от ЗУТ и чл. 4 от Наредба № 7 от 22 декември 2003 г. на МРРБ за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии:

- ***Жилищните територии*** обхващат части от населеното място, в които са обединени урегулирани поземлени имоти, предназначени предимно за жилищно застрояване. В ОУПО Вълчедръм, териториите за жилищни функции са разположени във всички населени места. Общата констатация, основана на демографски анализ и оценка на сградния фонд показва трайна тенденция на намаляване на населението и липсата на нужда от нови територии за жилищно строителство. Всички селища в това число и гр. Вълчедръм имат достатъчен териториален резерв. В новите граници на населените места се включват тангиращи ги, вече използвани за жилищни нужди имоти. Мерките, които могат да бъдат включени в ПИРО са свързани със саниране и повишване на енергийната ефективност на съществуващия сграден жилищен фонд.
- В ***територии за обществено-обслужващи дейности*** се разполагат обектите за обществено обслужване, които осигуряват следните видове дейности:
    1. образование;
    2. здравеопазване и социални грижи;
    3. култура;
    4. религия;
    5. административни услуги;
    6. търговия, обществено хранене и битови услуги;
    7. други обществено-обслужващи дейности.

  Терените за обществено обслужване са представени в две разновидности:
- В регулационни граници на населените места като зона от вида Смесена централна зона (Ц)
- Извън регулационните граници на населените места като зона от вида Терени за обществено обслужване (Оо)

За селищната структура има изявен градски център в чиито обхват попадат обектите на административно-деловите, културните и образователните функции. В радиален порядък спрямо центъра са локализациите на обслужващи терени от ежедневни услуги (търговия, обществено хранене, ателиета и други), на детските градини и училищата, на културните обекти и здравното обслужване. Целият набор от елементи и обекти на общественото обслужване се допълва с локализации в новоусвоените територии, които съгласно нормативната и законова база съдържат обекти с образователни, търговски, здравни и други такива функции с по-ниски параметри на обхвата.

- ***Смесени многофункционални устройствени зони (разновидност 1 и 2)*** са предназначени за преструктуриране на съществуващите урбанизирани територии на стопанските дворове, складовите терени, терените за производствени дейности и животновъдните комплекси и ферми в територии с многофункционално предназначение със съответните разновидности на устройствените зони.

Изцяло се запазва локализацията на съществуващите производствени терени в крайселищната територия. Усвояването на нови терени е на база прогнозно развитие и ръст в икономиката и се осъществява по два начина:

- доуплътняване на терените на съществуващите производствени бази;
- включване в регулационните граници на селищната структура на усвоените и влезли в експлоатация производствени мощности и на такива с планова обезпеченост.

Териториалното обособяване на този вид локация е на входно-изходните артерии - логиката на ситуирането им е не само да бъдат с удобен транспортен достъп, но и с естетиката на своите архитектурен образ и планировъчна структура да са емблемата откъм главните транспортни потоци; по този начин ситуирани те са естествен преход към по-дребната териториално-устройствена структура на средата за обитаване.

Смесени многофункционални устройствени зони (разновидност 1)

Територии с многофункционално предназначение - безвредни промишлени производства, логистични дейности, обществено обслужване, търговия, жилища за временно обитаване, спорт и атракции и други функции, както и селскостопански сгради и съоръжения като складове, силози, сеновали, оранжерии, животновъдни комплекси и ферми при спазване на санитарно-хигиенните изисквания. Не се допуска урегулирането на имоти за жилищно строителство. Изграждането на жилища за постоянно обитаване се допуска при условие, че площта им е по-малка от 15% от общата допустима РЗП за имота (за имоти с площ до 5000 кв.м включително) и по-малка от 10% от общата допустима РЗП за имота (за имоти с площ над 5000 кв.м). Изпълняват се всички изисквания за изграждане на достъпна среда.

Смесени многофункционални устройствени зони (разновидност 2)

Територии с многофункционално предназначение със занижени параметри на застрояването в територии за природозащита - безвредни промишлени производства, логистични дейности, обществено обслужване, търговия, жилища завременно обитаване, спорт и атракции и други функции, както и селскостопански сгради и съоръжения като складове, силози, сеновали, оранжерии, животновъдни комплекси и ферми при спазване на санитарно-хигиенните изисквания. Не се допуска урегулирането на имоти за жилищно строителство. Изграждането на жилища за постоянно обитаване се допуска при условие, че площта им е по-малкаот 15% от общата допустима РЗП за имота (за имоти с площ до 5000 кв.м включително) и по-малка от 10% от общата допустима РЗП за имота (за имоти сплощ над 5000 кв.м). Изпълняват се всички изисквания за изграждане на достъпна среда.

- ***Територии за рекреационни дейности в природна среда*** се обособяват като устройствени зони в границите на населените места и селищните образувания или извън тях и се определят съгласно следните разновидности:
  • курорт, означен като Ок;
  • ваканционно селище, означенокато Ос;
  • вилна зона, означена като Ов;
  • други рекреации (голф селища, аквапаркове, дисниленд и други) означени като Од.

Като основна задача и приоритет на устройство на територията на общината в отговор на съобразените с контекста мерки за развитие е обособяването на зоните за рекреация, курорт и отдих.

Обособени са две основни териториални направления, които обезпечават реализацията на пълноценен масов и индивидуален отдих – зона за активен отдих и туризъм и зона за спокоен отдих и почивка. Концентрацията на културно-исторически и природни забележителности в южната част на общината около селата Бъзовец и Септемврийци е основната предпоставка за обособяването на зони за курортни дейности в природна среда.

- ***Територии за озеленяване, спорт и атракции*** - зелената система включва обществените озеленени площи, в т.ч. всички паркове, градини, улично озеленяване, извънселищни паркове и горски паркове, гробищни паркове, градини, защитни насаждения и разсадници. Обекти за спорт и атракции, освен в тези територии, могат да се разполагат също и

в териториите за жилищни функции, озеленени територии и територии за рекреационни дейности.

Зелената система включва обществените озеленени площи, в т. ч. всички паркове, градини, улично озеленяване, извън селищни паркове и горски паркове. Те са предназначени за широко обществено ползване и са основа на зелената система.

Съществуващата селищна структура от предимно дворищни имоти сама по себе си е зелена зона.

Спорта и отдиха като функционално пространствена система се реализира главно чрез елементите на зелената система и елементите на културната и развлекателната база на общината.

- ***Земеделски територии*** **–** включват необработваеми земи (пасища, скатове, дерета, оврази и други), обработваеми земи – ниви (ниви, зеленчукови градини, ливади и други) и обработваеми земи – трайни насаждения (овощни градини, лозя и други).

В съответствие със стратегическите и предходните планови документи, както и с тенденциите на развитие на Европейския съюз е отделено особено внимание на устройство на териториите за селскостопанска продукция. С решението е въведена максимална защита на плодородните земеделски земи. Възстановен е баланса на земите за трайни насаждения и земите за ниви. Ограничена е възможността за допускане на промяна на предназначението на земеделски земи.

- ***Горски територии*** - конкретното предназначение на поземлените имоти в горските територии биват два вида –гори (дървопроизводителни гори, защитни гори, рекреационни гори и други) и горски земи (поляни, земи, заети от храсти, скали и други).

В синхрон с европейската и национална политика за опазване на горите ОУПО оставя непокътнати горските територии в община Вълчедръм.

- ***Защитени територии, защитени зони. Санитарно-охранителни зони на водоизточници***

Археологическите обекти се опазват и устройват съобразно режимни изисквания за териториите им, определени от нормативната база.

С оглед запазване на биологичното разнообразие и съгласно ЗБР и европейските директиви по въпроса, решението на ОУПО Вълчедръм подхожда с особено внимание към защитените зони от Натура 2000 - обособяват се устройствени зони само в границите на територии с вече установени жилищни и стопански функции.

Съгласно предоставенните данни с писмо изх.No ЗДОИ-568/30.08.2016 г. на Басейнова дирекция „Дунавски район“ гр. Плевен, на територията на община Вълчедръм е учредена една санитарно-охранителна зона (СОЗ) по охранителни пояси около дренаж „Ристин кладенец“, за питейно-ботово водоснабдяване на с. Мокреш и с. Ботево.

- ***Територии, заети от води и водни обекти*** - териториите за водни площи обхващат естествени и изкуствени водни обекти - реки, канали, езера и язовири. Нанесена е граница на територия с най-голям обхват на заливане, определена в рамките на План за управление на риска от наводнения (ПУРН) на Дунавски район за басейново управление 2016-2021 г.

- ***Територии за транспорт и комуникации*** - Тези територии включват обекти и съоръжения на транспорта и комуникациите: пътища и улици, гаражи и паркинги, автогари, летища, пешеходни алеи и площи, велосипедни алеи, скиорски пътеки и плацове, станции на въжени линии, яхтени пристанища и други.

- ***Територии за инженерно-техническа инфраструктура*** - Територии за техническа инфраструктура. Териториите за техническа инфраструктура обхващат такива за

водоснабдителни, канализационни, енергийни, хидромелиоративни съобщителни и други мрежи и съоръжения.

Описаните видове територии, определени с ОУПО дефинират географското разположение на зоните за въздействие на ПИРО.

В ПИРО, за разлика от ОУПО, могат да бъдат обособени неограничен брой зони за въздействие, но от тях следва да бъдат подбрани няколко приоритетни, които имат най-голям потенциал да повлияят върху социално-икономическото развитие на общината в бъдеще.

Целта на определянето на приоритетни зони за въздействие е постигане на максимален ефект за населението и територията с ограничените ресурси, с които разполага Община Вълчедръм. Това е особено необходимо, тъй като изпълнението на отделни мерки в различни части от общината без ясна обвързаност между тях представлява само временно задоволяване на конкретна нужда, но не оказва въздействие върху цялостното развитие на общината.

Определянето на приоритетни зони за въздействие не ограничава инвестициите извън тях, а по-скоро е отражение на идентифицираните при анализа територии с най-голям специфичен потенциал за развитие. Приоритетните зони следва да бъдат ограничен брой и така подбрани, че тяхното развитие да може в най-голяма степен да повлияе върху развитието на цялата община. Размерът на конкретната зона не се ограничава като площ, но за по-голяма по размер зона, са необходими мотиви и доказателства за необходимостта от обхващането на съответната територия, включена в обхвата на зоната.

В резултат на идентифицираните с анализите нужди, проблеми и потенциали за развитие и предвижданията на ОУПО в ПИРО на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. се определят следните 6 (шест) типови зони за въздействие:

- **Зони с административно-обслужващи/ публични функции;**
- **Зони с жилищни функции;**
- **Зони за производствени и складови дейности;**
- **Зони за селско и горско стопанство;**
- **Зони за транспорт и техническа инфраструктура;**
- **Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм.**

Всяка от зоните за въздействие е придружена от зони на влияние, в които в резултат на прилагане на интегриран подход, чрез проектите и дейностите в ПИРО ще настъпят съществени подобрения в качеството на средата и ще се повиши инвестиционният интерес. Зоните на влияние са териториално близки на зоните за въздействие и образуват стабилна глобална структура, покрита от интеграционни политики. Същевременно петте типови зони за въздействие имат свързани ефекти спрямо глобалната общинска структура. Те са близки, често преплетени и това усилва влиянието на интервенциите, както върху ключовите елементи, така и върху цялата територия.

Характеристиката и обхвата на приоритетните зони за въздействие са следните:

- Зони с административно-обслужващи/ публични функции

Тези зони обхващат централната част на гр. Вълчедръм, в която са разположени сградите на Общинска администрация – Вълчедръм, училища, детски градини и читалище. В тези зони са съсредоточени всички публични административни и обществени услуги, както и голяма част от обслужващите функции – банки, пощенски станции, търговски обекти, заведения за хранене и други.

Община Вълчедръм е общински център, в който е съсредоточено административно-териториалното, социалното и културно-битовото обслужване на населението от общината.

Всички останали дейности включени в социалното, медицинското и делово обслужване, са разпределени между съседните общини Лом и Козлодуй и областния център Монтана. Отчитайки броя на населението, натовареността с обществено-обслужващи функции, географското разположение спрямо общинския център, траспортния достъп и други фактори за община Вълчедръм можем да приемем, че тези функции лигично са концентрирани в общинския център – град Вълчедръм. За да се постигне необходимото подобряване на качеството на тези услуги, в административните зони трябва да се инвестира за подобряване на инфраструктурата и развитие на обслужващите функции и обществени услуги, интегрирано с технологично обновяване, модерно оборудване, компютъризация, подобряване на образователното равнище и квалификацията на човешките ресурси и разширяване на достъпа до он-лайн услуги.

Основните характеристики на административните зони са:

- Тези зони обслужват цялото население на общината;
- Включват основните публични пространства – административни сгради, търговска и обслужваща инфраструктура;
- В зоните са съсредоточени основните обществени услуги, предлагани в общината.

Вадминистративните зони са идентифицирани следните проблеми:

- Лошо състояние и/или недостатъчен капацитет на част от сградния фонд за обществено обслужване (административна, социална, културна и здравна инфраструктура);
- Недостиг на квалифицирани кадри за предоставяне на обществени услуги;
- Ограничени възможности за предоставяне на он-лайн услуги;
- Ограничен капацитет на институциите за социални услуги;
- Затруднен достъп до здравеопазване;
- Ограничени възможности на общински бюджет и пълна зависимост от централната власт поради липса на собствени приходи.

Направленията за въздействие на ПИРО в тази зона са: енергийна ефективност и обновяване на сградния фонд (обществени и административни сгради), повишаване на образованието, подобряване на квалификацията и привличане на високообразовани кадри в администрацията, социалните дейности и услуги; разширяване на обхвата на предлаганите здравни и социални услуги; предлагане на он-лайн административни услуги, повишаване на компютърните и цифрови умения на населението и др.

- Зони с жилищни функции

Зоните с жилищни функции обхващат урбанизираните територии на всички населени места в общината. Признакът за интегрираност на този тип зони е обхващане на проблемите на обитаването, отчитайки комплексното състояние на жилищната среда - степента на изграденост и състоянието на техническата и социална инфраструктура, качествата на жизнената среда.

От устройствена гледна точка зоните с преобладаващи жилищни функции обхващат части от населеното място, които са обединени урегулирани поземлени имоти, предназначени предимно за жилищно застрояване, като различните разновидности на жилищни устройствени зони се характеризират с определени параметри по отношение на тяхната площ в зависимост от големината на населеното място и броя на неговите обитатели, характера и начина на застрояване, препоръчителната плътност на застрояване и усвояване, интензивност и необходима озеленена площ и т.н.

Количествените и качествените характеристики на жилищния фонд в общината са отражение на социално-икономическите процеси. По-голямата част от жилищния фонд не

отговаря на съвременните изисквания за енергийната ефективност. Сградният фонд е остарял и в недобро техническо състояние.

Основните характеристики и проблеми на зоните са следните:

- Остарял и амортизиран сграден фонд;
- 38,5% необитаем сграден фонд.

Направленията за намеси на ПИРО в тези зони са: обновяване на жилищния фонд - саниране и въвеждане на мерки за енергийна ефективност на жилищни сгради; облагородяване на дворове и обществени зелени площи между жилищните сгради.

- Зони за производствени и складови дейности

В отговор на мерките за създаване на благоприятна за инвестиции среда до гр. Вълчедръм, с ОУПО се определят зони за производствени и складови дейности, които са базирани на терени, използвани в миналото за селскостопански дворове. Те се превръщат в производствени зони за стопанска инициатива за малки и средни предприятия. Ситуирани край строителните граници на по-голямата част от населените места те предполагат една равномерност в покриването на територията от необходимите зони за труд и създаване на работни места.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

Към момента в община Вълчедръм не функционират типични промишлени предприятия. Общината е разположена в страни от основните транспортни коридори. Инфраструктурата не е достатъчно развита, за да привлече инвестиции, поради липса на добра комуникативност. Съществуват подходящи територии, на които могат да се обособят нови складови и производствени зони. Наличната производствена материална база в самия град Вълчедръм също има потенциали за разширение. В по-малките населени места в общината е рентабилно развитието на селскостопански производства в границите на бившите селскостопански дворове и около тях с разширението им при необходимост за млеко и месо преработвателни предприятия и консервиране на плодове и зеленчуци.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

Необходимо е да се търсят инвеститори за обновяване и доизграждане на техническата инфраструктура и обособяване на подходящи терени за разкриване на нови производствени и складови дейности.

- Зони за селско и горско стопанство

Тези приоритетни зони за въздействие обхващат землищата на всички населени места в общината с предназначение за нуждите на селското и горското стопанство.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

Преобладаващите икономически активности за община Вълчедръм я причисляват към общините с предимно селскостопански характер. Отрасълът на селското стопанство съществува при сравнително неизменен размер на поземления ресурс. Почвено-климатичните условия по поречията на реките са благоприятни за развитието на зеленчукопроизводството, потенциал, който не се използва към момента.

Липсата на сериозни източници на замърсяване на околната среда е предпоставка и за развитие на биологично земеделие.

Общината разполага с неголеми горски масиви, което създава ограничени условия за развитие на дърводобивна промишленост. Като цяло общината може да задоволява

потребностите си от дърва за огрев. Значението на горите е многостранно - използват се като строителна и технологична суровина, за водноохранни и противоерозионни функции.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

Насърчаване развитието на млади фермери, полупазарани стопанства, модернизация на земеделските стопанства, преработка на земеделски продукти, подобряване икономическата стойност на горите и други. Евентуалното наличие на суровинна база в областта зеленчукопроизводството и условия за развитие на овощарството предлага добри възможности за изграждане на цехове за преработка на плодове и зеленчуци, както и съоръжения за съхраняването им.

Като много перспективно се очертава отглеждането на билки, етерично-маслени култури и гъби и създаване на съоръжения за съхранение и преработката им. Изграждане на преработвателни предприятия, свързани с производството и преработката на селскостопанска продукция – оранжерии, сушилни за зърно, мелници, мандри и млекопреработвателни цехове, рафинерии и маслобойни, сушилни за подправки, цехове за замразяване, разфасоване, пакетиране и други подобни, тъй като суровините за тяхното производство могат да се произвеждат в непосредствена близост.

С оглед на добрите природни дадености и традиции в животновъдството перспективно е създаването на месопреработващи предприятия, отговарящи на всички необходими съвременни изисквания, включително биологични продукти (екологично чисти). Има добри възможности за изграждане на млекосъбирателни пунктове, отговарящи на санитарно-хигиенните условия.

- Зони за транспорт и техническа инфраструктура

Тези зони включват терените за транспортно-комуникационна инфраструктура (републикански и общински пътища, площади, улици, тротоари, паркинги, автоспирки, пешеходни алеи) и обекти и съоръжения на техническата инфраструктура (водоснабдяването и канализацията, електроснабдяването, газоснабдяването, електронните съобщителни мрежи и други). В обхвата на тези приоритетни зони за въздействие попадат обекти и съоръжения на транспорта, комуникациите и техническата инфраструктура във и извън урбанизираните територии на селищата в община Вълчедръм.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

Основните инфраструктурни връзки на общината са от републиканска пътна мрежа и общински пътища.

Разположението на транспортната система на община Вълчедръм е силно определено от релефа на местността и директния достъп между съседните населени места в рамките на общината. Всички селища са с пътни връзки насочени към общинския център.

Община Вълчедръм е силно засегната от демографската криза у нас и това силно намалява и ограничава и пътуванията вътре в самата община.

Поради тези причини основен акцент в развитието на транспортната инфраструктура на община Вълчедръм е поддържане на съществуващите пътища, в това число и рехабилитация и подновяване - цялостно преасфалтиране, а в някои случаи и цялостно преизграждане на пътищата и техните принадлежности.

Уличната мрежа в общината е силно амортизирана и се нуждае от неотложен ремонт. В последните години общината няма възможност за заделяне на средства за такива ремонти и състоянието на уличната мрежа в някой населени места вече е критично. За изграждането и поддържането на уличната мрежа са необходими значителни финансови средства, но решаването на този проблем не е във възможностите на общинския бюджет. За това следва да

се определят приоритетни зони за въздействие в най-уязвимите участъци с най-голям пътнико-поток и население.

Всички населени места са електрифицирани. Състоянието на водоснабдителната система в повечето населени места е лошо и води до чести аварии и режим на водоподаването. В община Вълчедръм липсва канализация и ПСОВ.

Телекомуникациите в общината са сравнително добре развити. В по-отдалечените от общинския център населени места обхватът на някои от мобилните оператори е слаб или липсва. Населението в селата е с ограничен достъп до комуникации и възможности за ползване на он-лайн услуги.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

По отношението на интегрираността на зоните за транспорт и комуникации и техническа инфраструктура, от основно значение е рехабилитацията, доизграждането и поддържането на качествени транспортни връзки и технически съоръжения, които от своя страна да се синхронизират с развитието на икономическите зони, за дърводобив, съхранение и преработка на селскостопанска продукция, от една страна и със зоните за жилищни и административно-обслужващи функции от друга.

- Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм

Зоните за озеленяване, отдих, спорт, туризъм и развлечения се разполагат в населените места и в крайселищните им територии. Обекти за спорт и атракции, освен в тези територии, могат да се разполагат също и в териториите за жилищни функции, озеленени територии и територии за рекреационни дейности.

Основните характеристики и проблеми на зоните са:

Територията на община Вълчедръм е характерна със защитени зони по Натура 2000. Определени са 8 защитени зони. Има богата флора и фауна. Почти всички населени места разполагат със зелени площи – паркове и обществени градинки, но повечето са в лошо състояние и занемарени.

Община Вълчедръм има ресурс и дадености за развитие на селски, екологичен, ловен и културно-исторически туризъм, но липсват места за настаняване и подслон.

Културните ценности – материални и нематериални, са предпоставка за развитие на културно-познавателен туризъм на територията на област Монтана, част от която е и община Вълчедръм. Проблем е фактът, че повечето от обектите са недостатъчно проучени и разработени. Предстои научна работа по проучвателната дейност, социализирането и популяризирането на културните ценности, както и актуализиране на юридическата им защита.

Направленията за намеси на ПИРО в тези приоритетни зони са:

ОУПО предвижда връзки за развитие на трансгранично сътрудничество с Република Румъния, както и зони с условия за развитие на интегрирано културно-историческо експониране. Потенциал за развитие на интегриран културно-исторически, селски, екотуризъм, лов и риболов. Създаване на места за настаняване – къщи за гости, вили и семейни хотели. Създаване на база за летни лагери и зелени училища.

Поддържане на биологичното разнообразие и равновесие, пространствена природна и културна идентичност.

Поддържане на зелените системи – паркове и обществени площи.

Създаване на спортни и детски площадки в населените места.

Интегрирани проекти в условията на междуобщинско сътрудничество са възможни във всички приоритетни зони.

ЧАСТ V. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

Изменението на климата е тема, която е във фокуса на всички страни по света и оценката му в дългосрочен план заема важно място в процесите на стратегическо планиране на национално, регионално и местно ниво. Проведените изследвания показват прогнозно изменение в модела на валежите, което ще доведе до намаляване на речния отток, едновременно с прогнозно увеличаване на температурата. На Европейско ниво очакванията са до 2080 г. годишните валежи да намалеят на до 40% от нивата на 1990 г. Температурите ще бъдат в обхват от 4°C до 5°C над днешните нива. По-малкото валежи и по-високите температури ще доведат до по-голям риск от засушаване, недостиг на вода, горещи вълни, пожари в горите и загуба на биораз-нообразие. Това поставя въпроса за управлението на природните ресурси (вода, почва, въздух, биоразнообразие и биомаса) в условията на засушаване и затопляне, както и подобряване на управлението в случай на риск от наводнение.

На 11 декември 2019 г. Европейската комисия (ЕК) оповести идеята си за т.нар. Европейски зелен пакт, станал известен като Европейска зелена сделка (European Green Deal). Основната му цел е да превърне Европа в първия неутрален по отношение на климата континент до 2050 г. Пактът включва пътна карта с действия за по-ефективно използване на ресурсите, чрез преминаване от линейна към кръгова икономика и за спиране на изменението на климата, обръщане на тенденцията за загуба на биологично разнообразие и намаляване на замърсяването на околната среда. Планът обхваща всички сектори на икономиката и по-специално транспорта, енергетиката, селското стопанство, строителството, а също така и промишлените отрасли стоманодобив, производството на цимент, информационни и комуникационни технологии (ИКТ), текстилната индустрия, производството и употреба на химикали.

За реализация на амбициозния проект, през следващото десетилетие се планират редица дейности в различни сфери:

- Чиста енергия – декарбонизация на енергийната система, с фокус върху енергийната ефективност и осигуряване на енергия, базирана предимно на ВЕИ. Намаляване на емисиите до 2030 г. с 50 – 55% спрямо стойностите от 1990 г.;
- Устойчива индустрия – нова промишлена политика, основана на концепцията за кръгова икономика. Декарбонизация и модернизация на енергоемки отрасли, като стоманодобива и производството на цимент. Политиката за „устойчиви продукти“ поставя като приоритет намаляването и повторното използване на суровини, преди тяхното рециклиране. До 2030 г. всички опаковки следва да отговарят на изискванията за повторно използване или рециклиране. Предвижда се въвеждане на схеми за обратно изкупуване на технически средства: мобилни телефони, таблети или зарядни устройства за последващо рециклиране;
- Изграждане и реновиране на сгради – политиката насърчава строителството на енергийно ефективни сгради и подкрепа на инициативи за саниране през 2020 г. (предвидена е помощ за 50 милиона потребители и саниране на социални жилища, училища и болници);

- Транспорт – 90% намаление на емисиите на парникови газове в транспорта до 2050 г.;
- Биоразнообразие – нов подход в стратегиите за биологичното разнообразие и за опазване и развитие на горите, предложения за „зелени“ европейски градове и за увеличаване на биологичното разнообразие в градските пространства, засаждане на нови дървета и възстановяване на увредените или с изчерпани ресурси гори, популяризиране и използване на водораслите и други нови източници на протеини.
- Стратегия „От фермата до трапезата“– в нея са заложени амбициозни цели:

• Намаляване с 50% на употребата на химически пестициди и свързания с тях риск и намаляване с 50% на употребата на по-опасни пестициди в срок до 2030 г.
• Намаляване на загубите на хранителни вещества с поне 50%, като се гарантира недопускане на влошаване на плодородието на почвите. Това ще доведе до намаляване с минимум 20% на употребата на торове до 2030 г.
• Намаляване с 50% на продажбите на антимикробни средства за селскостопанските животни и за аквакултурите до 2030 г.
• Въвеждане на биологични норми за обработка на 25% от земеделската земя до 2030 г.

В стратегията е заложена и цел до 2025 г. във всички селски райони да бъде осигурен достъп до високоскоростен широколентов интернет, за да се даде възможност за цифрови иновации.

- Намаляване на замърсяванията – планът за постигане на нулеви емисии има за цел предотвратяване на замърсяването на въздуха, водата и почвата. Предвидените мерки са свързани със съхраняване на биологичното разнообразие в езера, реки и влажни зони, намаляване на вредното замърсяване от пластмасови микрочастици и лекарствени продукти, преразглеждане на стандартите за качество на въздуха, защитата на гражданите от опасни химикали чрез нова стратегия, насочена към постигане на устойчивост и нетоксична околна среда, намаляване на замърсяването от големи промишлени инсталации, предоставяне на подкрепа на местните власти за постигане на по-чист въздух за гражданите.

Зелената сделка е придружена от Инвестиционен план за устойчива Европа, който се предвижда да бъде финансово обезпечена чрез т.нар. Механизъм за справедлив преход. Фондът за справедлив преход (ФСП): допълнителни 7.5 млрд. евро към средствата по Кохезионната политика по Многогодишната финансова рамка (МФР) за периода 2021 – 2027 г. Разпределените средства за България са 458 млн. евро.

Действията по отношение изменението на климата имат своята законодателна рамка на международно, европейско и национално ниво. Република България е страна, ангажирана по Рамковата конвенция на ООН по изменението на климата (1999 г.), Протокола от Киото (2002 г.), новото рамково международно споразумение (2012 г.) и Парижкото споразумение (2015 г.).

Задълженията по ограничаване и адаптиране към измененията на климата са регламентирани в националното законодателство в Закона за ограничаване изменението на климата (ЗОИК). Член 2 от ЗОИК определя неговата основна цел: „… да гарантира намаляване на емисиите партикови газове като основен елемент в политиката по ограничаване изменението на климата и да осигури дългосрочното планиране на мерките за адаптация към климатичните промени“.

Законът посочна и най-важните хоризонтални мерки, които водят до намаляване емисиите на парникови газове и ограничават изменението на климата:

- Повишаване на енергийната ефективност;
- Повишаване на дела на енергията от възобновяеми източници;
- Улавяне и оползотворяване на метан;

- Залесяване, повторно залесяване и промени в земеползването;
- Насърчаване преминаването към видове транспорт с ниски емисии;
- Насърчаване използването на обществен транспорт;
- Развитие на нучноизследователска дейност с оглед развитието на ефективна „зелена“ икономика;
- Повишаване на административния капацитет за изпълнение на екологична политика;
- Повишаване на осведомеността на гражданите по въпросите за изменението на климата.

Законът за опазване на околната среда (ЗООС) също има отношение към климатичните промени, тъй като регулира стратегическия процес във всички области на защита, мониторинг и управление на околната среда. В него се посочват принципите за включване на политиките в областта на околната среда (включително политиките в областта на климата и биологичното разнообразие) в други сектори.

В унисон с европейската „зелена политика“ в България е разработена Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие с хоризонт до 2030 година. Тя отразява новия контекст на политиките, свързани с климатичните промени. Националната стратегия задава рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления, като идентифицира и потвърждава необходимите действия както за цялата икономика, така и на секторно ниво. Включените в нея сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“, „Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризъм“, „Градска среда“ и „Води“. Управението на риска от бедствия се разглежда като междусекторна интегрирана тема.

Селско стопанство

Сектор „Селско стопанство" е особено уязвим по отношение на изменението на климата и демонстрира разнообразни потенциални въздействия. В същото време съществуват известни възможности за извличане на ползи от промените. Въздействието на изменението на климата в земеделието е свързано с добивите и качеството на културите, селскостопанската производителност, промените в продължителността на вегетационния период, добивите от животновъдство, засушаване на почвата, ерозия, засоляване, загуба на земя и загуба на доходи.

Биоразнообразие и екосистеми

Биологичното разнообразие и екосистемите са особено уязвими по отношение на изменението на климата и демонстрират разнообразни потенциални въздействия, като например загуба на генетично разнообразие, нарушаване на жизнените цикли и фенологичните фази на видовете, влошаване на местообитанията и въздействие върху екосистемните услуги.

Енергетика

Изменението на климата може да повлияе на енергийния сектор по много начини - то може да причини щети на инфраструктурата и оборудването, да доведе до понижаване на качеството на въглищата, да увеличи риска от топлинен стрес за работниците, които работят на открито, да намали ефективността на електроцентралите, да намали наличността на вода за охлаждане, да създаде несигурност по отношение на производството на електроенергия, да понижи ефективността на производството на слънчева и вятърна енергия, да предизвика промени в потреблението на енергия и да намали нуждата от отопление.

Гори

България е богата на гори, но изменението на климата е потенциален двигател на значителни промени. Основна уязвимост представляват специфични за различните видове физиологични реакции. Някои видове дори биха могли да нямат адаптивност, за да се справят с новите климатични условия. Други уязвимости включват несигурност по отношение на

взаимодействието между видовете, фактът, че големи площи с иглолистни насаждения са на твърде ниска надморска височина. Изменението на климата може да доведе и до повишена вероятност за възникване на големи пожари и други смущения, както и да създаде по-благоприятни условия за инвазивни видове. Предизвикателство представляват и дървата за огрев като преобладаващ продукт от дървен материал.

Човешко здраве

Изменението на климата влияе върху човешкото здраве чрез температурите и влажността (сърдечно- съдови заболявания, удари, трансмисивна заболеваемост, инфекции, респираторни заболявания, алергии), екстремните метеорологични явления и пожарите (смъртност, болести, свързани с водите и храните, посттравматично стресово разстройство) и промяната във валежите (бактериални инфекции и стомашно-чревни проблеми).

Туризъм

Поради своя териториално концентриран, зависим от времето и изключително сезонен характер, туризмът в България е уязвим по отношение на изменението на климата. Уязвимостта се състои от краткосрочни и дългосрочни заплахи, въпреки че по-високите температури по-рано и по-късно през годината могат да направят междинните сезони по-привлекателни. Основните рискове, свързани с изменението на климата, включват по-малък брой туристи, по-кратък зимен сезон, по-кратък среден престой, здравословни проблеми за туристите, по-лоши условия за отдих на открито, увреждане на туристическата инфраструктура и суперструктура, затруднен достъп до туристическите дестинации и недостиг на вода. Възможностите, които биха могли да възникнат от изменението на климата включват по-дълъг летен сезон и междинни сезони, развитие на нови туристически продукти и по-малка нужда от отопление през зимата и междинните сезони.

Транспорт

Основните видове транспорт, които ще бъдат повлияни от гледна точка на предоставянето на услуги, са пътния и железопътния транспорт, следвани от водния и въздушния транспорт. Очаква се най-значителното въздействие върху инфраструктурата да бъде причинено от наводненията и свлачищата поради по-високата честота на силни валежи. Други явления, които се очаква да засегнат сектора са виелиците, снеговалежите и екстремните горещини. Очаква се метеорологичните събития, свързани с изменението на климата да окажат отрицателно въздействие върху всички участници в транспортния сектор (влошаване на състоянието, щети, временно затваряне на участъци /възли от пътната инфраструктура), транспортните оператори (по-високи оперативни разходи и прекъсвания на дейностите), потребителите на пътната мрежа (забавяния, удължено време на пътуване, дискомфорт при пътуване) и крайните потребители и обществото като цяло (по-високи разходи за транспортна инфраструктура и транспортни дейности).

Градска среда

В градските райони очакваните въздействия от климатичните събития включват щети за сградите и градската инфраструктура, последици за здравето, застрашени основни услуги, вкл. доставка на храна и електричество, намалена достъпност на средата и воден стрес, както и увеличен финансов натиск върху общините за поддръжка на инфраструктурата и съоръженията и персонала за спешна помощ. Големите градове ще бъдат по-уязвими по отношение на екстремните метеорологични явления, тъй като техните централни градски части обикновено са с по-голяма плътност, интензивен трафик, с по-малко зелени и отворени пространства и със

стара инфраструктура с ограничен капацитет. Уязвимите групи, вкл. хората, които живеят под прага на бедността, в лоши жилища, бездомните, възрастните и болните хора, ще бъдат засегнати в по-голяма степен.

Води

Очаква се изменението на климата да окаже значително въздействие върху хидрологията на реките в България, като прогнозите са за спад с около 10 процента за следващите 30 години. Възможно е да настъпят значителни промени в сезонното разпределение на оттока на реките, с увеличение през зимата и пролетта и спад през лятото и есента. Рисковете и уязвимостта, свързани с водите, включват опасност от наводнения и суша. Рисковете от наводнения засягат цялата страна, докато рисковете от засушаване застрашават районите с прогнозиран недостиг на вода. Районите, които използват подпочвени води, са с по-нисък риск. Вероятни са по-високи рискове в районите, които използват повърхностни води и имат значителни туристически дейности. Черноморският район изглежда най-уязвим по отношение на риска от недостиг на вода. Основните уязвимости по отношение на изменението на климата са системите за производство на водноелектрическите централи, водните услуги (водоснабдяване, канализация и мелиорация), състоянието и готовността на водната инфраструктура, както и готовността на операторите и населението, поради липса на предишен опит с наводнения и засушаване. Рисковете за инфраструктурата и услугите произтичат от щети, неправилна експлоатация и нискокачествени илинедостатъчни услуги. Биологичното разнообразие е изложено на риск в резултат от наводненията и засушаванията.

Визията на Националната стратегия за АИК е: „Да се развие най-високото възможно ниво на устойчивост на страната срещу изменението на климата, като се вземат всички необходими и изпълними мерки и по този начин се гарантира безпрепятствено функциониране на икономическите сектори на страната, защита на здравето и благосъстоянието на населението и опазване на природните богатства“. Крайната цел е природната среда, сградите и инфраструктурите, здравеопазването и спешната помощ, както и ключовите икономически сектори да станат не само устойчиви на рисковете, но и готови да се възползват максимално от възможностите. Към Стратегията има План за действие, който описва какви действия за адаптация следва да бъдат предприети, по икономически сектори, като се посочват потенциални последици за бюджета и източници на финансиране, предвидената продължителност и очакваните резултати, показателите за изпълнение и отговорните институции. Отделни фактологични справки за всеки сектор разглеждат планирането на действията по сектори.

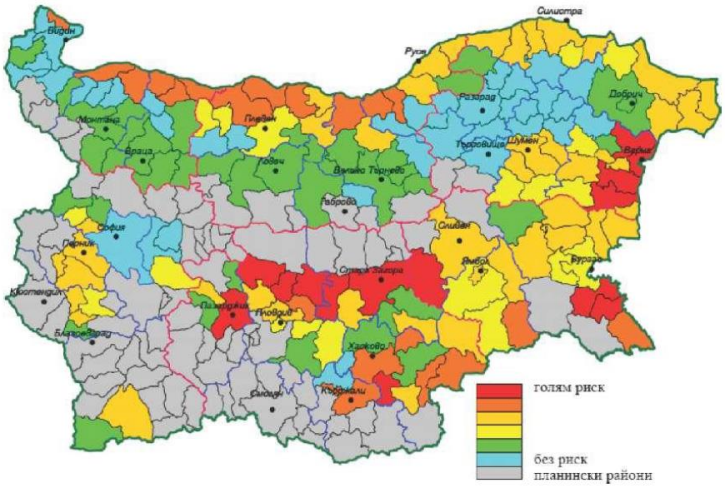
Според проучване на Националния институт по метеорология и хидрология (НИМХ) към БАН, община Вълчедръм попада в район с много висок риск за почвено-атмосферно засушаване, в резултат на климатичните промени.

Комбинираният ефект от повишаване на температурите и намаляване на валежите ще се отрази на засегнатите райони по следните начини:

- Изпитване на трудности с недостиг на питейна вода и необходимост от ограничаване на консумацията;
- Поради намаляване на валежите сухите лета ще има по-често, оттокът на реките за производство на хидроенергетика ще намалее;
- Речният отток ще се измени поради променените валежни модели и в планинските и полупланинските райони поради намалена снежна и ледена покривка.
- Затлачването на язовирите може да нарасне поради нарасналия риск от ерозия;

- Нуждата за отопление през студените месеци ще намалее, но рискът за енергията ще нарастне, тъй като летните горещини ще поставят необходимостта от климатици, което ще предизвика нарастване на необходимостта от енергия за охлаждане;
- Повишеният риск от бури и наводнения може да застраши инфраструктурите и др.;
- Климатичните промени значително ще окажат негативно въздействие върху екосистемите, по-специално на естественото им състояние и биоразнообразието.

Фигура 10: Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване[7]

Фигура 11: Райони със значителен потенциален риск от наводнения в Дунавски район за БУ

[7] *Източник: Доклад „Сушата в България“, София 2011 г. под редакцията на проф, дфн В. Александров, Национален институт по метеорология и хидрология към Българска Академия на Науките*

Община Вълчедръм не попада в списъка с райони със значителен потенциален риск от наводнения, включен в Плана за управление на риска от наводнения на Дунавския район за басейново управление 2016 - 2021 г. Изключение правят само населените места Долни Цибър и Горни Цибър, разположени в близост до поречието на река Дунав. Нисък до умерен риск има за населените места по поречието на река Цибрица.

Въпреки, че по данни на модела, изработен от НИМХ, промените във валежите и температурите на въздуха ще се случват бавно и постепенно, те вече се проявяват в различни райони на България и създават сериозни затруднения с водоснабдяването на населението, реколтата, горски пожари, наводнения и други. За това е необходимо в ПИРО да се включат мерки за смекчаване и адаптиране към климатичните промени, спазването и съобразяването с които е от изключителна важност за устойчивото развитие на общината.

Представената в Националната стратегия за АИК рамка поставя изискванията за целенасочено и последователно планиране и реализиране на мерки и дейности, свързани с изменението на климата. Общите хоризонтнални мерки, които следва да се предприемат и от Община Вълчедръм са два основни вида:

- ***Мерки за ограничаване изменението на климата*** (предприемането на превантивни мерки, свързани с ограничаване на вредното въздействие на човешката дейност, допринасящо за парников ефект);
- ***Мерки за адаптация към изменението на климата*** (предприемането на мерки, свързани с предвиждането и определянето на негативните социални и икономически последици от измененията на климата; преодоляване на възникналите щети; идентифициране на възможности, появили се вследствие на климатичните изменения).

Първият тип мерки са свързани с анализ и оценка на антропогенните фактори, които довеждат до увеличение на вредните емисии на парникови газове. Следват необходимите превантивни действия, които да неутрализират източниците на вредни емисии.

Вторият тип мерки е насочен към вече възникналите изменения на климата. Мерките за адаптация включват и точно предвиждане на предстоящите негативни явления и процеси, застрашаващи производството и потреблението на обществата. Необходимо е да се заложат мерки, които не само реагират спрямо настоящата ситуация, но и предхождат появата на

бъдещи щети. Мерките за адаптация следва да се разглеждат и като начин за разглеждане на климатичните изменения като възможност.

Действащите към настоящия момент стратегическа и нормативна рамка, позволяват да бъдат откроени някои основни хоризонтални мерки, които да ръководят политиките и да обосновават дейностите и проектите, включени в ПИРО на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. Те се основават и на приетия от Министерството на околната среда и водите Трети национален план за действие по изменение на климата.

В рамките на програмния период 2021-2027 г. са препоръчителни следните мерки за ограничаване изменението на климата и адаптиране към климатичните промени:

Общи мерки:

- Прилагане на общите принципи и изисквания, свързани с изменението на климата, в мерките за реализация на ПИРО и в секторните документи на екологичната политика на община Вълчедръм – План за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофи, Програма за опазване на околната среда, Програма за управление на отпадъците, Програма за енергийна ефективност, Краткосрочна и Дългосрочна общински програми за насърчаване използването на енергия от ВЕИ и бигорива и други.
- Формиране на партньорски мрежи и реализация на интегрирани проекти за подобряване на екологичната обстановка и качеството на живот в община Вълчедръм.
- Повишаване информираността и ангажираността на гражданите относно екологичните въпроси и проблемите с изменението на климата.
- Повишаване на административния капацитет в Община Вълчедръм за изпълнение на екологична политика и реализиране на проекти и дейности в сферата на защита на населението при бедствия, аварии и катастрофи, изменението на климата и околната среда.
- Разработване на общинска система за информация за климата и ранно предупреждение.
- Приемане на общинска програма за ограничаване на рисковете от бедствия и аварии.

Мерки за ограничаване изменението на климата:

- Повишаване на енергийната ефективност на жилищни, административни и производствени сгради;
- Повишаване на енергийната ефективност на уличното, фасадно и парково осветление;
- Повишаване използването на ВЕИ в общината;
- Изграждане на съвременни отоплителни и охлаждащи системи;
- Развитие на „зелена икономика“, чрез внедряване на иновативни технологични и организационни подходи в местните предприятия;
- Съхраняване на горския фонд, подобряване управлението на горите и залесяване на незалесени територии;
- Ограничаване употребата на нитрати и пестициди в селскостопанското производство;
- Развитие на биологично земеделие;
- Развитие на напоителните системи и увеличаване на напоявaната площ;
- Осигуряване на условия и насърчаване на пешеходното и велосипедно движение;
- Подобряване на системите за управление на различните потоци отпадъци;
- Закриване и рекултивация на нерегламентирани замърсявания на територията на общината;
- Засилен контрол върху запалването на стърнищата и други.

Мерки за адаптация към изменението на климата:

- Частична корекция на речни корита при необходимост не само в населените места, а и извън урбанизираните територии;
- Прочистване на речни участъци и дерета за избягване на риска от високи приливни вълни;
- Ремонт и укрепване на мостови съоръжения, подпорни стени, диги и др.;
- Подобряване на водоснабдителната и изграждане на канализационна мрежа и ефективно използване на водните ресурси;
- Разработване и прилагане на правила и нормативи за устройство на територията и застрояване, съобразени с климатичните промени;
- Изграждане на съоръжения срещу наводнения;
- Поддържане и регулярно почистване на отводнителните канали и съоръжения;
- Изграждане на съоръжения за защита и ранно известяване при горски и полски пожари;
- Селектиране на сухоустойчиви култури и използването им в земеделието;
- Поддръжка и подобряване на съществуващите местообитания на аквакултурите;
- Въвеждане на енергоспестяващи и водоспестяващи технологии в местните предприятия;
- Изграждане на способности за управление на риска от бедствия и реагиране при извънредни ситуации и осигуряване на достатъчно и модерно оборудване.

ЧАСТ VI. МЕРКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ

Привличането на инвестиции е ключов инструмент за увеличаване на местния икономически потенциал, повишаване конкурентоспособноста на съществуващите и създаване на нови предприятия и активизиране на пазара на труда, насочено към разкриването на нови устойчиви работни места в общината.

Съгласно нормативните изисквания на Чл.11. от Закона за насърчаване на инвестициите (ЗНИ), Кметът на общината осигурява провеждането на политиката за насърчаване на инвестициите на територията на общината при разработването и изпълнението на Плана за интегрирано развитие на общината (ПИРО) и на програмата за реализирането му. Това налага включването в ПИРО на мерки за насърчаване на инвестициите, които да съответстват на разпоредбите на Закона за насърчаване на инвестициите, Правилника за неговото прилагане и на Наредбата на община Вълчедръм за насърчаване на инвестициите с общинско значение и издаване на сертификати за инвестиция клас В.

Общинското ръководство следва да положи усилия за привличане на инвестиции за модернизиране на съществуващите и изграждане на нови индустриални зони, при доказан икономически ефект и наличие на инвеститори. Необходимо е създаване на устройствени условия и обновяване на инфраструктурите за повишаване на привлекателността на територията за развитие на икономически дейности. Създаването на индустриални зони, производствени бази и логистични центрове, отговарящи на съвременните високотехнологични изисквания означава, че трябва да се предложат достатъчно такива терени, за да могат инвеститорите да имат избор. Общият устройствен план на община Вълчедръм предвижда достатъчно такива територии, позволяващи разширяване на съществуващите и създаване на нови зони за развитие на индустриални и складови дейности.

Основните цели, които се поставят с мерките за насърчаване на инвестициите са:

1. повишаване конкурентоспособността на икономиката на територията на община Вълчедръм, чрез насърчаване на инвестициите за научни изследвания, иновации и

технологично развитие в производства и услуги с висока добавена стойност, при спазване принципите на устойчивото развитие;
2. подобряване на инвестиционния климат;
3. създаване на нови работни места;
4. стимулиране развитието на местния бизнес, чрез привличане на инвеститори и подпомагане дейността на фирмите, които развиват дейност на територията на общината.

Инвестиционните проекти с общинско значение с издаден сертификат клас В от кмета на Община Вълчедръм се насърчават с мерките по реда на чл. 22з, ал. 3 от ЗНИ и по реда на Закона за корпоративното подоходно облагане, Закона за данък върху добавената стойност, Закона за насърчаване на заетостта и Закона за собствеността и ползването на земеделските земи, ако отговарят на предвидените в тях условия.

По реда на нормативната уредба се насърчават инвестиции в дълготрайни материални и нематериални активи и свързаните с тях нови работни места, осъществявани на територията на община Вълчедръм, в съответствие с изискванията на Регламент(ЕС) № 651/2014.

Инвестициите трябва да отговарят на условията на чл. 12, ал. 2 ЗНИ, както следва:

1. да са свързани със създаването на ново предприятие, с разширяването на съществуващо предприятие/дейност, с диверсификация (разнообразяване) на производството на предприятието/дейността с нови продукти или със съществена промяна в цялостния производствен процес на съществуващо предприятие/дейност;
2. да се осъществяват в икономически дейности, посочени в Правилника за прилагане на ЗНИ със съответните кодове, определени съгласно действащата Статистическа класификация на икономическите дейности в Европейската общност (NACE), съответно нейното пряко приложение в Република България чрез съответстващата класификация;
3. най-малко 80 на сто от приходите от изпълнявания инвестиционен проект да са от икономически дейности по т. 2 за срока по т. 8 (по-долу);
4. срокът за изпълнение на инвестицията да е до три години от датата на започване на работата по проекта до неговото завършване, включително за голям инвестиционен проект по смисъла на чл. 2, § 52 и чл. 14, §13 от Регламент (ЕС) № 651/2014;
5. инвестициите в един обект да не са под минималния размер, определен с Правилника за прилагане на ЗНИ, който размер може да бъде намален:

а) до три пъти за инвестиционни проекти, които ще се реализират изцяло в административните граници на икономически необлагодетелстваните региони, определени с правилника за прилагане на закона;

б) до три пъти за инвестиции във високотехнологични дейности от индустриалния сектор на икономиката, определени с правилника за прилагане на закона;

в) до пет пъти за инвестиции във високотехнологичните дейности от сектора на услугите, определени с правилника за прилагане на закона;

г) над пет пъти, когато се създава и поддържа заетост по смисъла на т. 7 във високотехнологични дейности или в икономически необлагодетелстваните региони и до три пъти в останалите икономически дейности, като изискванията към заетостта се определят с правилника за прилагане на закона;

6. най-малко 40 на сто от приемливите разходи за материални и нематериални активи да се финансират чрез собствени ресурси или чрез външно финансиране под форма, която изключва публична подкрепа;

7. инвестициите да създават и поддържат заетост, която отговаря едновременно на условията съгласно чл. 14, §9 от Регламент (ЕС) № 651/2014:

а) да е пряко свързана с осъществяването на инвестиционния проект;

б) инвестиционният проект да води до нетно увеличение на броя на служителите в съответното предприятие/организация в сравнение със средния брой на служителите през предходните 12 месеца;

в) създадената заетост да се поддържа за минимален период от 5 години в случай на голямо предприятие и за минимален период от 3 години в случай на МСП;

8. инвестицията в икономическата дейност по т. 2 да се поддържа в съответния регион по местонахождение най-малко 5 години, а в случай на малки и средни предприятия - три години, считано от датата на нейното завършване, съгласно чл.14, §5 от Регламент (ЕС) № 651/2014 г.

В интернет страницата на Община Вълчедръм следва да се поддържа актуална електронна база данни на следната информация:

- актуален списък със свободни терени и недвижими имоти за осъществяване на инвестиции;
- формуляри и образци за кандидатстване за получаване на сертификат за инвестиция клас В и ползване на насърчителните мерки;
- информация за издадените сертификати за инвестиция клас В;
- прилаганите мерки за насърчаване на инвестицията при спазване на изискванията за наблюдение и прозрачност на информацията в областта на държавните помощи.

Инвестициите се определят като клас В с общинско значение, въз основа на критериите за размер на инвестициите и заетостта. Проектите с общинско значение се насърчават като инвестиции клас В, когато се реализират в административните граници на общината и отговарят на нормативните изисквания.

Инвестиционните проекти с общинско значение с издаден сертификат клас В от кмета на общината се насърчават с мерките по реда на чл.22з, ал.3. от ЗНИ, както следва:

1. съкратени срокове за административно обслужване, предоставяно от Общината;
2. индивидуално административно обслужване;
3. придобиване право на собственост или ограничени вещни права върху имоти - частна общинска собственост, по реда на чл.22а, ал.1, т.2 и 4 при спазване на условията по чл.22а, ал.2 - 8 и 13.

<u>Препоръчителни мерки за насърчаване на инвестициите:</u>

- Създаване на инвестиционен модул в сайта на Общината с презентации на дейността на местните фирми и информация за индустриални зони, свободни терени, сгради и др.
- Съкратени срокове за административно обслужване, предоставяно от Общината на инвеститорите чрез общинската администрация, в срокове с една трета по-кратки от предвидените за съответните административни услуги.
- Индивидуално административно обслужване – извършва се безплатно от служители на Общинската администрация, пред съответните компетентни органи, като включва:

  1. информиране на инвеститорите за необходимите и приложими процедури към конкретния инвестиционен проект, съобразно неговите специфики, нормативни изисквания;

  2. съдействие и помощ при попълване, подаване и получаване на необходимите документи, за реализиране на проекта, от ангажираните институции, след заплащане на дължимите такси (съгласно съответния закон);

  3. осигуряване на контакт между инвеститора и съответната администрация, задължена за издаване на необходимите документи и други.

- Придобиване право на собственост или ограничени вещни права върху имоти – частна общинска собственост, необходими за реализиране на инвестиционния проект, след преговори с инвеститора и извършване на оценка (съгласно ЗНИ, ППЗНИ и общинската Наредба за насърчаване на инвестициите).
- Облекчен режим (без търг или конкурс) при придобиване право на собственост или ограничени вещни права (право на ползване, на преминаване и др.) върху недвижими имоти - частна общинска собственост – важи за инвестиции клас „А“ и „Б“ от ЗНИ.
- Изграждане с публични средства на елементи на техническата инфраструктура, необходими за осъществяване на един или повече инвестиционни проекти.
- Данъчни облекчения при определяне размера на местните данъци и такси за определен брой години след реализиране на инвестицията.
- Съдействие за осигуряване на квалифициран персонал за предприятията на инвеститорите, включително чрез организиране на обучения, финансирани от различни програми и проекти, стажантски програми, дуално обучение и други механизми.
- Участие в български и международни икономически и инвестициионни форуми, борси и търговски изложения и организиране на бизнес посещения на потенциални инвеститори.

ЧАСТ VII. ОБЩИНСКА ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА

Програмата за развитие на туризма в община Вълчедръм е изготвена като самостоятелен раздел в ПИРО, в изпълнение на нормативните изисквания на чл. 11 от Закона за туризма (ДВ. бр.17 от 25.02.2020 г.). Настоящата Програма е в съответствие с приоритетите на Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030 г., Концепцията за туристическо райониране на България и е съобразена със задачите на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. и съществуващите местни туристически ресурси.

Туризмът в община Вълчедръм няма много голям потенциал, не е разработен и не носи приходи и доходи на местното население. В общината има възможности за развитие на интегриран екологичен, орнитоложки, културно-исторически, поклоннически, селски и риболовен туризъм. Възможно е привличане на туристи за кратки – уикенд посещения, рекреация и отдих, предимно в пролетно-летния сезон и ранната есен.

Настоящият раздел на ПИРО има за цел да допринесе за насърчаване на туристическото развитие в района, привличане на инвеститори в сектора, създаване на базова инфраструктура-места за настаняване и заведения за хранене и развлечения и популяризиране на Вълчедръм като дестинация за рекреация, отдих и селски туризъм. Заложените цели ще се постигнат, чрез използване на наличните ресурси за устойчиво развитие на всички видове туризъм, за които има потенциал в общинската територия, като се акцентира върху: културно-историческия, екологичния (пешеходен и орнитоложки), селски туризъм, лов и риболов. Предлагането ще се допълни и разнообрази с възможностите за религиозен, фестивален туризъм, уикенд почивки и рекреация.

Съгласно нормативните изисквания на чл. 11, ал. 2 от Закона за туризма, настоящата Програма предвижда проекти и дейности за:

1. изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристически обекти;

2. изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите;

3. изграждане и поддържане на туристически обекти, които са общинска собственост или за които правото за ползване и управление е предоставено на общината;

4. организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;

5. провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината;

6. реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения;

7. взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;

8. подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти.

Развитието на туризма се явява изключително важен приоритет със значително влияние върху икономическия растеж и трудовата зетост и пряко отношение към качеството на живот. Туризмът може да изиграе съществена роля за изграждане и утвърждаване на положителен имидж на общината и да даде възможност за развитие на множество съпътстващи дейности и услуги, които да разнообразят местната икономика.

Конкретните проекти, дейности, бюджет и срокове за изпълнението им в сферата на туризма са включени в Програмата за реализация на ПИРО.

В Концепцията за туристическо райониране на България от 2015 г., община Вълчедръм е включена в Район Дунав с административен център град гр. Русе, в Западнодунавски подрайон. Туристическият район има специализация в Културен и Круизен туризъм. Разширената му специализация включва: 1. Културно-исторически туризъм; 2. Речен круизен туризъм; 3. Приключенски и екотуризъм; 4. Градски развлекателен и шопинг туризъм; 5. Винен и кулинарен туризъм; 6. Религиозен и поклоннически туризъм.

Община Вълчедръм попада в обхвата на специализацията за културно-исторически, приключенски и екотуризъм, религиозен и поклоннически туризъм и кулинарен туризъм.

Развитието на устойчив туризъм е сред основните цели в Първия приоритет на Интегрирната териториална стратегия за развитие на Северозападен район. В стратегията е посочено, че туристическата индустрия притежава значителен потенциал за разширяване и разнообразяване на регионалния туристически продукт. Благоприятните природни фактори, културното наследство, натрупаният опит в предлаганите туристически услуги, изградената в значителна степен туристическа база спомагат за разширяването на туристическата индустрия и увеличаване на приходите от туризъм. Туризмът може да интегрира и мобилизира средите на бизнеса и да се развива като сериозна икономическа дейност, която диверсифицира икономиката на района, като същевременно създава привлекателни работни места за млади хора. Необходимостта от включването на този силно недоизползван потенциал в регионалния растеж е важна задача на новото развитие.

На територията на община Вълчедръм съществуват природни и антропогенни зони и фактори (реки, язовири, природни забележителности, защитени зони, култура и традиции, недвижими културни ценности и обекти), които биха могли да се използват за развитие на туризма.

За програмен период 2021-2027 г. усилията в областта на туризма трябва да се насочат към създаване, разработване и популяризиране на ***интегриран местен туристически продукт „Вълчедръм – селски туризъм в плодородната „Златия“, приключения и отдих от долината на Цибрица до Дунав“*** включващ: културно-исторически обекти, паметници, музей, църкви, маршрутен, приключенски и екотуризъм, наблюдение на птици, рекреация и отдих, колоездене и риболов, етнографски и кулинарен туризъм – традиции, обичаи и други.

1. Ситуационен анализ и туристически ресурси

Община Вълчедръм разполага с неусвоен потенциал за развитие на разнообразни форми на туризъм: културно-исторически, поклоннически, екологичен, орнитоложки, селски, рекреационен, риболовен и др. Географското разположение и природно-климатичните ресурси благоприятстват развитието на рекреацията и туризма – екологично чиста и живописна природа, наличие на природни забележителности (защитени зони с богата флора и фауна), културно-исторически ресурси, местен бит, култура и традиции с туристически потенциал.

Вълчедръм е район с древна история. На територията на общината са открити много археологически обекти от времето на траки и римляни.

Според регистрационите списъци на Националния институт за недвижимо културно наследство (НИНКН), недвижимите културни ценности (НКЦ) в община Вълчедръм са 30 на брой, разпределени по землища и вид както следва:

- землище на с. Бъзовец – 3 бр. археологически НКЦ;
- землище на гр. Вълчедръм – 12 бр. НКЦ, от които 8бр. археологически; 1 бр. архитектурно-строителни, 1 бр. архитектурно-строителни и художествени и 2 бр. исторически;
- землище на с. Горни Цибър – 5 бр. НКЦ, от които 3 бр. археологически и 2 бр. исторически;
- землище на с. Долни Цибър – 4 бр. НКЦ, от които 2 бр. археологически и 2 бр. архитектурно-строителни;
- землище на с. Златия – 2 бр. НКЦ, от които 1 бр. историческа и 2 бр. архитектурно-строителна художествена;
- землище на с. Разград – 3 бр. археологически НКЦ;
- землище на с. Септемврийци – 1 бр. историческа НКЦ;

Според информацията, предоставена от Национален археологически институт – Българска академия на науките (НАИМ-БАН), археологическите обекти на територията на община Вълчедръм са 23 бр., разпределени по землища както следва:

- землище на гр. Вълчедръм – 10 бр.;
- землище на с. Долни Цибър – 1 бр. НКЦ;
- землище на с. Златия – 3 бр.;
- землище на с. Мокреш – 4 бр.;
- землище на с. Разград – 4 бр.;
- землище на с. Септемврийци – 1 бр. НКЦ.

В по-голямата си част обектите на недвижимото културно наследство не са конкретно идентифицирани, поддържани и известни като такива. Наличните недвижими културни ценности не са достатъчно проучени и съответно експонирани и популяризирани.

Към момента съществуващите обекти на културното наследство не са предмет на туристически интерес и не са включени в подходящи културни маршрути, вследствие на подчертаната им непроученост. Възможно е в бъдеще да се избере един от тях, с най-голяма

културно-историческа стойност, който да бъде детайлно проучен, реставриран и експониран като туристически обект.

На територията на община Вълчедръм има 18 паметника, издигнати в памет на героите, загинали във войните – Отечествена, Балканска, Първа и Втора световна, както и в памет на освободилите ни руски и съветски воини и на загиналите в Септемврийското въстание през 1923 г. Те са обекти на историческото ни наследство и от важно значение за утвърждаване привлекателността на община Вълчедръм. Петнадесет от тях са включени в Областния регистър на военните паметници и в Националния регистър към Министерството на отбраната.

В центъра на гр. Вълчедръм се издигат паметник на Васил Левски и бюст-паметници на Мирон Тодоров и Коста Бакърджиев. Паметниците са подходящи за включване в общ културно-исторически маршрут, обвързан с исторически разкази за конкретни събития личности и представени по интересен начин на туристите.

Вълчедръм е родното място на Димитър Маринов – основоположник на българската етнография (етнограф), фолклорист, историк, духовник и революционер.

Роден е през 1846 година като Петко в с. Армалуй, днес част от гр. Вълчедръм, в семейството на Върбан и Наца Мъцанкови. На обществено-политическата дейност Димитър Маринов се отдава през 1867 г., когато се създава ломския таен революционен комитет под влиянието на Тайния революционен комитет в Букурещ. След Освобождението Димитър Маринов заема различни административни постове и упражнява професиите журналист, етнограф и учител. Маринов е директор на Народната библиотека в София (1894-1895). Той е уредник на Етнографския отдел на Народния музей (1906-1908) и пръв директор на Народния етнографски музей в София. През 1921 г. е ръкоположен в духовен сан. През 1904 г. той се заема със създаването и ръководеното на Етнографски музей на България.

Поп Пунчо Куздин, известен като Граматик Пунчо, също е роден в община Вълчедръм – с. Мокреш – високо ерудирана за времето си личност, свещеник и учител. Той е един от първите преписвачи на Паисиевата история, включена в Поп-Пунчовия сборник от 1796 г., който се намира ва Народната библиотека в гр. София. През 1780 година основава първото килийно училище в гр. Вълчедръм, а 4 години по-рано и в родното си село.

Богатата история на Вълчедръмския край е събрана в голяма музейна сбирка – гордост на гр. Вълчедръм. Началото й датира от 1960 г., когато дарените от Йордан Перчинков 80 експоната са били изложени в частна къща. През 1992 г. местната управа предоставя сградата на бившата баня за музейната сбирка. В нея са изложени около 3350 експоната от миналото на този край – от първобитнообщинния строй до днес. Сградата на музейната сбирка се нуждае от външен и вътрешен ремонт и създаване на достъпна архитектурна среда. Необходимо е осъвременяване на начина на представяне на музейните експонати с интеракционни похвати, презентации и други.

В читалищната сграда на гр. Вълчедръм през 2011 г. е открита изложбена зала, която е с функциите и на картинна галерия.

Важно средище на духовността и културата на населението в общината са църковните храмове. Те са девет на брой и всички в момента са действащи и привличат поклонници. Селищата без църква са само две – с. Ботево и с. Долни Цибър.

Жителите на някои от населените места се гордеят с високата архитектурна и художествена стойност на сградите, иконостасите и стенописите в местните църкви.

Крепост на православието в гр. Вълчедръм е внушителният храм „Света Параскева” (умален модел на катедралата „Александър Невски”), прочут с уникалния си иконостас. Със Заповед № РД9Р-32/11.11.2016 г. на министъра на културата за предоставяне на статут, храмът

е с квалификация на художествена и архитектурно – строителна единична недвижима културна ценност от ново време и категория „местно значение".

Останалите православни храмове на територията на община Вълчедръм са:

- Църква „Св. Николай Чудотворец" - с. Септемврийци;
- Църква „Св. Успение Богородично " - с. Бъзовец;
- Църква „Св. Успение Богородично" - с. Черни връх;
- Църква „Св. Никола" - с. Мокреш;
- Църкви „Св. Георги " и „Св. Димитър"- с. Разград;
- Църква „Св. Троица" - с. Златия;
- Църква „Св. Неделя " - с. Игнатово;
- Църква „Св. Димитър " - с. Горни Цибър.

Природата на общината е богата от към своите защитени територии, резерват „Ибиша", ЗМ – острови „Цибър" и 8 защитени зони, които създават добри предпоставки за развитие на природен, еко туризъм, наблюдение на птици и създаване на еко пътеки, включително по поречието на река Цибрица, която по пътя си има много живописни образувания и е предпоставка за създаване на кътове за отдих, пикници, рекреация и риболов.

Остров Цибър е защитена местност с площ от 101.48 хектара. Включва незаетата от поддържан резерват "Ибиша" територия на дунавския остров Цибър, в землището на село Долни Цибър, и два по-малки острова, надолу по течението на река Дунав, в землището на село Горни Цибър. Защитената местност е обявена на 10 април 2007 г. с цел опазване на местообитания за гнездене, зимуване и почивка по време на миграция на защитени видове птици - речна рибарка, белочела рибарка, стридояд, къдроглав пеликан, смесена чаплова колония и др.

Община Вълчедръм е прочуто място за ловен туризъм. Ловните дружинки са част от Ловно-рибарско дружество „Огоста" – гр. Монтана. В общината ежегодно се организират ловни излети за птици (пътпадъци), диви зайци и други видове дивеч. В близост до гр. Вълчедръм е разположена и обновената хижа „Ловен дом", която е подходяща за организиране на различни събития и тържества, а в двора й има параклис.

За съжаление в общината няма изградени много места за подслон и настаняване, с изключение на малки къщи за гости. За привличането на туристическия интерес е необходимо стимулиране на предприемачеството и инвестициите в изграждане на нови места за настаняване, хранене и развлечения.

Реките Цибрица и Дунав предлагат възможност за развитие на туризъм за спорт и отдих – спортен риболов, разходки с лодки до островите в Дунав и водни спортове.

Необходимо е да се направи проучване за възможности за каяк, кану и водни спортове за едно- и дву-дневни турове в пределите на общината.

Местните язовири край с. Септемврийци и с. Бъзовец също могат да бъдат използвани като привлекателно място за отдих, рекреация и риболовен туризъм.

На територията на общината развиват дейност десет читалища, в различните населени места. Населението в района на община Вълчедръм е съхранило самобитния си фолклор, запазени са множество традиции, обичаи, песни и легенди, които се интерпретират от съществуващи танцови състави и самодейни фолклорни групи. Провеждат се ежегодни традиционни фолклорни празници и събори.

Туристически интерес може да представлява богатият културен календар, изпълнен със събития, организирани от Община Вълчедръм и местните читалища.

Възобновяването на Фолклорния фестивал „Песни и танци от Златията", провеждан ежегодно по повод празника на град Вълчедръм - 14-ти октомври (Пектовден), неговото развиване и придобиването на статут на културно събитие с национално значение, може да го превърне в знаков за общината и да привлича ежегодно участници от цяла България и туристи.

Конкурсът „Шарена трапеза" също има потенциал да се превърне в събития с регионално и дори национално значение в бъдеще. Той се организира от НЧ „Рало-1891" и събира кулинари от региона, които мерят сили в три категории – български национални ястия, оригинални ястия и десерти. Традиционни ястия, които имат потенциал да привлекат вниманието на почитателите на кулинарния туризъм са: лучник, качамак с пръжки, постни чушки, баница с тиква, Агне на фурна (с гъби, зелен лук и мащерка), саламура от риба Шаран (с. Горни Цибър) и други.

В Културния календар са включени чествания на празниците: Йордановден, Васильовден, Бабинден, 8 март, 22 март, 8 април – международния ден на ромите, Великден, съборът на населеното място, Коледа и др. Тези празници в повечето населени места се отбелязват съвместно от всички етноси. Честват се и празници като: Трифон Зарезан, Ден на самодееца (1-ви март), Националният празник на България – 3-ти март, Илинден (Св. Илия – в гр. Вълчедръм, с. Разград и с. Мокреш), Денят на народните будители и др. С конкретна програма и разнообразни мероприятия се чества Празника на град Вълчедръм на 14 октомври – християнският празник Петковден. В общинския център е утвърдена и процедура за удостояване със званието „Почетен гражданин". Провеждат се краеведски четения и родови срещи. Има издадени няколко книги за историческото минало на този район, които могат да послужат за сюжети за възстановки и театрални постановки. Такива са книгите: „Вълчедръм минало и настояще" на Роза Гинина, „Вълчедръм - докосване до миналото" на Йордан Перчинков и др.

Към разнообразните туристически ресурси и потенциали на община Вълчедръм могат да се добавят традиционните носии, песни, хора и традиции. Всичко това допълнено със непринуденото гостоприемство на местните жители, представляват добра база за развитие на селския, етнографски и културно-познавателен туризъм.

Почти всички населени места в общината имат потенциал да привличат туристи и да допринесат за развитието и обогатяването на местния туристически продукт.

Типичният селскостопански район в плодородната местност „Златия" може да предлага като атракция за туристите практикуване на работа в земеделско стопанство (тип „Ферма"), курсове по животновъдство, ръкоделие и демострация на производство на домашни продукти (сирене, кисело мляко, лютеница, конфитюр и др.).

Може да бъде изградено и ваканционно еко-селище, в което да се предлагат различни атракции – конна езда, вело-туризъм по маршрути в района, лов на диви зайци и пътпъдъци, риболов и други.

2. Мерки и дейности за развитие на туризма

Инвестициите в туристическия сектор и популяризирането на Вълчедръм като туристическа дестинация могат да се отразят положително на икономическото съживяване на района, стандарта на живот и качествата на средата на обитаване. Успешното развитие на туризма може да създаде нови работни места, както в сектора, така и в съпътстващи дейности и услуги и да превърне общината в по-привлекателно място за работа и живот.

Общината има потенциал да се превърне в популярна българска дестинация за селски туризъм, рекреация, краткотраен отдих, природен, орнитоложки, културно-исторически и

познавателен туризъм. Мисията на Общинката администрация в това направление е да провежда последователна и целенасочена политика в областта на туризма, като осигурява координация и партньорство между публичния, частния и неправителствения сектор и съдейства за популяризиране на дестинацията.

Главната цел на Програмата за развитие на туризма, като елемент на ПИРО е да се набележат подходящи мерки и дейности за утвърждаване на Вълчедръм първо на регионалния туристически пазар, като популярна дестинация за традиционни и алтернативни форми на туризъм, на база местните ресурси и потенциал. Близостта на столицата – гр. София, на областния център – гр. Монтана, на гр. Враца и на гр. Видин (Мост на река Дунав) са основните туристически пазари, на които може да се позиционира общината в периода до 2027 г.

Мерките и дейностите за развитие на туризма попадат в обхвата на *Приоритет 1 на ПИРО - Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.*

Към този Приоритет е включена ***Мярка 1.3. Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности.***

За превръщането на туризма в икономически рентабилен отрасъл, генериращ доходи и заетост за местното население са необходими целенасочени действия в две направления, обобщени като подмерки в Програмата за реализация на ПИРО.

Подмярка 1.3.1. Оползотворяване и развитие на местните туристически ресурси, чрез създаване на базова инфраструктура и активно предлагане на интегрирани туристически продукти и услуги.

Дейности/Проекти:

- Създаване и развитие на туристическа инфраструктура, аракции и подобряване на транспортния достъп до туристическите забележителности на общината;

- Възстановяване и поддръжка на туристически обекти с историческо и културно значение, включително опазване и защита на материалното и нематериалното природно, историческо и културно наследство;

- Създаване на ясна концепция за уникален местен туристически продукт ***„Вълчедръм – селски туризъм в плодородната „Златия“, приключения и отдих от долината на Цибрица до Дунав“***, включващ пакети от туристически маршрути, атракции и услуги;

- Основен ремонт на сградата, благоустройство, съвременно оборудване и обогатяване на фонда на Музейна сбирка – Вълчедръм;

- Възстановяване, ремонт и реставрация на църкви и религиозни обекти в общината;

- Създаване и обогатяване на музейни етнографски сбирки към читалища в общината;

- Обособяване на екопътеки и маршрути с възможности за велосипеден и пешеходен туризъм;

- Изграждане на велоалеи, места за каране на ролери и ролкови кънки;

- Създаване на места за настаняване и подслон – къщи за гости и др.;

- Изграждане на зони за къмпингуване и риболов край местните реки и язовири;

- Подобряване състоянието на културно-историческите и войнишки паметници и достъпа до тях;

- Благоустрояване на места за краткотраен отдих и разходка – почистване и ремонт на обществени чешми, поставяне на беседки, указателни и информационни табели, огнища, пейки, кошове за отпадъци и други;

- Създаване на нови детски, спортни площадки и фитнес на открито;
- Осигуряване на добре подготвени кадри за работа в туристическия сектор и създаване на добро качество на обслужването в туризма.

Подмярка 1.3.2. Развитие и разнообразяване на туристическото предлагане, интегрирано управление, маркетинг и реклама на дестинацията.

Дейности/Проекти:

- Създаване на гише за туристическа информация към Общинска администрация - Вълчедръм;
- Създаване на информационен туристически модул в сайта на Община Вълчедръм;
- Създаване на имидж, бранд, емблема и лого на дестинацията и разпространение на рекламна брошура и други рекламни материали;
- Организиране на екологични/орнитоложки турове и посещения на резерват „Ибиша“ и остров Цибър;
- Организиране на спортни състезания, турнири и шампионати за различни спортове и оползотворяване потенциала за спортен туризъм;
- Организиране на ученически екскурзии, зелени училища, посещения на ферми и земеделски стопанства и пешеходен еко-туризъм с атракции за деца от големи градове;
- Организирано наблюдение на птици, животни и на находища от билки;
- Организиране на културни събития с регионално и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;
- Проучване и съхранение на местни традиции, обичаи и занаяти, които да бъдат включени в културния календар на общината и представяни на туристите със съвременни интерактивни методи;
- Поставяне на информационни табели и карти за съществуващите обекти, маршрути и места за настаняване;
- Интегрирани съвместни туристически проекти с други общини и неправителствени организации;
- Туристически обмен и трансгранично сътрудничество за популяризиране на дестинацията.

Очакваните резултати от изпълнението на Програмата за развитие на туризма са: създаден и предложен на туристическия пазар уникален местен туристически продукт: „Вълчедръм – селски туризъм в плодородната „Златия“, приключения и отдих от долината на Цибрица до Дунав“, на база специфичните ресурси и потенциал; привличане на туристическия интерес; създаване на места за настаняване и послон; генериране на приходи от туризъм, създаване на работни места в туризма и в съпътстващите дейности и услуги.

Действията на Общината и инвестиционните проекти в сферата на туризма трябва да спрат негативните тенденции в развитието, които сега се наблюдават и да спомогнат за повишаване на жизнения стандарт на населението и създаване на нови работни места.

Постигането на благоприятно за общината развитие може да се осъществи, като се използват два основни подхода:

- Инвестиционен подход – в този подход държавните институции, местните власти, частните предприемачи и неправителствените организации ще играят съществена роля в предлагането, разработването и лобирането за осъществяване на местни и чуждестранни инвестиции и за привличане на финансови средства за осъществяване на инвестиционни проекти за успешно развитие на туризма в община Вълчедръм;

- Ресурсен подход – максимално използване на местните туристически ресурси и потенциал.

В допълнение на тези два подхода трябва да се работи в две още две посоки - осигуряване на добре подготвени кадри за работа в туризма, които да обезпечат доброто и качествено обслужване на туристите и гостите, от една страна, и активен маркетинг и реклама на дестинацията и местните продукти и услуги на българския и международен пазар, от друга.

Настоящата Програма ще допринесе за устойчиво, интегрирано туристическо развитие на общината, привличане на инвеститори в сектора, създаване на нова дестинация за краткотраен отдих и селски туризъм. Заложените цели ще се постигнат, чрез използване на наличните ресурси за устойчиво развитие на всички видове туризъм, за които има потенциал в общинската територия, като се акцентира върху: културно-историческия, екологичен, спортен, приключенски, селски туризъм, лов и риболов. Предлагането ще се допълни и разнообрази с възможностите за религиозен, фестивален и събитиен туризъм, уикенд почивки и рекреация, ученически екскурзии, зелени училища, вело-туризъм, конна езда и др.

За финансовото осигуряване на необходимите мерки и дейности могат да се използват възможностите, осигурени в най-голяма степен от СПРЗСР, ОПРР, Програмите за трансгранично сътрудничество и други български оперативни програми, по които Община Вълчедръм и местния бизнес са потенциални бенефициенти. Като допълнителни източници на средства могат да се използват други общностни програми, финансирани от фондовете на ЕС и други национални и международни донорски програми, общинския бюджет, републиканския бюджет, частни инвестиции и банкови кредити.

ЧАСТ VIII. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ

Интегрираният подход е един от новите моменти в стратегическото и пространствено планиране през новия програмен период и намира своето конкретно приложение в Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021 – 2027 г. Интегрираният подход изисква да се търси не само локалния ефект от отделните мерки, дейности и проекти, включени в ПИРО, но и да се гарантира мултипликационен ефект от комплексното им прилагане. Интегрираният подход, приложен при изготвянето на Програмата за реализация на ПИРО се основава на три основни характеристики: мултидисциплинарност; пространствено измерение и партньорство. С този подход се цели преодоляване на социалните и териториални различия и съгласувани действия при планирането и управлението на ресурсите за подобряване на компонентите на жизнената среда. В основата на подхода е промяната на фокуса от подкрепа за населените места към подкрепа на територии и от секторно ориентирани инвестиции към интегрирани териториални инвестиции (ИТИ).

С подхода за интегрирано териториално развитие се цели развитие на модел на партньорство и насърчаване на сътрудничеството между различни действащи лица на местно ниво – както между местните власти и другите заинтересовани страни (представители на бизнеса и гражданското общество), така и между отделните административни звена и публични институции (различни общини, областни администрации). Идеята е всички те, водени от обща цел вместо в условия на конкуренция за достъп до финансиране, да работят съвместно за разрешаването на общи проблеми или оползотворяване на потенциалите за развитие на конкретната територия, без водещи да са административните граници на отделните териториални единици. В този смисъл водещ принцип при изпълнението на ИТИ на първо

място е сътрудничеството за решаване на общи проблеми, а не административно-териториалните граници на общината.

През програмен период 2021-2027 г. се планира финансирането на концепции за ИТИ, състоящи се от взаимосвързани и допълващи се (интегрирани) проекти/проектни идеи, насочени към територии с общи характеристики и/или потенциали за развитие, включващи най-подходящата комбинация от ресурси и мерки, които да бъдат използвани целенасочено за осъществяване на конкретна цел или приоритет.

По своята същност ПИРО представлява стратегически документ относно политиката за постигане на устойчиво интегрирано развитие на общината, докато програмата за неговата реализация има оперативен характер и конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане целите на развитието. Програмата за реализация на ПИРО има за задача на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана. Основните структурни елементи на програмата са мерките и проектните идеи по съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект. Всяка предвидена интервенция може да обхваща комплекс от дейности, подлежащи на финансиране със собствени или заемни средства, инвестиционни програми по общински концесии, средства от различни оперативни програми или от други източници.

Мултипликационният ефект от прилагане на интегрирания подход при реализация на ПИРО може да бъде:

- Интегрален - интегритетът се изразява в последователна реализация на комплекс от мерки, проекти и дейности, които изпълнени в съвкупност ще създадат по-висока добавена стойност за обществото и ще имат по-голям общ ефект за целевата територия и нейното население;
- Синергетичен, т.е. по-голям от сумата на ефектите от отделните мерки, ако последните биха се провеждали поединично, без връзка и взаимодействие с другите мерки;
- Метричен и неметричен, като качествените ефекти в крайна сметка могат да доведат до подобряване на функционирането на социо-икономическата система;
- Постоянно нарастващ, умножаващ се ефект. Реализираният ефект в една сфера да води след себе си пряко или косвено, до съответни ефекти и в други, по-близки или по-далечни, по-пряко или по-непряко свързани подсистеми на обществения живот.

Макар, че са относително самостоятелни, икономическата, социалната и инфраструктурната системи на територията на общината и процесите на реализиране на мерките в тези системи функционално се преплитат помежду си и зависят една от друга. Така самоцелното подобряване на инфраструктурата, без преодоляване на демографските и икономически проблеми не би допринесло за подобряване на качеството на живот и благосъстоянието на населението. Същевременно подобряването на икономическата база и привличането на инвеститори, не може да се осъществи, без качествени и добре обучени кадри и благоприятстващи развитието на бизнеса обществени инфраструктури. Това налага прилагането на интегриран подход в ПИРО като цяло и в частност във включените в Програмата за реализация на плана мерки, дейности и проекти. По този начин паралелното подобряване на качеството на човешките ресурси и на инфраструктурата ще доведе до ускоряване на икономическото развитие. Това от своя страна, ще позволи генериране на повече

приходи в общинския бюджет, допълнително подобряване и модернизиране на инфраструктурата, повишаване на квалификацията и мотивацията на хората да останат да живеят и работят в общината. С подобен мултипликационен ефект ще бъдат и мерките, насочени към опазване и подобряване на околната среда, превенция и адаптиране към климатичните промени, подобряване на зоните за отдих и туризъм и други.

Независимо от това, че всяка от посочените сфери има своите собствени цели, приоритети и бюджети, при интегрирания подход за развитие трябва да се държи сметка как тези институционално отделни елементи си въздействат взаимно. Принципът на интегрирания подход следва да бъде водещ при разработването на стратегическия раздел на ПИРО и съответно да бъде прилаган по отношение на всяка част от неговата структура. Тоест отделните мерки, поекти и дейности да се разглеждат в тяхната взаимна връзка и допълняемост, като съзнателно се търсят и развиват интеграционни връзки на всички равнища, както вътре в общината, така и в нейната обвързаност с други територии, извън нейния обхват.

Основните структурни елементи на Програмата са мерките и проектите/проектните идеи по съответните приоритети на ПИРО. Програмата за реализация на ПИРО има многогодишен характер (7-годишен период на действие) и може да бъде актуализирана периодично, в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на ПИРО, с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане целите и приоритетите за развитие.

Актуализираната Програма за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021 – 2027 г. е представена в ПРИЛОЖЕНИЕ № 1.

Програмата за реализация на ПИРО съдържа и **Актуализиран Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на Програмата (ПРИЛОЖЕНИЕ № 1а).**

Индикативният списък е изготвен по образец, регламентиран в Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. от м. март на Министерството на регионалното развитие и благоустройството.

Индикативният списък с проекти, които са от по-голяма важност за развитието на общината и за постигане целите на ПИРО, е неразделна част от Програмата за реализация, тъй като интегрираното им комплексно изпълнение ще има по-голям синергичен ефект върху целевата територия. В този смисъл, включените в Приложение № 1а интегрирани проекти по съответните мерки могат да фигурират и в Приложение № 1, но се извеждат в самостоятелен списък, за да се подчертае общия им мултипликационен ефект.

В Програмата за реализация на ПИРО и Индикативния списък преобладават повече проектни идеи и по-малко на брой конкретни проекти, за които има сериозни инвестиционни намерения или проектна готовност. Това е разбираемо, тъй като ПИРО е разработен в началото на програмния период. С влизането в действие на Плана, ще се пристъпи към разработването на самите проекти, които корелират със заложените в плана проектни идеи. Важна особеност във формулировката на проектните идеи е това, че същите се представят в по-обобщени формулировки. Това е направено с цел в тази формулировка в последствие да се добави в по-конкретен вид наименованието на конкретния проект.

При определяне на индикативната стойност на предлаганите проектни идеи са използвани стойностите на проекти – аналози, които са финансирани в програмния период 2014-2020 г. или разработени количествено-стойностни сметки и финансови обосновки за дейностите, за които има проектна готовност. Размерът на финансовия ресурс е индикативен, а неговата конкретна величина ще се определя при разработването на самите проекти, съобразно

техническите им параметри, методики за фонд работна заплата, финансиране на меки мерки, часови ставки и условията за допустимост на разходите по процедурите за финансова помощ, по които ще се кандидатства.

Условието за включване на конкретни проекти или проектни идеи в Приложение № 1а е, че Общината съвместно с партньорите са преценили, че: а) съответният проект е от особена важност за развитието на общината и следва да бъде реализиран приоритетно; б) съответният проект има известна степен на проектна готовност (предпроектно проучване, технически инвестиционен проект, обосновки, социално-икономически анализ, финансови анализи и др.); в) съответният проект е интегриран с други проекти, чието съвместно изпълнение води до голям ефект за общината и нейното население.

В тази връзка е възможно на етапа на изготвяне на ПИРО общината да няма готовност с подробен списък, съгласно Приложение № 1а, но той може да бъде добавен или разширяван по-късно, при актуализация на Програмата за реализация на ПИРО. Индикативният списък с проекти може да бъде актуализиран, като нови проекти се включват при спазване на принципа на партньорство, чрез съответните мерки от комуникационната стратегия.

Съгласно Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. от м. март на Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм 2021 – 2027 г. съдържа и **Актуализирана Индикативна финансова таблица (ПРИЛОЖЕНИЕ № 2).**

Индикативната финансова таблица представлява обща оценка на необходимите ресурси за реализация на приоритетите на ПИРО и описва финансовата рамка на поетите ангажименти по неговото изпълнение. Ресурсите за реализацията на ПИРО включват всички планирани средства за реализацията на идентифицираните за развитието на общината мерки, дейности и проекти/проектни идеи. В този смисъл Индикативната финансова таблица включва в прогнозен план пълния обем на финансовите ресурси (собствени и привлечени) за инвестиции, текущи разходи, средства, получени като безвъзмездни помощи, субсидии (трансфери) или друг вид публични и частни средства и разходи, които ще бъдат реализирани на територията на общината и ще допринасят за развитието ѝ през периода до 2027 г.

Следва да се има предвид, че общата сума на посочените финансови ресурси, включително по отделните приоритети, е индикативна и може да претърпи корекции в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на приоритетите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства, чрез преразпределение между отделните приоритети на базата на аргументирани промени в предвидените мерки и проекти.

Програмата за реализация на ПИРО и приложенията към нея подлежат на актуализация с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране.

Основните източници на финансиране на заложените в Актуализираната Програма за реализация на ПИРО мерки, проекти, идеи и дейности за програмен период 2021-2027 година са:

- Национален план за възстановяване и устойчивост;
- Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони /СПРЗСР/;
- ПРР – Програма „Развитие на регионите“
- ПОС – Програма „Околна среда“
- ПО – Програма „Образование“

- ПНИИДИТ - Програма "Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация"
- ПКИП - Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“
- ПМДРА – Програма за морско дело, рибарство и аквакултури
- ПРЧР – Програма „Развитие на човешките ресурси“
- ПХОМП – Програма „Храни и основно материално подпомагане“
- ПТП – Програма „Техническа помощ“
- ОП „Иновации и конкурентоспособност” /ОПИК/;
- ОП „Развитие на човешките ресурси“ /ОПРЧР/;
- ОП „Наука и образование“ /ОПНО/;
- ОП за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация /ОПНИИДИТ/.
- ОП „Електронно управление и техническа помощ“ /ОПЕУТП/;
- ОП „Околна среда“ /ОПОС/;
- ОП „Морско дело, рибарство и аквакултури“ /ОПМДРА/;
- ОП „Транспортна свързаност“ /ОПТС/ - за републиканска пътна мрежа (АПИ);
- ОП за храни и/или основно материално подпомагане /ОПХОМП/;
- ОП „Развитие на регионите“ /ОПРР/ - само за интегрирани проекти с големи общини в рамките на СЗР и в изпълнение на приотиретите на Интегрираната териториална стратегия за развития на района /ИТС/, чрез подхода на интегрирани териториални инвестиции /ИТИ/.
- Общностни програми на ЕС за периода 2021-2027 г. („Еразъм“, „Хоризонт Европа“, LIFE, Европа за гражданите, ЕС в подкрепа на здравето, Цифрова Европа и др.);
- Финансов механизъм на европейското икономическо пространство /ФМ ЕИП/;
- Национален план за възстановяване и устойчивост /НПВУ/ - нов финансов инструмент на ЕС за преодоляване на последиците от пандемията с COVID-19;
- Националната програма по фонд „Убежище и миграция“;
- Национален доверителен екофонд;
- ПУДООС;
- Фонд „Флаг“;
- Национални програми на МТСП, администрирани от АЗ, АСП, „Красива България“;
- Национални програми на МОН, т.ч. Национална програма „Изграждане на училищна STEM среда“ и др.;
- Национален фонд „Култура“;
- Републикански бюджет;
- Общински бюджет;
- Частни инвестици, концесии, кредитни линии, заеми и други.

ЧАСТ IX. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО

1. Механизъм за наблюдение и оценка на ПИРО

Предмет на наблюдение на ПИРО е изпълнението на целите и приоритетите, заложени в плана, както и действията на местната власт и администрация, организациите, бизнес структурите, физическите и юридическите лица, свързани с изпълнението на документа.

Орган на наблюдение на ПИРО е Общинския съвет.

Функциите по наблюдението на ПИРО включват:

- Наблюдение на изпълнението на ПИРО въз основа на определените макроикономически индикатори, индикаторите, отчитащи приноса към целите на европейската политика за сближаване през периода 2021-2027 г., глобалните екологични индикатори, целите на Националната програма за развитие „България 2030“ и другите специфични количествени индикатори по отношение на реализацията на целите, приоритетите и мерките за регионално развитие;
- Координация на дейностите по наблюдението на ПИРО със заинтересованите органи, организации, физически и юридически лица;
- Обсъждане и одобряване на редовните годишни доклади и на заключителния доклад за изпълнението на ПИРО;
- Разглеждане на предложения и вземане на решения за повишаване ефективността на процеса на наблюдение в случай на установяване на проблеми и пропуски - издаване на конкретни указания за преодоляването им;
- Определяне и изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност относно постигнатите резултати от наблюдението с цел да се гарантира прозрачност при изпълнението на ПИРО.

Системата за наблюдение на ПИРО включва следните основни компоненти:

- Системата от индикатори за наблюдение – дефинирани по-горе и отчитащи специфичния характер на плана, реализацията на неговите цели, социално-икономическото състояние, развитието на инфраструктурата и проблемите на околната среда в контекста на устойчивото регионално развитие;
- Източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информацията - наблюдението на изпълнението на ПИРО се осъществява на основата на данни на НСИ, ИСУН, ЕВРОСТАТ, АПИ, АЗ, АУЕР, ИАОС, РИОСВ, РЗИ, АСП И др., както и на основата на данни от други надеждни национални, регионални и местни източници на информация. При извършването на специфични тематични наблюдения и оценки ще се включат и резултати от анкетни проучвания за мнението и настроенията на населението, живеещо в общините на района.
- Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на ПИРО се осигурява от бюджета на Община Вълчедръм.
- Местните власти участват в реализацията на мерките и постигане на целите на плановете за интегрирано развитие и програмите за тяхната реализация. Местните власти осигуряват собствени финансови ресурси и мобилизират такива на социалните партньори на местно ниво за реализация на проекти и дейности в техните планови документи.
- Неправителствените организации, социално-икономическите партньори и частния сектор активно участват в процеса на разработване на ПИРО и наблюдение изпълнението на плана; подкрепят и участват в разработването на проекти за изпълнението на плана. Тази група от участници ще бъде пряко включена и в реализацията на проекти и дейности, основно насочени към подобряване на средата за живот и развитие.

Системата на докладване, форми и начини за осигуряване на информация.

За изпълнението на ОПР се извършват междинна и последваща оценка. Оценката предоставя информация за ефективността от провежданата политика. Тя осигурява на

управлението механизми на контрол чрез информация за разходите и за резултатите, подпомага и съответните управленски власти да преценят въздействието от изпълнението на регионалния план, да го подобрят като го преосмислят от гледна точка на заложените цели и приоритети и възможностите за тяхното реализиране. Чрез оценката се изяснява и ефектът от планираните дейности, тя може да подобри също така и прозрачността в процеса на прилагане на плана и да насърчи повишаването на отговорността на властите пред широката общественост.

Резултатите от наблюдението на ПИРО се обобщават в изготвени редовни Годишни доклади, които съдържат информация за: общите условия за изпълнение на ПИРО и в частност промените в социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво; постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ПИРО въз основа на индикаторите за наблюдение; действията, предприети от местната власт с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана за интегрирано развитие; заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението. Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на ПИРО осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка.

По решение на органа за наблюдение – Общинския съвет, или по искане на Кмета могат да се изготвят и доклади за отделен случай или за отделен период, както и по определена тема или специфичен проблем.

Междинната оценка се извършва не по-късно от 4 години от началото на периода на действие на документа за стратегическо планиране и включва: оценка на първоначалните резултати от изпълнението; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки за актуализация на съответния документ. На база на междинната оценка е възможно да се инициира актуализация на ПИРО, за да се направят необходимите корекции в документа и да се предприемат мерки, за да се осигури реализиране на заложените цели и приоритети, като се отговори на нуждите на района.

Последващата оценка се извършва не по-късно от една година след изтичане на периода на действие на регионалния план за развитие и дава представа за степента на цялостното изпълнение на плана. Целта на този вид оценка е да се види доколко, дори след предприетите мерки в резултат на междинната оценка, заложените цели и приоритети са изпълнени и е достигнато очакваното развитие. На база на тази оценка могат да се направят основни изводи и констатации за всеки от етапите на регионалното развитие в съответния район.

Последващата оценка включва: оценка на степента на постигане на целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално развитие. Резултатите от последващата оценка се вземат предвид при разработването/актуализацията на плана за следващия период на планиране.

Междинната и последващата оценка на плана за интегрирано развитие се внасят за обсъждане и одобрение в Общинския съвет по предложение на Кмета на общината.

През периода на действие на плана за интегрирано развитие могат да се извършват допълнително тематични оценки и оценки за специфични случаи по преценка на органите за управление на регионалното развитие.

Актуализация

Настоящият план е отворена система. Веднъж приет, той би трябвало да остане относително „твърд” в стратегическата си насоченост и цели, но отворен и гъвкав – по отношение на мерките, дейностите и проектите, които ще се изпълняват.

2. Система от индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО

Системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие има за крайна цел да повиши ефективността и ефикасността на използваните материални, финансови и човешки ресурси за постигане на желаните резултати и въздействия върху целевата територия.

Избраните индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са съпоставими с текущите макроикономически и секторни процеси и с основните индикатори, използвани в системите за наблюдение по оперативните програми, а също така отразяват и спецификата на района. Те изцяло отговарят на изискванията на „Методическите указания за разработване на Планове за интегрирано развитие“ на МРРБ.

Избраните индикатори са:

- Конкретни – ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на информацията;
- Измерими - за тях съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;
- Достъпни - има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;
- Адекватни - обосновани и подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;
- Обвързани са с времето - на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

За целите на отчитане изпълнението на ПИРО ще се използват следните видове индикатори:

- Индикатори за продукт;
- Индикатори за резултат.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на плана на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана и на база на определените индикатори за наблюдение и оценка. Особено внимание трябва да се отдели на организацията и методите за изпълнението на плана и на програмата, прилагани от съответните органи и звена.

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на плана, въз основа на събраната обективна информация и данни, отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики.

Индикаторите за наблюдение обхващат физическите характеристики (параметри) по отношение реализацията на поставените цели и приоритети за развитие, като стойностите им могат да бъдат абсолютни или относителни. За целите на плана се използват два вида индикатори: за продукт и за резултат.

Индикаторите за продукт се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и/или мерки за развитие на общината. По някои от приоритетите те се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за резултат отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика заустойчиво интегрирано местно развитие за периода. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори, а в някои случаи - с качествени оценки относно достигнатата степен в социалното, икономическото и инфраструктурното развитие на общината и приноса на това развитие за общото развитие на региона.

Типа индикатор, който се прилага към съответен приоритет или цел зависи от конкретиката на формулираните цели, приоритети и мерки в ПИРО. Най-общо индикаторите за продукт измерват напредъка по отношение на приоритетите и мерките, а индикаторите за резултат - по отношение на целите. Въпреки това е възможно за даден приоритет да се формулира както индикатор за продукт, така и индикатор за резултат. Индикаторите за резултат се формулират само по отношение на целите. С индикаторите за продукт се измерва и постигането на приоритетите и мерките.

За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение за всеки индикатор са посочени мерните единици, в които ще се измерва, източниците на информация, периодичността на събирането на информация, базовата стойност за отчитане изменението на всеки от индикаторите, както и целевата стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана. При наличие на достатъчно информация и данни на периодична база могат да се определят и междинни стойности на индикаторите по ключови приоритети.

При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО се имат предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021 -2027 г.

Индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са посочени в **матрица на индикаторите - Приложение № 3.**

ЧАСТ X. ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ПЛАНА ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ 2021-2027 Г.

Предварителната оценка е изготвена в съответствие с чл. 32 на ЗРР едновременно с подготовката на проекта на Плана за интегрирано развитие (ПИРО). Тя съдържа прогнозна оценка за въздействието на плана върху процесите на социално-икономическо развитие на община Вълчедръм, оценки за вътрешна и външна съгласуваност, реалистичност, приложимост и изпълнимост на документа.

Планът за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. е основополагащ, стратегически, динамичен документ и важен инструмент при формирането и провеждането на устойчиво и балансирано местно развитие в посочената територия. Документът очертава средносрочната перспектива за икономическо, социално, инфраструктурно и екологично развитие на общината за период от седем години.

Предварителната оценка на ПИРО има за цел да подобри качеството на документа, като проследи неговата външна и вътрешна свързаност, съответствие със стратегически и планови документи на областно, регионално, национално и наднационално ниво, неговата ефективност, ефикасност, релевантност, въздействие и устойчивост.

Оценката на въздействието е инструмент за по-добро вземане на решения и за гарантиране качеството на публичните политики. Тя е свързана с идентифицирането, предвиждането и оценката на възможните резултати, както положителни, така и отрицателни, от прилагането на политиките. Насочена е към елиминиране или свеждане до минимум на негативните и оптимизиране на позитивните последствия от тях.

Оценката на въздействието представлява неразделна част от цикъла на секторните политики, в частност от фазата на разработването на политики и стратегическо планиране. Една качествена оценка на въздействието е много важна за постигане на по-пълна осведоменост на лицата, вземащи решения, а и на широката общественост относно резултатите от прилагането на политики, нормативни, планови и стратегически документи.

Тя дава логическо обяснение на процесите, като разглежда всички евентуални последици, произтичащи от прилагането на ПИРО, включително и възможността да се запази статуквото, като по този начин се направят изводи относно ефективността на предлаганата намеса, мерки и дейности от гледна точка на постигането на поставените цели.

- Конкретните цели на Предварителната оценка са:

- Да се гарантира външната съгласуваност на ПИРО и заложените в него стратегически цели и приоритети с документите от по-високо йерархично национално и европейско ниво, секторните стратегии, Интегрирана териториална стратегия за развитие на СЗР за периода 2021-2027, Национална програма за развитие България 2030 и други.
- Да се гарантира вътрешната съгласуваност на ПИРО, като се оцени връзката между резултатите от социално-икономическия и SWOT-анализа с реалистичността и адекватността на заложените цели и приоритети, предвидената система за наблюдение, оценка и актуализация, предложените индикатори за наблюдение, механизми за контрол, мерки за информация и публичност и програмата за реализация;
- Да се гарантира спазването на принципа на съфинансиране и допълняемост на местните финансови ресурси за развитие - частни инвестиции и общински бюджет със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници;
- Да се гарантира правилното прилагане на хоризонталните принципи на ЕС в областта на равните възможности, равен достъп, недискриминация, устойчиво развитие и др.;
- Да се прецени реалистичността на общата оценка на необходимите ресурси за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.;
- Да се оценят дейностите, предложени за прилагането на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност;
- Да се оцени съответствието, целесъобразността и ефективността на Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.

- За постигането на тези цели са изпълнени следните задачи:

- Извършена е оценка на обхвата и фокуса на анализа на актуалните тенденции и процеси, проблеми и потенциали на икономическото, социалното, инфраструктурното и екологичното развитие на община Вълчедръм;
- Извършена е оценка на съответствието и обвързаността на SWOT-анализа със социално-икономическия анализ и с дефинираните цели и приоритети за развитие на общината;
- Извършена оценка на реалистичността и приложимостта на визията, целите и приоритетите за развитие на общината за периода 2021-2027 г., интегрираността и взаимодействието между отделните приоритети и стратегически цели, както итяхното съответствие и обвързаност с релевантните стратегически документи на регионално, национално и европейско ниво;

- Извършена е преценка на обема и ефективността на предвидените финансови ресурси за постигането на целите на ПИРО за развитие за периода 2021-2027 г. и обосноваността на разпределението им спрямо заложените цели и приоритети;
- Извършен е анализ на уместността, яснотата и броя на индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО за периода до 2027 г., включително по отношение на информационното им осигуряване и измеримост;
- Извършена е оценка на описаните действия и механизми за наблюдение, оценка и актуализация на ПИРО, включване на партньорите в процеса на тяхното разработване и изпълнение, както и дейностите за информационно осигуряване и публичност на плана;
- Извършена е оценка на съответствието, целесъобразността и ефективността на Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.
- При изготвянето на предварителната оценка Изпълнителят е взел предвид и съблюдавал изискванията на Закона за регионалното развитие и на Правилника за неговото прилагане. Изпълнителят също е координирал разработването на предварителната оценка с Възложителя.
- Основните критерии, които са използвани при предварителната оценка са критериите за приложимост, обоснованост, ефективност, ефикасност, въздействие и устойчивост.

1. Оценка на социално-икономическото въздействие на ПИРО

В структурно отношение Планът за интегрирано за развитие на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. съдържа две основни части: Аналитична и Стратегическа.

Елементите на Плана за интегрирано развитие са дефинирани в Закона за регионално развитие, Правилника за неговото прилагане и Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. и включват следното:

- Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на съответната община;
- Цели и приоритети за развитие за периода 2021-2027 г.;
- Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност;
- Определяне на зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за сътрудничество с други общини;
- Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие;
- Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия;
- Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО;
- Предварителна оценка, съгласно условията на чл. 32 от ЗИД на ЗРР .

Аналитичната част на ПИРО обхваща задълбочен анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние на общината, на потенциала за нейното развитие, оценка на административния и финансов капацитет на Община Вълчедръм и анализ на силните, слабите страни, възможностите и заплахите (SWOT-анализ).

В анализа на социално-икономическото развитие е извършено изследване на природогеографския и ресурсен потенциал, на тенденциите в икономическото развитие, социалния сектор, образованието, иновациите и технологиите, инфраструктурата, околната

среда, селищното развитие и урбанистична структура и на културно-историческото наследство. Разработеният анализ е информативен и задълбочен. Използвани са актуални данни от официални източници на информация, които са анализирани с помощта на различни подходи и са изведени съответните изводи от тях. В структурно отношение анализът отговаря на изискванията за съдържание, посочени в Методическите указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.

Общината е разгледана в контекста на социално-икономическото развитие на областта, района и националните особености. По-голямата част от данните са визуализирани под формата на фигури или таблици, което допринася за по-лесното им възприемане. Анализът е проблемно ориентиран, като проследява тенденциите в развитието на общината и разглежда подробно проблемите от демографски, социално-икономически, инфраструктурен и екологичен характер.

Основните акценти в анализа са състоянието на околната среда по компоненти, развитието на мрежата от различни категории защитени територии, както и зоните, включени в националната екологична мрежа НАТУРА 2000. На тази основа са формирани изводи, които са обобщени в SWOT - анализа и служат за обосноваването на конкретни цели, приоритети и мерки в стратегическата част.

Анализът на инфраструктурната обезпеченост се фокусира върху водоснабдителната, канализационната, транспортната, електроснабдителната и телекомуникационна инфраструктури. Тук е обърнато внимание на показателите, свързани както със съществуващата инфраструктура, така и на нуждата от изграждане на нови съоръжения, потенциала и възможностите за развитие нови проекти в съответните сфери, необходимите инвестиции и др. Представени са и ресурсите на общината, изследвано е тяхното състояние и на тази база са изведени сравнителните предимства, които трябва да се развият, за да се постигне прогрес. Анализът поставя добра основа за разгръщане на стратегическата рамка на документа и набелязване на адекватни цели, приоритети, мерки и дейности.

2. Оценка на съответствието и обвързаността на SWOT-анализа със социално-икономическия анализ и с дефинираните цели и приоритети за развитие на общината

SWOT-анализът е задължителна част за всеки стратегически документ, като в случая осъществява логическата връзка между аналитичната и стратегическата част на ПИРО.

Анализът на силните и слабите страни, на възможностите и заплахите е изключително подробен и е представен по конкретни сектори. Изпълнен е в съответствие със стандартната методология, според която силните и слабите страни са резултат от влиянието на вътрешни фактори, а възможностите и заплахите на външни фактори. Ясно са дефинирани и изведени силните и слабите страни, възможностите и заплахите въз основа на резултатите от анализа на социално-икономическата среда, който е подробен и задълбочен.

В SWOT анализа са формирани изводи, които да служат за обосноваването на конкретни цели, приоритети и мерки в стратегическата част. Дефинираните цели в стратегическата част на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм са насочени към намаляване на слабите страни и преодоляване на заплахите. Те имат за цел развитие и оползотворяване на наличния потенциал. Изготвеният SWOT-анализ е структуриран в матрица, отразяваща влиянието на факторите за развитие, което предполага че силните и слабите страни са посочени в резултат на разработения анализ на ситуацията в общината. Съгласно класическата схема за обобщение факторите са представени в четири групи, в зависимост от това с какъв произход са те и какъв е потенциалният им ефект върху развитието. Силните и слабите страни са изведени на база

вътрешните условия в общината, докато възможностите и заплахите са изведени на база външната среда. Анализът е логично построен и правилно извежда и обобщава направените в анализа констатации.

При проверка на вътрешното съответствие на SWOT-анализа не са открити противоречия. Като цяло, SWOT-анализът е уловил основните изводи, направени в социално-икономическия анализ, а в стратегическата рамка са взети предвид стоящите пред развитието на общината възможности и заплахи.

3. Оценка на реалистичността и приложимостта на визията, целите и приоритетите за развитие на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г.

Стратегическата част на ПИРО включва: визия, стратегически цели, приоритети и мерки за развитие, финансови ресурси, индикатори, система за управление, наблюдение, оценка и контрол на изпълнението и информационно осигуряване.

В предварителната оценка са разгледани интегрираността и взаимодействието между отделните приоритети и стратегически цели, както и тяхното съответствие и обвързаност с релевантните стратегически документи на областно, регионално, национално и европейско ниво

Стратегическата част на ПИРО набелязва насоките за развитие на общината във всички сфери на социално-икономическия живот. Тя кореспондира пряко и е съобразена в голяма степен със заложената законодателна и стратегическа рамка на регионалното развитие, в т.ч и с целите и посоките на интервенции на Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Във формулираната Визия: „*Община Вълчедръм – прогресивно развиващ се интегриран земеделски район с добър жизнен стандарт и конкурентоспособна икономика, преодолял социално-икономическото си изоставане, чрез подходящи инвестиции, иновации и образован човешки капитал, с развити комуникации и съхранено природно и културно богатство*.”, са взети предвид основните изводи от дефинираните записи в SWOT-анализа и досегашното развитие. Решаването на ключовите проблеми и реализацията на потенциала за развитие на общината през плановия период ще даде възможност за постигане на очертаната визия, което я прави реалистична.

Оценката на стратегическата рамка на ПИРО е разгледана на следните нива: структура; външно съответствие; вътрешно съответствие - интегрираност, взаимодействие и допълняемост; реалистичност и приложимост; съгласуваност с общественото мнение.

Целите и приоритетите имат за задача да дадат насоката за развитие на общината за следващия програмен период, като стъпят на основата на направения преди това анализ и SWOT-анализ. Това е ключовата част на документа, където се показва начина как да се използват предимствата на общината и с минимални усилия да се постигне максимален ефект по отношение на решаването на наличните проблеми и постигането на социално-икономически напредък.

Стратегическата рамка изразява желанията на местното население за бъдещото развитие на общината и в същото време да следва насоката, определена от документите на по-високо ниво. Следва да се намери пресечната точка между желанията и възможностите за развитие, така че стратегическата рамка да бъде реалистична и да има максимално въздействие.

Между визията, стратегическите цели и приоритетите на плана има добре изразена връзка, така че постигането на целите от по-ниско йерархично ниво естествено ще доведат до реализация на дългосрочната стратегия на документа и на целите на регионално, национално и европейско ниво. Целите и приоритетите са съгласувани от гледна точка на спецификата на района. Планирани са действия за развитие на потенциала на общината за преодоляване на

наличните дефицити в съответствие с извършения анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите.

Така обособените стратегически цели са насочени към три основни направления – постигане на ускорено икономическо развитие, демографски подем и интегрирано териториално развитие за намаляване на неравенствата.

Община Вълчедръм се стреми към постигане на икономическо развитие, чрез подобряване на бизнес средата, насърчаване на предприемачеството, инвестициите, иновациите, неутрални към климата производства, развитие на селско стопанство, лека промишленост и туризъм. Демографските процеси могат да бъдат стимулирани, чрез подобряване на социалната среда, осигуряване на достъп до качествени здравни услуги, достъп до специализирана дългосрочна грижа и социално включване, добро образование и обучение, основа за професионална реализация, подкрепа на културните институции, социализация и представяне на културно- историческото наследство, достъпа до спорт и обществени услуги. Интегрирано и балансирано териториално развитие ще се постигне, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда.

Вътрешното съответствие на документа се изразява в ясната и категорична връзка между тенденциите в развитието на общината, станали ясни от направения анализ на икономическото и социалното развитие, изведените силни, слаби страни, възможности и заплахина тази база и разработената стратегическа рамка, която да използват потенциала на общината, за да реши нейните проблеми и да доведе до устойчиво развитие.

Постигната е интегрираност и взаимодействие между отделните стратегически цели. Те са балансирани и равнопоставени като значимост и засягат четири отделни сфери, които са ключови за развитието на общината. Връзката между тях е особено тясна, като концепцията се изразява в следното: Развитието на инфраструктурата осигурява база за развитие на бизнеса и по-добра среда за живот на хората, грижата за човешките ресурси, от гледна точка образование, здравеопазване и социални дейности, води до по-добре обучени и квалифицирани кадри, които да са подготвени да влязат и да подсилят местната икономика. А развитата икономика означава повече работни места, по-високо заплащане и по-висок стандарт на живот.

Най-сигурният начин за развитието на общината е да се използват нейните сравнителни предимства и потенциали, а именно подходящите природо-климатични условия за развитие на биологично селско стопанство.

За да има устойчив растеж, трябва да се съблюдава опазването на околната среда. Външните фактори също са взети предвид като се предлагат условия за привличане на инвеститори, кооперирание с други общини и трансгранично сътрудничество.

Външната съгласуваност на ПИРО се изразява в съгласуваност с релевантните стратегически документи на регионално, национално и европейско ниво.

Оценката на съответствието установява наличие на логическа съгласуваност на предложените цели, приоритети и мерки и висока степен на обвързаност с основните цели и приоритети на разработените стратегически документи, попадащи във времевия хоризонт на Плана за развитие като: Националната програма за развитие „България 2030”, Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г., Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., Интегрираният план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021-2030 г., Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие към нея, Националната

стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030 г., Интегрираната териториална стратегия за развитие на СЗР за периода 2021-2027 г. и др.

Най-пряка е връзката на ПИРО с Националната програма за развитие „България 2030" (НПР БГ) и Интегрираната териториална стратегия за развитие на СЗР (ИТСР СЗР) за периода 2021-2027, за това предварителната оценка разглежда подробно тази корелация.

Националната програма за развитие „България 2030" е водещият стратегически и програмен документ, който конкретизира целите на политиките за развитие на страната до 2030 г. Националната програма за развитие „България 2030" поставя пред страната 3 стратегически цели и 13 приоритета, като основните направление са в посока: Ускорено икономическо развитие; Демографски подем и Намаляване на неравенствата.

Таблица 49: Съответствие на ПИРО на община Вълчедръм с Националната програма за развитие „България 2030"

Приоритети на НПР БГ 2030	Приоритети на ПИРО – Вълчедръм 21-27
П1. Образование и умения	П3. Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.
П2. Наука и научна инфраструктура	-
П3. Интелигентна индустрия	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.
П4. Кръгова и нисковъглеродна икономика	П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.
П5. Чист въздух и биоразнообразие	П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска. П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
П6. Устойчиво селско стопанство	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.
П7. Транспортна свързаност	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

П8. Цифрова свързаност	П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни. П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
П9. Местно развитие	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството.
П10. Институционална рамка	-
П11. Социално включване	П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
П12. Здраве и спорт	П3. Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем. П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
П13. Култура, наследство и туризъм	П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.

Визията на Интегрираната териториална стратегия за развитие на СЗР за периода 2021-2027 г. е: „Северозападен район преодолява съществото социално-икономическо изоставане и сериозните структурни и демографски проблеми чрез подходящи инвестиции в свързваща инфраструктура и укрепване на потенциала за растеж, създаващи предпоставки за догонващо развитие в национален и европейски мащаб“, която се реализира в три приоритетни направления: Ускоряване на растежа на регионалната икономика; Запазване и развитие на човешкия капитал и Териториална свързаност, устойчиво развитие и намаляване на неравенствата.

Таблица 50: Съответствие на ПИРО на община Вълчедръм с Интегрираната териториална стратегия за развитие на СЗР за периода 2021-2027 г.

Специфични цели на ИТСР на СЗР	Приоритети на ПИРО – Вълчедръм 21-27
СЦ 1.1.: Повишаване на инвестиционната активност	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и

	стимулиране на предприемачеството.
С Ц 1.2.: Повишаване конкурентоспособносттта на местната икономика	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството. П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.
СЦ 1.3.: Устойчиво използване на регионалните ресурси	П1. Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството. стандарт.
СЦ 2.1.: Равен достъп до качествено образование и обучение	П3. Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем.
СЦ 2.2.: Инвестиране в здравна, социална и културна инфраструктура и по-добър достъп до здравно обслужване, социални услуги и култура и спорт	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
СЦ 2.3.: Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване на процесите на управление	П4. Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни.
СЦ 3.1.: Транспортна и цифрова свързаност	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
СЦ 3.2.: Устойчива околна среда	П2. Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска.
СЦ 3.3.: Подобряване качествата на градската и агломерационната среда	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.
СЦ 3.4.: Развитие на териториалното сътрудничество	П5. Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии.

Приложимостта на стратегическата рамка зависи от нейната реалистичност, от нагласите на местното население, от административния капацитет, от адекватността на стратегията спрямо нуждите на местното население. При оценката на реалистичността и приложимостта на един планов документ от значение са много външни фактори, които в повечето случаи са

трудно предвидими. Реалистичността на един план зависи от пресечната точка между предвидените дейности и отделените за тях ресурси.

Планът за интегрирано развитие на община Вълчедръм включва Индикативна финансова таблица и Програма за реализация, където са дефинирани ресурсите, необходими за неговата реализация и постигане на набелязаните цели.

Нагласите на местното население винаги са от голямо значение при разработването на планови и стратегически документи. Важно е общността да припознае набелязаните цели като свои, за да се сплоти около тяхното преследване и да се установи тясна кооперация между администрация, бизнес и гражданско общество.

Административният капацитет е анализиран в ПИРО и предвидените цели са поставени в съответствие с потребностите. Съгласно направената оценка на стратегическата част на Плана за интегрирано развитие, може да се направи извода, че е разработена реалистична и приложима рамка, която се отличава с вътрешна кохезия и съответствие със стратегическите документи на по-високо ниво.

Посочените цели в ПИРО на община Вълчедръм гарантират правилното прилагане на хоризонталните принципи на ЕС в областта на равните възможности, равен достъп, недискриминация, устойчиво развитие, добро управление като са предвидени мерки за интегриране и социално включване на всички общности, а цялостното изпълнение на плана и общата цел ще допринесат за балансирано развитие на територията.

4. Оценка на финансовите въздействия на плана

Индикативната финансова рамка обобщава необходимите ресурси за реализацията на ПИРО за периода 2021-2027 г. Тя е тясно обвързана с макроикономическата обстановка и следва да бъде съобразена с поуките от предходния програмен период и текущото финансово състояние на общината. Предвидените финансови средства за реализация на ПИРО са съобразени със социално-икономическото и инфраструктурно развитие на община, което през новия програмен период ще се осъществява под комбинираното влияние на две групи фактори - стимулиращи и задържащи развитието й. От друга страна разпределението между необходимите финансови средства по отделните приоритети е премерено чрез значимостта и капиталоемкостта на отделните дейности. Направени са допускания за развитие на местните икономики и процеса на финансова децентрализация, които ще се отразят в нарастване на средствата, осигурявани от общините за финансиране на регионалното и местно развитие.

При съставянето на Индикативната финансова таблица е използвана предложената в Приложение № 2 от Методическите указания форма за разработване на ПИРО 2021-2027 г., като е спазена нейната структура и съдържание.

Разчита се много на средствата от ЕС, което прави изпълнението на ПИРО зависимо от редица външни фактори и риска от неговото неизпълнение е сравнително по-голям. В същото време, Община Вълчедръм няма достатъчно ресурси, за да подкрепи самостоятелно инициативите за развитие, затова е подходящо привличането на повече частни инвестиции и насърчаването на частните инициативи в общината.

Следва да се има предвид, че изготвянето на финансовата рамка на ПИРО се случва в момент, когато тече подготовката на рамковите документи за следващия програмен период и съответно не са напълно ясни приоритетите на Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони и други общностни програми, които ще бъдат финансирани, териториалното разпределение на финансовите средства и условията за тяхното отпускане.

Това затруднява планирането и разпределението на средствата за следващия седемгодишен период, както и определянето на количествените показатели, тъй като предвидените средства са с източник предимно на външно финансиране.

Разпределението на финансовите ресурси в Програмата за реализация и Индикативната финансова таблица на ПИРО отговаря на направените изводи от анализа и на предвидените цели в стратегическата рамка.

Финансовите ресурси за изпълнение на ПИРО са обобщени в индикативната финансова таблица и детайлно описани в Програмата за реализация на плана, която е дадена като отделно приложение. В нея финансовите ресурси са детайлизирани в достатъчна степен по мерки, проекти и дейности, по години и срокове за реализация и прогнозни източници за финансиране.

Връзката между финансовия ресурс и стратегическата рамка е двупосочна. Остойностяването на предвидените дейности би следвало да се направи на база желаните резултати. В случая е използван именно този подход: като база за изчисленията са използвани предвидените в матрицата с индикатори крайни стойности, които са заложени като целеви за края на седемгодишния планов период.

5. Анализ на индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО

За измерване на степента на изпълнение и постигане целите на плана е изградена добре структурирана система от индикатори.

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Вълчедръм е основен инструмент за проследяване на степента на изпълнение на ПИРО и е изцяло съобразена с Методическите указания на МРРБ. Тя отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики. За целите на плана са използвани два вида индикатори: общи и специфични индикатори за резултат и индикатори за въздействие. Това позволява да се направи извод спрямо уместността и яснотата им.

Индикаторите за резултат се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети за развитие на общината. По някои приоритети те се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и мерките и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за въздействие отчитат изпълнението на стратегическите цели и приоритети на ПИРО и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за съответния период. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори.

Индикаторите, включени в ПИРО на община Вълчедръм са:

Конкретни – ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на информацията;

Измерими - за тях съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;

Достъпни - има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;

Адекватни - обосновани и подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;

Обвързани са с времето - на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

Индикаторите за наблюдение и оценка са агрегирана информация от данните за реализация на конкретни проекти по ПИРО.

Наличието на добре подбрани индикатори позволява да се изгради ефективна система за набюдение на изпълнението на плана. Те са конкретни, ясно формулирани, добре подбрани, лесно измерими. Заложените базови и целеви стойности за всеки индикатор са адекватни на ситуацията и възможностите за развитие на общината, което от своя страна е гаранция за реалистичност и приложимост на плана.

Матрицата на индикаторите за ПИРО на община Вълчедръм включва наименование на стратегическа цел и приоритет, мярка на индикатора; източник на информация, период на отчитане, базова и целева стойност. Подробно посочените индикатори са ясни, уместни, с достатъчен брой и възможности за информационно осигуряване. Така изготвената матрица позволява да се изготвят качествени междинна и последваща оценки на плана.

На база на извършения анализ на социално-икономическото състояние на целевата територия и предвид заложените в ПИРО индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението може да се направят съответните изводи за въздействието на документа.

Базовите и прогнозни стойности на ключовите индикатори позволяват да се сравнят и преценят очакваните социални и икономически ефекти и въздействия от реализацията на плана. Ако ПИРО бъде изпълнен и заложените в него конкретни проекти станат реалност, по безспорен начин може да се твърди, че както социалните, така също икономическите и екологичните показатели на община Вълчедръм в края на плановия период (2027 г.) ще регистрират много по-високи равнища, доближаващи я до стандартите за устойчиво развиваща се територия, в която на населението е осигурен по-висок жизнен стандарт, характеризиращ се с повисоки доходи, по-добро здравословно състояние, по-уютна жизнена и околна среда.

6. Оценка на механизмите за наблюдение, оценка и актуализация на ПИРО

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие осигурява неговото ефективно изпълнение с оглед постигане на целите за интегрирано устойчиво местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти. Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на плана обхваща и Програмата за неговата реализация. При изготвянето на системата е спазена законодателната рамка и е развита вътрешна система за наблюдение, оценка и актуализация с конкретни механизми.

Системата за наблюдение на ПИРО включва следните основни компоненти:

- Системата от индикатори за наблюдение – дефинирани по-горе и отчитащи специфичния характер на плана, реализацията на неговите цели, социално-икономическото състояние, развитието на инфраструктурата и проблемите на околната среда в контекста на устойчивото регионално развитие;
- Източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информацията - наблюдението на изпълнението на ПИРО се осъществява на основата на данни на НСИ, ИСУН, ЕВРОСТАТ, АПИ, Агенция за чуждестранни инвестиции, Агенция за енергийна ефективност, Агенцията по заетостта, както и на основата на данни от други надеждни национални, регионални и местни източници на информация. При извършването

на специфични тематични наблюдения и оценки ще се включат и резултати от анкетни проучвания за мнението и настроенията на населението, живеещо в общините на района.

- Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на ПИРО се осигурява от бюджета на Община Вълчедръм.
- Местните власти участват в реализацията на мерките и постигане на целите на плановете за интегприрано развитие и програмите за тяхната реализация. Местните власти осигуряват собствени финансови ресурси и мобилизират такива на социалните партньори на местно ниво за реализация на проекти и дейности в техните планови документи.
- Неправителствените организации, социално-икономическите партньори и частния сектор активно участват в процеса на разработване на ОПР и наблюдение изпълнението на плана; подкрепят и участват в разработването на проекти за изпълнението на плана. Тази група от участници ще бъде пряко включена и в реализацията на проекти и дейности, основно насочени към подобряване на средата за живот и развитие.

За наблюдение на изпълнението на ПИРО се извършват междинна и последваща оценки. Оценката предоставя информация за ефективността от провежданата политика. Тя осигурява на управлението механизми на контрол, чрез информация за разходите и за резултатите, подпомага и съответните управленски власти да преценят въздействието от изпълнението на ПИРО, да го подобрят, като го преосмислят от гледна точка на заложените цели и приоритети и възможностите за тяхното реализиране.

Чрез оценката се изяснява и ефектът от планираните дейности. Тя може да подобри също така и прозрачността в процеса на прилагане на плана и да насърчи повишаването на отговорността на властите пред широката общественост.

Резултатите от наблюдението на ПИРО се обобщават в изготвени редовни Годишни доклади. Годишните доклади за наблюдението на изпълнението на ПИРО осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценки.

При формулиране на механизмите за изпълнение на Плана за интегрирано развитие е препоръчително създаване на постоянна Работна група към Община Вълчедръм, която пряко да подпомага Кмета на общината относно изпълнението на ПИРО и да упражнява контрол и мониторинг върху резултатите. В Работната група за управление на реализацията на ПИРО следва да се включат представители на общата и специализираната администрация, представена от съответните дирекции, които имат отношение към заложените в плана цели и проекти, както и представители на Общинския съвет. С оглед осигуряването на постоянно обществено участие в изпълнението на ПИРО е препоръчително да се включат и представители на неправителствения сектор, социалните партньори, граждани и местни предприятия.

Пряко свързана с изпълнението на Плана за интегрирано развитие е Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г., която се разработва на основата на ресурсно осигурените специфични цели и включва конкретни проекти, прогнозните им стойности, източници на финансиране, срокове и отговорни институции. В специален раздел на Програмата са включени проектите.

Препоръчва се работната група да следи изпълнението на конкретните проекти, както и да променя Програмата за реализация и да допълва при необходимост и промяна в социално-икономическото развитие на общината. Работната група следва да следи и включва в нея ипроектите на заинтересованите страни - НПО, бизнес организации, социални партньори и други за развитието на общината.

Механизмът за прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност може да се разгледа в следните аспекти:

- *В процеса на изготвянето на ПИРО:*

ПИРО е разработен чрез прилагане на принципа на партньорство, който включва и информиране на всички заинтересовани страни. Дадена е възможност за изразяване на мнения и представяне на предложения чрез формални и неформални работни срещи с по-тесен кръг участници, осъществяване на широко консултиране чрез организиране на обществено обсъждане, в т.ч. и чрез интернет, участие във формални структури за планиране и мониторинг със състав, основан на принципа на партньорството – местна власт, социални и икономически партньори, гражданско общество и др. Обменът на мнения и информация е осъществен и чрез провеждане на анкети, попълване на въпросници и справки.

Проведени са консултации и предварителна съгласуваност с ангажиране и активно участие на представители на заинтересованите страни.

- *По време на изпълнението на ПИРО:*

В процеса на изпълнение на ПИРО основните инструменти за осигуряване на информация и публичност са годишните доклади и междинната оценка, както и последващата оценка след края на периода на действие на плана. Те ще бъдат изготвени и обсъдени при спазване и изпълнение на основните форми на взаимодействие за осъществяване на партньорства и осигуряване на публичност: информиране, консултиране и съгласуваност, и с активно участие на всички заинтересувани страни. Ще се публикуват на страницата на Община Вълчедръм в интернет.

В рамките на всеки проект, предвиден за изпълнение до 2027 г. ще бъдат предвидени мерки и адекватни действия за информиране и публичност, в т.ч. периодични информационни кампании сред целевите групи.

Поддържането на изграданите вече ефективни партньорства ще даде възможност в процеса на изпълнение да се реализира по-голяма икономическа целесъобразност и да се укрепи потенциала за разкриване на нови пътища към привличането на инвестиции и допълнителни финансови средства.

Участието на партньорите на всички нива на подготовка, съгласуване, обсъждане и контрол на изпълнението гарантира прозрачност, компетентност, ефективност и реалистичност на Общинския план за развитие. Чрез тях той се обогатява както с друга гледна точка, освен тази на местната власт, така и с инструментите на гражданското общество, които се основават на прякото участие на гражданите и техните организации в управлението и процеса на взимане на решения.

Осигуряването на необходимата и своевременна информация и публичност на процеса на разработване, актуализиране, съгласуване и изпълнение на ПИРО се осъществява от Кмета на община Вълчедръм и Общинския съвет в съответствие с техните компетенции. В процеса на наблюдение на изпълнението на Общинския план за развитие следва да се осигурява участието на граждани, физически и юридически лица като се спазва принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

Предизвикателството, което е на дневен ред пред общинската администрация и екипа за управление е да бъдат осъществени необходимите стъпки за непрекъснатото информиране и въвличане на социално-икономическите партньори и заинтересованите страни в ефективното изпълнение, наблюдението и оценката на актуализирания ПИРО.

Информираността на гражданите и обществената подкрепа са от особено значение за успешното реализиране на Общинския план за развитие и за осигуряването на интегрирано устойчиво местно развитие.

7. Оценка на съответствието, целесъобразността и ефективността на Програмата за реализация на ПИРО за периода 2021-2027 г.

С Програмата се определя пакета от мерки и проекти за реализация на целите и приоритетите за развитие на общината през периода до 2027 г., съответните финансови ресурси, административните структури за управление, наблюдение и оценка на проектите, индикаторите за цялостното изпълнение на Програмата, а оттук - и на Плана за интегрирано развитие, действията за осигуряване на комуникация, информация и публичност при осъществяването на мерките и проектите, включени в Програмата.

Програмата за реализация на ПИРО има многогодишен характер (7-годишен период на действие) и може да бъде актуализирана периодично в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на Плана за интегрирано развитие с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана и постигане целите и приоритетите за развитие.

В Програмата за реализация на ПИРО на община Вълчедръм 2021-2027 г. са включени оперативните насоки и приоритети на програмата, мерките, предвидените дейности за подкрепа и списък с индикативни проекти за реализация.

8. Основни изводи и препоръки от предварителната оценка на ПИРО

Планът за интегрирано развитие на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г. е разработен съгласно препоръките, изведени в Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г., Интегрирана териториална стратегия за развитие на СЗР за периода 2021-2027 г. и Националната програма за развитие България 2030.

От извършената предварителна оценка на компонентите на плана могат да се направят следните обобщени изводи:

- Спазена е общата структура за изготвяне на социално-икономически анализ;
- SWOT-анализът съответства напълно на анализа на икономическото и социалното развитие и приложената стратегическа рамка;
- Стратегическата част е структурирана ясно и в съответствие с изискванията на европейските, националните и регионалните стратегически документи. ПИРО на община Вълчедръм е хармонизиран с националните секторни стратегии, които обхващат периода 2021-2027 г. ;
- Планираната „визия" е завършена в смислово отношение и отговаря на поставената стратегическа рамка;
- Обемът на предвидените финансови ресурси е в съответствие с предвидените проекти за изпълнение, от което може да се съди и за ефективността и ефикасността за постигане на целите на ПИРО на община Вълчедръм. Във финансовата индикативна таблица е спазен изцяло принципа на съфинансиране и допълняемост на местните собствени финансови ресурси за развитие със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници;
- Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на ПИРО включва ясни, уместни, с достатъчен брой и възможности за информационно осигуряване индикатори, което позволява да се изготвят качествени междинна и последваща оценки на плана и да се определи социално-икономическото му въздействие;
- Успешното изпълнение на ПИРО ще доведе до икономически ръст и съществено подобрение на качеството на живот в община Вълчедръм в края на плановия период;

- ПИРО гарантира правилното прилагане на хоризонталните принципи на ЕС в областта на равните възможности - равен достъп, недискриминация, устойчиво развитие, добро управление, партньорство.

С реализацията на плана ще се интегрират екологични принципи с устойчивото развитие и пространственото планиране на селищната среда, като ще се създадат условия за бизнес и инвестиции, туризъм, екологично селско стопанство и модерна инфраструктура.

За подобряване качеството, реалистичността и изпълнимостта на документа могат да се направят следните препоръки:

- ПИРО да се съгласува с окончателните варианти на Оперативните програми и СПРЗСР за новия програмен период 2021-2027 г., след тяхното одобрение и при необходимост да се актуализира;
- Бизнесът и НПО също да предоставят и отчитат пред Община Вълчедръм своите проекти и инвестиционни дейности и намерения, за да бъдат отразявани в отчетите и програмите за изпълнение на ПИРО.
- Да се създаде специална мониторингова работна група за наблюдение и оценка на
- изпълнението на ПИРО с участието на всички заинтересовани страни;

Всяка година да се прави отчет за изпълнението на Плана пред Общински съвет – Вълчедръм.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АД – Акционерно дружество
АЗ – Агенция по заетостта
АИС – Автоматизирана информационна система
АНКПР - Актуализирана национална концепция за пространствено развитие
АПИ – Агенция „Пътна инфраструктура“
БАБХ – Българска агенция по безопасност на храните
БД – Басейнова дирекция
ВЕИ – възобновяеми енергийни източници
ВиК – водоснабдяване и канализация
ВОМР – водено от общностите местно развитие
ГД ГРАО - Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“
ДМА – дълготрайни материални активи
ДБТ – Дирекция „Бюро по труда”
ДГ – детска градина
ДГС/ДЛС – Държавно горско/ловно стопанство
ДСП – Домашен социален патронаж
ЕЗФРСР - Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕИП – Европейско икономическо пространство
ЕО – екологична оценка
ЕС – Европейски съюз
ЕСИФ - Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСФ – Европейски социален фонд
ЕФРР – Европейски фонд за регионално развитие
ЗООС – Закон за опазване на околната среда
ЗРР – Закон за регионалното развитие
ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие

ЗЗ – защитени зони
ЗМ – защитени местности
ЗТ – защитени територии
ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда
ИСУН – Информационна система за управление и наблюдение
ИТИ – Интегрирани териториални инвестиции
ИТП – Интегриран териториален подход
ИТС – Интегрирана териториална стратегия
ИТСРСЗР – Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северозападен район
КИТИ – Концепция за интегрирани териториални инвестиции
МБАЛ – Многопрофилна болница за активно лечение
МДТ – Местни данъци и такси
МЗ – Министерство на здравеопазването
МИГ – Местна инициативна група
МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МОН – Министерство на образованието и науката
МОСВ – Министерство на околната среда и водите
МСП – малки и средни предприятия
НИРД – научно-изследователска и развойна дейност
НПВУ – Национален план за възстановяване и устойчивост
НПО – неправителствени организации
НСИ – Национален статистически институт
НСОРБ – Национално сдружение на общините в Република България
НСРР – Национална стратегия за регионално развитие
НУ – Начално училище
NUTS – обща класификация на териториалните единици за статистически цели, прилагана от ЕВРОСТАТ за регионите в Европейския съюз
ОДЗ – Областна дирекция „Земеделие”
ОП – Оперативна/и програма/и
ОПЕУТП – Оперативна програма „Електронно управление и техническа помощ”
ОПОС – Оперативна програма за околна среда
ОСИ - Отдел „Статистически изследвания“
ОСП – Обща селскостопанска политика
ОПИК – Оперативна програма за иновации и конкурентоспособност
ОПНО – Оперативна програма за наука и образование
ОПНИИДИТ – Оперативна програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация
ОПР – Общински план за развитие
ОПРР – Оперативна програма за развитие на регионите
ОПРЧР – Оперативна програма за развитие на човешките ресурси
ОПТС – Оперативна програма за транспортна свързаност
ОПХОМП – Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане
ОУ – основно училище
ОУП – общ/и устройствен/и план/ове
ПИРО – План за интегрирано развитие на община

ПРР – Програма „Развитие на регионите“
ПОС – Програма „Околна среда“
ПО – Програма „Образование“
ПНИИДИТ - Програма "Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация"
ПКИП - Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“
ПМДРА – Програма за морско дело, рибарство и аквакултури
ПРЧР – Програма „Развитие на човешките ресурси“
ПХОМП – Програма „Храни и основно материално подпомагане“
ПТП – Програма „Техническа помощ“
ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРСР – Програма за развитие на селските райони
ПСПВ – пречиствателна станция за питейни води
ПСОВ - пречиствателна станции за отпадъчни води
ПЧИ – преки чужди инвестиции
РБ – Република България / Републикански бюджет
РДГ – Регионална дирекция по горите
РЗИ – Регионален център по здравеопазване
РИОСВ -Регионална инспекция по околната среда и водите
РСЗ – Регионална служба по заетостта
РСР – Регионален съвет за развитие
СЗР – Северозападен район
СИФ – Социално-инвестиционен фонд
СПРЗСР – Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони
СУ – средно училище
ТБО – твърди битови отпадъци/ такса битови отпадъци
ТГС – трансгранично сътрудничество
ТИЦ – туристически информационен център
ЦНСТ – Център за настаняване от семеен тип

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ И ФИГУРИТЕ

Таблица 1: Сравнителна характеристика на община Вълчедръм и останалите общини в област Монтана 2020-2023 г.
Таблица 2: Баланс на територията на община Вълчедръм по начин на трайно ползване
Таблица 3: Разстояния в км от гр. Вълчедръм до всички населени места в общината
Таблица 4: Жилищни сгради в община Вълчедръм по вид и местонамиране към 2021 г.
Таблица 5: Основни характеристики на жилищния фонд в община Вълчедръм към 2021 г.
Таблица 6: Жилищни сгради в община Вълчедръм по период на построяване (брой)
Таблица 7: Паметници на територията на община Вълчедръм по населени места
Таблица 8: Население в община Вълчедръм 2019 – 2023 г.
Таблица 9: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2021 - 2023 г.
Таблица 10: Население по възрастови групи в община Вълчедръм 2021-2023 г.
Таблица 11: Естествен прираст на населението на община Вълчедръм 2019-2023 г.
Таблица 12: Заселени, изселени и механичен прираст в община Вълчедръм 2019-2023 г.
Таблица 13: Население по населени места в община Вълчедръм 2019-2023 г.
Таблица 14: Население по постоянен и настоящ адрес към 31.12.2021-2023 г.

Таблица 15: Средногодишен брой на безработните лица и равнище на безработица в община Вълчедръм за периода 2021 - 2023 г.
Таблица 16: Справка за безработицата в отделните населени места
на община Вълчедръм за периода 2021 – 2023 г.
Таблица 17: Структура на безработните лица по пол към 31.12.2023 г.
Таблица 18: Възрастова структура на безработните лица в община Вълчедръм 2021-2023 г.
Таблица 19: Образователна структура на безработните лица 2021-2023 г.
Таблица 20: Структура на безработните лица по придобита квалификация 2021-2023 г.
Таблица 21: Обявени свободни работни места за периода 2021 – 2023 г.
Таблица 22: Структура на постъпилите на работа лица по пол, притежавана квалификация и възраст в община Вълчедръм 2021-2023 г.
Таблица 23: Брой на продължително безработните лица, по пол, притежавана квалификация, образователно равнище и възраст 2021-2023 г.
Таблица 24: Брой ученици и учители в община Вълчедръм 2020-2023 г.
Таблица 25: Данни за общинските детски градини 2020-2023 г.
Таблица 26: Медицински персонал и население на един лекар
в община Вълчедръм 2020-2022 г.
Таблица 27: Информация за епидемичната обстановка и заразна заболеваемост в община Вълчедръм за периода 2021 – 2023 г. с посочени видове заболявания
Таблица 28: Брой лица с увреждания и лицата получили социални помощи в община Вълчедръм през периода 2021-2023 г.
Таблица 29: Народни Читалища - художествени състави, клубове, групи и кръжоци
Таблица 30: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2021-2022 г.
Таблица 31: Сравнителен анализ на основните икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия 2021-2022 г.
Таблица 32: Средна брутна годишна работна заплата в община Вълчедръм (лева)
Таблица 33: Баланс на земеделската земя по начин на трайно ползване към 2023 г.
Таблица 34: Брой регистрирани земеделски стопани в община Вълчедръм 2021-2023 г.
Таблица 35: Справка за засети площи по видове култури и получени средни добиви 2020-2023 г.
Таблица 36: Справка за броя на основните видове отглеждани животни 2021-2023 г.
Таблица 37: Животновъдни обекти (ОЕЗ) в община Вълчедръм по населени места и категории животни към 01.01. за периода 2021-2023 г. (бр.)
Таблица 38: Разпределение на общата горска площ по видове собственост 2023 г.
Таблица 39: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горски територии на община Вълчедръм (2021 – 2023 г.)
Таблица 40: Залесяване на горски територии в община Вълчедръм (2021 – 2023 г.)
Таблица 41: Вид на тръбите, изграждащи водопреносната мрежа в община Вълчедръм
Таблица 42: Аварии по водопроводната мрежа на община Вълчедръм 2021-2023 г.
Таблица 43: Потребена питейна вода на територията на цялата община Вълчедръм за периода 2021-2023 година
Таблица 44: Справка за вида и броя на потребителите на ел.енергия в община Вълчедръм
Таблица 45: ФтЕЦ на територията на община Вълчедръм към 2024 г.
Таблица 46: Зони с безплатен безжичен интернет в община Вълчедръм
Таблица 47: Количества депонирани смесени битови отпадъци 2021 - 2023 г.
Таблица 48: План за изпълнение на комуникационната стратегия

Таблица 49: Съответствие на ПИРО на община Вълчедръм с Националната програма за развитие „България 2030”
Таблица 50: Съответствие на ПИРО на община Вълчедръм с Интегрираната териториална стратегия за развитие на СЗР за периода 2021-2027 г.

Фигура 1: Карта на област Монтана
Фигура 2: Карта на община Вълчедръм
Фигура 3: Релеф на община Вълчедръм
Фигура 4: Средни годишни температури и валежи в община Вълчедръм
Фигура 5: Роза на ветровете на територията на община Вълчедръм
Фигура 6: Пътна мрежа на община Вълчедръм
Фигура 7: Разположение на община Вълчедръм на схема на електропреносната мрежа
Фигура 8: Национални приоритети и под-приоритети през периода 2021-2027 г.
Фигура 9: Връзка между националните приоритети и основните цели на
Политиката за сближаване на ЕС през периода 2021-2027 г.
Фигура 10: Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване
Фигура 11: Райони със значителен потенциален риск от наводнения в Дунавски район за

Графика 1: Разпределение на площта на община Вълчедръм по видове територии
Графика 2: Динамика на населението в община Вълчедръм 2019-2023 г.
Графика 3: Сравнителна характеристика на населението по постоянен и настоящ адрес 2021-2023 г.
Графика 4: Динамика на безработицата в община Вълчедръм 2020-2023 г.(%)

Приложение № 1

АКТУАЛИЗИРАНА ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

Описание на предвидените мерки, проектни идеи и дейности

Приоритет	Мярка	Дейност/ проектна идея	Кратко описание	Територия/ Зона за въздействие	Индикативен бюджет (хил. лева)	Източник на финансиране	Срок за изпълнение	Административна структура, институция, отговорна за реализацията
Приоритет 1 – Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството					**6994**			
Мярка 1.1. Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите					**1051**			
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.1.	Създаване на нови предприятия в хранително-вкусовата промишленост	Зони за производствени и складови дейности	500	Частни инвестиции, СПРЗСР, ПИК и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.2.	Технологична модернизация на съществуващите, създаване на нови и развитие на иновативни предприятия	Зони за производствени и складови дейности	250	Частни инвестиции, СПРЗСР, ПИК и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.3.	Подкрепа за производствени инвестиции в предприятията, вкл. за семейни предприятия, творчески индустрии и занаяти	Зони за производствени и складови дейности	300	Частни инвестиции, СПРЗСР, ПИК и др.	2021-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.1	1.1.4.	Създаване на инвестиционен модул в сайта на Общината с презентации на дейността на местните фирми и информация за свободни терени, сгради и др.	Цялата територия на общината	1	Общински бюджет	2024-2027	Община
Мярка 1.2. Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство					**3650**			
Приоритет	Мярка	1.2.1.	Стартова помощ за млади	Зони за селско и	500	Частни	2024-2027	Инвеститори

1	1.2		фермери	горско стопанство		инвестиции, СПРЗСР и др.		
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.2.	Модернизиране и разширяване на земеделски стопанства	Зони за селско и горско стопанство	1000	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.3.	Създаване на нови земеделски стопанства за отглеждане на трайни насаждения	Зони за селско и горско стопанство	500	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.4.	Модернизация и разширяване на животновъдни обекти	Зони за селско и горско стопанство	500	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.5.	Развитие на биологично земеделие	Зони за селско и горско стопанство	500	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.6.	Развитие на напоителни системи, увеличаване на напояваните площе и зеленчукопроизводство	Зони за селско и горско стопанство	300	Частни инвестиции, СПРЗСР и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.7.	Развитие на рибарството и аквакултурите	Зони за селско и горско стопанство	250	ОПМДР, Частни инвестиции и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.2	1.2.8.	Развитие на пчеларството	Зони за селско и горско стопанство	100	Национална програма за пчеларство, СПРЗСР, Частни инвестиции и др.	2024-2027	Инвеститори
МЯРКА 1.3. ДЕЙНОСТИ И ПРОЕКТИ КЪМ ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ 2024-2027 Г.								
Мярка 1.3. Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности					**2293**			
Подмярка 1.3.1. Оползотворяване и развитие на местните туристически ресурси, чрез създаване на базова инфраструктура и активно предлагане на интегрирани туристически продукти и услуги					**1990**			
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.1	1.3.1.1	Създаване на местен туристически продукт „Вълчедръм – селски туризъм в плодородната „Златия“, приключения и отдих от долината на Цибрица до Дунав“ , включващ различни	Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм	20	Общински бюджет	2024-2027	Община, Читалища и др.

			пакети от туристически маршрути, посещения, атракции и услуги					
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.1	1.3.1.2	Основен ремонт на сградата, благоустройство, съвременно оборудване и обогатяване на фонда на Музейна сбирка – Вълчедръм	Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм	100	Финансов механизъм на ЕИП, /ТГС/, СПРЗСР, Министерство на културата, Фонд „Култура“, ВОМР и други	2024-2027	Община, МИГ, Министерство на културата, Фондация „Америка за България“, ТГС и др.
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.1	1.3.1.3.	Създаване на нови места за настаняване, къщи за гости, атракции и развлечения	Цялата територия на общината	1000	Частни инвестиции и др.	2024-2027	Инвеститори
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.1	1.3.1.4.	Възстановяване, ремонт и реставрация на църкви и религиозни обекти в общината и включването им в маршрути за поклоннически туризъм	Цялата територия на общината	500	Частни инвестиции и др.	2024-2027	Община, Църковни настоятелства
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.1	1.3.1.5.	Обособяване на екопътеки и маршрути с възможности за велосипеден и пешеходен туризъм в горите	Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм	50	ТГС, Финансов механизъм на ЕИП, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, ДГС
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.1	1.3.1.6.	Благоустрояване на места за краткотраен отдих и разходка –почистване и ремонт на обществени чешми, поставяне на беседки, заслони, указателни и информационни табели, пейки и други.	Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм	100	ТГС, Финансов механизъм на ЕИП, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.1	1.3.1.7.	Изграждане на велоалеи, места за каране на ролери и ролкови кънки	Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм	100	ТГС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.3	1.3.1.8.	Изграждане на зони за къмпингуване и риболов край	Зони за рекреация – озеленяване,	100	ТГС, Частни инвестиции,	2024-2027	Община, ДГС, Предприемачи

	Подмярка 1.3.1		местните реки и язовири	спорт, отдих и туризъм		Общински бюджет и др.		
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.1	1.3.1.9.	Подобряване състоянието на културно-историческите и войнишки паметници и достъпа до тях	Цялата територия на общината	20	Общински бюджет	2024-2027	Община, Кметства
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.1	1.3.1.10.	Осигуряване на подготвени кадри за работа в туристическия сектор и повишаване качеството на обслужване в туризма	Цялата територия на общината	-	-	2024-2027	Община, Предприемачи
Подмярка 1.3.2. Развитие и разнообразяване на туристическото предлагане, интегрирано управление, маркетинг и реклама на дестинацията					**303**			
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.2	1.3.2.1.	Създаване на гише за туристическа информация към Общинска администрация - Вълчедръм	Зона с административно-обслужващи функции	1	Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.2	1.3.2.2.	Създаване на информационен туристически модул в сайта на Община Вълчедръм	Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм	2	Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.2	1.3.2.3.	Организиране на екологични/орнитоложки турове и посещения на резерват „Ибиша“ и остров Цибър, като специализиран туристически маршрут	Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм	50	Частни инвестиции	2024-2027	Община, ДГС, Предприемачи
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.2	1.3.2.4.	Организиране на ученически екскурзии, зелени училища, посещения на ферми и земеделски стопанства и пешеходен еко-туризъм с атракции за деца от големи градове	Цялата територия на общината	100	Частни инвестиции	2024-2027	Община, Училища, Предприемачи
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.2	1.3.2.5.	Проучване и съхранение на местни традиции, обичаи и занаяти, които да бъдат включени в културния календар на общината и представяни на туристите със	Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм	50	Републикански бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община, Читалища

			съвременни интерактивни методи					
Приоритет 1	Мярка 1.3 Подмярка 1.3.2	1.3.2.6.	Интегрирани съвместни туристически проекти с други общини, НПО, трансгранично сътрудничество и културен обмен	Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм	100	Общински бюджети, Републикански бюджет, ТГС, ИТИ и др.	2024-2027	Община и партньори
Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска					**3714**			
Мярка 2.1. Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове					**1850**			
Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.1.	Саниране и въвеждане на мерки за енергийна ефективност в еднофамилни и многофамилни жилищни сгради	Зони с жилищни функции	1000	НП за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради, НПВУ, частни инвестиции и други източници	2024-2027	МРРБ, Община, Частни физически и/или юридически лица
Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.2.	Повишаване на енергийната ефективност и въвеждане на ВЕИ в производствени сгради	Зони за производствени и складови дейности	500	Частни инвестиции, Банкови кредитни линии и други източници	2024-2027	Частни физически и/или юридически лица
Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.3.	Въвеждане на ЕСМ в административната сграда на Община Вълчедръм	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	100	НПВУ, Фонд „Енергийна ефективност и ВЕИ“Републикански бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.1	2.1.4.	Ремонт, саниране и въвеждане на мерки за енергийна ефективност в обществени сгради, включително държавна собственост	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	350	НПВУ, МВР, Републикански бюджет	2024-2027	Община, Министерства и др.
Мярка 2.2. Насърчаване на прехода към кръгова икономика					**400**			
Приоритет	Мярка	2.2.1.	Насърчаване на НИРД и	Зони за	250	Частни	2024-2027	Инвеститори

2	2.2		иновации в предприятията с фокус към кръговата икономика и цифровата трансформация, системи за електронно разплащане, технологии, базирани на изкуствен интелект /ИИ/ и облачни платформи	производствени и складови дейности		инвестиции, ПИК, НПВУ и др.		
Приоритет 2	Мярка 2.2	2.2.2.	Подкрепа за инвестиции в използването на алтернативни суровини, рециклирани материали и повторна употреба на материали	Зони за производствени и складови дейности	150	Частни инвестиции, ПИК, НПВУ и др.	2024-2027	Инвеститори
Мярка 2.3. Опазване на околната среда и борба с климатичните промени					**214**			
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.1.	Ежегодно прочистване на речни корита и дерета и наблюдаване на съоръжения, мостове, водостоци и други за предотвратяване на наводнения	Цялата територия на общината	10	Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.2.	Почистване, укрепване и защита от разливи на речни корита на реките на територията на общината	Цялата територия на общината	100	ПОС, МОСВ, ДБ, Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.3.	Приемане на Общински план за защита при бедствия, аварии и катастрофи	Цялата територия на общината	2	Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.4.	Изграждане на нови и оптимизиране и/или разширяване на съществуващи системи за предупреждение, наблюдение, докладване; прогнозиране и сигнализиране във връзка с климатичните изменения и риска от природни бедствия и аварии	Цялата територия на общината	100	ТГС, ФМ ЕИП, НПВУ, ПОС и други	2024-2027	Община и други институции

Приоритет 2	Мярка 2.3	2.3.5.	Повишаване на информираността на населението, обучения, информационно-образователни мерки за формиране, прилагане и изпълнение на целите на политиките, свързани с изменението на климата	Цялата територия на общината	2	Общински бюджет	2024-2027	Община
Мярка 2.4. Устойчиво управление на отпадъците					**1150**			
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.1.	Участие в регионалната система за управление на отпадъците - регион Монтана, включително в инсталации за сепариране и предварително третиране на смесените битови отпадъци	Цялата територия на общината	-	Общински бюджет	2024-2027	Община, РСУО-Монтана
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.2.	Подобряване управлението на отпадъците, в т.ч. предотвратяване и намаляване на генерирането на отпадъци, подготовка за повторна употреба, рециклиране и пречистване на отпадъчни води	Цялата територия на общината	1000	ПОС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.3.	Подновяване на амортизираните съдове за смет /закупуване на нови/	Цялата територия на общината	50	Общински бюджет	2024-2027	Цялата територия на общината
Приоритет 2	Мярка 2.4	2.4.4.	Разширяване и оптимизиране на системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки във всички населени места на общината	Цялата територия на общината	100	Организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки (ОООО п)	2024-2027	Община и Организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки (ОООО п)
Приоритет 3 – Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, по-висок жизнен стандарт и демографски подем					**3325**			
Мярка 3.1. Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината					**250**			

Приоритет 3	Мярка 3.1	3.1.1.	Пакет от мерки за подпомагане отглеждането на две и повече деца, в това число: достъп до безплатни учебници, храна в училище, безплатни извън класни занимания, еднократни или многократни помощи от общинския бюджет за раждане и отглеждане на дете, данъчни облекчения за многодетни семейства и др	Цялата територия на общината	100	Национални фондове, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.1	3.1.2.	Осигуряване на „пакети“ за мобилност за завръщане на лица от чужбина, чрез разнообразни икономически стимули и мерки	Цялата територия на общината	150	Национални фондове, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Мярка 3.2. Подобряване на образованието и модернизация на образователната инфраструктура					**1700**			
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.1.	Въвеждане на мерки за енергийна ефективност и ремонт на детските градини и училищата	Зони с административно-обслужващи функции	1000	СПРЗСР/ НПВУ и други	2024-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.2.	Ремонт, обновяване и благоустройство на сгради, дворове, спортни/детски площадки в училища и детски градини в община Тетевен	Зони с административно-обслужващи функции	500	СПРЗСР/ НПВУ, ПУДООС, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, МОН, Училища
Приоритет 3	Мярка 3.2	3.2.3.	Обновяване и оборудване на учебни кабинети, образователни лаборатории, работилници и физкултурни салони в училищата	Зони с административно-обслужващи функции	200	МОН, НПВУ, ПНО, Програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация	2024-2027	Община, Училища
Мярка 3.3. Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности					**675**			
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.1.	Ремонт и обновяване на стадион в с. Долни Цибър	Зони за рекреация – озеленяване,	500	СПРЗСР, НПВУ	2024-2027	Община

				спорт, отдих и туризъм				
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.2.	Рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови спортни площадки на открито в община Вълчедръм	Зони за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм	100	СПРЗСР, НПВУ	2024-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.3.	Подкрепа за развитие на местни спортни клубове и млади спортни таланти	Цялата територия на общината	50	Общински бюджет, Спонсори, Дарители и др. източници	2024-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.4.	Организиране на спортни състезания, тренировъчни школи, турнири и шампионати	Цялата територия на общината	20	Общински бюджет, Спонсори, Дарители и др. източници	2024-2027	Община
Приоритет 3	Мярка 3.3	3.3.5.	Насърчаване на младежки дейности и инициативи и на доброволчеството, като основа на активното гражданство - организиране и провеждане на акции за залесяване, почистване на важни обществени и културни обекти, дарителски кампании	Цялата територия на общината	5	Общински бюджет, Спонсори, Дарители и др. източници	2024-2027	Община
Мярка 3.4. Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила					**700**			
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.1.	Подкрепа за професионална подготовка на кадри по линия на професионалното обучение и на други извънучилищни форми	Цялата територия на общината	100	ПНО, ПРЧР, НПВУ, МОН, АЗ и др.	2024-2027	Община, Училища, Работодатели, АЗ
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.2.	Обсъждане с представителите на малкия и среден бизнес на профила на общинските училища и изготвяне на мотивирано искане за разкриване на профилирани паралелки	Цялата територия на общината	-	-	2024-2027	Община, Училища, МОН, Работодатели
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.3.	Насърчаване на социалната икономика и социалните предприятия, включително	Цялата територия на общината	250	ПРЧР, НПВУ, АЗ, Републикански бюджет и др.	2024-2027	НПО Община Частен сектор

			осигуряване на адаптирани работни места за нуждите на хора с увреждания, роми и продължително безработни					
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.4.	Обучителни курсове за квалификация и преквалификация на безработни лица, съобразно изискванията на пазара на труда	Цялата територия на общината	100	МТСП, АЗ, Републикански бюджет и др.	2024-2027	Агенция по заетостта, Бюро по труда, Работодатели
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.5.	Осигуряване на редовен обществен или служебен транспорт и преференции за пътуване до работното място за насърчаване на трудовата мобилност	Цялата територия на общината	100	Частни инвестиции, ПРЧР, Републикански бюджет и др.	2024-2027	Община Работодатели
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.6.	Подобряване достъпа до пазара на труда и повишаване на младежката заетост, чрез включване в стажуване и чиракуване, субсидирана заетост, ученически и студентски практики, стипендиантски програми, подкрепа при започване на първа работа и др.	Цялата територия на общината	100	ПРЧР, АЗ, Републикански бюджет, Частни инвестиции и др.	2024-2027	Община АЗ Работодатели
Приоритет 3	Мярка 3.4	3.4.7.	Обучения за придобиване на базови дигитални умения за ползване на услуги, вкл. административни, социални и други	Цялата територия на общината	50	ПРЧР, ПНИИДИТ, ПНО, АЗ, Републикански бюджет, Частни инвестиции и др.	2024-2027	Община АЗ Работодатели
Приоритет 4 – Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни					**7377**			
Мярка 4.1. Подобряване на достъпа до електронни административни услуги					**30**			
Приоритет 4	Мярка 4.1	4.1.1.	Дигитализация на общински регистри и актови книги	Зони с административно-обслужващи/ публични	20	(ПНИИДИТ Общински бюджет	2024-2027	Община

				функции				
Приоритет 4	Мярка 4.1	4.1.2.	Електронизация на административното обслужване на кметствата в селата и обединяване на деловодните записи и касови операции с общинския център	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	10	Общински бюджет	2024-2027	Община
Мярка 4.2. Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса					**22**			
Приоритет 4	Мярка 4.2	4.2.1.	Организиране на обучения, семинари,конференции, пътувания с учебна цел, съвместни срещи за служителите в администрацията	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	20	НСОРБ, ИПА, Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 4	Мярка 4.2	4.2.2.	Изготвяне на програми за придобиване, управление и разпореждане с общинско имущество и План за действие за общинските концесии	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	2	Общински бюджет	2024-2027	Община
Мярка 4.3. Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването					**350**			
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.1.	Ремонт и оборудване на здравни служби и медицински кабинети на територията на общината	Цялата територия на общината	100	Общински бюджет, Републикански бюджет, Частни инвестиции	2024-2027	МЗ, Община, Лекари
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.2.	Привличане на нови млади лекари с различни специалности и специалисти по здравни грижи за работа в общината	Цялата територия на общината	100	Общински бюджет, Републикански бюджет	2024-2027	Община, Общинска болница Лекари и др.
Приоритет 4	Мярка 4.3	4.3.3.	Осигуряване на мобилност и повишаване достъпността на медицинските услуги	Цялата територия на общината	150	Общински бюджет, Републикански бюджет	2024-2027	Община, Общинска болница Лекари и др.
Мярка 4.4. Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура					**5825**			
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.1.	Разкриване на дневен център за деца с трайни увреждания с	Зони с административно-	500	НПВУ, СПРЗСР, МТСП, Общински	2024-2027	Община, МТСП

			капацитет 20 места	обслужващи/ публични функции		бюджет, Републикански бюджет		
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.2.	Разкриване на дневен център за пълнолетни лица с трайни увреждания с капацитет 20 места	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	500	НПВУ, СПРЗСР, МТСП, Общински бюджет, Републикански бюджет	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.3.	Резидентна грижа за пълнолетни лица с психични разстройства с капацитет 10 места	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	500	НПВУ, СПРЗСР, МТСП, Общински бюджет, Републикански бюджет	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.4.	Резидентна грижа за пълнолетни лица с интелектуални затруднения с капацитет 8 места	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	500	НПВУ, СПРЗСР, МТСП, Общински бюджет, Републикански бюджет	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.5.	ЦНСТ за пълнолетни лица с физически увреждания с капацитет 16 места	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	1000	НПВУ, СПРЗСР, МТСП, Общински бюджет, Републикански бюджет	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.6.	ЦНСТ за пълнолетни лица със сетивни увреждания с капацитет 50 места	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	1500	НПВУ, СПРЗСР, МТСП, Общински бюджет, Републикански бюджет	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.7.	Социални и нтегрирани здравно-социални услуги в домашна среда и в общността за хора с увреждания, възрастни хора и хора в невъзможност за самообслужване	Цялата територия на общината	500	ПРЧР, ТГС и др.	2024-2027	Община, МТСП, МЗ
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.8.	Механизъм лична помощ	Цялата територия на общината	350	МТСП, Републикански бюджет	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.9.	Създаване и предоставяне на социална услуга	Цялата територия на общината	250	МТСП, Републикански	2024-2027	Община, МТСП

			„Асистентска подкрепа“ – капацитет 64 места			бюджет		
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.10.	„Топъл обяд“	Цялата територия на общината	150	ПХОМП	2024-2027	Община, МТСП
Приоритет 4	Мярка 4.4	4.4.11.	„Детска кухня“	Цялата територия на общината	75	ПХОМП	2024-2027	Община, МТСП
Мярка 4.5. Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура					**1150**			
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.1.	Ремонт, обновяване, оборудване и реализиране на енергоспестяващи мерки на сградите на читалища в общината	Цялата територия на общината	1000	ТГС, СПРЗСР, НПВУ, Национален доверителен екофонд, Републикански бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община, Читалища
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.2.	Насърчаване дейността на любителските художествени и самодейни творчески състави	Цялата територия на община	100	Общински бюджет и спонсори	2024-2027	Община, Читалища
Приоритет 4	Мярка 4.5	4.5.3.	Провеждане на традиционни и създаване на иновативни събития за разнообразяване на културния календар на общината	Цялата територия на община	50	Общински бюджет и спонсори	2024-2027	Община, Читалища
Приоритет 5 – Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии					**20136**			
Мярка 5.1. Подобряване на транспортната достъпност и свързаност					**13523**			
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.1.	Ремонт и поддръжка на Републиканска пътна мрежа на територията на общината	Зони за транспорт и техническа инфраструктура	2000	Програма „Транспорт“, Републикански бюджет, МРРБ	2021-2027	АПИ, Община
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.2.	Възстановяване и рехабилитация на общинска пътна мрежа в община Вълчедръм	Зони за транспорт и техническа инфраструктура	1000	СПРЗСР, Републикански бюджет, МРРБ, Общински бюджет	2021-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.3.	Реконструкция и рехабилитация на общински път MON 1071 /III-818/,	Зони за транспорт и техническа инфраструктура	5989	ПРСР 2014-2020	2024-2026	Община

			Вълчедръм – Долни Цибър /-Разград-Златия-/III-818/, община Вълчедръм					
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.4.	Реконструкция и рехабилитация на съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях на територията на община Вълчедръм: подобект: Реконструкция на улица "Александър Стамболийски", с. Септемврийци, община Вълчедръм, в участъка от км 0+000.00 до км 1+241.16; подобект 2: Благоустрояване на улица "Съединение", гр. Вълчедръм - ОТ48а - ОТ257 - ОТ258 - ОТ259 - ОТ260 - ОТ113 от км 0+000.00 до км 0+397.74.	Зони за транспорт и техническа инфраструктура	1321	ПРСР 2014-2020	2024-2025	Община
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.5.	"Благоустрояване на транспортна инфраструктура на гр. Вълчедръм": подобект 1: Улица “ Хаджи Димитър" - от О.Т. 454 до О.Т. 436 от КМ 0+000.00 до КМ 0+258.33 подобект 2: Улица "Хан Аспарух" - от О.Т. 73 до ул. "Отец Паисий" от КМ 0+000.00 до КМ 0+627.21	Зони за транспорт и техническа инфраструктура	1013	ПРСР 2014-2020	2024-2025	Община
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.6.	Ремонт на уличната мрежа и тротоари в гр. Вълчедръм и малките населени места на общината	Зони за транспорт и техническа инфраструктура	2000	СПРЗСР, Републикански бюджет	2021-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.1	5.1.7.	Осигуряване на редовен обществен транспорт между общинския център и селата	Зони за транспорт и техническа инфраструктура	200	Републикански бюджет, Общински бюджет	2021-2027	Община

Мярка 5.2. Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи					**3343**			
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.1.	Реконструкция на водопроводни клонове от вътрешна водопроводна мрежа на гр. Вълчедръм, община Вълчедръм	Зони за транспорт и техническа инфраструктура	2943	Републикански бюджет, МРРБ	2024-2026	Община, ВиК
Приоритет 5	Мярка 5.2	5.2.2.	Допълнително водоснабдяване на село Разград, село Златия и село Долни Цибър, Община Вълчедръм	Зони за транспорт и техническа инфраструктура	400	МОСВ, ПОС, СПРЗСР, НПВУ, ДБ, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община, ВиК
Мярка 5.3. Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ					**1400**			
Приоритет 5	Мярка 5.3	5.3.1.	Обновяване на уличното осветление във всички населени места на община Вълчедръм	Цялата територия на общината	250	НПВУ и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.3	5.3.2.	Внедряване на ВЕИ (ФтЕЦ до 5 kW и соларни инсталации) в административни, образователни сгради и обекти на културната и социалната инфраструктура	Цялата територия на общината	350	Финансов механизъм на ЕИП и други, НПВУ	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.3	5.3.3.	Изграждане на соларни инсталации за топла вода в общинската социална и здравна инфраструктура	Цялата територия на общината	300	СПРЗСР, Фонд „Енергийна ефективност и възобновяеми източници“, НПВУ	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.3	5.3.4.	Изграждане на фотоволтаични системи за производство на електроенергия	Цялата територия на общината	500	Частни инвестиции	2024-2027	Община
Мярка 5.4. Цифрова свързаност и телекомуникации					**500**			
Приоритет 5	Мярка 5.4	5.4.1.	Изграждане на високоскоростни телекомуникационни връзки за всички населени места	Цялата територия на общината	500	Частни инвестиции	2024-2027	Телекомуникационни компании
Мярка 5.5. Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда					**1370**			
Приоритет	Мярка	5.5.1.	Благоустрояване на площади	Зони за транспорт	1000	СПРЗСР	2024-2027	Община

5	5.5		и обществени площи в гр. Вълчедръм и малките населени места на общината	и техническа инфраструктура				
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.2.	Ремонт и обновяване на сгради на кметствата в селата	Зони с административно-обслужващи/ публични функции	200	НПВУ, Републикански бюджет, Общински бюджет	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.3.	Облагородяване, озеленяване и благоустройство на обществени зелени площи, паркове и градинки	Цялата територия на общината	100	СПРЗСР, ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.4.	Ежегодни залесителни мероприятия на територията на общината за превенция на ерозията и запазване на еко-равновесието	Цялата територия на общината	50	СПРЗСР, ПУДООС, Републикански бюджет, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.5.	Развитие на трансграничното сътрудничество, партньорството с побратимените общини и създаване на нови партньорства	Цялата територия на общината	15	ТГС, Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
Приоритет 5	Мярка 5.5	5.5.6.	Осъществяване на междуобщинско сътрудничество със съседните общини	Цялата територия на общината	5	Общински бюджет и др.	2024-2027	Община
ОБЩ ИНДИКАТИВЕН БЮДЖЕТ НА ПИРО НА ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027					**41 546**			

Приложение № 1а

Актуализиран индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г.

Приоритет	Мярка	№ по ред	Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (в хил. лв.)	Допълнителна информация
Приоритет 2	Мярка 2.1	1	2.1.3.Въвеждане на ЕСМ в административната сграда на Община Вълчедръм	ДА	24	100	Приоритетен проект в изпълнение на националната политика за енергийна ефективност в приоритетна зона за въздействие с публични функции
Приоритет 3	Мярка 3.3	2	3.3.1.Ремонт и обновяване на стадион в с. Долни Цибър	ДА	24	500	Приоритетен проект за селото, в което има училище и футболен клуб. Проектът попада в приоритетна зона за въздействие – Зона за рекреация – озеленяване, спорт, отдих и туризъм
Приоритет 4	Мярка 4.4	3	4.4.1.Разкриване на дневен център за деца с трайни увреждания с капацитет 20 места	НЕ	36	500	Приоритетен проект с висока обществена значимост в изпълнение на националната политика за деинституционализация на социалните услуги.
	Мярка 4.4	4	4.4.2.Разкриване на дневен център за пълнолетни лица с трайни увреждания	НЕ	36	500	Приоритетен проект с висока обществена значимост в изпълнение на

			с капацитет 20 места				националната политика за деинституционализация на социалните услуги.
	Мярка 4.4	5	4.4.5.ЦНСТ за пълнолетни лица с физически увреждания с капацитет 16 места	НЕ	36	1000	Приоритетен проект с висока обществена значимост, предвид високия относителен дял на хората с физически увреждания в общината.
	Мярка 4.4	6	4.4.6.ЦНСТ за пълнолетни лица със сетивни увреждания с капацитет 50 места	НЕ	36	1500	Приоритетен проект с висока обществена значимост, предвид високия относителен дял на хората със сетивни увреждания в общината.
Приоритет 4	Мярка 4.5	7	4.5.1.Ремонт, обновяване, оборудване и реализиране на енергоспестяващи мерки на сградите на читалища в общината	НЕ	36	1000	Приоритетни проекти с висока обществена значимост в зони за въздействие с публични функции
Приоритет 5	Мярка 5.1	8	5.1.3.Ремонт на уличната мрежа и тротоари в гр. Вълчедръм и малките населени места	ДА	36	2000	Хоризонтален интегриран проект– осигуряване на свързаност и достъпност на територията
	Мярка 5.2	9	5.2.1. „Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа гр.Вълчедръм”	ДА	36	2200	Интегрирано с проекти за ремонт на уличната мрежа
		10	5.2.2.Допълнително водоснабдяване на село Разград, село Златия и село Долни Цибър, Община Вълчедръм	НЕ	36	400	Интегрирано с проекти за ремонт на уличната мрежа
	Мярка 5.3	11	5.3.2.Обновяване на уличното осветление във всички населени места на община Вълчедръм	НЕ	36	250	Интегрирано с други проекти и по приоритетните зони
	Мярка 5.3	12	5.5.1.Благоустрояване на площади и обществени площи в гр. Вълчедръм и малките населени места	НЕ	36	1000	Интегрирано с други проекти и по приоритетните зони за въздействие

					Общ индикативен бюджет на всички проекти	**10950**	

Приложение № 2

АКТУАЛИЗИРАНА ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА

на ПИРО на община Вълчедръм за периода 2021-2027 г.

Период 2021-2027	Собствени средства - Общински бюджет	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО в лв.	ОБЩО в отн. дял (%)
Приоритет 1	94	1,34	235	3,36	2665	38,10	4000	57,19	6994	16,83
Приоритет 2	134	3,61	330	8,89	2500	67,31	750	20,19	3714	8,94
Приоритет 3	80	2,41	220	6,62	2730	82,11	295	8,87	3325	8,00
Приоритет 4	297	4,03	2410	32,67	4540	61,54	130	1,76	7377	17,76
Приоритет 5	190	0,94	4603	22,86	14343	71,23	1000	4,97	20136	48,47
ОБЩО	**795**	**1,91**	**7798**	**18,77**	**26778**	**64,45**	**6175**	**14,86**	**41546**	**100**

Приложение № 3

МАТРИЦА НА ИНДИКАТОРИТЕ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО НА ОБЩИНА ВЪЛЧЕДРЪМ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 г.

Индикатори за продукт					
Приоритет, мярка	**Индикатор**	**Мерна единица**	**Източник на информация**	**Период на отчитане**	**Целева стойност**
Приоритет 1 - Засилване на конкурентните позиции на общината, устойчив, иновативен и интелигентен икономически растеж, базиран на местните ресурси, подобряване на бизнес средата и стимулиране на предприемачеството					
Мярка 1.1 Стимулиране на предприемачеството, инвестициите и иновациите	Нефинансови предприятия	брой	НСИ	1 г.	180
	Новосъздадени МСП за преработка на местни суровини (месо, мляко, плодове, зеленчуци и др.)	брой	Община	4 г.	3
	Привлечени инвестиции в предприятия в общината	хил. лева	Община	1 г.	3000
Мярка 1.2 Развитие на модерно, устойчиво и диверсифицирано селско стопанство	Обработвана земеделска земя	дка	ОД „ Земеделие“	1 г.	375000
	Поливни площи	дка	ОД „ Земеделие“	1 г.	1000
	Създадени нови трайни насаждения	дка	ОД „ Земеделие“	1 г.	500
	Подпомогнати нови и модернизирани земеделски стопанства	брой	ДФЗ	1 г.	5
Мярка 1.3 Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни	Места за настаняване и средства за подслон	брой	Община	1 г.	5
	Леглова база в места за настаняване и средства за подслон	брой	Община	1 г.	60

ресурси, природни и културни забележителности	Създадени нови туристически атракции	брой	Община	1 г.	3
	Разработени нови туристически маршрути	брой	Община	1 г.	3
Приоритет 2 - Насърчаване на зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, чиста околна среда, приспособяване към изменението на климата, превенция и управление на риска					
Мярка 2.1 Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове	Обществени сгради с мерки за енергийна ефективност	брой	Община	1 г.	3
	Жилищни сгради с мерки за енергийна ефективност	брой	Община	1 г.	5
Мярка 2.2 Насърчаване на прехода към кръгова икономика	Подкрепени предприятия, въвели НИРД, иновации и щадящи околната среда технологии в производствения си процес	брой	ИСУН/ДФЗ/Община	4 г.	1
Мярка 2.3 Опазване на околната среда и борба с климатичните промени	Реализирани проекти за опазване и подобряване на околната среда	брой	Община	1 г.	2
	Проведени акции за почистване и залесяване	брой	Община	1 г.	5
Мярка 2.4 Устойчиво управление на отпадъците	Системи за разделно събиране, рециклиране, оползотворяване и повторна употреба на различни потоци отпадъци (опаковки, строителни, зелени и биоразградими и др.)	брой	Община	1 г.	3
Приоритет 3 - Добро образование, професионално развитие и нови знания за успешна реализация, заетост, висок жизнен стандарт и демографски подем					
Мярка 3.1 Демографски подем, насърчаване на раждаемостта, привличане на млади хора за работа и живот в общината	Население на общината	брой	НСИ	1 г.	8100
	Деца в детските градини	брой	Община	1 г.	250
	Ученици в училищата	брой	Община	1 г.	630
Мярка 3.2 Подобряване на	Подобрени сгради на образователната инфраструктура	брой	Община	1 г.	1

образованието и модернизация на образователната инфраструктура	Училища с внедрени/работещи съвременни системи/среди за образование – дуално обучение, дигитализация на учебни програми, STEM и др.	брой	Община	4 г.	2
Мярка 3.3 Подобряване на условията за спорт и развитие на младежки дейности	Ремонтирани спортни обекти и съоръжения	брой	Община	4 г.	3
	Организирани спортни състезания, турнири и шампионати с регионално, национално и/или международно значение	брой	Община	1 г.	7
Мярка 3.4 Създаване на разнообразни и гъвкави възможности за професионална реализация, подобряване на заетостта и квалификацията на работната сила	Лица, преминали обучение за нови професии и квалификация	брой	Дирекция „Бюро по труда“	1 г.	100
	Разкрити работни места за нуждите на хора с увреждания, роми и продължително безработни	брой	Дирекция „Бюро по труда“	1 г.	50
Приоритет 4 - Електронно управление, администрация близо до гражданите и предоставяне на качествени и достъпни обществени услуги – административни, здравни, социални и културни					
Мярка 4.1 Подобряване на достъпа до електронни административни услуги	Създадени "онлайн" административни услуги	брой	Община	1 г.	3
Мярка 4.2 Развитие на административния капацитет и управление на общинската собственост в услуга на гражданите и бизнеса	Общински служители преминали курсове и обучения	брой	Община	1 г.	20

Мярка 4.3 Подобряване на достъпа до здравното обслужване на населението и развитие на инфраструктурата на здравеопазването	Подобрени сгради на здравната инфраструктура	брой	Община	1 г.	1
Мярка 4.4 Развитие на социалните услуги и подобряване на социалната инфраструктура	Подобрени сгради на социалната инфраструктура	брой	Община	1 г.	3
	Предоставяни социални услуги	брой	Община	1 г.	5
Мярка 4.5 Развитие на културата и обновяване на културната инфраструктура	Подобрени сгради на културната инфраструктура	брой	Община	1 г.	3
	Организирани културни събития (фестивали, традиционни празници, чествания и др.)	брой	Община	1 г.	10
Приоритет 5 - Достъпност и свързаност, чрез подобряване на инфраструктурата, мобилността, телекомуникациите, цифровизация и интегрирано развитие на всички видове територии					
Мярка 5.1 Подобряване на транспортната достъпност и свързаност	Рехабилитирани пътища	км	Община	4 г.	20
	Подобрена улична мрежа	км	Община	4 г.	50
Мярка 5.2 Обновяване и изграждане на водопроводни и канализационни мрежи	Обновени водопроводни мрежи	км	Община	4 г.	100
Мярка 5.3 Развитие на енергийната инфраструктура и ВЕИ	Реализирани проекти за производство на енергия от ВЕИ	брой	Община	4 г.	3
Мярка 5.4 Цифрова свързност и телекомуникации	Население, ползващо широколентов достъп до Интернет	%	Интернет доставчици	4 г.	50
Мярка 5.5 Интегрирано териториално развитие и подобряване на жизнената среда	Реализирани проекти за благоустрояване на населените места	брой	Община	1 г.	5
	Реализирани проекти в междуобщинско сътрудничество	брой	Община	3 г.	2
	Реализирани трансгранични проекти	брой	Община	3 г.	1
Индикатори за резултат					

Стратегическа цел	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Базова стойност	Целева стойност
Стратегическа цел 1 - Икономически растеж, чрез развитие на модерно селско стопанство и преработвателна промишленост, привличане на инвестиции и иновации за повишаване на конкурентоспособността						
Стратегическа цел 1	Равнище на безработица	%	Дирекция „Бюро по труда“	1 г.	35	20
Стратегическа цел 1	Дял на средната годишна работна заплата от тази в областта	%	НСИ	1 г.	84	90
Стратегическа цел 1	Нефинансови предприятия на 1000 д. от населението	брой	НСИ	1 г.	19	20
Стратегическа цел 1	Нетни приходи от продажби на предприятията	хил.лв.	НСИ	1 г.	87678	90000
Стратегическа цел 1	Произведена продукция в нефинансовите предприятия на общината	хил.лв.	НСИ	1 г.	88137	90000
Стратегическа цел 1	ДМА в нефинансовия сектор	хил.лв.	НСИ	1 г.	127766	130000
Стратегическа цел 1	Нови електронни услуги в общинската администрация в помощ на предприемачеството	брой	Община	1 г.	0	3
Стратегическа цел 1	Земеделски производители	брой	ОД „Земеделие“	1 г.	210	230
Стратегическа цел 1	Реализирани нощувки в местата за подслон и настаняване	брой	Община	1 г.	0	2000
Стратегическа цел 2 - Демографски подем, насърчаване на образованието, социалното включване, духовно развитие, съхранени традиции и културно наследство						
Стратегическа цел 2	Естествен прираст на населението	брой	НСИ	1 г.	-138	-100
Стратегическа цел 2	Механичен прираст на населението	брой	НСИ	1 г.	-69	-30
Стратегическа цел 2	Ученици, включени в дуално обучение	брой	РУО/НСИ	4 г.	0	10
Стратегическа цел 2	Население на 1 лекар	брой	Инфостат	1 г.	2072	1000
Стратегическа цел 2	Население на 1 лекар по дентална медицина	брой	Инфостат	1 г.	8286	2500
Стратегическа цел 3 - Интегрирано териториално развитие и намаляване на неравенствата, чрез комплексно подобряване на транспортната и цифрова свързаност и достъпност, обновяване на инфраструктурите, енергийна ефективност и опазване на околната среда						

Стратегическа цел 3	Реновирани и благоустроени публични пространства (паркове и градинки)	брой	Община	1 г.	0	5
Стратегическа цел 3	Новоизградени/реновирани детски площадки и спортни съоръжения	брой	Община	1 г.	0	5
Стратегическа цел 3	Жители с подобрено водоснабдяване	брой	Община	1 г.	0	5000
Стратегическа цел 3	Дял на депонираните битови отпадъци, спрямо общообразуваните	%	Община	1 г.	90	70